

Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa kujawsko-pomorskiego w obszarach oddziaływania Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2007-2015

**Fundusze
Europejskie**
Program Regionalny

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Październik 2016 r.

Opracowanie przygotowane przez:

Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku, Oddział w Bydgoszczy
ul. Paderewskiego 26, 85-075 Bydgoszcz

Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania
Przestrzennego i Regionalnego

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego Departament Rozwoju Regionalnego
Pl. Teatralny 2, 87-100 Toruń

Kujawsko-Pomorskie
Regionalne Obserwatorium
Terytorialne

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów.....	4
Wstęp	5
1. Demografia	16
1.1. Analiza wskaźników.....	16
1.2. Informacje i rekomendacje wynikające z analizy społeczno-ekonomicznej dla wdrożenia EFS w regionie	41
2. Rynek pracy	42
2.1. Analiza wskaźników.....	42
2.2. Informacje i rekomendacje wynikające z analizy społeczno-ekonomicznej dla wdrożenia EFS w regionie	70
3. Edukacja i wykształcenie	71
3.1. Analiza wskaźników.....	71
3.2. Informacje i rekomendacje wynikające z analizy społeczno-ekonomicznej dla wdrożenia EFS w regionie	90
4. Integracja społeczna	91
4.1. Analiza wskaźników.....	91
4.2. Informacje i rekomendacje wynikające z analizy społeczno-ekonomicznej dla wdrożenia EFS w regionie	102
5. Kumulacja wyzwań społeczno-gospodarczych na obszarach wiejskich.....	103
6. Spis wskaźników przedstawionych w analizie	115
7. Spis map	116
8. Spis wykresów	117
9. Spis tabel	118
10. Załączniki – tabele źródłowe Excel	118

Wykaz skrótów

BAEL – Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności

BDL – Bank Danych Lokalnych

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

GUS – Główny Urząd Statystyczny

ISCED 2011 – International Standard Classification of Education (Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia)

UMWK-P – Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego

KPBPPiR – Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego

KRS – Krajowy Rejestr Sądowy

NSP 2011 – Narodowy Spis Powszechny 2011

OKE – Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

PKB – Produkt Krajowy Brutto

PSR 2010 – Powszechny Spis Rolny 2010

REGON – Rejestr Gospodarki Narodowej

ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

WUP – Wojewódzki Urząd Pracy

ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Wykaz oznaczeń stosowanych w grafikach:

CBY – powiat bydgoski

CTR – powiat toruński

CB – powiat grodzki Bydgoszcz

CT – powiat grodzki Toruń

CBR – powiat brodnicki

CCH – powiat chełmiński

CGD – powiat golubsko-dobrzyński

CGR – powiat grudziądzki

CRY – powiat rypiński

CWA – powiat wąbrzeski

CG – powiat grodzki Grudziądz

CAL – powiat aleksandrowski

CLI – powiat lipnowski

CRA – powiat radziejowski

CWL – powiat włocławski

CW – powiat grodzki Włocławek

CIN – powiat inowrocławski

CMG – powiat mogileński

CNA – powiat nakielski

CZN – powiat żniński

CSE – powiat sępoleński

CSW – powiat świecki

CTU – powiat tucholski

Wstęp

W perspektywie 2014-2020 Unia Europejska przeznaczyła dla Polski 82,5 mld euro i tym samym nasz kraj stał się największym beneficjentem pomocy unijnej z pięciu głównych funduszy (Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego). Podział środków i kierunki ich wykorzystania były przedmiotem dyskusji i uzgodnień władz centralnych i samorządowych z różnymi partnerami oraz Komisją Europejską.

Na realizację projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) Polska otrzymała 13,2 mld euro. Środki z EFS-u są wykorzystywane na dwóch poziomach: krajowym i regionalnym. Na poziomie krajowym funkcjonuje jeden Program Operacyjny - Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER), który otrzymał 4,4 mld euro, co stanowi ok. 34% ogółu środków. Pozostałe ponad 66% zostało rozdzielone między 16 programów regionalnych. Taka decentralizacja zarządzania ma na celu przybliżenie decyzji o finansowaniu projektów do ich głównych odbiorców tak, by jak najlepiej zaspokoić potrzeby regionów i ich społeczności.

W Województwie Kujawsko-Pomorskim w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020, który finansowany jest z dwóch źródeł: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego, na realizację różnego rodzaju inwestycji, przedsięwzięć i inicjatyw społecznych znajduje się ponad 1,9 mld euro. Około 28% budżetu programu stanowi wkład z Europejskiego Funduszu Społecznego (tj. 535,5 mln euro).

Europejski Fundusz Społeczny wspiera działania służące podnoszeniu poziomu zatrudnienia i wysokiej jakości miejsc pracy, a także skierowane na poprawę dostępu do rynku pracy oraz mobilność geograficzną i zawodową pracowników. Ponadto zachęca wszystkich do wysokiego poziomu kształcenia i szkolenia oraz wspiera przechodzenie młodych ludzi z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia, zwalcza ubóstwo, wzmacnia włączenie społeczne, a także wspiera równość płci, niedyskryminację i równe szanse.

Istotną kwestią jest zatem znajomość potencjału i różnicowań stanu rozwoju społeczno-ekonomicznego swojego regionu, aby móc efektywnie prowadzić interwencje za pomocą RPO WK-P 2014-2020, w tym finansowane z EFS.

Niniejsza *Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa kujawsko-pomorskiego w obszarach oddziaływania Europejskiego Funduszu Społecznego* dotyczy obszaru merytorycznego istotnego dla ustalania kryteriów wyboru projektów dofinansowanych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Warto podkreślić, że wszystkie podejmowane zagadnienia są także ważnym tłem dla pozostałych procesów społeczno-gospodarczych zachodzących w regionie, a więc może być pomocna dla programowania działań leżących poza zakresem EFS.

Głównym celem opracowania jest pomoc komitetowi monitorującemu RPO WK-P w podejmowaniu decyzji, zwłaszcza przy ustalaniu kryteriów wyboru projektów dla uruchamianych konkursów. Regularna aktualizacja danych społeczno-gospodarczych służy nie tylko wypełnieniu wymagań formalnych programu operacyjnego, ale także jest pomocna przy ocenie zgodności wdrażania EFS w regionie z celami strategii *Europa 2020* i kluczowymi rekomendacjami zawartymi w Country Specific Recommendations z 2014 r. (CSR).

Opracowanie podzielone zostało na cztery główne działy: *Demografia, Rynek pracy, Edukacja i wykształcenie, Integracja społeczna*, w ramach których przedstawiono:

- wskaźniki obligatoryjne (wskazane do analizy przez Komisję Europejską) – w stosunku do cech, dla których możliwe było dokonanie analiz stanu w ujęciu różnicowań wewnątrzwojewódzkich, wyniki zostały przedstawione w formie mapy oraz komentarza zwracającego uwagę na charakterystykę tych różnicowań;
- pozostałe wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego województwa – zestaw wybranych wskaźników uzupełniających lub poszerzających stan wiedzy z danego obszaru tematycznego.

Zróznicowania wewnętrzne województwa zostały zilustrowane w formie wykresów lub map oraz skomentowane dla podkreślenia ich cech szczególnych;

- *rekomendacje wynikające z analizy społeczno-ekonomicznej dla wdrożenia EFS w regionie* – najważniejsze wnioski z przeprowadzonych analiz, które (w miarę możliwości formalnych) powinny być uwzględniane przy formułowaniu kryteriów konkursowych w zakresie danej dziedziny.

Wskaźniki zostały adekwatnie do dostępności danych przedstawione na poziomie gmin, powiatów lub podregionów. Dane dla niektórych wymaganych wskaźników dostępne były wyłącznie na poziomie województwa. W takich przypadkach ograniczono się tylko do ich ogólnego opisu, bez ilustracji mapowej. Niektóre wskaźniki powiązane ze sobą tematycznie przedstawiono łącznie na jednej mapie (np. stopa bezrobocia rejestrowanego, powiaty o najwyższej stopie bezrobocia rejestrowanego i powiaty o najniższej stopie bezrobocia rejestrowanego).

W uzupełnieniu do przeprowadzonych analiz dokonano syntetycznej oceny stanu rozwoju przestrzeni województwa¹ w aspekcie identyfikacji wyzwań społeczno-gospodarczych. Rozdział ten służy identyfikacji kumulacji wyzwań społeczno-gospodarczych, które mogą stanowić uzasadnienie do ewentualnej preferencji obszarów wiejskich w opracowywanych kryteriach wyboru projektów.

Szczegółowej analizie zostało poddanych osiem zagadnień reprezentatywnych dla najważniejszych kategorii sytuacji problemowych o charakterze społeczno-gospodarczym (stanowiących wyzwania polityki regionalnej województwa). Analizę przeprowadzono w ujęciu gmin (wiejskich i miejsko-wiejskich), które zostały zwaloryzowane w zakresie każdego z ośmiu wskaźników², co doprowadziło w każdej z tych cech, do identyfikacji gmin cechujących się najslabszymi wynikami. Efektem finalnym jest wskazanie gmin wykazujących kumulację cech problemowych – utożsamianych z wyzwaniami polityki regionalnej. Dokonana klasyfikacja gmin pozwala na określenie hierarchii potrzeb w ujęciu terytorialnym, ponieważ została wykonana na podstawie liczby identyfikowanych cech problemowych.

Wykorzystane w analizie dane pozyskane zostały w większości z Banku Danych Lokalnych GUS, a także udostępnione przez Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu, Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu oraz Urząd Marszałkowski w Toruniu. Przy tworzeniu opracowania korzystano także z publikacji GUS, danych publikowanych na stronach Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku oraz Atlasu Internetowego Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Wykorzystane w analizie dane statystyczne załączone zostały do opracowania w formie plików programu Excel na nośniku CD. Większość danych obrazuje stan na 2015 lub 2014 rok, dla porównania dynamiki zmian przyjęto rok 2007, bądź rok dostępności danych; w szczególnych przypadkach – inny rok odniesienia.

Podkreślić należy, że we wszystkich aspektach odnoszących się do grup ekonomicznych ludności (wiek przedprodukcyjny, produkcyjny, poprodukcyjny), opierano się na klasyfikacji GUS, wg której dane dla grupy produkcyjnej odnoszą się do przedziału 18-60/65 lat. W kontekście zastosowanej metodologii oraz obowiązujących klasyfikacji jednostek podziału administracyjnego, wyjaśnienia wymaga także, że podstawę analiz stanowiły jednostki administracyjne (w zależności od konkretnej cechy – wszystkie lub wybrane kategorie powiatów i gmin), a w żadnej części opracowania nie odnoszono się do klasyfikacji DEGURBA.

¹ Analizę wykonano dla 92 gmin wiejskich i 35 gmin miejsko-wiejskich. Szczegółowe uzasadnienie wyboru przebadanych jednostek znajduje się w rozdziale 5.

² Wśród analizowanych wskaźników znalazły się:

1. udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców,
2. liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym,
3. udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym,
4. zasięg korzystania z pomocy społecznej,
5. zmiany udziału liczby ludności w okresie 2010-2015,
6. średni wynik sprawdzianu 6-klasistów,
7. dochód własny gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca,
8. udział gospodarstw rolnych o powierzchni do 1 ha w ogólnej liczbie gospodarstw.

Tab. 1. Wykaz wskaźników wykorzystanych w opracowaniu³

Lp.	Nazwa wskaźnika	Objaśnienie/informacje dodatkowe	Źródło i zakres czasowy danych	Poziom dostępności danych
DEMOGRAFIA				
1.	<i>Liczba ludności</i>		<i>Bank Danych Lokalnych GUS, 2015</i>	<i>gminy</i>
2.	<i>Zmiany liczby ludności</i>		<i>Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015</i>	<i>gminy</i>
3.	<i>Udział ludności zamieszkującej w miastach</i>		<i>Bank Danych Lokalnych GUS, 2015</i>	<i>powiaty</i>
4.	Liczba ludności w podziale na mężczyzn i kobiety		Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	gminy, powiaty, województwo
5.	<i>Wskaźnik feminizacji</i>		<i>Bank Danych Lokalnych GUS, 2015</i>	<i>powiaty</i>
6.	<i>Gęstość zaludnienia</i>		<i>Bank Danych Lokalnych GUS, 2015</i>	<i>powiaty</i>
7.	<i>Przyrost naturalny</i>		<i>Bank Danych Lokalnych GUS, 2006-2008 i 2013-2015</i>	<i>powiaty</i>
8.	Liczba dzieci w wieku do lat 3	Dzieci w wieku 0, 1 i 2 lata	Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	gminy
9.	<i>Liczba dzieci do lat 3 i w wieku 3-6 lat na 1 000 mieszkańców</i>		<i>Bank Danych Lokalnych GUS, 2015</i>	<i>powiaty</i>
10.	Liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3	Miejsca dla dzieci w żłobkach (łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi)	Bank Danych Lokalnych GUS, 2012-2014	gminy
11.	<i>Liczba dzieci w wieku do lat 3 na 1 miejsce opieki</i>		<i>Bank Danych Lokalnych GUS, 2014</i>	<i>gminy</i>
12.	<i>Liczba i udział ludności w wieku przedprodukcyjnym</i>		<i>Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015</i>	<i>gminy</i>
13.	Liczba i udział ludności w wieku produkcyjnym		Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	gminy
14.	<i>Liczba i udział ludności w wieku poprodukcyjnym</i>		<i>Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015</i>	<i>gminy</i>

³ Tabela zawiera informacje dotyczące źródła i zakresu czasowego wykorzystanych danych, poziomu ich dostępności oraz ewentualnych objaśnień, związanych m. in. z różnicami w nazewnictwie w statystyce publicznej lub w przypadkach gdy wymagany wskaźnik został przeanalizowany przy pomocy kilku cech. Wskaźniki dodatkowe (nieobligatoryjne) zaznaczono w tabeli kursywą, natomiast obligatoryjne pogrubiono.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Objaśnienie/informacje dodatkowe	Źródło i zakres czasowy danych	Poziom dostępności danych
15.	Liczba i udział ludności powyżej 50. roku życia		Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	gminy
16.	Liczba i udział osób powyżej 80 roku życia w ludności ogółem		Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	gminy
17.	Wskaźnik obciążenia demograficznego osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym		Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	powiaty
18.	Saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych	Zsumowane saldo migracji gminnych w ruchu wewnętrznym i zewnętrznym	Bank Danych Lokalnych GUS, 2012-2014	gminy
19.	Uśrednione saldo migracji na 1 000 mieszkańców		Bank Danych Lokalnych GUS, 2012-2014	powiaty
RYNEK PRACY				
1.	Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata		Bank Danych Lokalnych GUS (BAEL), 2007-2015	województwo
2.	Szacowany wskaźnik zatrudnienia na lata 2018, 2020 i 2023	(benchmark w oparciu o regionalny wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata (%) na 2023 oraz pośrednie cele na 2018 i 2020 rok)	RPO WK-P na lata 2014-2020, na podstawie danych GUS	województwo
3.	Bezrobotni długookresowi		Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	powiaty
4.	Liczba i udział osób bezrobotnych wg grup wiekowych w ogólnej liczbie bezrobotnych		Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	powiaty
5.	Liczba i udział osób bezrobotnych wg poziomu wykształcenia w ogólnej liczbie bezrobotnych		Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	powiaty
6.	Udział osób bezrobotnych bez wykształcenia w ogóle bezrobotnych		Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	powiaty
7.	Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON		Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	powiaty
8.	Stopa bezrobocia rejestrowanego	Przedstawiona razem z powiatami o najwyższej (powyżej 20%) i najniższej stopie bezrobocia (poniżej 7%)	Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	powiaty
9.	Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku		Bank Danych Lokalnych GUS,	powiaty

Lp.	Nazwa wskaźnika	Objaśnienie/informacje dodatkowe	Źródło i zakres czasowy danych	Poziom dostępności danych
	<i>produkcyjnym</i>		2007-2015	
10.	Liczba osób biernych zawodowo		Bank Danych Lokalnych GUS (BAEL), 2007-2015	województwo
11.	Liczba osób niskowykwalifikowanych	Wg definicji międzynarodowej standardowej klasyfikacji edukacji ISCED 2011 - osoby posiadające wykształcenie na poziomie do ISCED 3 włącznie (do wykształcenia ponadgimnazjalnego włącznie); Osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym, zasadniczym zawodowym, średnim ogólnokształcącym, policealnym oraz średnim zawodowym	Bank Danych Lokalnych GUS (BAEL), 2007-2015	województwo
12.	Liczba osób z niepełnosprawnością i liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnością zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy	Na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego 2011 oraz dotyczących liczby osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy w regionie	Bank Danych Lokalnych GUS, 2011; Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu, 2015	powiaty
13.	Liczba osób bezrobotnych z ustalonym profilem pomocy (I, II, III)		Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu, 2015	powiaty
14.	Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym		Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	gminy
15.	Średni okres poszukiwania pracy	Przeciętny czas poszukiwania pracy w miesiącach	Bank Danych Lokalnych GUS (BAEL), 2007-2015; Rynek pracy w województwie kujawsko-pomorskim w 2015 roku, Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu	województwo
16.	Poszukiwane na rynku pracy umiejętności		Barometr zawodów 2016; Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu, 2015	województwo
17.	Wewnątrzregionalne bariery mobilności geograficznej na	Dostępność czasowa ośrodków powiatowych;	www.atlas.kujawsko-pomorskie.pl,	gminy, powiaty,

Lp.	Nazwa wskaźnika	Objaśnienie/informacje dodatkowe	Źródło i zakres czasowy danych	Poziom dostępności danych
	ryнку pracy	Wewnątrzregionalna drogowa dostępność czasowa ośrodków wojewódzkich	2014	województwo
18.	Efektywność urzędów pracy	Efektywność zatrudnieniowa – (tj. wskaźnik ponownego zatrudnienia) udział osób bezrobotnych, które po zakończeniu lub przerwaniu udziału w 2015 roku w określonej formie aktywizacji w okresie 3 miesięcy były zatrudnione przez co najmniej 30 dni – zgodnie z danymi pozyskiwanymi z ZUS, w liczbie osób, które w 2015 roku zakończyły udział w danej formie aktywizacji Efektywność kosztowa – (tj. koszt ponownego zatrudnienia) kwota poniesionych w 2015 roku wydatków na formy aktywizacji przypadająca na jednego bezrobotnego, który po zakończeniu udziału w 2015 roku w danej formie aktywizacji znalazł w okresie 3 miesięcy zatrudnienie	Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu, 2015	Powiatowe Urzędy Pracy
19.	Ocena jakościowa wsparcia kierowanego na rozpoczęcie działalności osób bezrobotnych		Badanie podmiotów gospodarczych województwa kujawsko-pomorskiego założonych przez osoby bezrobotne w latach 2010-2013, Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu	województwo
20.	Wewnątrzregionalne zróżnicowanie przedsiębiorczości - liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON	Na 10 tys. mieszkańców	Bank Danych Lokalnych GUS, 2009-2015	gminy
21.	Wewnątrzregionalne zróżnicowanie przedsiębiorczości – liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON	Na 10 tys. mieszkańców	Bank Danych Lokalnych GUS, 2009-2015	gminy
22.	Wewnątrzregionalne zróżnicowanie	Na 10 tys. mieszkańców	Bank Danych Lokalnych GUS,	gminy

Lp.	Nazwa wskaźnika	Objaśnienie/informacje dodatkowe	Źródło i zakres czasowy danych	Poziom dostępności danych
	przedsiębiorczości – liczba podmiotów wykreślonych z rejestru REGON		2009-2015	
23.	Lista regionalnych specjalizacji inteligentnych		Stanowisko Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 29.06.2016r. w sprawie „Inteligentnych specjalizacji województwa kujawsko-pomorskiego – charakterystyki obszarów inteligentnych specjalizacji dla projektów realizowanych w ramach Regionalnego Programu operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020”	województwo
EDUKACJA I WYKSZTAŁCENIE				
1.	Liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat)		Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	gminy
2.	Liczba miejsc opieki nad dziećmi powyżej 3 roku życia	Miejsca dla dzieci w przedszkolach i przedszkolach specjalnych (dla dzieci z niepełnosprawnością), oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych, a od 2008 r. w zespołach wychowania przedszkolnego oraz punktach przedszkolnych	Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015	gminy
3.	Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach podstawowych i gimnazjach – łącznie uczniowie niepełnosprawni w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) posiadający orzeczenie publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej	Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, rok szkolny 2015/2016	gminy, powiaty

Lp.	Nazwa wskaźnika	Objaśnienie/informacje dodatkowe	Źródło i zakres czasowy danych	Poziom dostępności danych
		o potrzebie kształcenia specjalnego, uczniowie w szkołach podstawowych specjalnych dla dzieci i młodzieży, uczniowie niepełnosprawni w gimnazjach dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) posiadający orzeczenie publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej o potrzebie kształcenia specjalnego, uczniowie w gimnazjach specjalnych dla dzieci i młodzieży; Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach ponadgimnazjalnych i policealnych – łącznie uczniowie objęci kształceniem specjalnym w szkołach ponadgimnazjalnych dla młodzieży (specjalnych szkołach przysposabiających do pracy; zasadniczych szkołach zawodowych, w tym specjalnych; liceach ogólnokształcących, w tym specjalnych; technikach, w tym specjalnych) oraz w szkołach policealnych, w tym specjalnych		
4.	Dostępność pracowników o kompetencjach poszukiwanych przez pracodawców	Zawody, w których zgłoszono najwięcej wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej; Dostępność pracowników mierzona liczbą zarejestrowanych bezrobotnych przypadających na 1 miejsce pracy	Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu, 2015	województwo
5.	Uczestnictwo w kształceniu ustawicznym	Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu i szkoleniu w wieku 25-64 lata i powyżej 50. roku życia (udział procentowy)	Bank Danych Lokalnych GUS (BAEL), 2007-2015; Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 2015	województwo
6.	Kompetencje osób dorosłych		Międzynarodowe Badanie Kompetencji Osób Dorosłych PIAAC,	kraj

Lp.	Nazwa wskaźnika	Objaśnienie/informacje dodatkowe	Źródło i zakres czasowy danych	Poziom dostępności danych
			2013 r.	
7.	<i>Liczba uczniów i szkół podstawowych i gimnazjalnych</i>	<i>Szkoły dla dzieci, młodzieży wraz ze specjalnymi oraz dla dorosłych</i>	<i>Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2015</i>	<i>powiaty</i>
8.	<i>Liczba uczniów i szkół ponadgimnazjalnych</i>		<i>Bank Danych Lokalnych GUS, 2015</i>	<i>powiaty</i>
9.	Liczba szkół zawodowych	Technika, ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe, zasadnicze szkoły zawodowe oraz szkoły policealne	Bank Danych Lokalnych GUS, 2008-2014	powiaty
10.	Liczba uczniów szkół zawodowych	Technika dla młodzieży bez specjalnych, ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe, zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży bez specjalnych, szkoły policealne dla młodzieży bez specjalnych	Bank Danych Lokalnych GUS, 2008-2014	powiaty
11.	Udział absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych		Bank Danych Lokalnych GUS, Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 2007-2016	Powiaty
12.	Liczba bezrobotnych absolwentów szkół zawodowych	Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem zawodowym – zasadniczym zawodowym, policealnym i średnim zawodowym	Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2014	województwo
13.	<i>Udział osób z wykształceniem wyższym w grupie osób w wieku 13 lat i więcej</i>	<i>Na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego 2011</i>	<i>Bank Danych Lokalnych GUS, 2011</i>	<i>powiaty</i>
14.	Jakość oraz związek między szkolnictwem zawodowym a rynkiem pracy	Zdawalność egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe; Wolne miejsca pracy, bezrobotni oraz szkolnictwo zawodowe wg wybranych grup zawodów	Diagnoza edukacji w województwie kujawsko-pomorskim (Urząd Marszałkowski w Toruniu – Departament Edukacji), 2009-2013; US w Bydgoszczy, rok szkolny 2014/2015; Bank Danych Lokalnych GUS, 2015	województwo
15.	Losy absolwentów według typów szkół ze szczególnym uwzględnieniem szkolnictwa	Ogólnopolski system monitorowania ekonomicznych losów	http://absolwenci.nauka.gov.pl/ 2014 r.	województwa

Lp.	Nazwa wskaźnika	Objaśnienie/informacje dodatkowe	Źródło i zakres czasowy danych	Poziom dostępności danych
	zawodowego	absolwentów szkół wyższych		
INTEGRACJA SPOŁECZNA				
1.	PKB na 1 mieszkańca	Dane nie są bezpośrednio porównywalne ze względu na zmiany metodyczne w latach 2010-2013, jednak dla porównania dynamiki zmian w podregionach na potrzeby niniejszego opracowania nie mają one większego znaczenia.	Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2013	podregiony
2.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	Udział osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej relatywnej granicy ubóstwa	Bank Danych Lokalnych GUS, 2007-2013	województwo
3.	Szacowany wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym na lata 2018, 2020, 2023	benchmark w oparciu o wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (%) - liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie do 2023 oraz pośrednie cele na 2018 i 2020 rok	RPO WK-P na lata 2014-2020, na podstawie danych GUS	województwo
4.	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tysięcy ludności, powody korzystania z pomocy społecznej		Bank Danych Lokalnych GUS, 2014	powiaty
5.	Liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej	Przedstawione razem z powiatami o najwyższym (powyżej 10%) i najniższym (poniżej 5 %) udziale osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem	Bank Danych Lokalnych GUS, 2009-2014	powiaty
6.	Wydatki z budżetów gmin i miast na prawach powiatu na pomoc społeczną	Przeliczone na 1 mieszkańca wg stanu liczby ludności na 31 XII	Bank Danych Lokalnych GUS, 2015	gminy i miasta na prawach powiatu
7.	Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	Opieka instytucjonalna – placówki opiekuńczo-wychowawcze Opieka nieinstytucjonalna – rodziny zastępcze (spokrewnione, niezawodowe i zawodowe) oraz rodzinne domy dziecka	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu, 2012-2015	powiaty
8.	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-		Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu, 2012-	powiaty

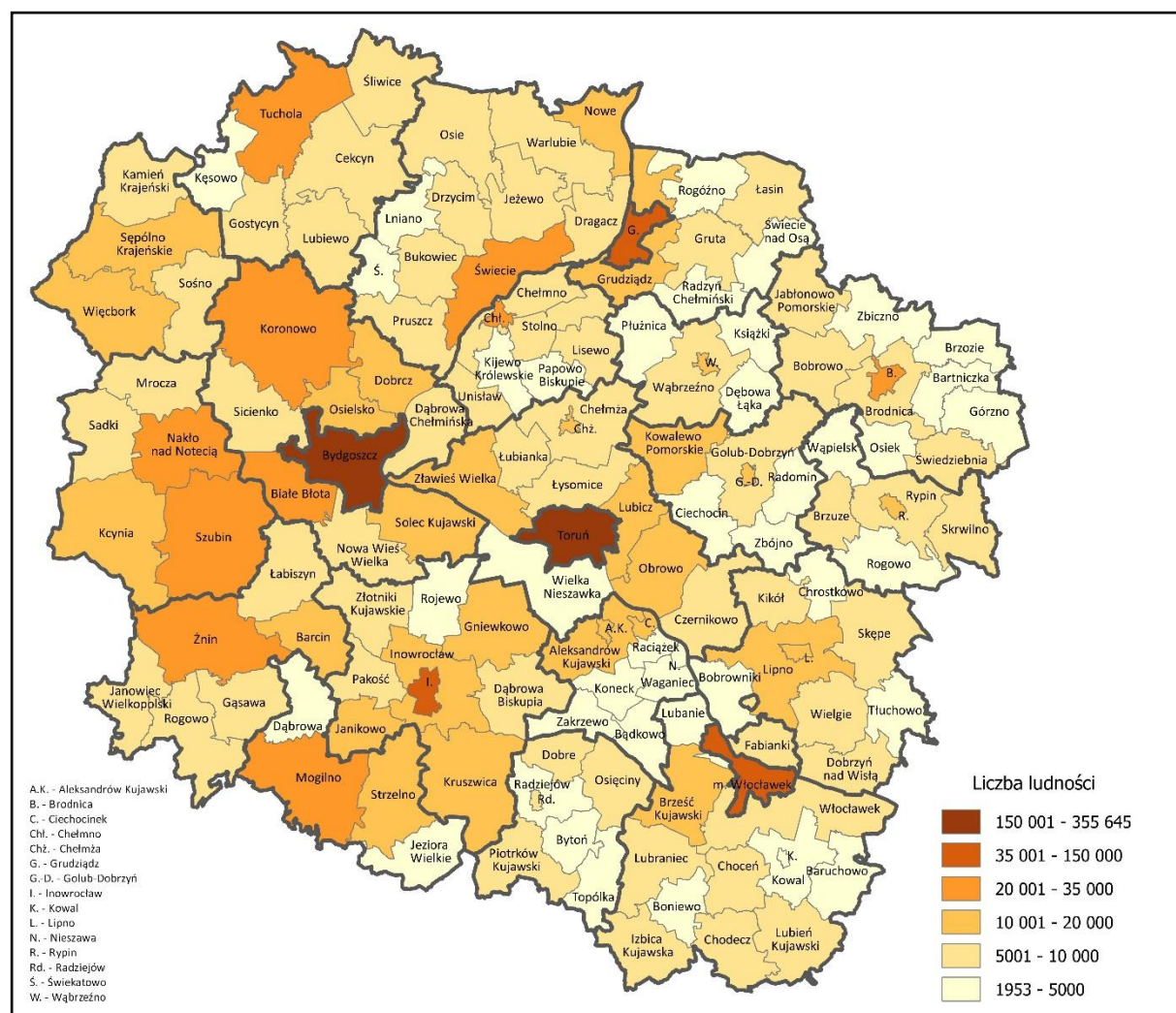
Lp.	Nazwa wskaźnika	Objaśnienie/informacje dodatkowe	Źródło i zakres czasowy danych	Poziom dostępności danych
	wychowawczych		2015	
9.	Liczba mieszkań chronionych i treningowych		Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu, 2007-2015	powiaty
10.	Spółdzielnie socjalne zarejestrowane w KRS		Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu, 2006-2015	gminy
11.	Liczba wdrożonych programów zdrowotnych (profilaktycznych)		Urząd Marszałkowski w Toruniu - Departament Spraw Społecznych i Zdrowia (Biuro Programów Profilaktycznych), 2011-2014	gminy, powiaty, województwo
KUMULACJA WYZWAŃ SPOŁECZNO-GOSPODARCZYCH NA OBSZARACH WIEJSKICH				
1.	Wskaźnik kumulacji wyzwań społeczno-gospodarczych	Dla gmin wiejskich i miejsko-wiejskich opracowano autorski wskaźnik kumulacji wyzwań społeczno-gospodarczych, uwzględniający zagadnienia: - udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców w 2015 r., - liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2015 r., - udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2015 r., - zasięg korzystania z pomocy społecznej w 2014 r., - zmiany udziału liczby ludności w okresie 2010-2015, - średni wynik sprawdzianu 6-klasistów za lata 2014-2016, - dochód własny gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2015 r. - udział gospodarstw rolnych o powierzchni do 1 ha w ogólnej liczbie gospodarstw w 2010 r.	Bank Danych Lokalnych GUS; Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku; Powszechny Spis Rolny 2010	gminy

1. Demografia

1.1. Analiza wskaźników

1.1.1. Liczba ludności

Województwo kujawsko-pomorskie w 2015 roku zamieszkiwało 2 086 210 osób. Liczniej zamieszkiwane były gminy położone w zachodniej części województwa, natomiast mniej licznie – gminy wschodniej części województwa. Największą liczbę osób notowała Bydgoszcz – 355 645, drugim z kolei był Toruń – 202 689. Poza dwoma największymi miastami województwa, tylko w jednym liczba mieszkańców w 2015 roku przekroczyła 100 tysięcy, był nim Włocławek (113 041 osób). Dwa miasta: Grudziądz (96 319) i Inowrocław (74 258) pod względem liczby ludności ponad dwukrotnie przewyższają gminę, która w tej klasyfikacji uplasowała się na kolejnym miejscu – Świecie, która w 2015 r. notowała 34 183 mieszkańców. Najliczniejszą grupę stanowią gminy z przedziału 5-10 tys. mieszkańców (aż 59 ze 144 gmin województwa) i są to głównie gminy wiejskie i miejsko-wiejskie. Tylko jedna gmina z tego przedziału była gminą miejską (gmina Radziejów). Drugą najliczniejszą grupę stanowią gminy z przedziału 1-5 tys. mieszkańców (42) i w przeważającej części były to gminy wiejskie. W grupie tej znalazły się dwie gminy miejskie – Kowal (3548 osób) oraz Nieszawa (1953 osoby), która wyróżniała się zarazem najmniejszą liczbą ludności w województwie.

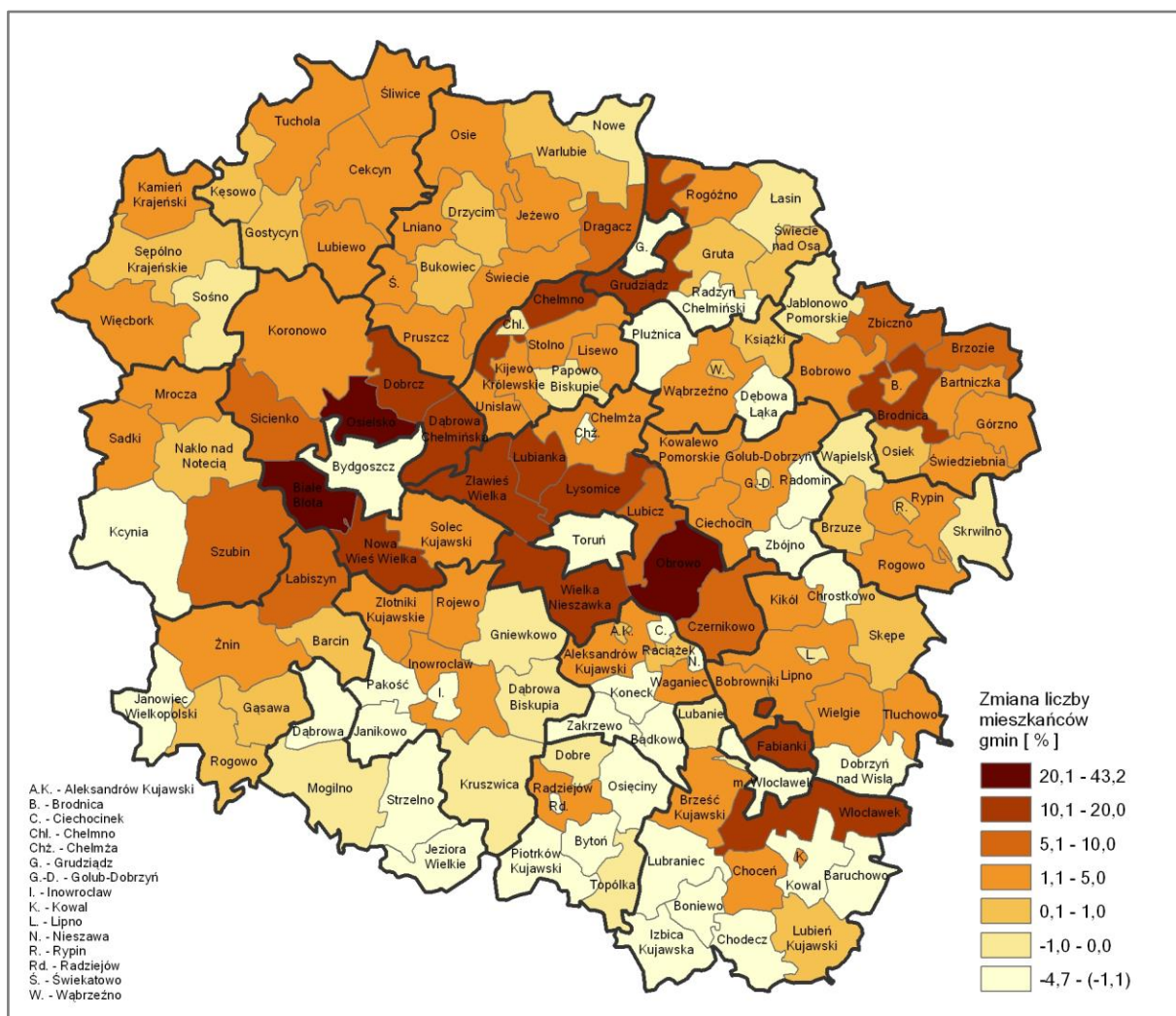

Ryc. 1. Liczba ludności w gminach województwa w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku — Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

1.1.2. Zmiany liczby ludności

W województwie kujawsko-pomorskim w latach 2007-2015 liczba mieszkańców zwiększyła się o blisko 1%. Najwięcej osób przybyło w gminach podmiejskich miast: Torunia, Bydgoszczy, Włocławka i Grudziądza. Najwyższe wartości notowane były w gminach: Obrowo – 43,2%, Białe Błota – 32,6%, Osiesko – 27,6%. Pozytywnie wyróżniała się gmina wiejska Brodnica (18,1%). Wartości tej cechy z przedziału 5,1-10,0% zaobserwowano w centralnej i północnej części województwa. 35 gmin województwa charakteryzowało się stagnacją, a liczba ludności w tych gminach w latach 2007-2015 zwiększyła się lub zmniejszyła nie więcej niż o 1 pkt. proc. W dwóch gminach (Mogilno i Dobrze) nie zaobserwowano zmiany w liczbie ludności. Wartości ujemne notowane były głównie w gminach południowej części województwa. Najwięcej mieszkańców ubyło z gminy Radomin (-4,7%) i miasta Włocławka (-4,6%). W obserwowanym przedziale czasowym negatywne zmiany zachodziły również w największych miastach województwa – Bydgoszczy i Toruniu, gdzie zmiany liczby mieszkańców notowane były odpowiednio na poziomie -1,9% i -1,5%. Spadki równe -1,0% i większe zanotowano w 38 gminach.

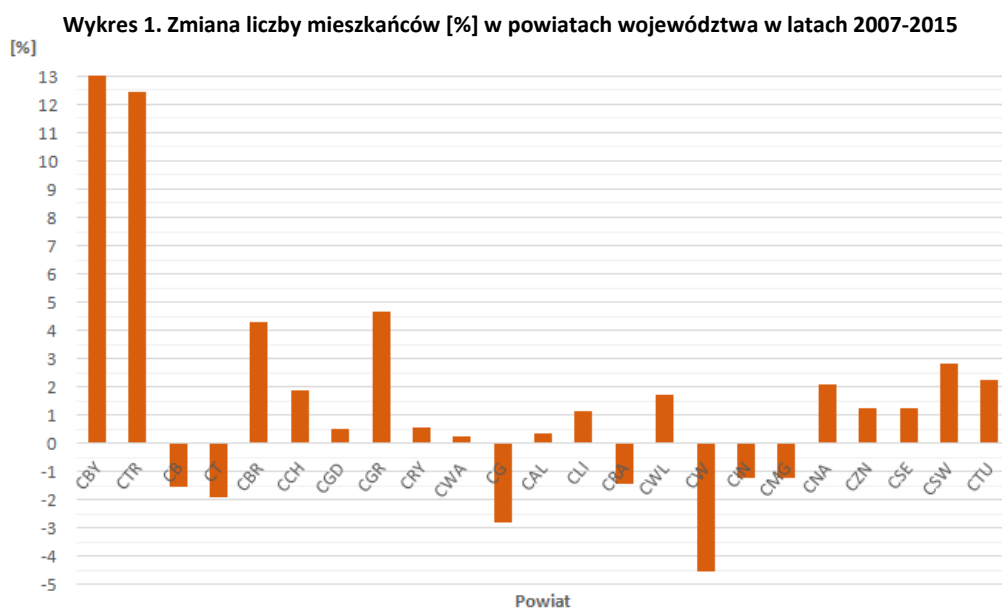

Ryc. 2. Zmiany liczby mieszkańców gmin w województwie w latach 2007-2015

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z BDL GUS

Największe pozytywne zmiany liczby mieszkańców w latach 2007-2015 zaszły w powiatach bydgoskim (13,7%) i toruńskim (12,4%). Znacząco wyróżniały się także powiat grudziądzki (4,6%) i brodnicki (4,3%). W powiatach wąbrzeskim, aleksandrowskim, golubsko-dobrzyńskim i rypińskim notowano stagnację - zmiana nie przekraczała 0,5 pkt. proc. Ujemne wartości wskaźnika obserwowano w powiatach: inowrocławskim (-2%), mogileńskim (-1,2%) i radziejowskim (-1,4%), ale największe negatywne zmiany

zachodziły w największych miastach - Włocławku (-4,6%), Grudziądzu (-2,8%), Toruniu (-1,9%) i Bydgoszczy (-1,5%).

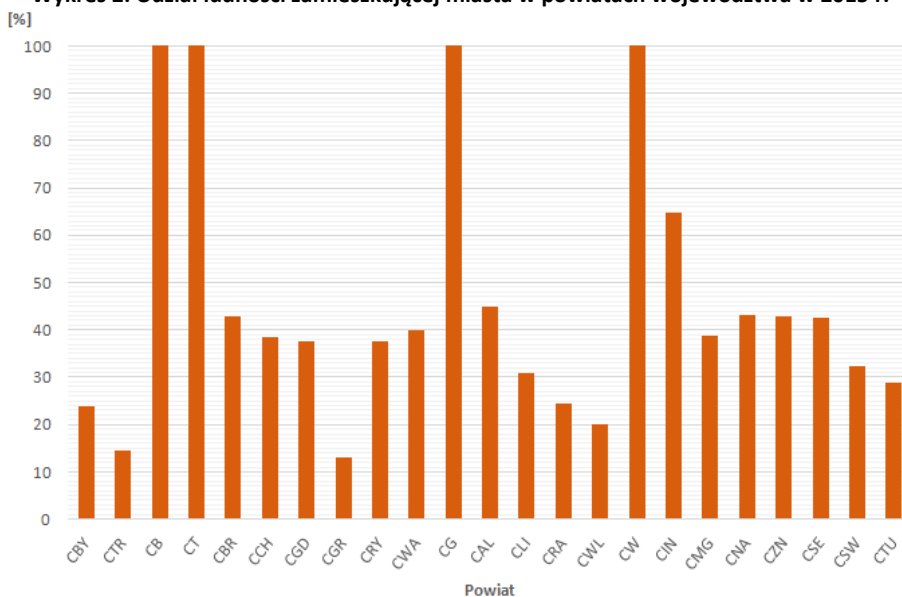

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku — Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

1.1.3. Udział ludności zamieszkującej w miastach

W województwie kujawsko-pomorskim w 2015 roku 59,6% ludności zamieszkiwało w miastach. Poza powiatami grodzkimi, najwyższą wartość tego wskaźnika notowana była w powiecie inowrocławskim (64,8%) i w decydującym stopniu kształtowana była przez potencjał demograficzny Inowrocławia – 5. co do wielkości miasta województwa. Najczęściej w powiatach ziemskich udział ludności miejskiej wynosi od 25 do nieco ponad 40%. Bardzo niskie wskaźniki notują natomiast powiaty ziemskie leżące w bezpośrednim sąsiedztwie powiatów grodzkich – co wynika z małej liczby miast lub niewielkiego potencjału miast, przy często szybko rosnącej liczbie ludności wiejskiej.

Wykres 2. Udział ludności zamieszkującej miasta w powiatach województwa w 2015 r.

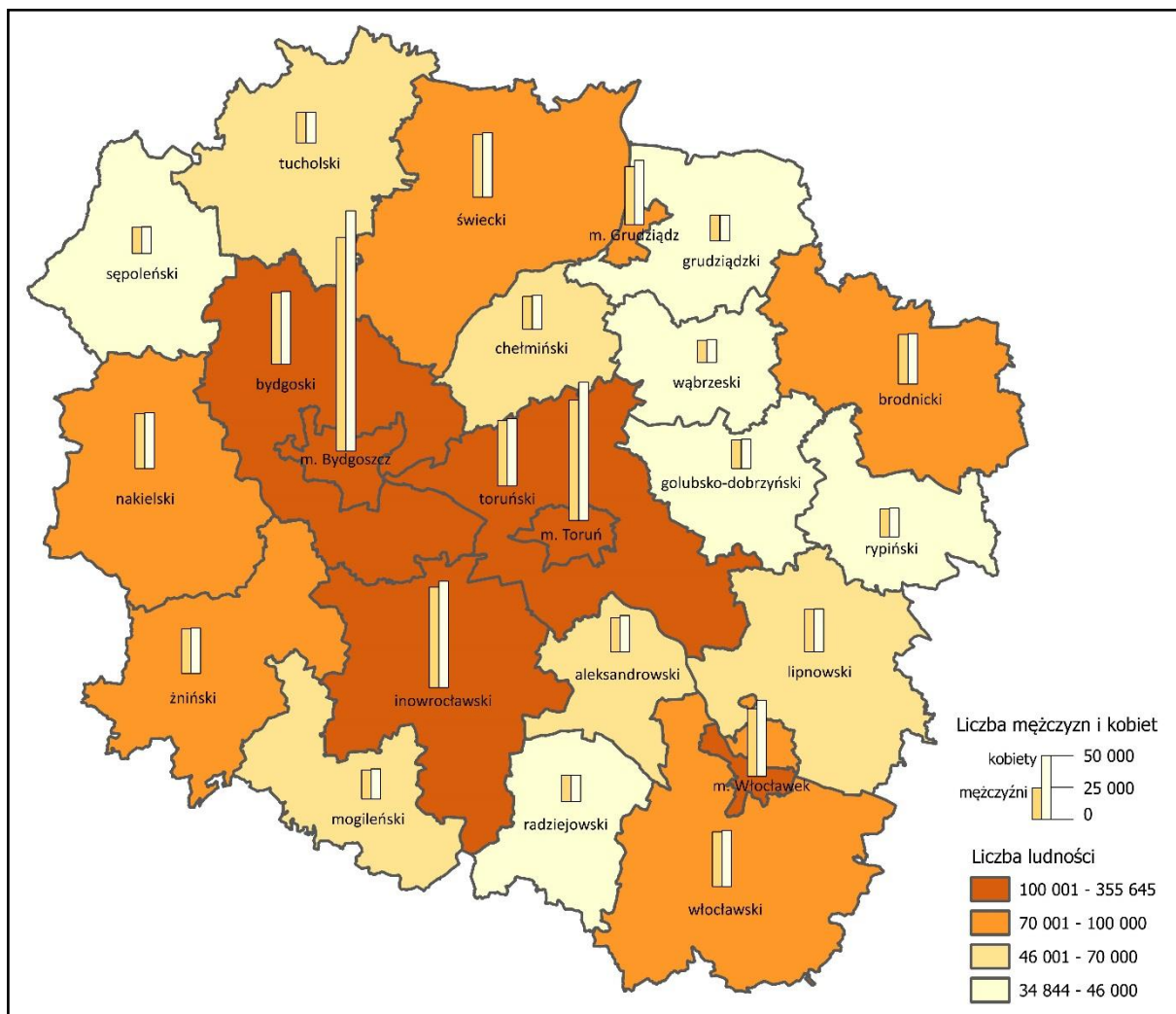
Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku — Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

1.1.4. Liczba ludności w podziale na mężczyzn i kobiety

Liczba ludności wg płci jest bardzo silnie skorelowana z ogólną liczbą ludności, choć dla obszarów wiejskich generalną prawidłowością jest wyższy od przeciętnej udział mężczyzn, a dla największych miast – znacząca przewaga liczby kobiet, dlatego też rangi kilku powiatów pod względem liczebności płci różnią się od rang wg liczby ludności ogółem. Miasto Włocławek zajmuje 4. pozycję wśród powiatów pod względem liczby ludności ogółem, ale pod względem liczby kobiet ustępuje powiatowi bydgoskiemu, powiat nakielski, który jest pod względem liczby mieszkańców ogółem nieco większy od włocławskiego, ustępuje mu pod względem liczby mężczyzn, podobnie jak powiat sępoleński – radziejowskiemu. Spośród powiatów ziemskich największą liczbę i mężczyzn i kobiet notuje inowrocławski (odpowiednio 78,9 tys. i 83,7 tys.), a najmniejszą – wąbrzeski (17,1 tys. i 17,7 tys.).

W ujęciu gmin w 2015 r. najwięcej ludności (zarówno kobiet jak i mężczyzn) zamieszkiwało największe ośrodki miejskie regionu: Bydgoszcz (167 324 mężczyzn i 188 321 kobiet), Toruń (94 247 mężczyzn i 108 442 kobiet), Włocławek (53 294 mężczyzn i 59 747 kobiet), Grudziądz (45 821 mężczyzn i 50 498 kobiet) i Inowrocław (35 253 mężczyzn i 39 005 kobiet). Gminy o najmniejszej liczbie ludności wg płci to cztery gminy wiejskie: Dębowa Łąka (1 606 mężczyzn i 1 588 kobiet), Bobrowniki (1 599 mężczyzn i 1 547 kobiet), Raciążek (1 594 mężczyzn i 1 539 kobiet), Chrostkowo (1 490 mężczyzn i 1 447 kobiet) oraz gmina miejska Niezawa (951 mężczyzn i 1 002 kobiety).

Generalnie gminy miejskie i miejsko-wiejskie charakteryzują się większą liczbą kobiet niż mężczyzn, natomiast gminy wiejskie, zwłaszcza w części północnej i wschodniej województwa, większą liczbą mężczyzn niż kobiet. Gminy, w których przeważa liczba mężczyzn nad liczbą kobiet stanowią 41% gmin województwa.

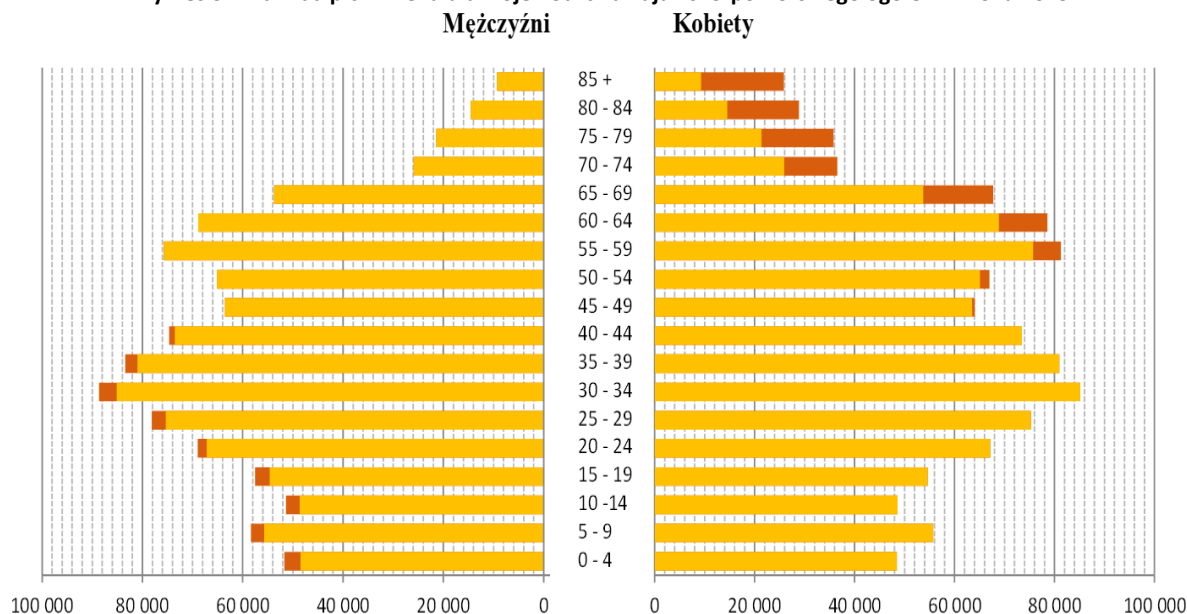

Ryc. 3. Liczba ludności w podziale na mężczyzn i kobiety w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

Przedstawiona poniżej piramida wieku dla województwa kujawsko-pomorskiego na podstawie danych za rok 2015 jest charakterystyczna dla społeczeństwa coraz bardziej starzejącego się (co jest typowe również dla kraju). W piramidzie zaznaczają się wyraźnie dwa wyże demograficzne, które dotyczą grup o największej liczebności w regionie – pierwszy związany z tzw. „wyżem kompensacyjnym” po II wojnie światowej, drugi zaś jest bezpośrednim skutkiem wejścia w wiek prokreacyjny osób z „wyżu kompensacyjnego”. Ponadto zaznacza się sukcesywnie malejąca liczba urodzeń, czego skutkiem jest stosunkowo mała liczebność osób najmłodszych. Z drugiej jednak strony wzrasta liczebność osób starszych na skutek poprawy jakości życia – a co za tym idzie – przeciętne trwanie życia wydłuża się. W układzie płci występują typowe zjawiska - nieznaczna przewaga liczby mężczyzn w młodszych grupach wiekowych oraz rosnąca przewaga liczby kobiet w starszych grupach (w szczególności w grupie 85+, gdzie występuje dwuipółkrotna różnica w liczebności).

Wykres 3. Piramida płci i wieku dla województwa kujawsko-pomorskiego ogółem w roku 2015

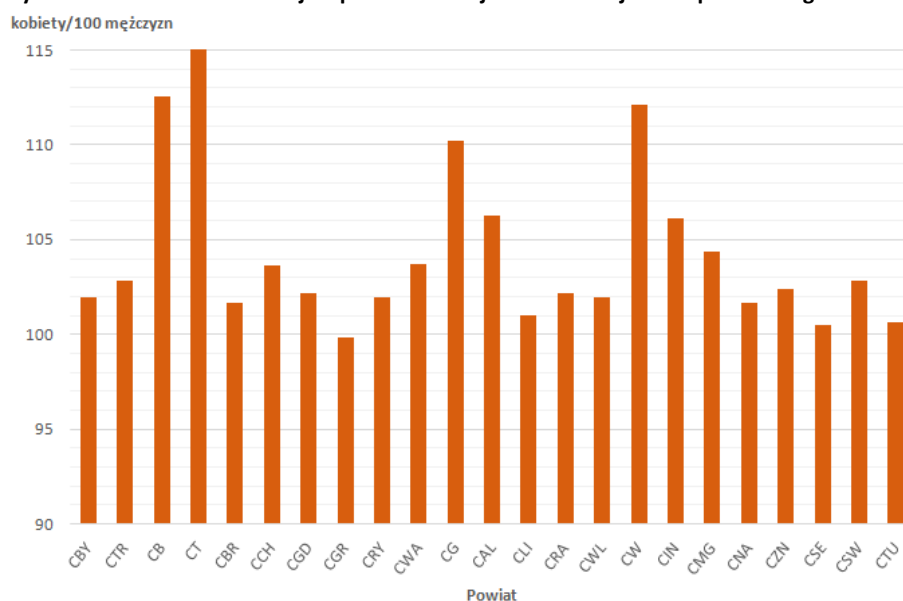
Źródło: Opracowanie własne KPBPIR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

1.1.5. Wskaźnik feminizacji

Wskaźnik feminizacji w województwie kujawsko-pomorskim w roku 2015 wynosił średnio 106 kobiet na 100 mężczyzn. Największa liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn, obserwowana była w powiatach grodzkich, z czego najwyższą wartość wskaźnik ten osiągał w Toruniu (115), na drugim miejscu uplasowała się Bydgoszcz (113), następnie Włocławek (112) i Grudziądz (110). Zdecydowana większość powiatów przyjmuje wartość wskaźnika od 101 do 103. Tylko w powiecie grudziądzkim liczba mężczyzn jest większa od liczby kobiet, ale różnica jest na tyle nieznaczna, że wskaźnik feminizacji wyrażany w wartościach całkowitych, przyjmuje tu wartość 100.

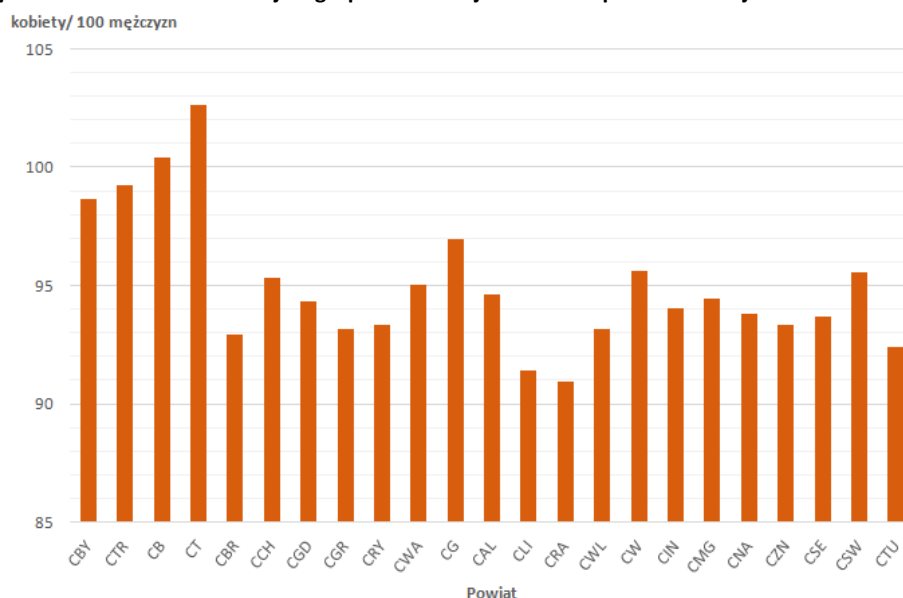
Analizując wskaźnik feminizacji w grupie wiekowej 15-39, wartość średnia dla województwa wynosiła 96. Najwyższe wartości notowano w Toruniu (103) i Bydgoszczy (100), a na 3 miejscu znalazły się powiaty toruński i bydgoski (99). We Włocławku i Grudziądz, wskaźnik ten osiągał wartości 96 (Włocławek) i 97 (Grudziądz). W grupie o niskich wartościach wskaźnika feminizacji w wieku 15-39 znajdowały się powiaty: brodnicki (93) i tucholski (92). Powiaty radziejowski i lipnowski charakteryzowały się najniższą wartością tej cechy w województwie (91). W powiatach o najniższych wartościach wskaźnika, jego wartość stanowi zagrożenie dla rozwoju demograficznego, bowiem duża nierównowaga liczby płci ogranicza możliwość zawierania związków i prokreacji.

Wykres 4. Wskaźnik feminizacji w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku — Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

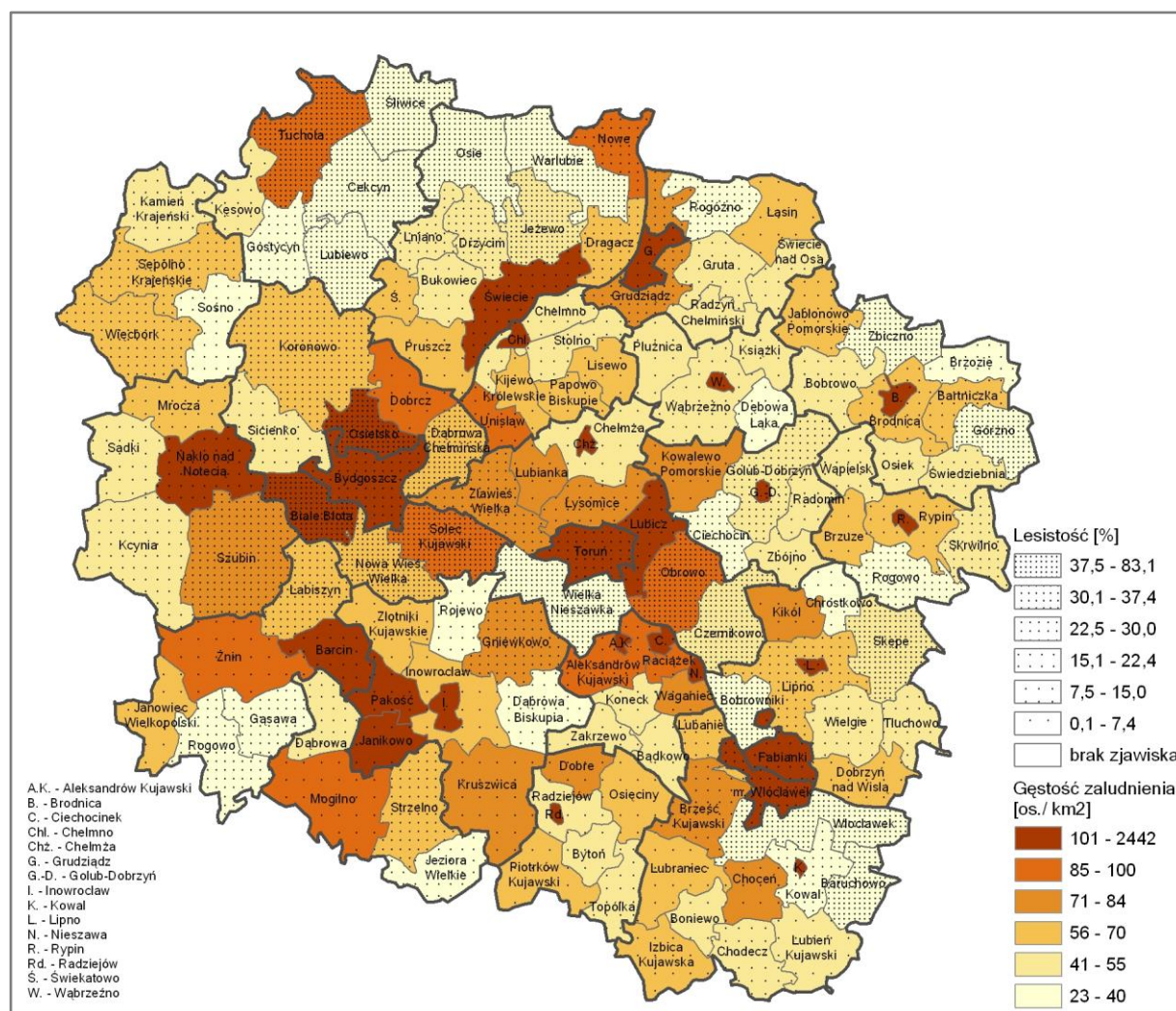
Wykres 5. Wskaźnik feminizacji w grupie wiekowej 15-39 lat w powiatach województwa w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku — Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

1.1.6. Gęstość zaludnienia

Średnia gęstość zaludnienia w województwie kujawsko-pomorskim w 2015 roku wynosiła 116 osób na km². Najwyższe wartości tej cechy osiągały miasta: Inowrocław (2441), Bydgoszcz (2021), Chełmża (1895), Toruń (1752), Golub-Dobrzyń (1713) i Aleksandrów Kujawski (1711). Wartość gęstości zaludnienia w gminach wiejskich obejmowała przedział od 23 (Wielka Nieszawka) do 182 (Lubicz) osób na 1 km². Gminy o niskiej gęstości zaludnienia charakteryzowały się jednocześnie jednymi z najwyższych wartości wskaźnika lesistości (Wielka Nieszawka 83,1%, Osie 70,9%, Cekcyn 68,3%, Śliwice 66,9%). Warto zaznaczyć, że w dwóch miastach województwa, tj. w Chełmży i Kowalu nie występowały lasy.

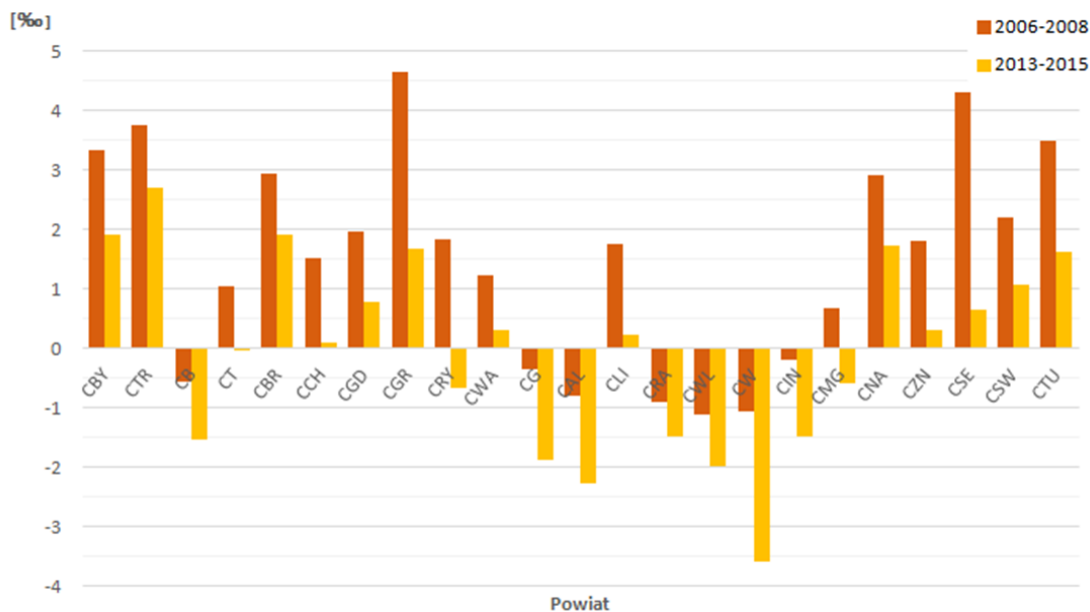
Ryc. 4 Gęstość zaludnienia i lesistości w gminach województwa w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z BDL GUS

1.1.7. Przyrost naturalny

W województwie kujawsko-pomorskim wskaźnik przyrostu naturalnego uśredniony za lata 2013-2015 wyniósł -0,31 % i w stosunku do lat 2006-2008 (1,01‰) znacząco zmalał, a przede wszystkim z wartości dodatnich, przyjął wartości ujemne, co oznacza, że liczba zgonów przewyższa liczbę urodzeń. Zmiana ta wynika w większym stopniu ze spadku liczby urodzeń, niż ze wzrostu liczby zgonów. W skali regionu rozkład wskaźnika jest mocno zróżnicowany, od bardzo korzystnej sytuacji w powiatach podmiejskich obu stolic województwa – toruńskim (2,69‰) i bydgoskim (1,92‰) oraz brodnickim (1,90‰), do sytuacji bardzo niekorzystnej w powiatach aleksandrowskim, włocławskim i mieście Grudziądz (wartość wskaźnika około -2 ‰), po skrajnie niekorzystną w mieście Włocławek (-3,59‰). Ogólnie rzecz biorąc w każdym z 23 powiatów województwa wartość wskaźnika przyrostu naturalnego pomiędzy analizowanymi okresami bardzo wyraźnie spadła, przy czym największe niekorzystne zmiany nastąpiły w powiatach sępoleńskim oraz grudziądzkim.

Wykres 6. Uśredniony przyrost naturalny za lata 2006-2008 i 2013-2015 na 1000 mieszkańców powiatów województwa

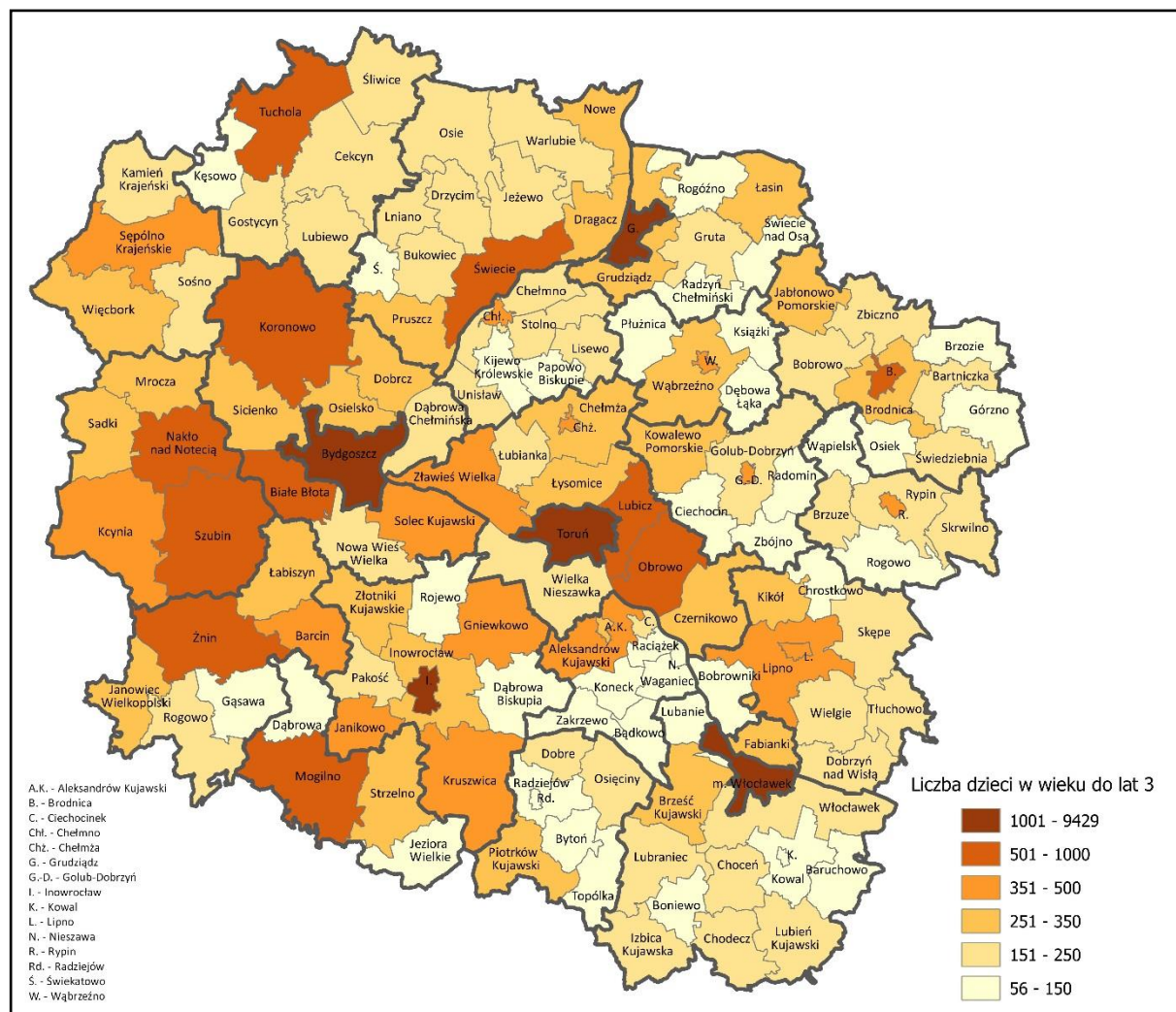
Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

1.1.8. Liczba dzieci w wieku do lat 3

Liczba dzieci w wieku do 3 lat w województwie waha się od ponad 9,4 tys. w Bydgoszczy do kilkudziesięciu osób w najmniejszych gminach. W 2015r. najwięcej dzieci w tym przedziale wiekowym mieszkało w miastach: Bydgoszcz (9 429) i Toruń (5 604) oraz Włocławek (2 763), Grudziądz (2 601) i Inowrocław (1 872), natomiast najmniej w gminach Raciążek (89 dzieci), Baruchowo (77), Chrostkowo (73), Koneck (71) i Nieszawa (56). Ogółem w 58% gmin województwa (84) liczba dzieci w tej grupie wiekowej nie przekracza 250, w tym w 10 gminach jest mniejsza od 100.

Pod względem zróżnicowania przestrzennego zauważyć można, że dzieci w badanym przedziale wiekowym jest mniej w gminach położonych we wschodniej części województwa. Związane to jest w znacznym stopniu z rozmieszczeniem ludności w województwie. Gminy w jego wschodniej części charakteryzują się mniejszą liczbą ludności niż w części zachodniej. W szczególności w części centralnej i zachodniej wyróżniają się bardziej ludne gminy podmiejskie Bydgoszczy i Torunia oraz duże gminy miejsko-wiejskie (m.in. Świecie, Nakło nad Notecią, Szubin, Żnin, Mogilno).

W ostatnich latach liczba dzieci do 3 roku życia w województwie systematycznie spada. W okresie 2007-2015 jest to spadek o 4,5 tys., ale już dla okresu 2010 – 2015 – spadek o 12,4 tys., czyli o 17,5%. W rozkładzie przestrzennym zmian nie widać jednoznacznych prawidłowości terytorialnych, choć generalnie korzystniejsza sytuacja ma miejsce w obszarach o silnie tradycyjnym, wiejskim charakterze. Niepokojący jest fakt, że dla okresu 2007 a 2015 tylko w 31 gminach liczba dzieci w tej grupie wiekowej się zwiększyła, ale dla okresu 2010-2015 – wzrost dotyczył już tylko dwóch gmin i miał minimalne wartości.

Ryc. 5. Liczba dzieci w wieku do 3 lat w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

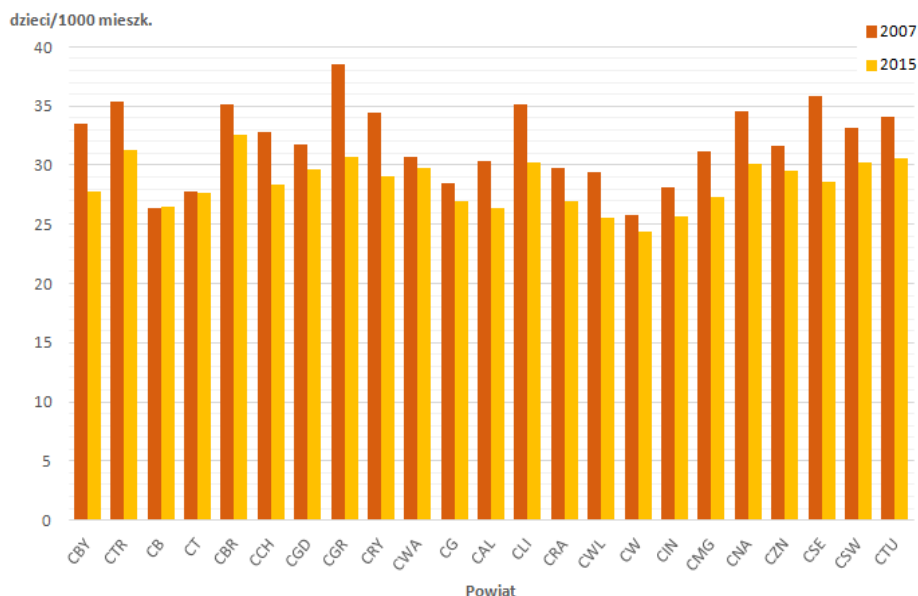
1.1.9. Liczba dzieci do lat 3 i w wieku 3-6 lat na 1000 mieszkańców

Liczba dzieci najmłodszych, stanowiących grupy opieki żłobkowej (0-2 lata) oraz edukacji przedszkolnej (na potrzeby analizy przyjęto 3-6), obejmuje bardzo nieliczne roczniki, co powoduje, że podlega istotnym wahaniom związanym z coroczną zmiennością liczby urodzeń (jest to istotny problem dla programowania rozwoju bazy usług adresowanych dla tej grupy).

W roku 2015 dzieci w wieku do 3 lat stanowią w powiatach przeciętnie od 2,5 do 3,0% ogółu ludności. Poza nieco niższymi wskaźnikami w największych miastach, nie notuje się tu istotnych prawidłowości terytorialnych – wśród powiatów o najwyższych udziałach znajdują się zarówno powiaty o dużym znaczeniu tradycyjnych obszarów wiejskich, jak i silnie zurbanizowane powiaty toruński i nakielski. W przypadku grupy wiekowej 3-6 lat, zróżnicowania pomiędzy powiatami mają podobny charakter – ta grupa stanowi od ok. 3,7% do ok. 4,8% ludności ogółem. Także tu najniższe wskaźniki notują największe miasta, ale wśród obszarów o najwyższych udziałach znajdują się zarówno te o tradycyjnym wiejskim charakterze, jak i powiaty najsilniej zurbanizowane.

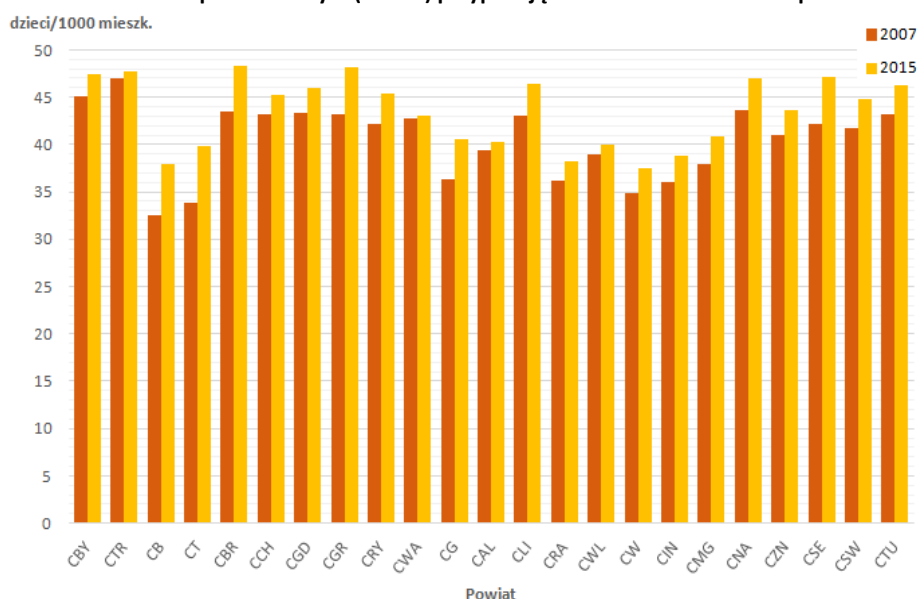
Udział dzieci w wieku 0-2 lat w roku 2015 był w każdym z powiatów (za wyjątkiem Bydgoszczy, która odnotowała nieznaczny wzrost) zauważalnie niższy, niż w roku 2007 – w części powiatów znaczenie tej grupy w ogólnej liczbie ludności jest nawet o ponad 0,5 pkt. proc. niższe. Jednocześnie jednak liczba dzieci w wieku przedszkolnym, jest w 2015 roku w każdym z powiatów wyższa niż w roku 2007 – choć tu wzrosty nie były aż tak silne i najczęściej wyniosły 0,2 do 0,5 pkt. proc.

Wykres 7. Liczba dzieci w wieku do 3 lat w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w powiatach województwa w latach 2007 i 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku — Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

Wykres 8. Liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) przypadająca na 1000 mieszkańców powiatu w 2007 i 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku — Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

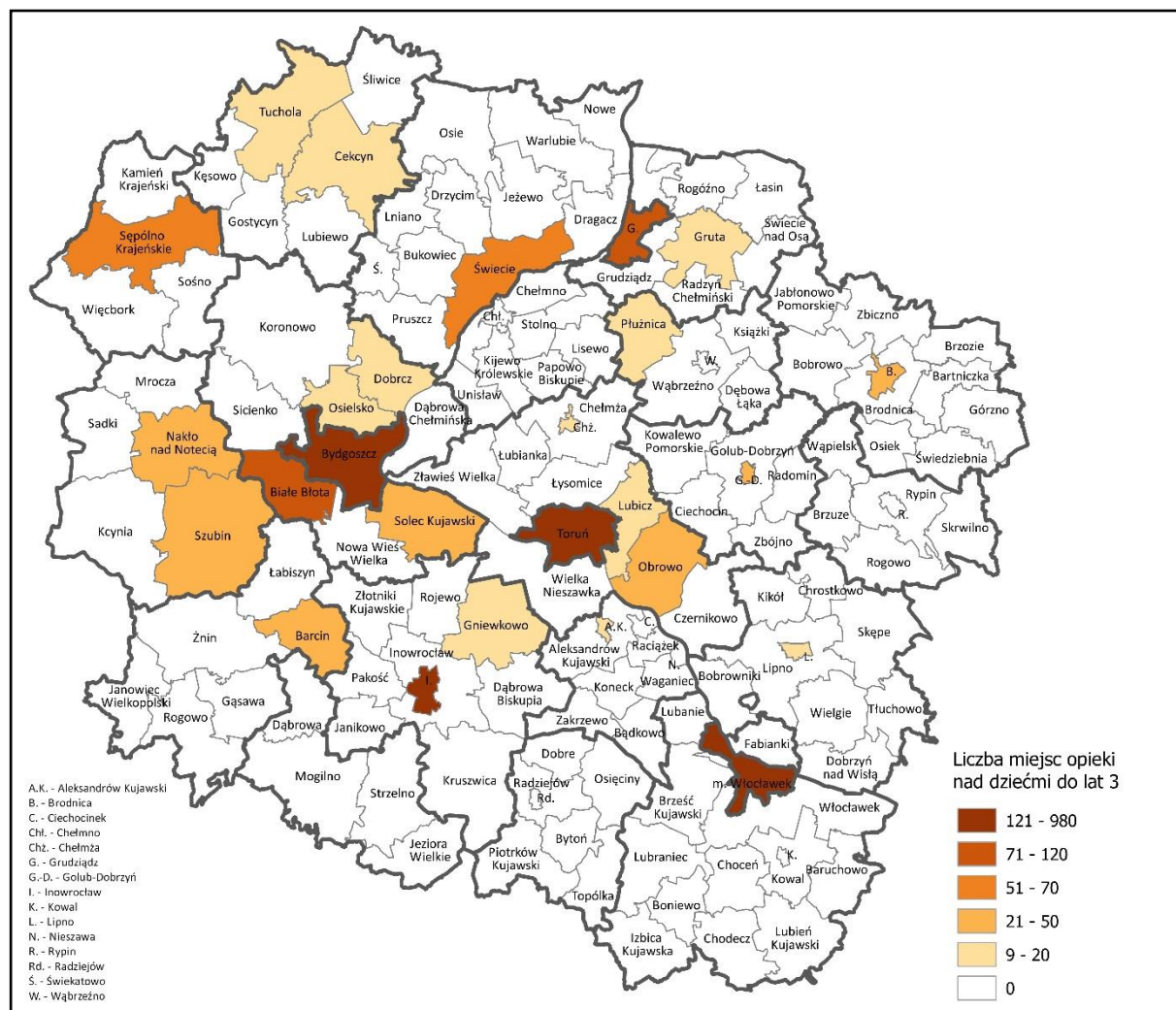
1.1.10. Liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3

Dostępność miejsc opieki nad dziećmi do 3 lat jest w województwie bardzo ograniczona. W 2014 r. tylko 26 ze 144 gmin posiadało na swoim obszarze miejsca tego rodzaju opieki nad dziećmi. Większość z nich zlokalizowana była w największych miastach województwa (Bydgoszczy, Toruniu, Włocławku, Inowrocławiu i Grudziądzu).

Według danych udostępnianych przez GUS od 2012 do 2014 roku liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w województwie wzrosła o 36%. Należy zauważyć, że najbardziej dynamicznie liczba ta wzrastała w gminach, gdzie są już dostępne tego typu placówki (w największych miastach).

Rozbieżność liczbowa analizowanych danych w tych gminach województwa, które oferują tego typu usługi, jest bardzo duża i sięga od 980 miejsc w Bydgoszczy do 9 w gminie miejskiej Lipno.

Oprócz największych ośrodków miejskich, opiekę nad dziećmi do 3 lat zapewniają miasta o średniej wielkości oraz większe gminy miejsko-wiejskie, a także gminy znajdujące się w strefach podmiejskich Bydgoszczy i Torunia (obejmujących powiaty bydgoski i toruński). Przykładem szczególnie wyróżniającą się gminy podmiejskiej jest gmina Białe Błota (105 miejsc). Pozytywnie na tle województwa wypadają gminy wiejskie Gruta, Płużnica i Cekcyn.

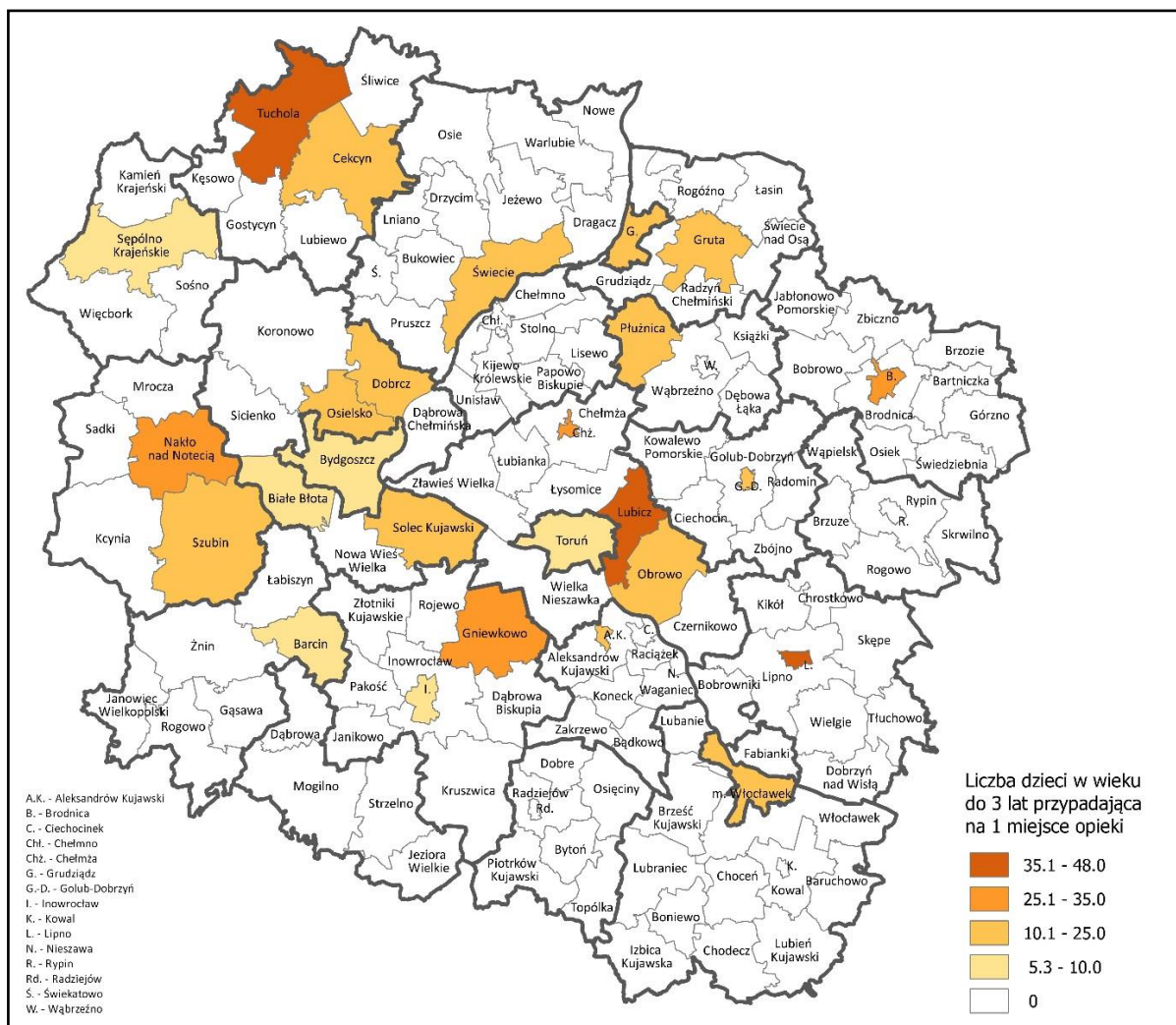

Ryc. 6. Liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w roku 2014

Źródło: Opracowanie własne KPBPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

1.1.11. Liczba dzieci w wieku do 3 lat na 1 miejsce opieki

W 2014 roku tylko w 26 gminach funkcjonowały miejsca opieki dla dzieci najmłodszych – liczących do 3 lat (opieka żłobkowa). Liczba dostępnych miejsc jest jednak wielokrotnie niższa od potencjalnego zapotrzebowania. W największych miastach, gdzie ta forma opieki ma najdłuższą tradycję, dostępne miejsca zapewniają opiekę dla zaledwie około 10-12% dzieci. W większości gmin, gdzie opieka żłobkowa rozwijana jest od niedawna, na jedno miejsce przypada przeciętnie od kilkunastu do prawie 50 dzieci w tej grupie wiekowej. Warto jednak zauważyć, że w większości gmin istnieje stosunkowo duża szansa szybkiej poprawy wskaźników, bo przy stosunkowo małej liczbie dzieci w tej grupie, już placówka oferująca kilkanaście miejsc znacząco poprawia wskaźnik dostępności. Warto też zauważyć, że ten konkretny wskaźnik będzie z całą pewnością podlegał bardzo dużym zmianom w kolejnych latach.

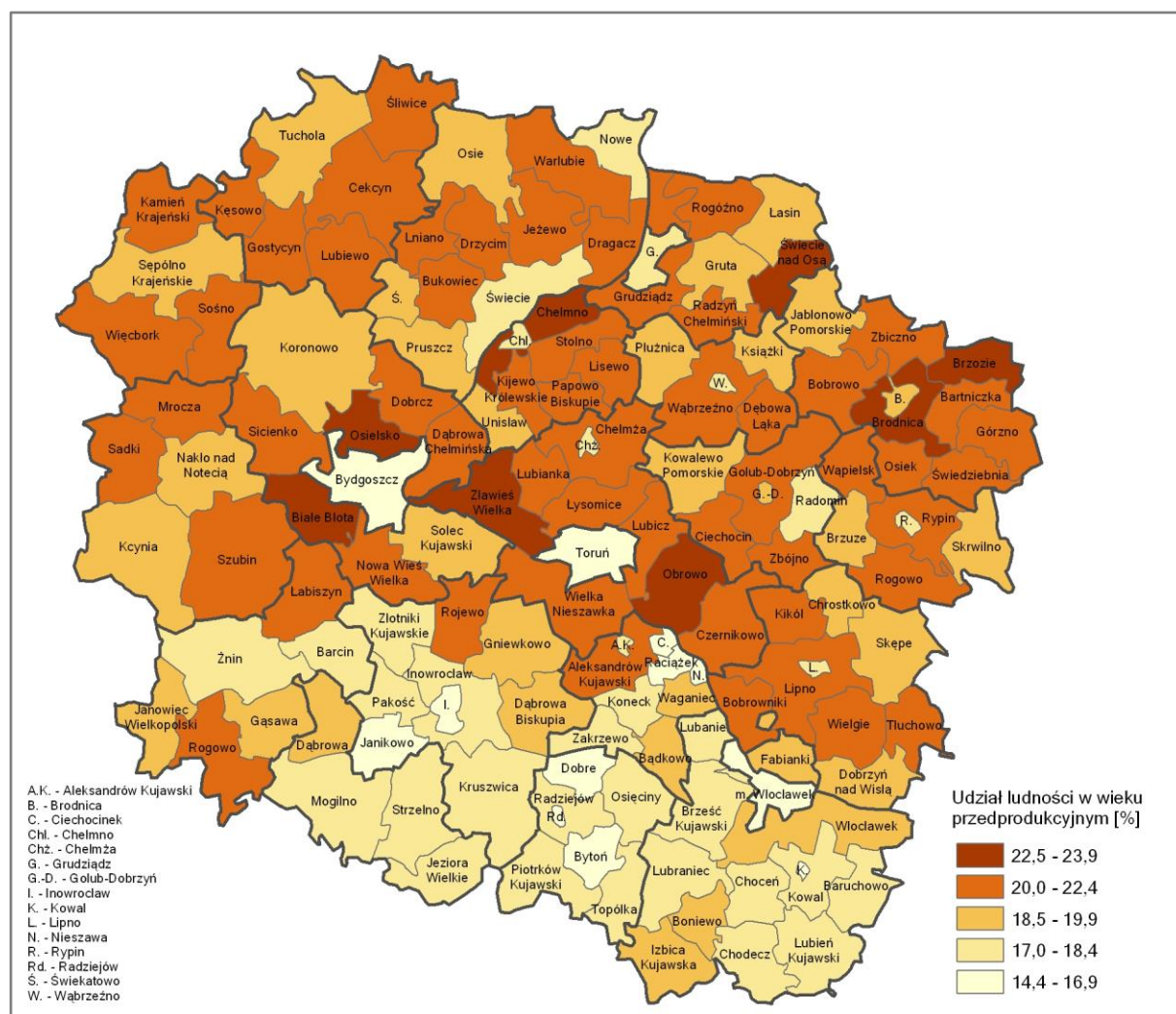

Ryc. 7. Liczba dzieci w wieku do 3 lat przypadająca na 1 miejsce opieki wg gmin w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne KPBPiR we Włocławku — Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

1.1.12. Liczba i udział ludności w wieku przedprodukcyjnym

W województwie kujawsko-pomorskim w 2015 roku mieszkało 378,8 tys. osób w wieku przedprodukcyjnym (tj. do 18 roku życia), a ich rozmieszczenie w gminach wykazuje dużą korelację z całkowitą liczbą ludności. Ich zdecydowana większość koncentruje się w największych miastach regionu – Bydgoszcz, Toruń, Włocławek, Grudziądz, Inowrocław skupiają 135,6 tys. osób, a więc 35,8% ogółu ludności tej grupy wiekowej. Na tle pozostałych gmin, pod względem liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym wyraźnie zaznaczają się gminy miejsko-wiejskie zachodniej części województwa oraz gminy podmiejskie części centralnej. Gminy województwa wykazują duże zróżnicowanie w zakresie tej cechy, jej rozpiętość wynosi od 55757 osób w Bydgoszczy do 322 osób w gminie Nieszawa. Najczęściej gminę zamieszkuje od 1 tys. do 2 tys. osób w wieku 0 – 17 lat (59 gmin), a w 40 gminach liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosi poniżej 1 tys. osób. W 8 gminach liczba ta jest większa od 5 tys. osób. Najwyższy udział osób w tej kategorii wiekowej występował w gminach wiejskich w większości sąsiadujących z największymi miastami regionu: Obrowo (23,9%), Brodnica (22,9%), Brzozie, Białe Błota, Zławieś Wielka (22,7%), Osielesko, Chełmno, Świecie nad Osą (22,5%). Natomiast najniższy udział występował w gminach miejskich: Ciechocinek (14,4%), Inowrocław (15,5%), Bydgoszcz, Kowal, Radziejów (15,7%), Włocławek (16,1%).

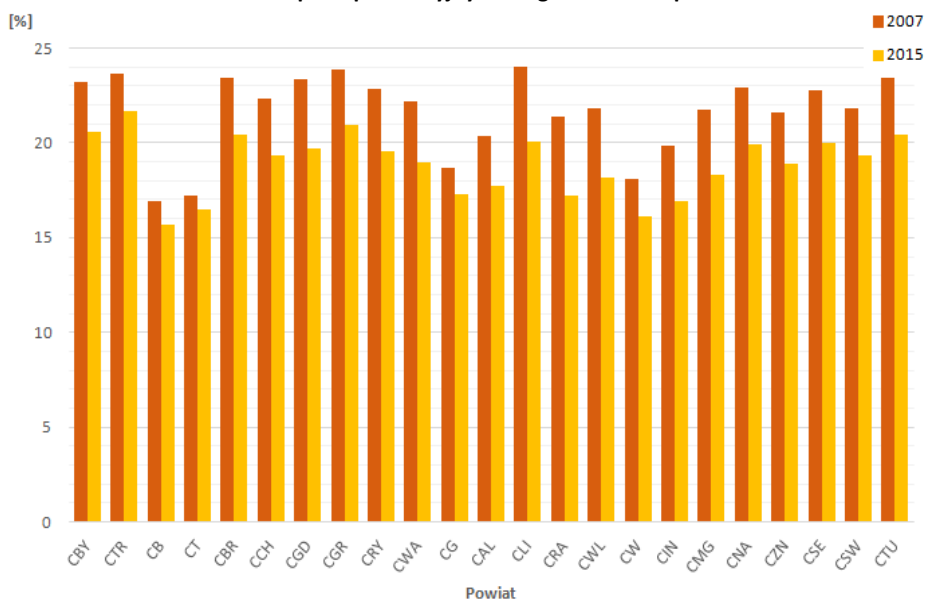
Ryc. 8. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej) w ogólnej liczbie ludności w gminach województwa w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z BDL GUS

Osoby w wieku przedprodukcyjnym w kujawsko-pomorskim stanowią średnio ok. 18,2% populacji., przy czym w ujęciu powiatów wskaźnik ten cechuje się stosunkowo dużym zróżnicowaniem (nawet do 6 pkt. proc.). Największy udział osób najmłodszych, przekraczający 20% występuje w powiatach: toruńskim, grudziądzkim, bydgoskim, tucholskim, brodnickim, lipnowskim oraz sępoleńskim, zaś najmniejszy w powiatach grodzkich – Bydgoszczy, Włocławku i Toruniu (odpowiednio 15,7%, 16,1%, 16,5%). W pozostałych powiatach omawiany udział oscyluje w granicach 17,0-19,9%.

Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2007-2015 zmniejszył się średnio o 2,2 pkt. proc. Z wartości 20,4% (2007) do 18,2% (2015). Wszystkie powiaty zanotowały spadek wartości tego wskaźnika. Największe spadki wartości notowano w powiatach radziejowskim (o 4,1 pkt. proc.), lipnowskim (o 3,9 pkt. proc.) i golubsko-dobrzyńskim (o 3,7 pkt. proc.). Najmniejsze obserwowano w powiatach grodzkich (Toruń – o 0,7 pkt. proc., Bydgoszcz – o 1,2 pkt. proc., Grudziądz – o 1,4 pkt. proc.). W 8 powiatach nastąpił spadek pozycji. Rekordowym pod tym względem okazał się powiat lipnowski, w 2007 roku będący na 1 pozycji, w 2015 zajął 6. Największy awans miał miejsce w powiecie bydgoskim – z pozycji 7. w 2007 roku, na pozycję 3. 7 powiatów mimo spadku wartości wskaźnika pozostało na tych samych miejscach. W roku 2007 rozpiętość wartości była większa, niż w 2015 i wynosiła odpowiednio 7,1 pkt. proc. (2007) i 6,0 pkt. proc. (2015). Najwyższe wartości w 2007 roku osiągały powiaty lipnowski (24,0%) i toruński (23,9%), a w 2015 – toruński (21,6%) i grudziądzki (20,9%). Najniższe wartości udziału osób w wieku przedprodukcyjnym notowano niezmiennie zarówno w 2007 jak i w 2015 roku w trzech największych miastach województwa (Bydgoszczy, Toruniu i Włocławku).

Wykres 9. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej ludności powiatów w latach 2007-2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

1.1.13. Liczba i udział ludności w wieku produkcyjnym

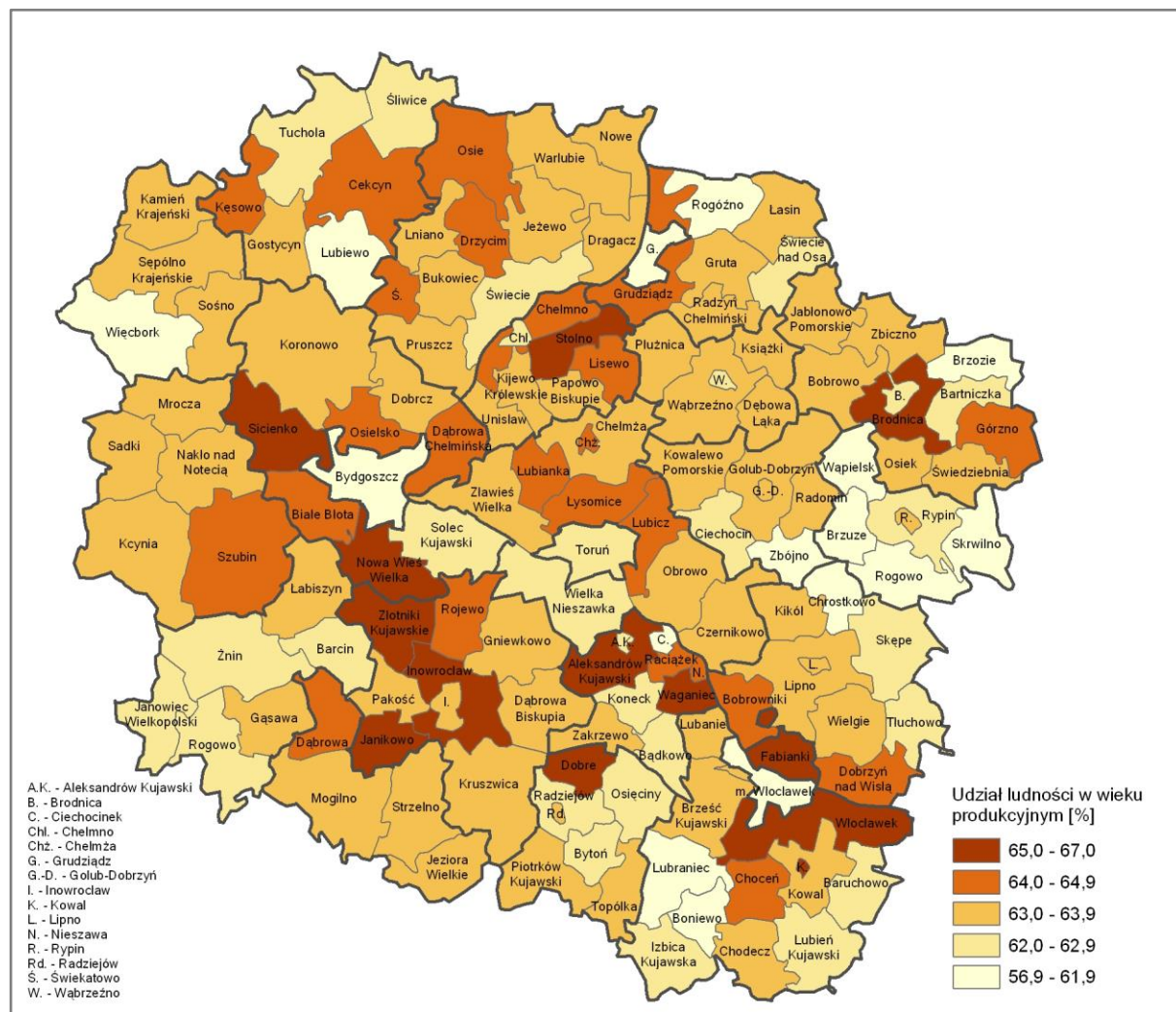
Liczba ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64, kobiety 18-59 lat) w 2015 r. wynosiła 1 309 091 os., jest bezpośrednio skorelowana z całkowitą liczbą mieszkańców i rozmieszczeniem ludności w województwie. Najwyższe wartości występowały w Bydgoszczy (217 487 osób), Toruniu (126 388 osób), Włocławku (69 646 osób), Grudziądzu (59 278 osób) i Inowrocławiu (46 953 osoby). Najniższe wartości odnotowały gminy wiejskie Koneck (2 032 osób), Dębowa Łąka (2 017 osób), Raciążek (2 010 osób), Chrostkowo (1 817 osób) oraz gmina miejska Nieszawa (1 252 osoby).

Największa liczba osób w wieku produkcyjnym (oprócz największych ośrodków miejskich) charakterystyczna była dla powiatów: bydgoskiego i toruńskiego (wysoka liczba ludności w wieku produkcyjnym jest charakterystyczna dla gmin znajdujących się na obszarach podmiejskich - oprócz gminy Wielka Nieszawka), nakielskiego, inowrocławskiego (oprócz gmin Rojewo i Dąbrowa Biskupia), północnej części powiatu żnińskiego oraz części gmin w powiecie sępoleńskim i mogileńskim. W części północnej i wschodniej województwa cecha ta przyjmuje wartości niższe niż w centralnej i zachodniej.

Od 2010 r. liczba ludności w wieku produkcyjnym w województwie spada. Największy spadek tej wartości w okresie 2007-2015 zanotowany był w największych miastach województwa (Bydgoszczy, Toruniu, Włocławku, Grudziądzu i Inowrocławiu). Spadkiem tej wartości charakteryzowały się również gminy miejsko-wiejskie. Natomiast przyrost ludności w wieku produkcyjnym (często bardzo duży) nastąpił w gminach podmiejskich Bydgoszczy i Torunia (największy w gminach Białe Błota, Obrowo, Osielsko i Dobrcz).

W województwie kujawsko-pomorskim udział osób w wieku produkcyjnym wynosi przeciętnie 62,7% i z reguły nie ulega większym różnicom w ujęciu powiatów (maksymalnie 3,1 pkt. proc.). Najliczniejszy udział mieszkańców w tej grupie wiekowej występuje w powiatach: bydgoskim i toruńskim (odpowiednio 64,2% i 64,0%). Sytuacja ta wynika z trendu osiedlania się ludności w tym wieku na obszarach podmiejskich największych miast regionu, co siłą rzeczy redukuje udział osób w tym wieku w Bydgoszczy, Toruniu, ale również Włocławku i Grudziądzu (za wyjątkiem Torunia, udział w tych miastach nie przekracza 62,0%). Nie powoduje to jednak destabilizacji na rynku pracy dużych miast, gdyż powszechnie mieszkańcy powiatów podmiejskich dojeżdżają do pracy w miastach. Wśród gmin, które w 2015 roku odnotowały najwyższy udział występowały: miasto Kowal (67%) i gminy: Fabianki, Złotniki Kujawskie (65,8%), Janikowo (65,6%), Nowa Wieś Wielka (65,3%), Brodnica, Włocławek, Dobrze (65,2%). Z kolei najniższy udział występował w: Ciechocinku (56,9%), natomiast

w Bydgoszczy, Boniewie, Zbójnie, Grudziądzu, Rogoźnie, Włocławku, Wąpielsku, Rogowie wartości zawierały się w przedziale między 61,2% a 61,6%.

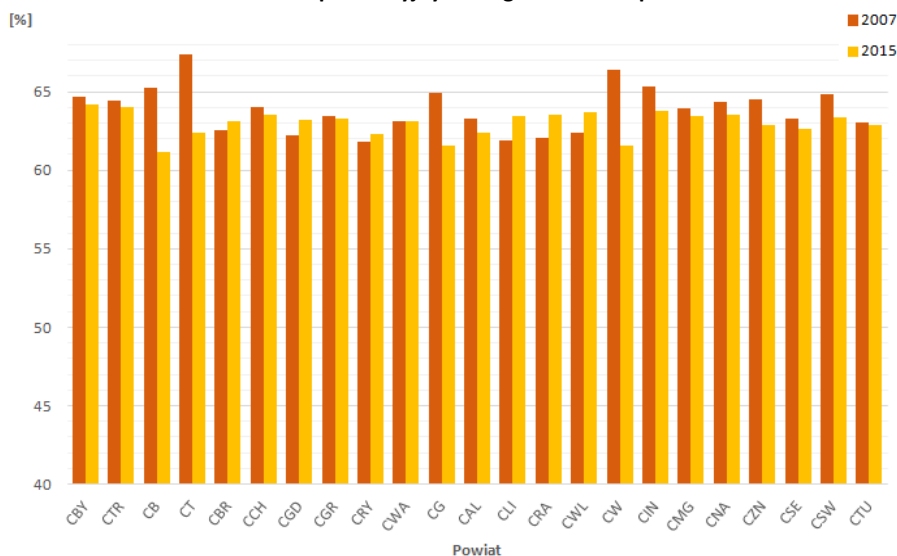

Ryc. 9. Udział ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności w gminach województwa w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z BDL GUS

Udział osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności w latach 2007-2015 zmniejszył się średnio o 1,8 pkt. proc. W 7 powiatach obserwowano wzrost wartości tego wskaźnika w 2015 roku. Największy wzrost wystąpił w powiecie lipnowskim – o 1,6 pkt. proc. Powiatami, które charakteryzowały się wzrostem były ponadto: radziejowski (1,5 pkt. proc.), włocławski (1,3 pkt. proc.), golubsko-dobrzyński (1,0 pkt. proc.), brodnicki i rypiński (0,6 pkt. proc.). Powiat wąbrzeski wyróżniał się najmniejszym wzrostem wartości wskaźnika, który wynosił 0,02 pkt. proc. Udział osób w wieku produkcyjnym najbardziej zmniejszył się w powiatach grodzkich - Toruniu (o 5,1 pkt. proc.), Włocławku (o 4,8 pkt. proc.), Bydgoszczy (o 4,1 pkt. proc.) i Grudziądzu (3,4 pkt. proc.). W 12 powiatach spadek wartości wskaźnika nie przekraczał 2 pkt. proc. Zmiany jakie zaszły w analizowanym okresie spowodowały dużą roszadę w kolejności występowania powiatów, począwszy od wartości największej. Miasto Toruń z pozycji pierwszej z wartością rekordową w 2007 roku – 67,4%, spadło na pozycję 19 w roku 2015 (62,4%). Miasto Włocławek z 2. pozycji w 2007 roku – 66,4% spadło na 21 pozycję – 61,6%. Miasto Bydgoszcz również zanotowało spadek o 19 miejsc, z 4. w 2007 na 23 (ostatnie) w 2015. Zmianę o kilkanaście miejsc w górę obserwowano w powiatach, które zanotowały największy wzrost wskaźnika. Wartość maksymalna udziału osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności w 2007 roku wynosiła 67,4% (miasto Toruń), w 2015 roku była to wartość 64,2% (powiat bydgoski). Wartości najniższe, notowały odpowiednio, w roku 2007 odpowiednio powiat rypiński - 61,8% i w 2015 miasto Bydgoszcz – 61,2%. W 2007 roku wartości skrajne osiągały szerszy zakres - 5,6 pkt. proc., niż w roku 2015 – 3,1 pkt. proc.

Wykres 10. Udział ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej ludności powiatów w latach 2007-2015

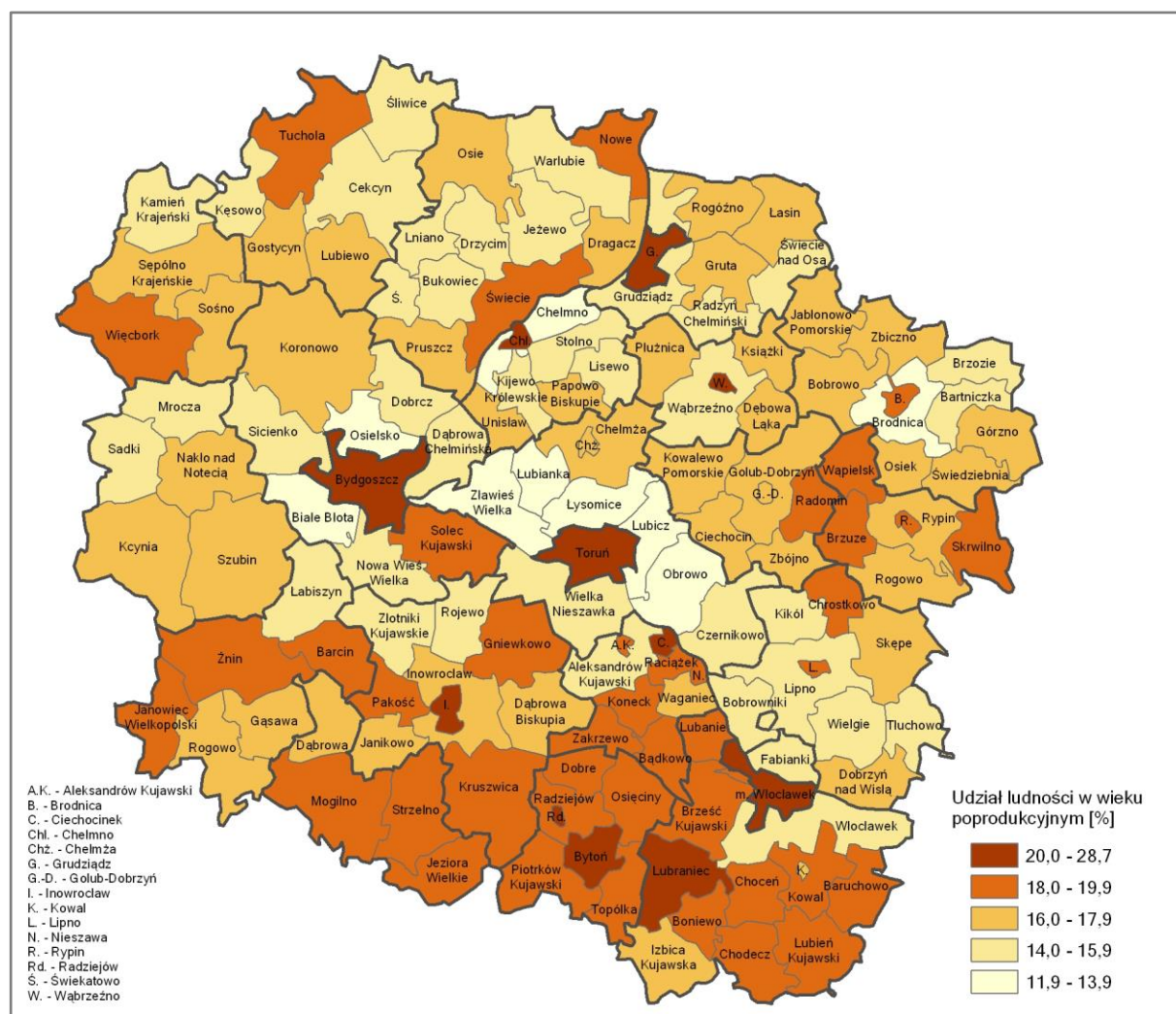

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku — Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

1.1.14. Liczba i udział ludności w wieku poprodukcyjnym

Województwo kujawsko-pomorskie zamieszkuje 398,2 tys. osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyzn pow. 64 r. życia, kobiet pow. 59 r. życia), z czego aż 1/5 koncentruje Bydgoszcz (82,4 tys.), a pozostałe największe miasta skupiają 104,2 tys. osób z analizowanej grupy. W pozostałych gminach, liczba ludności w wieku poprodukcyjnym jest wyraźnie niższa i kształtuje się od 6494 osób (gmina Świecie) do 379 osób (gmina Nieszawa). Najczęściej gminę zamieszkuje od 500 do 1,5 tys. osób w wieku poprodukcyjnym (90 jednostek), a zaledwie w 3 gminach liczba ta jest większa od 5 tys. osób. Generalnie większą liczbą ludności w wieku poprodukcyjnym cechują się gminy centralnej oraz zachodniej i południowo-zachodniej części województwa, natomiast wyraźnie niższą - gminy części północnej i północno-wschodniej.

W kujawsko-pomorskim udział osób w tej grupie wiekowej wynosi średnio 19,1%, jest zatem wyższy, niż w przypadku osób w wieku przedprodukcyjnym. W 2014 roku po raz pierwszy liczba ludności w wieku poprodukcyjnym przewyższyła liczbę ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 1,7 tys. osób, ale w roku 2015 ta różnica wyniosła już prawie 19,5 tys. osób). Oznacza to, że sytuacja demograficzna w województwie przybrała cechy społeczeństwa starzejącego się. W skali powiatów zróżnicowanie udziału jest największe spośród wszystkich grup wiekowych i wynosi 8,8 pkt. proc. Z racji generalnie niedużego zróżnicowania wśród osób w produkcyjnej grupie wiekowej, najmniejszy udział grupy poprodukcyjnej występuje adekwatnie w powiatach o największym udziale osób w wieku przedprodukcyjnym, i są to w szczególności powiaty: toruński, bydgoski i grudziądzki (odpowiednio 14,4%, 15,2% i 15,8%). Z drugiej strony największy udział osób w omawianym wieku występuje w powiatach grodzkich – Bydgoszczy, Włocławku, Toruniu oraz Grudziądzu (odpowiednio od 23,2 do 21,1%; przejście licznych roczników z grupy produkcyjnej do poprodukcyjnej jest przyczyną tak dużego spadku znaczenia grupy produkcyjnej w największych miastach na przestrzeni kilku ostatnich lat). Na terenie pozostałych powiatów występuje duże zróżnicowanie, przy czym równie wysokim udziałem odznaczają się powiaty: aleksandrowski oraz inowrocławski (odpowiednio 19,9 i 19,2%). Najwyższy udział osób w wieku poprodukcyjnym dotyczył miast regionu, przy czym Ciechocinek odnotował największą wartość (28,7%), natomiast: Bydgoszcz (23,2%), Włocławek (22,3%), Inowrocław, Toruń (21,2%) a Grudziądz (21,4%). Natomiast najniższą wartość wskaźnika odnotowały gminy wiejskie sąsiadujące z miastami: Brodnica (11,9%), Obrowo (12,3%), Białe Błota (12,4%), Osielesko (13,1%), Chełmno (13,2%), Łubianka i Lubicz (13,5%), Żławieś Wielka i Łysomice (13,6%).

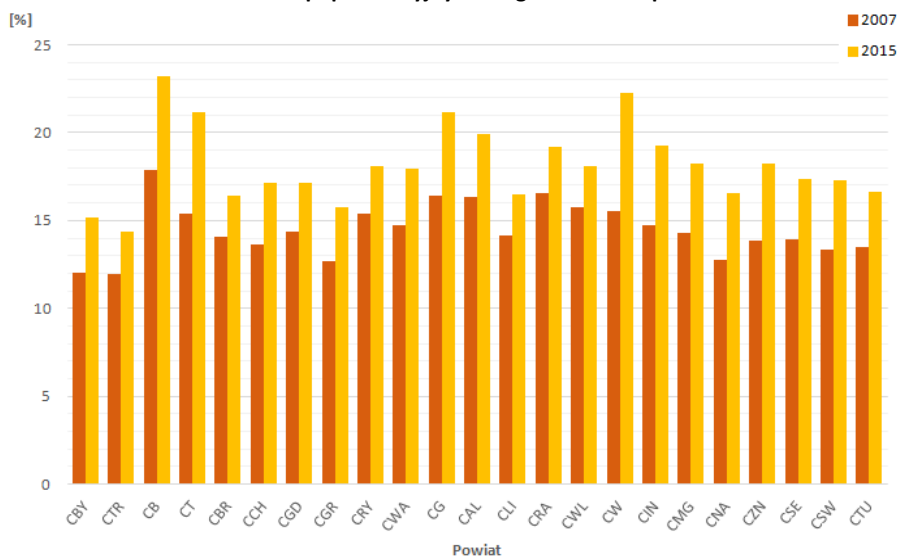

Ryc. 10. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w gminach województwa w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z BDL GUS

Przeciętnie w województwie udział osób w wieku poprodukcyjnym w latach 2007-2015 zwiększył się o 4,1 pkt. proc. Wszystkie powiaty zanotowały wzrost wartości tego wskaźnika o co najmniej 2,3 pkt. proc. Największe zmiany zachodziły w powiatach grodzkich - Włocławku (wzrost o 6,7 pkt. proc.), Toruniu (o 5,8 pkt. proc.) i Bydgoszczy (o 5,3 pkt. proc.), zaś najmniejsze w powiatach: włocławskim (zwiększenie o 2,3 pkt. proc.) i lipnowskim (zwiększenie o 2,3 pkt. proc.). Zarówno w 2007, jak i w 2015 roku rekordową wartością wskaźnika cechowała się Bydgoszcz. W analizowanym okresie charakterystyczne było zwiększanie się różnicy między wartościami skrajnymi wskaźnika. Ponadto, zaszły duże zmiany w kolejności powiatów uszeregowanych od wartości największej do najmniejszej (obserwowano je w aż 19 powiatach). Największą zmianę zanotował powiat żniński, z 16. miejsca w 2007 roku na 9. w 2015 (zmiana o 7 miejsc), natomiast powiaty włocławski (z 5. na 11.), lipnowski (z 13. na 19.) i brodnicki (z 14. na 20.) cechowała zmiana o 6 miejsc. Miasto Toruń zanotowało zmianę z 8. miejsca w 2007 roku na 3. miejsce w 2015 roku, z kolei miasto Włocławek z 6. w 2007 na 2. W 2015. Powiaty toruński, bydgoski i grudziądzki uplasowały się na ostatnich trzech miejscach pod względem udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności tak w 2007, jak i w 2015 roku.

Wykres 11. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej ludności powiatów w latach 2007-2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku — Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

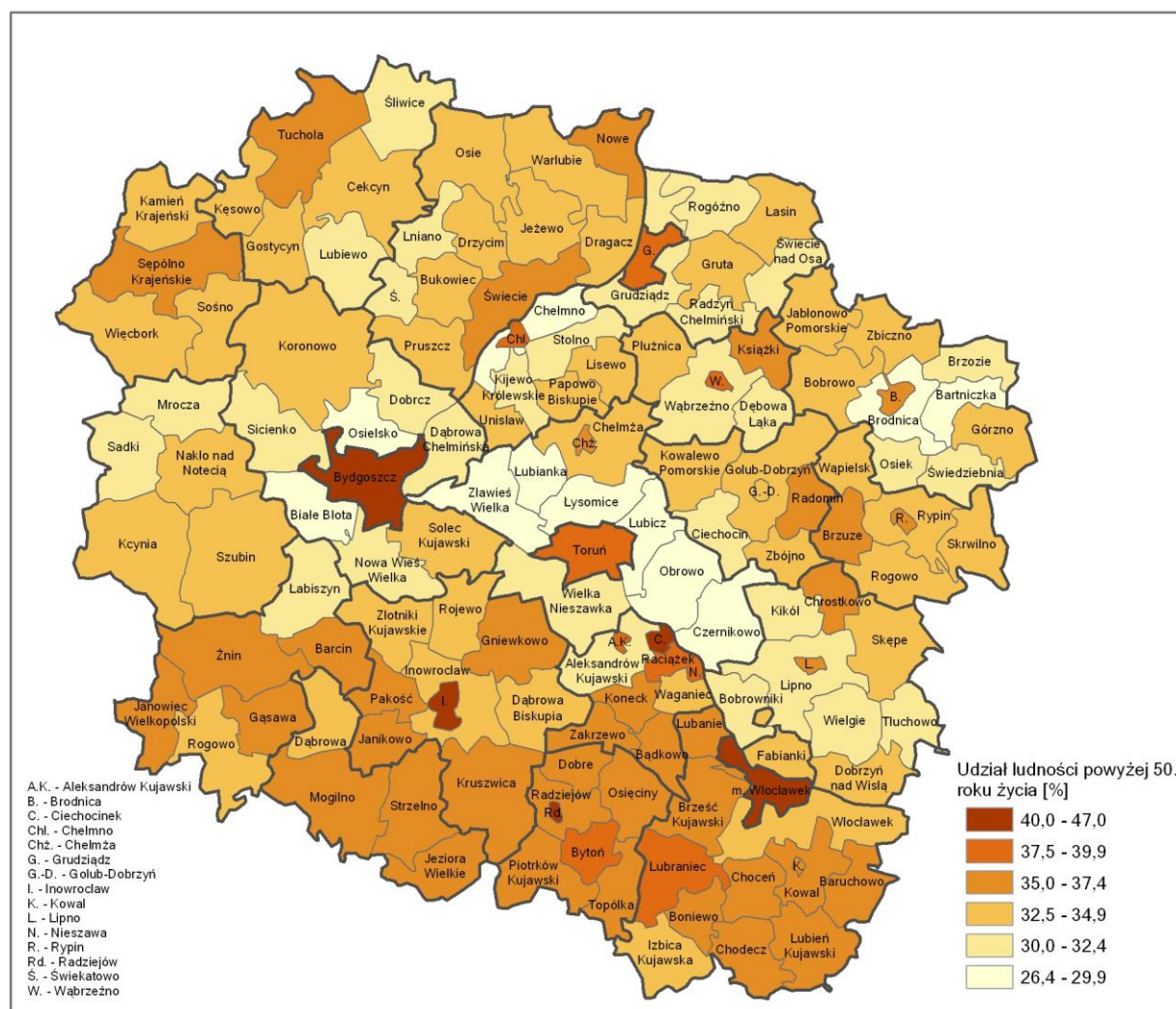
1.1.15. Liczba i udział ludności powyżej 50. roku życia

Zakres wartości liczby ludności powyżej 50 roku życia w województwie charakteryzuje się bardzo dużą rozpiętością – od 142 937 osób dla Bydgoszczy do 750 osób w Nieszawie. W 2015 r. najwięcej osób w tej grupie wiekowej mieszkało (oprócz Bydgoszczy) w Toruniu (76 845 osób), Włocławku (45 409 osób), Grudziądzu (38 182 osoby) i Inowrocławiu (29 826 osób). Najmniej osób powyżej 50. roku życia mieszkało w gminach Świekatowo (1 118 osób), Chrostkowo (1 049 osób), Dębowa Łąka (1 006 osób), Bobrowniki (945 osób) oraz Nieszawa (750 osób).

Największą liczbą osób starszych charakteryzowały się największe ośrodki miejskie województwa i gminy z nimi sąsiadujące oraz gminy miejsko-wiejskie. Łącznie na obszarach miejskich województwa zamieszkiwało 68,3% ludności powyżej 50. roku życia. Zauważalne jest zróżnicowanie przestrzenne na wschodnią część województwa o mniejszej liczbie osób powyżej 50. roku życia oraz zachodnią część województwa zamieszkałą przez większą liczbę osób w tej grupie wiekowej. Podobnie jak w przypadku pozostałych grup wiekowych – zależność ta wynika z ogólnej liczby ludności gmin.

Od 2007 roku liczba ludności powyżej 50 roku życia w województwie stale wzrastała. Największy wzrost tej wartości nastąpił w największych miastach - Bydgoszczy, Toruniu, Grudziądzu, Włocławku i Inowrocławiu. Duży wzrost następował także w gminach na obszarach podmiejskich, takich jak Białe Błota, Obrowo, Lubicz, Osielsko, i Zławieś Wielka. Są to pierwsze oznaki starzenia się pokolenia masowo migrującego na obszary podmiejskie w latach 90-tych XX wieku.

W 2015 roku największy udział ludności w tej grupie wiekowej odnotowały miasta, przy czym najwyższa wartość wskaźnika dla Ciechocinka (47%) zdecydowanie odbiegała od następnej dla: Bydgoszczy, Włocławka, Inowrocławia i Radziejowa (40,2%). W gminach wiejskich najmniejszy udział zanotowano w Obrowie (26,4%), Brodnicy (26,9%), Białych Błotach (28%), Złejwsi Wielkiej i Chełmnie (29,1%) oraz w Łubiance i Lubiczu (29,4%). Należy zwrócić uwagę na dużą rozpiętość wartości wskaźnika dla tej cechy wynoszącą 20,6 pkt. proc.

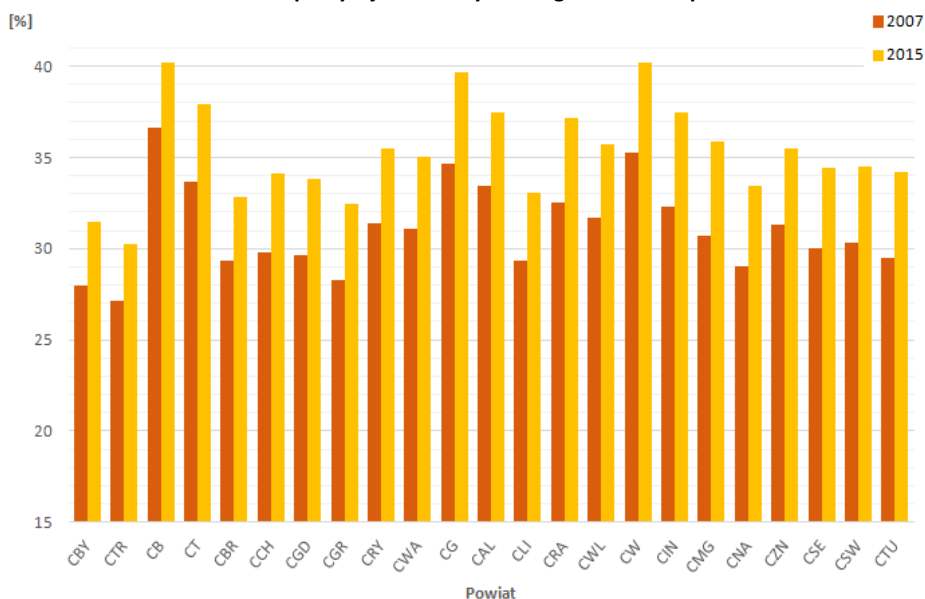

Ryc. 11. Udział ludności powyżej 50. roku życia w ogólnej liczbie ludności w gminach województwa w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z BDL GUS

Ludność w wieku powyżej 50. roku życia stanowiła w województwie kujawsko-pomorskim w 2007 roku 32,2% ogółu ludności. W roku 2015 odsetek ten wynosił 36,3%. Wszystkie powiaty województwa zanotowały wzrost wartości tego wskaźnika w latach 2007-2015. Największe zmiany zaszły w powiecie mogileńskim, gdzie udział osób powyżej 50 roku życia zwiększył się o 5,2 pkt. proc. i powiecie inowrocławskim – 5,1 pkt. proc. Zmiany na poziomie 4-5% zanotowano w 16 powiatach, z 23 powiatów województwa. Najmniejsze zmiany obserwowano w powiecie toruńskim – 3,1 pkt. proc. oraz powiatach brodnickim, bydgoskim i w Bydgoszczy – 3,5 pkt. proc. W 2007 roku wskaźnik przyjmował wartości z zakresu 27,1-36,6%, natomiast w 2015 roku 30,2-40,2%. Zarówno w roku 2007, jak i w 2015 wartości maksymalne i minimalne osiągały te same powiaty – Bydgoszcz i Włocławek z wartościami najwyższymi w 2007 roku – 36,6% (Bydgoszcz) i 35,3% (Włocławek), a w 2015 – 40,2% (Bydgoszcz i Włocławek). Powiatami z najniższym odsetkiem osób powyżej 50 roku życia były: toruński (2007 – 27,1%, 2015 – 30,2%) i bydgoski (2007 – 27,9%, 2015 – 31,5%).

Wykres 12. Udział ludności w wieku powyżej 50 roku życia w ogólnej ludności powiatów w latach 2007-2015

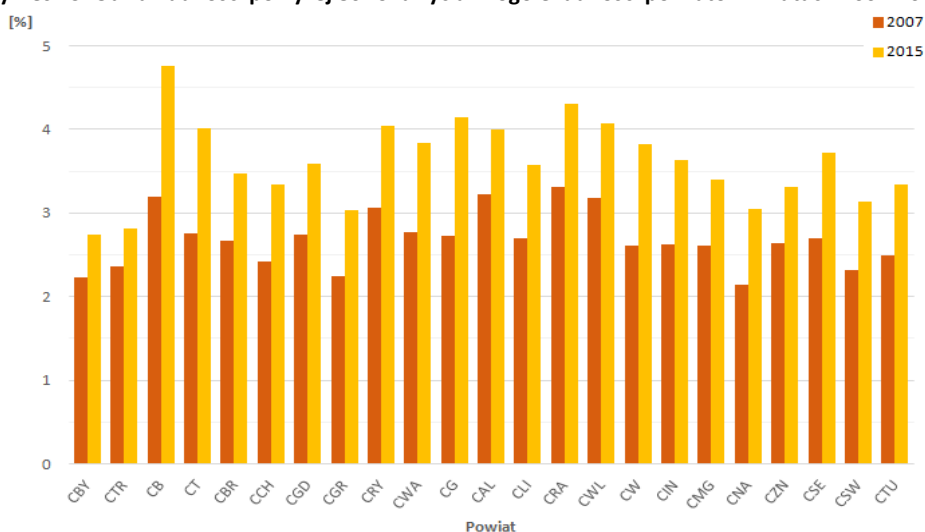
Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku — Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

1.1.16. Liczba i udział osób powyżej 80 roku życia w ludności ogółem

Liczba mieszkańców powyżej 80 roku życia w województwie w roku 2015 wynosiła 78 547, co stanowiło 3,8 % ogółu ludności. W porównaniu z rokiem 2007 w analizowanej grupie nastąpił wzrost o ponad 1 pkt. proc. (z 2,7%).

Trend tego wskaźnika w latach 2007-2015 we wszystkich powiatach był jednakowy, tj. nastąpił wzrost wartości wskaźnika, co świadczy o postępującym starzeniu się ludności. W 2007 roku, osoby powyżej 80 roku życia w powiecie radziejowskim stanowiły 3,3% ogółu ludności i była to wartość najwyższa, notowana wśród powiatów, przed powiatem aleksandrowskim (3,2%) i Bydgoszczą (3,2%). W 2015 roku wartość maksymalną tego wskaźnika osiągnęła Bydgoszcz, z wartością 4,8%, powiat radziejowski był na drugim miejscu – z wartością 4,3%. Największe, zmiany tego wskaźnika, notowane były w największych miastach, z czego rekordową wartość osiągnęła Bydgoszcz – ze wzrostem o 1,6 pkt. proc. Najmniejsze zmiany zaobserwowano w powiatach bydgoskim i toruńskim – 0,5 pkt. proc., co jest wynikiem wzmożonej migracji osób w średnim wieku z miast, na obszary bezpośrednio do nich przylegające.

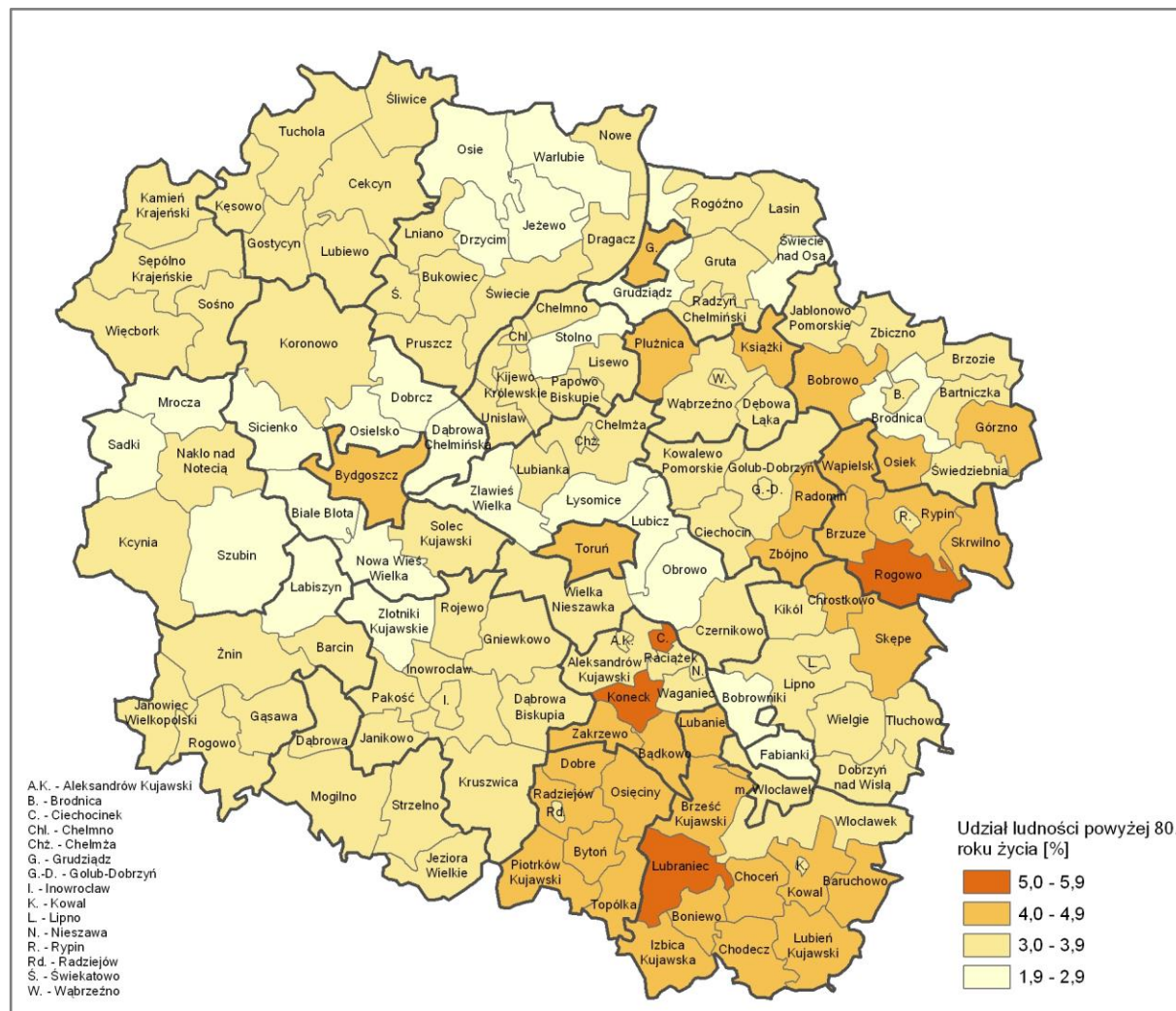
Wykres 13. Udział ludności powyżej 80 roku życia w ogólnej ludności powiatów w latach 2007-2015

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z BDL GUS

Analizując udział ludności powyżej 80 roku życia w ogólnej liczbie ludności w poszczególnych gminach to widoczny jest wyraźnie wyższy odsetek seniorów w południowo-wschodniej i wschodniej części województwa. Wśród gmin z najwyższym udziałem tej grupy wymienić należy: Lubraniec, Koneck oraz Rogowo, a także Ciechocinek. Gminy o najniższym odsetku najstarszej ludności położone są w bezpośrednim sąsiedztwie dużych miast.

Wzrastająca liczba ludności najstarszej oznacza, że nadchodzi czas podejmowania strategicznych decyzji dotyczących zakresu podmiotowego i przedmiotowego polityki wobec tej grupy, na podstawie zidentyfikowanych potrzeb i problemów.

Ryc. 12. Udział ludności w wieku powyżej 80 roku życia w ludności ogółem w gminach województwa w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z GUS BDL

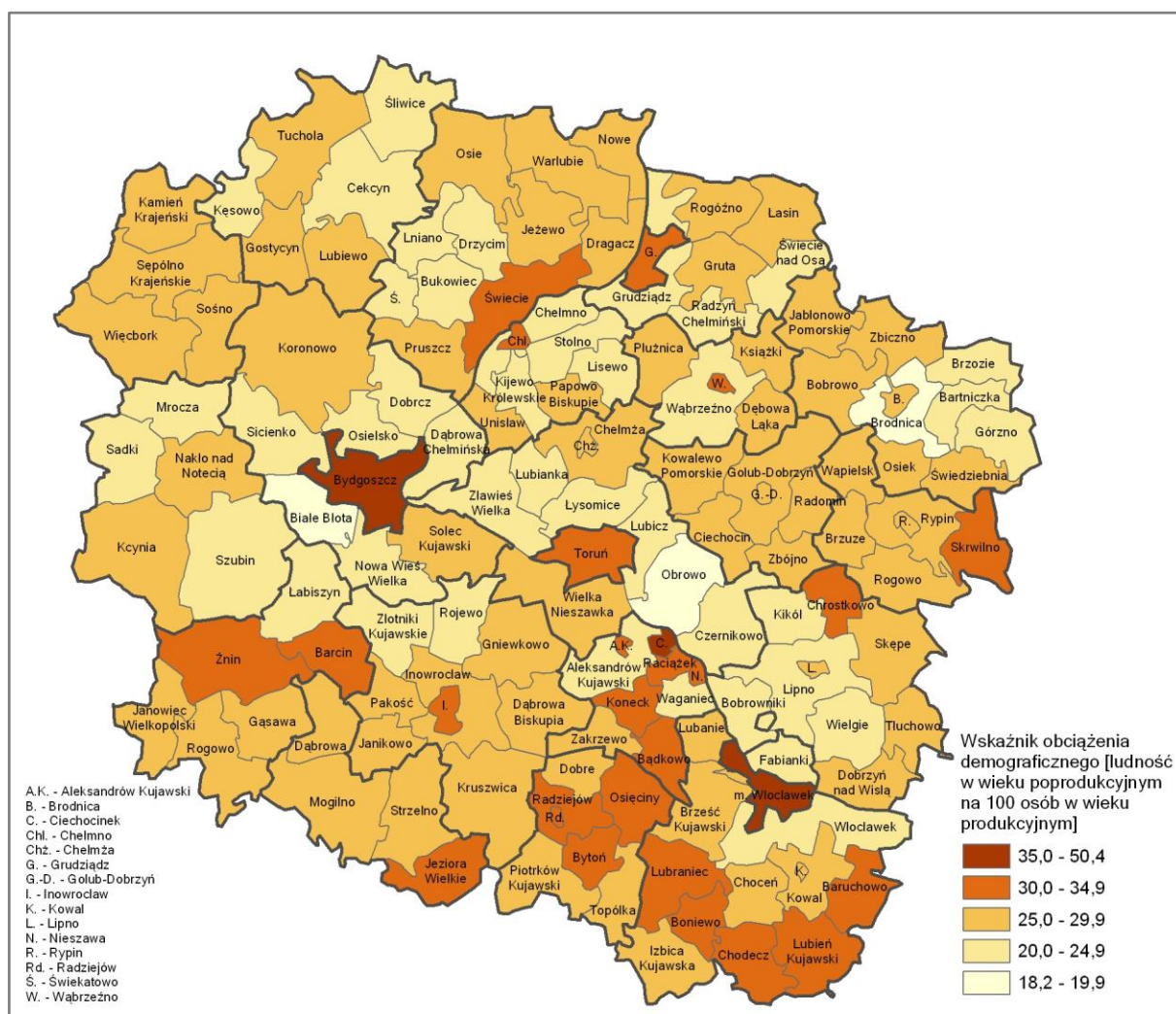
1.1.17. Wskaźnik obciążenia demograficznego osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

W okresie 2007-2015 wskaźnik obciążenia demograficznego ludnością w wieku poprodukcyjnym dla całego województwa systematycznie wzrastał. Średni roczny wzrost wynosił 0,9 osób. W 2015 r. wskaźnik osiągnął wartość 30,4 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (był to wzrost w stosunku do 2007 r. o 31,0%). Najbardziej negatywne zmiany zachodziły w największych miastach – Włocławku, Toruniu, Bydgoszczy i Grudziądzu. Najmniejszy wzrost bezwzględny wartości tego wskaźnika miał miejsce w powiecie radziejowskim, brodnickim, włocławskim oraz lipnowskim.

W 2015 r. najwyższą wartością tak wyliczonego wskaźnika obciążenia demograficznego charakteryzował się Ciechocinek (50,4), największe miasta (Bydgoszcz 37,9 osób, Włocławek 36,1 osób,

Grudziądz 34,4 osób i Toruń 34,0 osób) oraz m.in. gminy Bytów (33,6), Lubraniec (33,3), Boniewo (32,4). Powyżej wartości średniej tego wskaźnika dla całego województwa plasował się także powiat aleksandrowski (31,9 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym). Najniższy wskaźnik obciążenia demograficznego, a tym samym najlepsza sytuacja demograficzna, była w powiatach ziemskich toruńskim (22,5), bydgoskim (23,7) i grudziądzkim (24,9) oraz w gminach Brodnica (18,2), Obrowo i Białe Błota (19,2), Osielesko (20,3), Chełmno (20,6), Lubicz (20,8), Łubianka (21,0), Łysomice (21,2), Żławieś Wielka (21,3).

Najwięcej gmin o wysokim wskaźniku obciążenia demograficznego zlokalizowanych jest w południowej oraz północno-wschodniej części województwa. Najniższa wartość wskaźnika występuje w gminach w centralnej części regionu oraz na obszarach podmiejskich.

Ryc. 13. Wskaźnik obciążenia demograficznego osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach województwa w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z BDL GUS

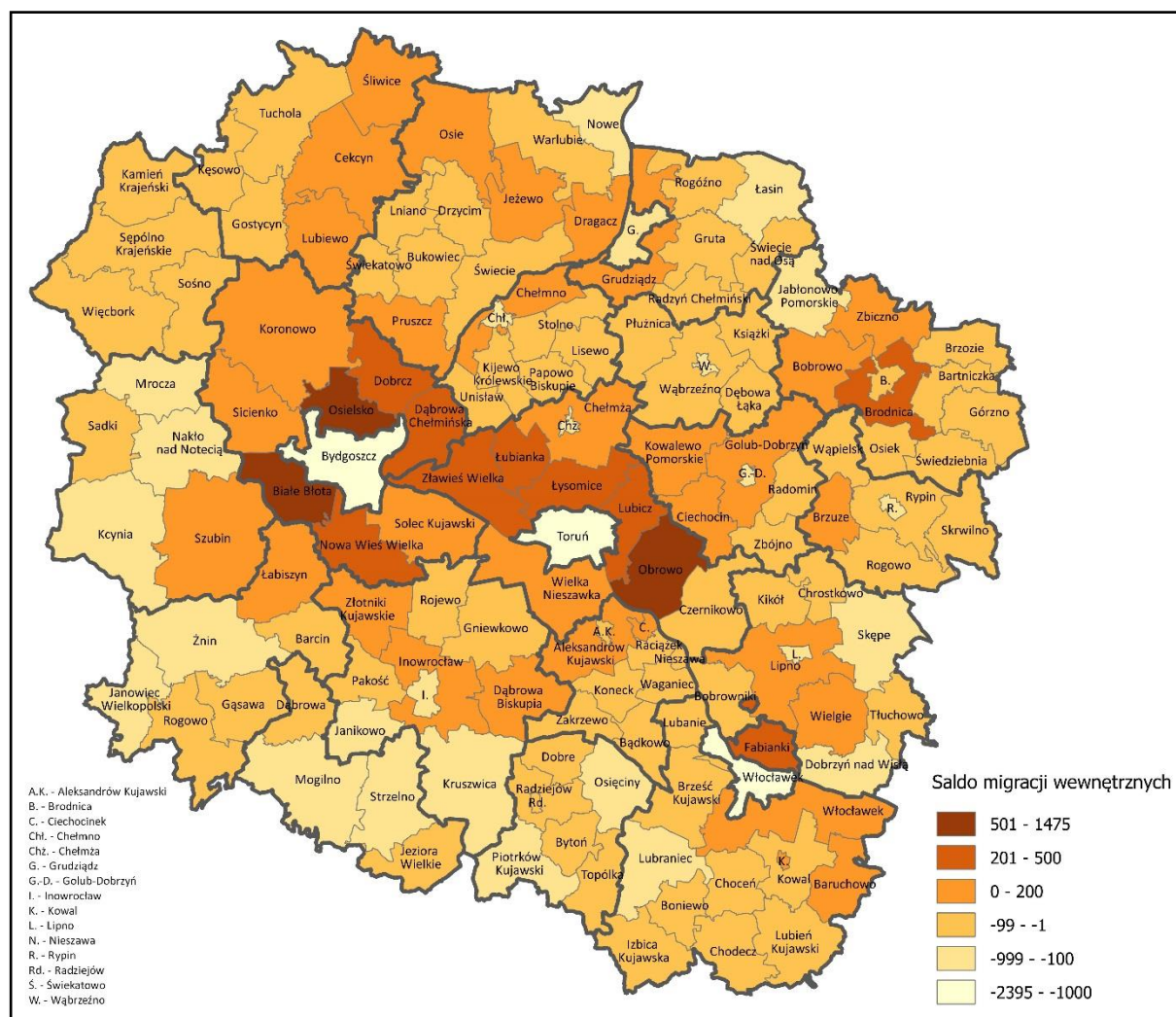
1.1.18. Saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych

Saldo migracji wewnętrznych (ze względu na duże wahania coroczne – dla zwiększenia miarodajności analiz, wszystkie wartości migracji podano jako sumę dla lat 2012-2014) w gminach województwa przyjmowało wartości z zakresu -2395 osób (dla Bydgoszczy) do 1475 osób (dla gminy Obrowo). Ujemnym saldem migracji charakteryzowało się 100 gmin, natomiast dodatnim tylko 43. W gminie Wielgie występowała równowaga.

Najwyższe wartości dodatnie przyjmowały gminy położone w zasięgu oddziaływania miast. W największym stopniu widoczne jest to w strefach podmiejskich miast o największej liczbie ludności –

Bydgoszczy (gminy Białe Błota 1 320, Osiesko 873, Dobrcz 469, Nowa Wieś Wielka 356, Dąbrowa Chełmińska 210) i Torunia (gminy Obrowo 1 475, Zławieś Wielka 416, Lubicz 344, Łubianka 271, Łysomice 258), ale także Włocławka (gmina Fabianki 235) czy Brodnicy (gmina wiejska Brodnica 242). W mniejszym stopniu tendencja ta obejmowała strefy podmiejskie Inowrocławia (gmina wiejska Inowrocław 174, Złotniki Kujawskie 40, Dąbrowa Biskupia 27), Chełmna (gmina wiejska Chełmno 166), Grudziądza (gmina wiejska Grudziądz 131, Dragacz 23), Golubia-Dobrzynia (gmina wiejska Golub-Dobrzyń 117) i Lipna (gmina wiejska Lipno 51).

Najwyższe wartości ujemne w badanym okresie odnotowywane były w miastach – Bydgoszczy (-2 395), Toruniu (-1 435), Włocławku (-1 275), Inowrocławiu (-754) i Grudziądzu (-327) oraz gminach miejsko-wiejskich, w skład których wchodziły większe miasta (gminy Nakło nad Notecią -314, Kcynia -231, Kruszwica -190). Gminy miejsko-wiejskie o najniższych wartościach salda migracji wewnętrznych położone były głównie w południowo-zachodniej części województwa (gminy powiatów nakielskiego, żnińskiego, mogileńskiego, radziejowskiego).

Ryc. 14. Saldo migracji wewnętrznych (osoby – suma dla lat 2012-2014)

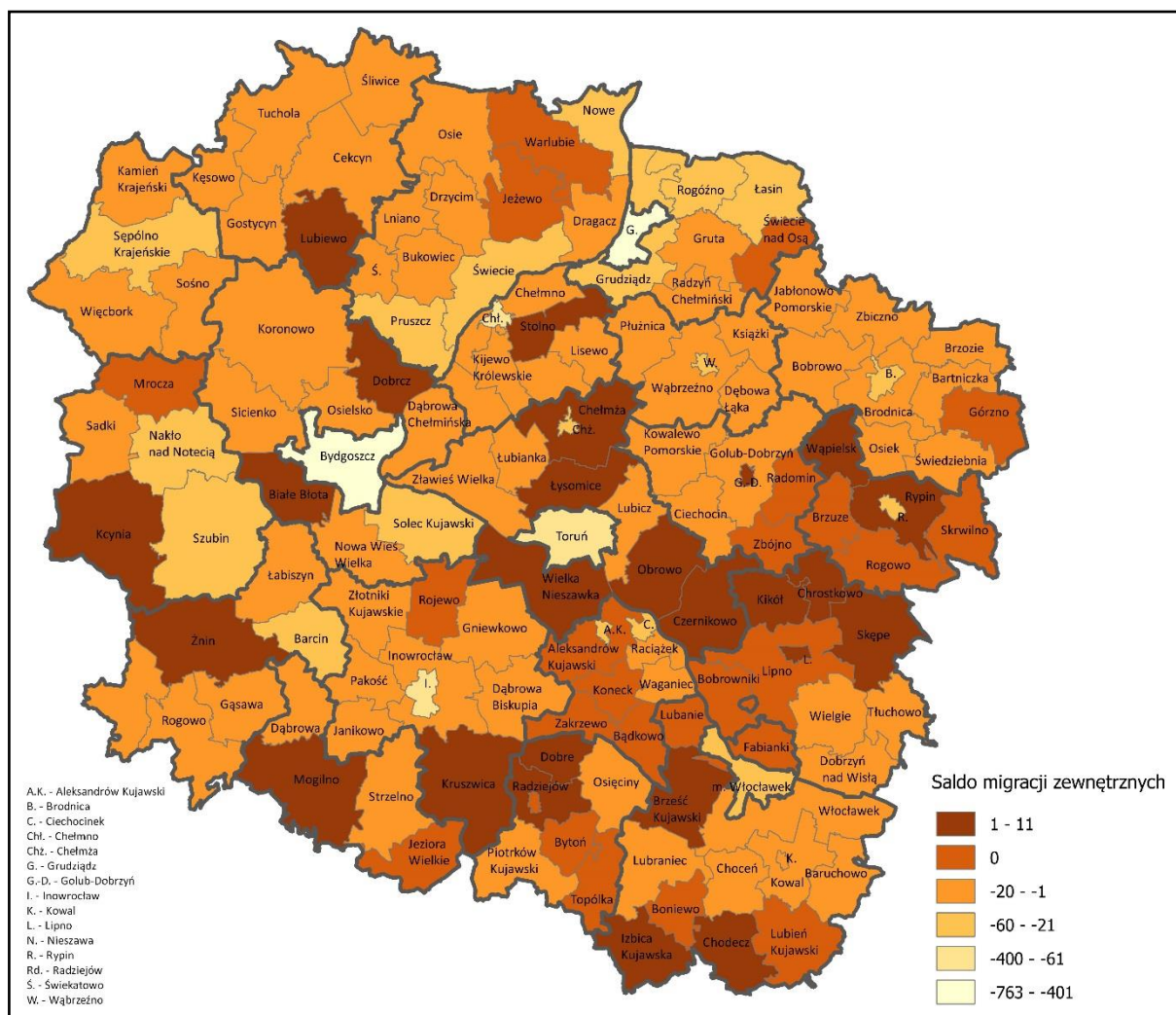
Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

Saldo migracji zagranicznych (zsumowane dla lat 2012-2014) zawierało się w zakresie wartości od 11 do -763. W 25 gminach liczba ta przyjmowała wartości dodatnie, w 25 wynosiła 0, natomiast w aż 94 przyjmowała wartości ujemne.

Podobnie jak w przypadku salda migracji wewnętrznych, najniższe wartości salda migracji zagranicznych wystąpiły w miastach – Bydgoszczy (-763), Grudziądzu (-474), Inowrocławiu (-186), Chełmnie (-104), Toruniu (-99). Ponadto wartościami ujemnymi charakteryzowała się większość gmin miejskich (oprócz Lipna i Golubia-Dobrzynia) i duże gminy miejsko-wiejskie (Nakło nad Notecią -60, Szubin -45, Świecie -32).

Najwyższa wartość dodatnia salda migracji zagranicznych w badanym okresie wystąpiła w gminie Kcynia (11), gminach znajdujących się w zasięgu oddziaływania Bydgoszczy (Dobrcz 5, Białe Błota 4) i Torunia (Obrowo 7) oraz gminach położonych w południowo-wschodniej części województwa – gminie miejskiej Lipno (5), gminie Wąpielsk (4), gminie Czernikowo (3), gminie Chrostkowo (3), gminie Skępe (3), gmina wiejskiej Radziejów (2), gminie Izbica Kujawska (2).

Pod względem rozkładu przestrzennego w województwie zauważyć można, że saldo migracji zagranicznych najbardziej pozytywnie kształtowało się w południowo-wschodniej części regionu.

Ryc. 15. Saldo migracji zewnętrznych (osoby – suma dla lat 2012-2014)

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

1.2. Informacje i rekomendacje wynikające z analizy społeczno-ekonomicznej dla wdrożenia EFS w regionie

Podstawowymi wyzwaniami województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie uwarunkowań związanych ze zróżnicowaniem struktur i procesów demograficznych, są:

- starzenie się społeczeństwa,
- zagrożenie depopulacją największych miast,
- nierównowaga płci w grupach wiekowych kluczowych dla reprodukcji.

Istotnym zagadnieniem, nie będącym stricte uwarunkowaniem demograficznym, ale pochodną struktur wieku, jest zróżnicowanie stanu rozwoju usług publicznych adresowanych do różnych grup pokoleniowych (w opracowaniu skupiono się na infrastrukturze dla dzieci w wieku żłobkowym i przedszkolnym - w niektórych obszarach województwa stan infrastruktury dedykowanej dla tych grup, może zostać określony mianem niedorozwoju).

Możliwości interwencji z poziomu polityki regionalnej w dziedzinie kształtowania potencjału demograficznego są bardzo ograniczone. Na każdym poziomie odniesienia (województwo, powiat, gmina) zwraca się uwagę przede wszystkim na konieczność wspierania działań mających na celu:

- przeciwdziałanie emigracji,
- stwarzanie zachęt do imigracji.

W szczególności rekomenduje się opracowanie założeń polityki migracyjnej województwa, które określa rodzaje i sposób realizacji działań (poprzez system zachęt) przeciwdziałających emigracji z województwa i skłaniających do migrowania na teren województwa ludności z pozostałej części kraju, a także określa stosunek województwa do imigracji obcokrajowców wraz z założeniami ich integracji. Za grupy o kluczowym znaczeniu dla polityki migracyjnej województwa należy uznać: młodzież z terenu województwa kujawsko-pomorskiego studiującą poza granicami województwa, młodzież z innych województw studiującą na terenie kujawsko-pomorskiego, osoby w wieku do 35 lat, w szczególności żyjące w związkach, osoby polskiego pochodzenia żyjące poza granicami kraju. Powyższe grupy powinny być przedmiotem dedykowanych działań mających na celu przeciwdziałanie emigracji z terenu województwa lub nakłanianie do osiedlenia się na terenie województwa.

W zakresie rozwoju infrastruktury społecznej rekomenduje się:

- rozwój infrastruktury dla usług opiekuńczych dla dzieci do lat 3 (preferowane powinny być gminy, które dokonały analiz zapotrzebowania i posiadają plany działań w tym zakresie, sformułowane w dokumentach przyjmowanych przez rady gmin);
- rozwój działalności opiekuńczych dla dzieci do lat 3 nie wiążących się z rozwojem bazy infrastrukturalnej – istotna część potrzeb, zwłaszcza w obszarach o małej liczbie ludności, gdzie nieopłacalna jest realizacja infrastruktury, może być realizowana przez instytucje opiekunów (itp.) realizujących świadczenia w wykorzystaniem własnej bazy lokalowej;
- rozwój infrastruktury opiekuńczej dla ludności starszej;
- rozwój infrastruktury i oferty zagospodarowania wolnego czasu i integracji dla ludności starszej.

W ujęciu terytorialnym preferowane powinny być obszary wykazujące najniższy stan rozwoju wyżej wymienionych usług, przy czym należy uwzględnić stan niedorozwoju danej usługi w stosunku do potencjalnego zapotrzebowania wynikającego z prognoz rozwoju ludności.

2. Rynek pracy

2.1. Analiza wskaźników

2.1.1 Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata

Dane dla wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata dostępne są tylko na poziomie województw. Dla kujawsko-pomorskiego jego wartość w 2015 r. wynosiła 65,7%. Od wartości tego wskaźnika dla kraju była ona niższa o 2,1 pkt. proc., a wśród wszystkich województw znajdowała się na 12 miejscu, wyprzedzając województwo śląskie, zachodnio-pomorskie, podkarpackie i warmińsko-mazurskie.

O wiele lepiej wskaźnik ten kształtował się dla mężczyzn (74,0%) - względem średniej krajowej utrata tylko 0,7 pkt. proc. i 9. pozycja w kraju. Zdecydowanie gorzej wypadła wartość tej cechy dla kobiet (na poziomie 57,7%), a w stosunku do najlepszego województwa (mazowieckiego) różnica wynosiła prawie 10 pkt. proc. Kujawsko-pomorskie znajdowało się na 13. miejscu (wyprzedzając zachodniopomorskie, podkarpackie i warmińsko-mazurskie), poniżej średniej dla kraju wynoszącej 60,9%.

W 2015 r. wskaźnik zatrudnienia dla badanej grupy wiekowej był niższy w miastach (wynosił 65,0%) niż na obszarach wiejskich (wynosił 66,7%).

Generalnie w okresie 2007-2015 wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata w województwie charakteryzowała tendencja wzrostowa. Największy wzrost w badanym okresie nastąpił w przypadku tego wskaźnika dla kobiet (o 6,7 pkt. proc.).

2.1.2 Szacowany wskaźnik zatrudnienia na lata 2018, 2020, 2023

Analizując wzrostowy trend dla wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata (w 2015 r. o 2,7 pkt. proc. W stosunku do roku 2013), należy założyć, że nadal aktualne są oszacowane wartości dla niniejszego wskaźnika na lata 2018, 2020 i 2023 i zapisane w dokumencie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020.

Na podstawie analiz społeczno-gospodarczych wykonanych na potrzeby diagnozy wyzwań, potrzeb i potencjałów sektorów dla RPO WK-P 2014-2020 oszacowano, iż w latach realizacji programu wskaźnik zatrudnienia będzie systematycznie wzrastał osiągając wartość 67,9%, 68,92% i 69,5% odpowiednio w latach 2018, 2020 i 2023, czyli od wartości dla roku 2013 wynoszącej 63% wzrośnie do roku 2023 o 6,5 p. proc.

2.1.3 Bezrobotni długookresowi

W roku 2015 w większości powiatów 30-40% bezrobotnych pozostawało bez pracy ponad rok, choć wartości skrajne są dużo bardziej zróżnicowane (28,4% oraz 51,5%), przy średniej dla województwa wynoszącej 39,9%. Od 1/3 do 2/3 tej grupy osób, które pozostają bez pracy ponad rok, nie ma pracy ponad 2 lata. Udział osób pozostających bez pracy ponad 2 lata wynosi od 17 do ponad 35%, a więc pod tym względem powiaty są już w dużo większym stopniu zróżnicowane i ten wskaźnik wydaje się niezwykle miarodajną oceną problemowości rynku pracy i sytuacji społecznej powiatów. W stosunku do roku 2007, w roku 2015 udział zarówno osób pozostających bez pracy ponad 1 rok, jak i ponad 2 lata, w zdecydowanej większości powiatów wyraźnie się zmniejszył, przy czym redukcja wśród osób pozostających bez pracy ponad 2 lata w niektórych powiatach była bardzo silna – często przekraczała ponad 30, a nawet 40%, podczas gdy w grupie pozostających bez pracy ponad rok wynosiła najczęściej kilkanaście do dwudziestu kilku procent.

W ujęciu bezwzględny, w większości powiatów liczba osób pozostających bez pracy ponad 1 rok w 2015 wynosiła najczęściej od 1 do 2 tys., a liczba osób pozostających bez pracy ponad 2 lata w 2015 wynosiła najczęściej od 200 do 400. Znacznie większe wartości notuje się jedynie w powiatach o największej bezwzględnej liczbie bezrobotnych – ponad 1 rok bez pracy w powiecie inowrocławskim

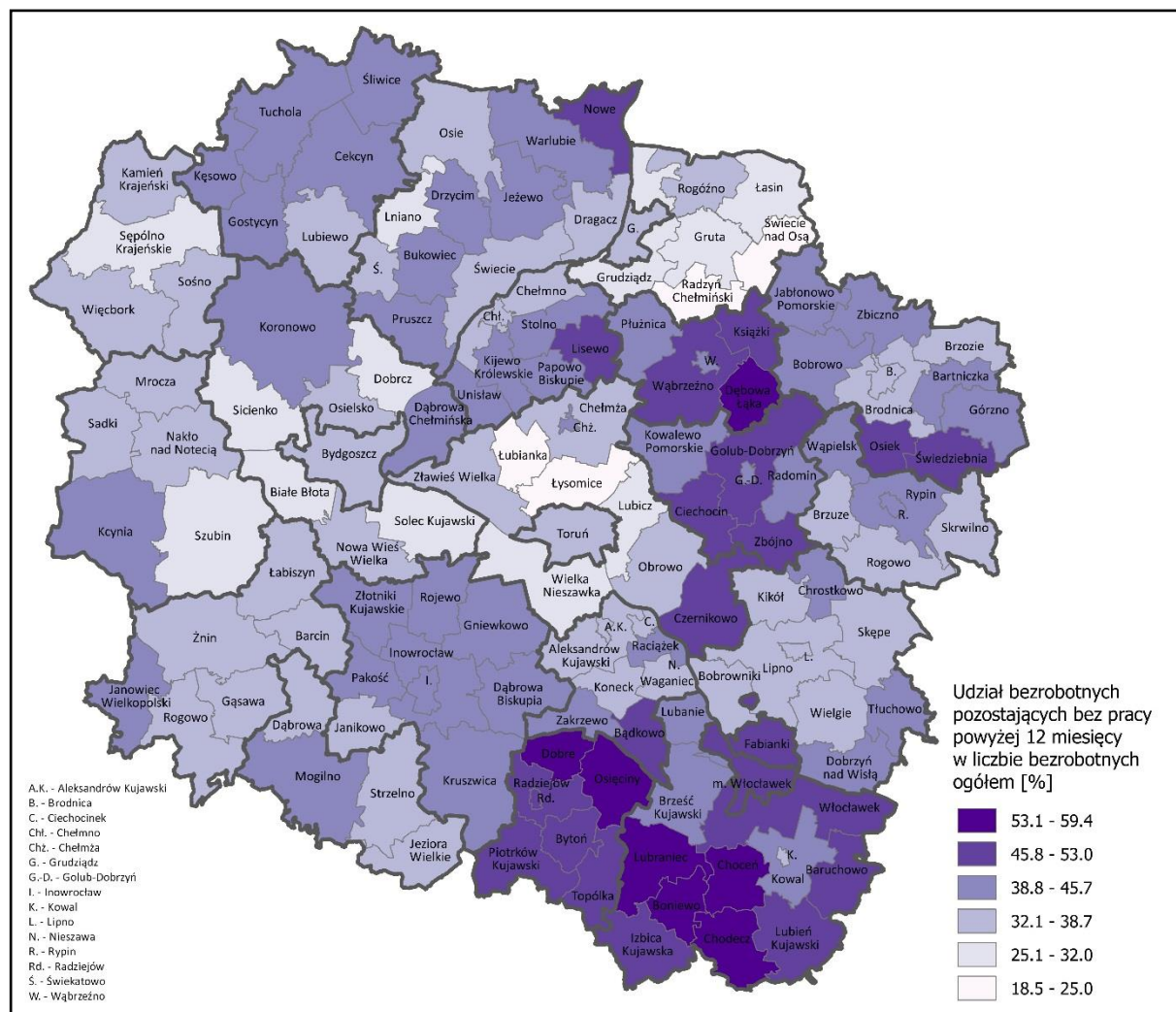
pozostaje ponad 4,5 tys. osób, a ponad 2 lata bez pracy - w powiecie inowrocławskim i w mieście Włocławek – prawie 1 tys.

Wśród osób pozostających bez pracy ponad 2 lata przeważają kobiety, przy czym w większości powiatów jest to przewaga ponad 2-krotna, w żnińskim – ponad 3-krotna, a w rypińskim – ponad 4-krotna. Są to struktury mniej korzystne niż ogółem wśród bezrobotnych – oznacza to, że kobietom, które pozostają bez pracy dłuższy czas, tym trudniej jest znaleźć pracę i zdecydowanie wzrasta ryzyko trwałego pozostawania poza rynkiem pracy.

Bezrobocie długookresowe dotyczy w większym stopniu kobiet, niż mężczyzn. W większości powiatów bez pracy powyżej roku pozostaje najczęściej od 40 do 50% bezrobotnych kobiet (14 powiatów), a wskaźnik powyżej 50% notuje się w 5 jednostkach. Cecha ta charakteryzuje się dużą rozpiętością, jej skrajne wartości wynoszą 31,7% i 59,0%. W latach 2007 – 2015 zanotowano poprawę sytuacji w 19 powiatach, z czego w 6 bardzo dużą – spadek aż o 10-25 pkt. proc., natomiast w 4 powiatach udział kobiet bezrobotnych długookresowo zwiększył się. Bezrobocie długookresowe wśród mężczyzn tylko w 3 powiatach przekracza 40%, a w 10 jest niższe niż 30%. Cecha ta, podobnie jak w przypadku kobiet, cechuje się dwukrotną rozpiętością – skrajne wartości wynoszą 20,3% i 42,5%. Niekorzystne jest, że w latach 2007 – 2015 aż w 13 powiatach zanotowano wzrost bezrobocia długookresowego wśród mężczyzn. W pozostałych sytuacja poprawiła się, choć w znacznie mniejszym stopniu niż miało to miejsce w przypadku kobiet (zaledwie w 3 powiatach nastąpił spadek wartości o 10-13 punktów procentowych, natomiast w pozostałych nie przekroczył on 4 punktów procentowych). W przypadku obu płci, najwyższym udziałem bezrobocia długookresowego cechuje się powiat radziejowski, włocławski, m. Włocławek i powiat wąbrzeski.

Obszarowo, w ujęciu gminnym, zaznacza się wyraźna koncentracja osób bezrobotnych długookresowo w południowo-wschodniej i północno-wschodniej części województwa. Najkorzystniejsza sytuacja ma miejsce w gminach położonych w centralnej części województwa.

Spośród osób bezrobotnych w wieku 55-64-lata aż 51% stanowią w województwie osoby bezrobotne długookresowo (bez pracy ponad 12 miesięcy). Tak wysoki udział związany jest ze znacznie trudniejszym, niż przeciętnie, znalezieniem pracy przez osoby starsze, co często jest wynikiem niższego poziomu wykształcenia, gorszych kwalifikacji i efektywności pracy, jak również większych ograniczeń zdrowotnych. Rozpiętość tej cechy kształtuje się od 38,5 do 63,1%. Najwyższy odsetek notuje miasto Włocławek, powiat radziejowski, włocławski i miasto Grudziądz, gdzie ponad 55% osób z tej grupy jest bezrobotna powyżej roku. Najkorzystniejszą sytuację, z wartościami poniżej 45%, notują powiaty: sępoleński, żniński, bydgoski i nakielski.

Ryc. 16. Udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy w liczbie bezrobotnych ogółem w 2015 roku

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie pochodzących z WUP

2.1.4 Liczba i udział osób bezrobotnych wg grup wiekowych w ogólnej liczbie bezrobotnych

Wśród osób bezrobotnych w województwie w 2015 r., prawie 17 tys. stanowiła grupa osób w wieku do 24 lat. W 4 powiatach wynosiła powyżej 1 tys. osób (inowrocławski, włocławski, lipnowski, toruński), a największą liczbę notował powiat inowrocławski (1764 osoby, co stanowiło 10,4% ogólnej liczby osób bezrobotnych w tej grupie wiekowej). W latach 2007-2015 liczba osób bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej zmniejszyła się w województwie o prawie 7,4 tys. osób (około 30%), przy czym spadek dotyczył wszystkich powiatów z wyjątkiem toruńskiego, który zanotował minimalny wzrost (o 5 osób). Największy spadek (50 – 60%) zanotowały powiaty grodzkie Toruń, Grudziądz i Bydgoszcz, natomiast powiaty cechujące się generalnie niekorzystną sytuacją pod względem bezrobocia, zaledwie kilku-, kilkunastoprocentowy.

Wielkość bezrobocia w grupach wiekowych 25-34 i 35-44 lata pozostaje istotnym zagadnieniem, ze względu na jego wpływ na decyzje prorodzinne i prokreacyjne, jak również na sytuację finansową rodzin w czasie wychowywania dzieci. Liczba bezrobotnych w wieku 25-34 lata kształtowała się w województwie na poziomie 29,3 tys. osób, a w grupie 35-44 lata 23,6 tys. osób. W zakresie tego zagadnienia, w przypadku obu grup wiekowych zaznacza się przewaga liczbowa bezrobotnych kobiet, w stosunku do liczby bezrobotnych mężczyzn. Częściowo jest to spowodowane trudnościami w pozyskaniu przez kobiety odpowiedniej, nie kolidującej z wychowaniem dzieci i obowiązkami rodzinnymi, pracy jak również problemami zapewnienia opieki nad małymi dziećmi w czasie świadczenia pracy zawodowej. W latach 2007-2015 większość powiatów zanotowała wyraźny spadek

liczby osób bezrobotnych w obydwu grupach wiekowych. Większe nasilenie tego korzystnego zjawiska obserwuje się w grupie wiekowej 25-34 lata, nieco słabsze w grupie starszej.

Liczba bezrobotnych w wieku 45-54 lata wynosiła w województwie 20,3 tys. osób. W grupie tej, w stosunku do młodszych grup wiekowych, obserwowano wyraźnie niższy udział kobiet – wynoszący przeciętnie 54,0% i w większości jednostek nie przekraczał 55% (skrajne wartości wynosiły 48,5% w powiecie lipnowskim i 61,3% w powiecie rypińskim – powiat lipnowski to jedyny powiat, w którym w analizowanej grupie wiekowej liczba bezrobotnych mężczyzn była wyższa od liczby bezrobotnych kobiet). W latach 2007 – 2015 obserwowano zmniejszenie liczby bezrobotnych o 9,6 tys. osób, a więc o 1/3 wartości wyjściowej. W 8 powiatach liczba bezrobotnych w tej grupie wiekowej spadła od 40 do 53%.

Liczba osób bezrobotnych w wieku 55 lat i więcej wynosiła w województwie 17,0 tys., w tym 6,4 tys. kobiet i 10,6 tys. mężczyzn. Tak duża dysproporcja na niekorzyść mężczyzn spowodowana jest większymi trudnościami w znalezieniu pracy przez osoby najstarsze na rynku pracy, a grupa ta jest dużo liczniej reprezentowana przez mężczyzn, ze względu na wcześniejsze osiągnięcie wieku emerytalnego przez kobiety. Dlatego też wśród osób bezrobotnych w tym wieku, udział mężczyzn w powiatach zawiera się w przedziale od 55% do 70%. Średnia dla województwa wynosi 62,3%. W latach 2007 – 2015 zanotowano bardzo duży wzrost liczby osób bezrobotnych w wieku 55 lat i więcej – o 8,0 tys., a w powiatach liczba analizowanych osób zwiększyła się 1,5 – 2,6-krotnie (aż w 10 powiatach wzrost był 2-krotny i większy).

Tab. 2. Liczba i udział bezrobotnych wg grup wiekowych w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2007 i 2015 (w %)

	ogółem		24 lata i mniej				25-34				35-44				45-54				55 i więcej			
	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	%	%	[osoba]	[osoba]	%	%	[osoba]	[osoba]	%	%	[osoba]	[osoba]	%	%	[osoba]	[osoba]	%	%
KUJAWSKO-POMORSKIE	123 243	107 255	24 340	16 977	19,75	15,83	34 901	29 324	28,32	27,34	25 073	23 629	20,34	22,03	29 931	20 346	24,29	18,97	8 998	16 979	7,30	15,83
Powiat bydgoski	3 753	3 501	715	490	19,05	14,00	1 073	906	28,59	25,88	786	725	20,94	20,71	897	719	23,90	20,54	282	661	7,51	18,88
Powiat toruński	4 989	5 464	1 067	1 072	21,39	19,62	1 519	1 603	30,45	29,34	1 026	1 178	20,57	21,56	1 054	885	21,13	16,20	323	726	6,47	13,29
Powiat m. Bydgoszcz	10 318	8 803	1 399	718	13,56	8,16	2 801	2 216	27,15	25,17	1 960	2 035	19,00	23,12	3 015	1 756	29,22	19,95	1 143	2 078	11,08	23,61
Powiat m. Toruń	5 802	6 247	1 584	643	27,30	10,29	1 341	1 635	23,11	26,17	908	1 447	15,65	23,16	1 347	1 317	23,22	21,08	622	1 205	10,72	19,29
Powiat brodnicki	4 383	3 518	1 089	609	24,85	17,31	1 210	1 007	27,61	28,62	818	734	18,66	20,86	996	633	22,72	17,99	270	535	6,16	15,21
Powiat chełmiński	3 005	3 110	653	535	21,73	17,20	799	874	26,59	28,10	607	660	20,20	21,22	724	583	24,09	18,75	222	458	7,39	14,73
Powiat golubsko-dobrzyński	2 971	3 057	827	589	27,84	19,27	856	903	28,81	29,54	555	616	18,68	20,15	576	577	19,39	18,87	157	372	5,28	12,17
Powiat grudziądzki	3 489	2 397	812	470	23,27	19,61	1 032	666	29,58	27,78	726	498	20,81	20,78	709	443	20,32	18,48	210	320	6,02	13,35
Powiat rypiński	3 533	2 647	832	489	23,55	18,47	961	769	27,20	29,05	693	522	19,62	19,72	802	496	22,70	18,74	245	371	6,93	14,02
Powiat wąbrzeski	2 521	2 419	525	458	20,83	18,93	738	653	29,27	26,99	534	507	21,18	20,96	595	465	23,60	19,22	129	336	5,12	13,89
Powiat m. Grudziądz	7 205	4 904	1 207	530	16,75	10,81	1 814	1 196	25,18	24,39	1 363	1 055	18,92	21,51	2 171	1 026	30,13	20,92	650	1 097	9,02	22,37
Powiat aleksandrowski	4 249	3 765	753	596	17,72	15,83	1 294	1 110	30,45	29,48	798	820	18,78	21,78	1 084	671	25,51	17,82	320	568	7,53	15,09
Powiat lipnowski	5 661	5 161	1 270	1 102	22,43	21,35	1 823	1 572	32,20	30,46	1 171	1 135	20,69	21,99	1 094	825	19,33	15,99	303	527	5,35	10,21
Powiat radziejowski	3 414	3 441	775	676	22,70	19,65	1 009	1 001	29,55	29,09	741	736	21,70	21,39	739	647	21,65	18,80	150	381	4,39	11,07
Powiat włocławski	7 101	7 801	1 291	1262	18,18	16,18	2 141	2 096	30,15	26,87	1 636	1 822	23,04	23,36	1 579	1 554	22,24	19,92	454	1 067	6,39	13,68
Powiat m. Włocławek	8 191	8 209	935	894	11,41	10,89	2 324	2 018	28,37	24,58	1 821	2 071	22,23	25,23	2 293	1 750	27,99	21,32	818	1 476	9,99	17,98
Powiat inowrocławski	14 992	11 037	3 039	1 764	20,27	15,98	4 357	3 057	29,06	27,70	3 187	2 464	21,26	22,32	3 487	2 089	23,26	18,93	922	1 663	6,15	15,07
Powiat mogileński	3 665	2 722	826	525	22,54	19,29	1 035	764	28,24	28,07	778	613	21,23	22,52	834	464	22,76	17,05	192	356	5,24	13,08
Powiat nakielski	6 311	4 872	1 227	870	19,44	17,86	1 739	1 328	27,56	27,26	1 287	1 014	20,39	20,81	1 598	918	25,32	18,84	460	742	7,29	15,23
Powiat żniński	5 397	4 196	1 012	689	18,75	16,42	1 499	1 145	27,77	27,29	1 190	947	22,05	22,57	1 344	794	24,90	18,92	352	621	6,52	14,80
Powiat sępoleński	3 191	2 760	690	517	21,62	18,73	898	803	28,14	29,09	598	559	18,74	20,25	811	486	25,42	17,61	194	395	6,08	14,31
Powiat świecki	5 914	4 200	1 009	832	17,06	19,81	1 731	1 090	29,27	25,95	1 254	896	21,20	21,33	1 514	758	25,60	18,05	406	624	6,87	14,86
Powiat tucholski	3 188	3 024	803	647	25,19	21,40	907	912	28,45	30,16	636	575	19,95	19,01	668	490	20,95	16,20	174	400	5,46	13,23

Źródło: opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P na podstawie danych z GUS BDL

2.1.5 Liczba i udział osób bezrobotnych wg poziomu wykształcenia w ogólnej liczbie bezrobotnych w powiatach w latach 2007-2015

Pomimo spadku bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim w ostatnich latach, liczba osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym zwiększyła się w roku 2015 o 3,6 tys. osób w stosunku do 2007 (o 66,9%). Wzrost dotyczył wszystkich powiatów, ale był bardzo nierównomierny: w 6 powiatach 2-3-krotny, natomiast w 4 powiatach nie przekroczył on 50%. W konsekwencji udział osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym w ogóle osób bezrobotnych zwiększył się w województwie o ponad 90%. Cecha ta jest silnie skorelowana z udziałem osób z wykształceniem wyższym w powiatach. Najwyższą jej wartość notowano w Bydgoszczy i Toruniu (na poziomie 16-17%) oraz w powiecie bydgoskim i mieście Włocławek (około 10%). Najniższy udział osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym w ogóle bezrobotnych występuje w powiecie grudziądzkim (4,3%). Pogorszenie wartości tych wskaźników jest efektem zwiększania się dysproporcji pomiędzy liczbą osób z wykształceniem wyższym, a zapotrzebowaniem rynku pracy na osoby o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych umożliwiających zdobycie zatrudnienia.

Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym w regionie zmniejszyła się od roku 2007 o prawie 7,6 tys. osób (19,1%). Spadek ten dotyczył prawie wszystkich powiatów, z wyjątkiem włocławskiego i golubsko-dobrzyńskiego, które zanotowały wzrost. Najwyższym spadkiem cechował się powiat inowrocławski, w którym było o 1,8 tys. (34,6%) mniej bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Niestety, pomimo tendencji spadkowej, udział osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym w województwie nieznacznie się zmniejszył (z 32,2 do 29,9%) i nadal jest bardzo wysoki. Kształtował się na poziomie od 38,7% w powiecie żnińskim do 22,0% w powiecie rypińskim.

W przypadku bezrobotnych bez wykształcenia (tzn. posiadających wykształcenie gimnazjalne i niższe) odnotowano spadek o 9,4 tys. osób (21,1%). Pomimo korzystnego trendu i wielkości zmian (w blisko połowie powiatów wystąpił 20-40% spadek wartości) nadal bez wykształcenia jest 1/3 osób bezrobotnych w regionie. Stanowi to istotną przeszkodę w znalezieniu pracy, a w konsekwencji zmniejszeniu wielkości bezrobocia. Wśród osób bezrobotnych bez wykształcenia przeważają mężczyźni (18,2 tys.) nad kobietami (17,1 tys.). Znaczna przewaga bezrobotnych mężczyzn bez wykształcenia występuje w powiecie aleksandrowskim, lipnowskim, włocławskim (stanowią oni około 55-61%), natomiast znacząca przewaga kobiet występuje jedynie w powiecie rypińskim (55,7%).

Udział osób bezrobotnych bez wykształcenia w ogóle bezrobotnych cechował się w 2015 r. prawie 2-krotną rozpiętością. Do powiatów o najkorzystniejszej strukturze należały żniński i mogileński, w których około 25% osób bezrobotnych nie posiadało wykształcenia, natomiast wysokimi wartościami cechowały się grudziądzki, chełmiński, rypiński, w których wskaźnik ten przekraczał 40% (przy średniej wartości dla województwa wynoszącej 32,9%). Ponadto, powiat chełmiński był jedynym powiatem, w którym w latach 2007–2015 udział ten się zwiększył (z 39 do 41%).

Tab. 3. Liczba i udział bezrobotnych wg poziomu wykształcenia w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %)

	ogółem		z wykształceniem wyższym				z wykształceniem zasadniczym zawodowym				bez wykształcenia (gimnazjalne i poniżej)			
	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[%]	[%]	[osoba]	[osoba]	[%]	[%]	[osoba]	[osoba]	[%]	[%]
KUJAWSKO-POMORSKIE	123 243	107 255	5 372	8 968	4,36	8,36	39 674	32 102	32,19	29,93	44 702	35 282	36,27	32,90
Powiat bydgoski	3 753	3 501	167	361	4,45	10,31	1 317	1 107	35,09	31,62	1 375	1 140	36,64	32,56
Powiat toruński	4 989	5 464	167	407	3,35	7,45	1 616	1 477	32,39	27,03	1 922	1 951	38,52	35,71
Powiat m. Bydgoszcz	10 318	8 803	1 040	1 473	10,08	16,73	3 030	2 320	29,37	26,35	3 114	2 423	30,18	27,52
Powiat m. Toruń	5 802	6 247	636	994	10,96	15,91	1 533	1 501	26,42	24,03	1 766	1 864	30,44	29,84
Powiat brodnicki	4 383	3 518	192	300	4,38	8,53	1 293	1 051	29,50	29,87	1 518	1 176	34,63	33,43
Powiat chełmiński	3 005	3 110	100	155	3,33	4,98	1 005	901	33,44	28,97	1 172	1 274	39,00	40,96
Powiat golubsko-dobrzyński	2 971	3 057	94	178	3,16	5,82	925	988	31,13	32,32	991	983	33,36	32,16
Powiat grudziądzki	3 489	2 397	52	103	1,49	4,30	1 138	666	32,62	27,78	1 551	1 015	44,45	42,34
Powiat rypiński	3 533	2 647	137	202	3,88	7,63	766	583	21,68	22,02	1 621	1 075	45,88	40,61
Powiat wąbrzeski	2 521	2 419	55	124	2,18	5,13	902	783	35,78	32,37	949	864	37,64	35,72
Powiat m. Grudziądz	7 205	4 904	271	320	3,76	6,53	2 014	1 364	27,95	27,81	2 844	1 813	39,47	36,97
Powiat aleksandrowski	4 249	3 765	147	292	3,46	7,76	1 548	1 234	36,43	32,78	1 452	1 201	34,17	31,90
Powiat lipnowski	5 661	5 161	165	313	2,91	6,06	1 664	1 422	29,39	27,55	2 546	1 953	44,97	37,84
Powiat radziejowski	3 414	3 441	126	247	3,69	7,18	1 131	1 102	33,13	32,03	1 119	936	32,78	27,20
Powiat włocławski	7 101	7 801	239	514	3,37	6,59	2 265	2 365	31,90	30,32	3 011	2 866	42,40	36,74
Powiat m. Włocławek	8 191	8 209	537	829	6,56	10,10	2 261	2 238	27,60	27,26	3 267	2 807	39,89	34,19
Powiat inowrocławski	14 992	11 037	532	779	3,55	7,06	5 082	3 323	33,90	30,11	4 954	3 349	33,04	30,34
Powiat mogileński	3 665	2 722	96	205	2,62	7,53	1 365	939	37,24	34,50	1 052	700	28,70	25,72
Powiat nakielski	6 311	4 872	178	320	2,82	6,57	2 304	1 697	36,51	34,83	2 351	1 655	37,25	33,97
Powiat żniński	5 397	4 196	152	286	2,82	6,82	2 232	1 625	41,36	38,73	1 457	1 007	27,00	24,00
Powiat sępoleński	3 191	2 760	78	141	2,44	5,11	1 149	1 011	36,01	36,63	1 048	797	32,84	28,88
Powiat świecki	5 914	4 200	142	219	2,40	5,21	1 906	1 312	32,23	31,24	2 585	1 530	43,71	36,43
Powiat tucholski	3 188	3 024	69	206	2,16	6,81	1 228	1 093	38,52	36,14	1 037	903	32,53	29,86

Źródło: opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z GUS BDL

2.1.6 Udział osób bezrobotnych bez wykształcenia w ogóle bezrobotnych

Udział osób bezrobotnych bez wykształcenia w ogóle bezrobotnych cechuje się prawie 2-krotną rozpiętością. Do powiatów o najkorzystniejszej strukturze w 2015 r. należą żniński i mogileński, w których około 25% osób bezrobotnych nie posiada wykształcenia, natomiast wysokimi wartościami cechują się grudziądzki, chełmiński, rypiński, w których wskaźnik ten przekracza 40%. Ponadto, powiat chełmiński jest jedynym powiatem, w którym w latach 2007–2015 udział ten się zwiększył (o 2 pkt. proc.) – pozostałe powiaty zanotowały spadek, najczęściej o 1-3 pkt. proc., jednak w 6 powiatach był on wyraźnie wyższy - o 5-7 pkt. proc.

W zakresie tej cechy zaznacza się bardzo duże zróżnicowanie w zależności od płci osób bezrobotnych. W grupie bezrobotnych kobiet, udział osób bez wykształcenia kształtuje się na poziomie od 20% do 35%. Najkorzystniejsza sytuacja, poniżej 25% występuje w powiatach żnińskim, mogileńskim, radziejowskim i mieście Bydgoszcz, natomiast najwyższym wskaźnikiem (około 35%) cechuje się powiat grudziądzki, chełmiński i rypiński. Ponadto, w analizowanym okresie, prawie wszystkie powiaty odnotowały spadek udziału bezrobotnych kobiet bez wykształcenia (z wyjątkiem chełmińskiego, w którym zanotowano nieznaczny wzrost), przy czym w ponad połowie jego natężenie było wysokie – powyżej 5 punktów procentowych (rekordzista - powiat lipnowski, zanotował spadek o 10,4 punktu procentowego).

Odmienne przedstawia się sytuacja w grupie bezrobotnych mężczyzn, gdzie udział osób bez wykształcenia kształtuje się na poziomie od 30% do 52% i w prawie połowie powiatów przekracza 40%, z czego w dwóch – grudziądzkim i rypińskim – ponad połowa bezrobotnych mężczyzn nie posiada żadnego wykształcenia. Najniższą wartością cechuje się powiat żniński, w którym udział analizowanej cechy wynosi 29,5%. Ponadto, w porównaniu do kobiet, zachodzące zmiany były znacznie mniej korzystne. W latach 2007–2015 aż w 7 powiatach zanotowano dalszy wzrost tego wskaźnika, natomiast w większości pozostałych powiatów poprawa sytuacji była niewielka (najczęściej do 3 punktów procentowych) a największą poprawę zanotowano w powiecie świeckim (o 6,6 pkt. proc.). Przedstawione wyniki świadczą jednoznacznie, że podstawowym problemem na rynku pracy jest brak wykształcenia osób bezrobotnych, zwłaszcza w grupie mężczyzn.

2.1.7 Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON

Duże znaczenie dla kształtowania rynku pracy mają takie branże jak: przetwórstwo przemysłowe, budownictwo, transport i gospodarka maszynowa (sekcje C, F, H wg PKD 2007). Przeważnie skupiają one podmioty zaliczane do średnich lub dużych przedsiębiorstw. Jednocześnie są to branże o dużej liczbie podmiotów, a więc dobry stan ich rozwoju wpływa korzystnie na ogólny wskaźnik przedsiębiorczości na danym obszarze. Specyfika prowadzonych działalności powoduje, że wyższy stan rozwoju towarzyszy zazwyczaj miastom i silniej zurbanizowanym obszarom wiejskim. W roku 2015 zdecydowanie najwyższe wartości notują gminy podmiejskie, przy czym w przypadku Bydgoszczy i Torunia stymulujące oddziaływanie jest szersze, a w przypadku pozostałych dużych miast, najczęściej dotyczy tylko gmin bezpośrednio sąsiadujących. Rozpiętość wskaźnika pomiędzy skrajnymi gminami jest czterokrotna, choć w przypadku większości gmin nie przekracza 2-krotności.

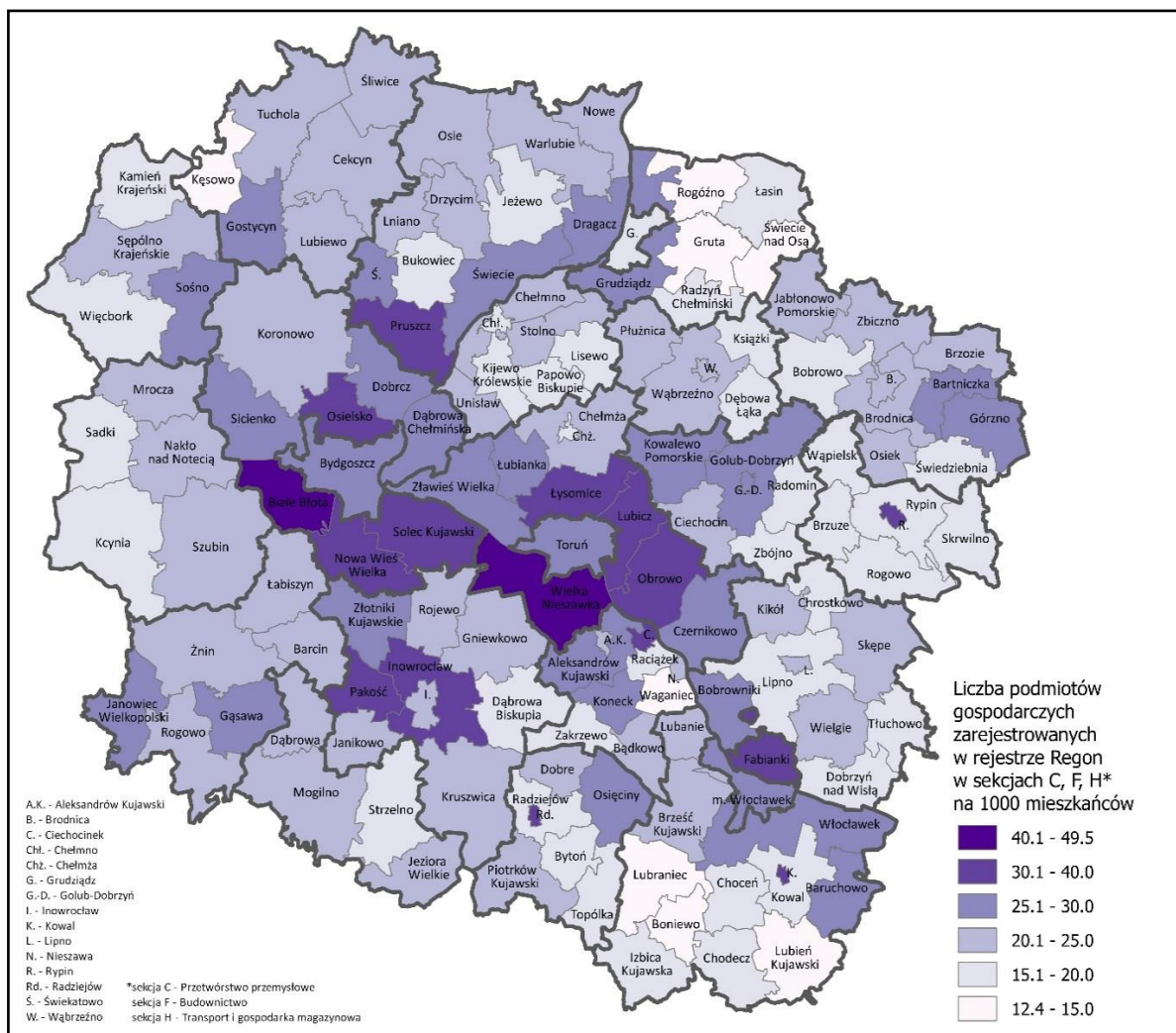
Liczba podmiotów w sekcji G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych) ma bardzo duże znaczenie dla kształtowania jakości życia mieszkańców. Ponadto wpływa na rynek pracy ponieważ liczba podmiotów w tej sekcji jest duża, a więc nawet przy małej przeciętnej wielkości zatrudnienia w podmiocie tego typu, łączna liczba generowanych miejsc pracy jest wysoka. Duża liczba podmiotów i ich dobry rozwój wpływa korzystnie na ogólny wskaźnik przedsiębiorczości na danym obszarze (sekcja G najczęściej koncentruje od 20 do 35% wszystkich podmiotów w rejestrze REGON). Specyfika prowadzonych działalności powoduje, że wyższy stan rozwoju towarzyszy zazwyczaj miastom i obszarom podmiejskim. Gminy wiejskie notują niższe wskaźniki, gdyż tradycyjnie zależne są w tym zakresie od sąsiednich ośrodków wiejskich. Niekorzystne uwarunkowania dla rozwoju tego rodzaju przedsiębiorczości występują na obszarach o dużym rozproszeniu osadnictwa.

W branżach opierających się na działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości, finansowej, ubezpieczeniowej, ale także działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (sekcje K, L, M) naturalną lokalizacją są miasta i ich ściśle strefy podmiejskie. Korzystne uwarunkowania dla rozwoju tych branż pojawiają się w miastach o dużej liczbie mieszkańców, o dobrym potencjale gospodarczym i ulokowaniu na wysokim poziomie hierarchii sieci osadniczej. Dlatego też w przestrzeni województwa notuje się niezwykle wysoką rozpiętość pomiędzy gminami o skrajnych wartościach, jest ona prawie 25-krotna.

Tab. 4. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w wybranych sekcjach PKD 2007 w 2015 r.

	Sekcja C	Sekcja F	Sekcja H	Sekcja G	Sekcja K	Sekcja L	Sekcja M
	Przetwórstwo przemysłowe	Budownictwo	Transport i gospodarka maszynowa	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
	2015						
KUJAWSKO-POMORSKIE	17 652	22 753	12 635	50 036	6 352	9 108	15 114
Powiat bydgoski	1 430	1 465	814	3 093	411	433	1 061
Powiat toruński	969	1 388	725	2 455	252	230	735
Powiat m. Bydgoszcz	3 643	4 244	2 629	10 698	1 698	2 432	4 383
Powiat m. Toruń	2 061	2 339	1 576	5 894	1 137	1 452	3 032
Powiat brodnicki	565	898	284	1 465	191	196	368
Powiat chełmiński	357	466	224	950	111	226	207
Powiat golubsko-dobrzyński	371	515	247	868	73	161	166
Powiat grudziądzki	230	356	171	855	74	151	107
Powiat rypiński	313	516	223	1 069	69	120	173
Powiat wąbrzeski	252	352	124	575	69	146	127
Powiat m. Grudziądz	578	809	479	2 199	312	450	546
Powiat aleksandrowski	462	603	277	1 383	109	186	256
Powiat lipnowski	344	733	295	1 558	101	152	195
Powiat radziejowski	353	436	195	908	62	80	124
Powiat włocławski	534	864	359	1 849	122	93	281
Powiat m. Włocławek	963	1 245	709	3 703	458	454	960
Powiat inowrocławski	1 236	1 297	1 356	3 351	355	720	881
Powiat mogileński	295	480	244	947	85	128	166
Powiat nakielski	664	911	354	1 618	172	354	336
Powiat żniński	494	852	398	1 336	131	231	277
Powiat sępoleński	299	447	149	653	62	259	136
Powiat świecki	847	1 027	615	1 870	226	333	401
Powiat tucholski	392	510	188	739	72	121	196

Źródło: opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z GUS BDL

Ryc. 17. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w sekcjach C, F, H na 1000 mieszkańców w roku 2015

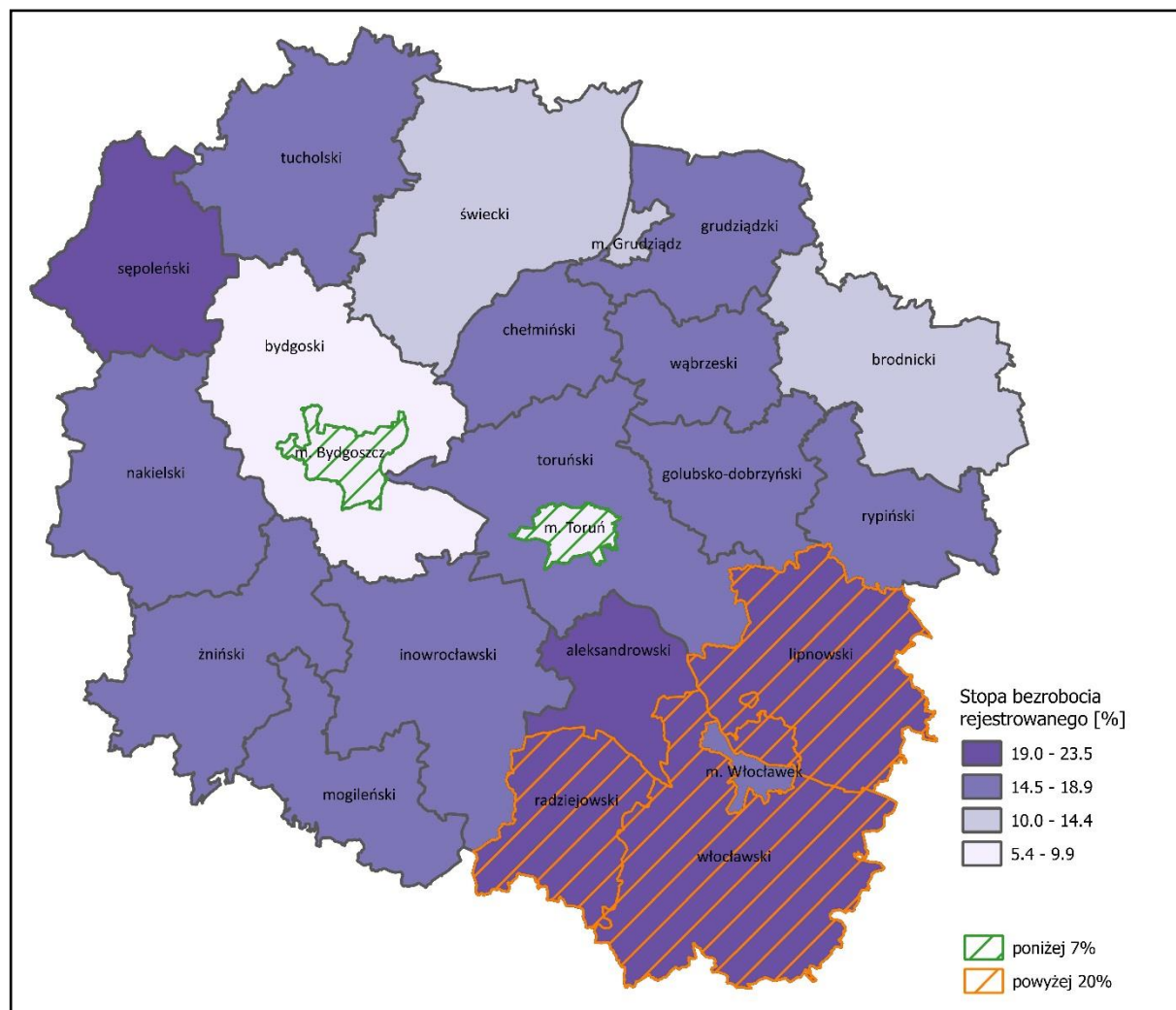
Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych GUS

2.1.8 Stopa bezrobocia rejestrowanego

Stopa bezrobocia w województwie w 2007 r. wynosiła 14,9%, między 2008 r. a 2013 r. wzrastał, natomiast od 2013 r. charakteryzuje się tendencją spadkową. Trendy zmian bezrobocia w województwie oddają charakter zmian tego zjawiska w całym kraju. Największy spadek stopy bezrobocia rejestrowanego między 2013 r. a 2015 r. nastąpił w powiecie grudziądzkim (o 8,9 pkt. proc.), Grudziądzu (o 6,9 pkt. proc.) i powiecie lipnowskim (o 6,8 pkt. proc.). Najmniej korzystne zmiany w tym okresie odnotowały miasta Bydgoszcz (spadek o 3,4 pkt. proc.), Włocławek (spadek o 3,4 pkt. proc.) i Toruń (spadek o 3,5 pkt. proc.).

W 2015r. wartości tej cechy miały bardzo dużą rozpiętość wewnątrzregionalną – od 5,4% w Bydgoszczy do aż 23,5% w powiecie włocławskim. Powiatami o najniższej stopie bezrobocia były powiaty grodzkie Bydgoszcz (5,4%) i Toruń (6,9%), natomiast o najwyższej (powyżej 20%) powiaty radziejowski (21,6%), lipnowski (21,9%) i włocławski (23,5%). Szczególnie pozytywnie wśród powiatów ziemskich wyróżniały się powiaty brodnicki (11,6%) i świecki (12,4%).

Powiaty o najwyższej stopie bezrobocia położone są w południowo-wschodniej części województwa, natomiast w najlepszej sytuacji znajdują się powiaty w części centralnej regionu. Także ta prawidłowość ma charakter trwały.

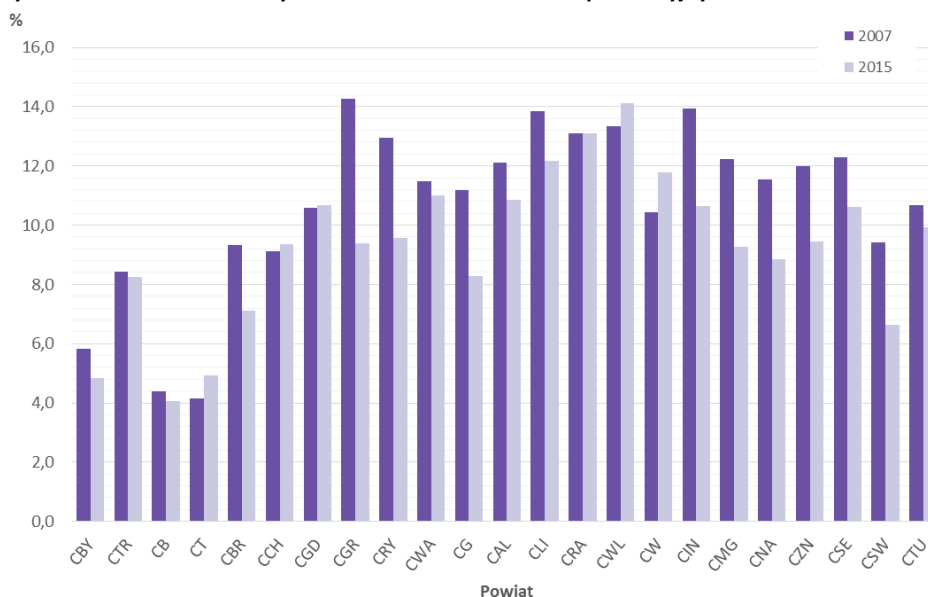
Ryc. 18. Stopa bezrobocia rejestrowanego w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

2.1.9 Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Udział liczby bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym w roku 2015 w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego cechował się ponad 3,5-krotną rozpiętością (wartości skrajne wynosiły 4,0% i 14,1%). Na tak dużą rozpiętość wpłynęły przede wszystkim bardzo niskie wartości w Bydgoszczy i Toruniu, bowiem w pozostałej części województwa notuje ona wartość już tylko około 2,5-krotną. W stosunku do roku 2007 zaszły dosyć istotne zmiany. Paradoksalnie rozpiętość pomiędzy powiatami skrajnymi uległa nawet nieznaczniemu zwiększeniu, ale wskutek znaczącej redukcji bezrobocia w niektórych powiatach, wskaźnik uległ bardzo dużej zmianie, za czym podążały zmiany ich rang. W największym stopniu dotyczy to powiatów grudziądzkiego, rypińskiego, inowrocławskiego, miasta Grudziądz. Powiat bydgoski osiąga wskaźnik porównywalny z Bydgoszczą i Toruniem (tym bardziej, że w Toruniu sytuacja uległa pogorszeniu), a powiaty świecki i brodnicki zdecydowanie wyróżniają się obecnie (in plus) na tle pozostałych powiatów ziemskich. O ile w roku 2007 w aż 16 powiatach wskaźnik był wyższy od 10,0%, to w roku 2015 – już tylko w 9.

Wykres 15. Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w roku 2007 i 2015 (%)

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

2.1.10 Liczba osób biernych zawodowo

Dane dotyczące liczby osób biernych zawodowo⁴ udostępniane są dla całego województwa dla osób w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne (pozostające poza siłą roboczą). Ich liczba jest silnie skorelowana z liczbą ludności zamieszkującą dane województwo.

Cecha ta w województwie kujawsko-pomorskim w 2015 r. przyjmowała wartość 746 tys. osób. Stanowiło to 42,1% ludności powyżej 15 roku życia w województwie i 5,5% osób biernych zawodowo w całym kraju. Mężczyźni stanowili 38,5% (287 tys. osób), natomiast kobiety 61,5% (459 tys. osób).

59,2% osób biernych zawodowo w województwie (442 tys. osób) mieszkało w miastach, a 40,8% (304 tys. osób) na obszarach wiejskich.

W ogólnym ujęciu między 2007 r. a 2015 r. cecha ta charakteryzowała się spadkiem wartości. Szczególnie duży spadek zanotowany został w okresie 2009-2013 (o 73 tysiące osób). Najniższą wartość w badanym okresie liczba osób biernych zawodowo osiągnęła w 2013 r. (689 tys.), ale przez kolejne dwa lata (do 2015 r.) znacznie wzrosła (o 57 tys. osób).

2.1.11 Liczba osób niskowkwalifikowanych

Wg definicji Międzynarodowej standardowej klasyfikacji edukacji ISCED 2011 za osobę niskowkwalifikowaną uznaje się osobę posiadającą wykształcenie na poziomie do ISCED 3 włącznie (do wykształcenia ponadgimnazjalnego włącznie). Podobnie jak liczba osób biernych zawodowo wartość tej

⁴ Dane pochodzą z reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), prowadzonego w cyklu kwartalnym. Badanie prowadzone jest metodą obserwacji ciągłej (ruchomy tydzień badania), pozwalającej na zilustrowanie sytuacji na rynku pracy w okresie całego kwartału. Badaniem objęte są osoby w wieku 15 lat i więcej będące członkami gospodarstw domowych w wylosowanych mieszkaniach. Podstawowym kryterium podziału ludności z punktu widzenia aktywności zawodowej jest praca, tzn. fakt wykonywania, posiadania bądź poszukiwania pracy. Zgodnie z międzynarodowymi standardami ogół ludności można podzielić na trzy podstawowe kategorie: pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo. Pracujący i bezrobotni stanowią populację aktywnych zawodowo.

Do biernych zawodowo zaliczane są osoby, które w badanym tygodniu:

- 1) nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały,
- 2) nie pracowały, poszukiwały pracy, ale nie były zdolne (gotowe) do jej podjęcia w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym,
- 3) nie pracowały i nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie:
 - dłuższym niż trzy miesiące;
 - do 3 miesięcy,

ale nie były gotowe tej pracy podjąć. Wśród biernych zawodowo wyróżnia się grupę zniechęconych, do której należą osoby nieposzukujące pracy, ponieważ są przekonane, że jej nie znajdą.

cechy silnie związana jest z liczbą ludności w danej jednostce terytorialnej. Wykorzystane dane dotyczące wykształcenia ludności dostępne są dla całego województwa.

W 2015 r. w województwie kujawsko-pomorskim było 1 377 tys. osób niskow kwalifikowanych. Stanowili oni 77,7% ludności województwa.

Wartość tej cechy między 2009 r. a 2013 r. charakteryzowała się znacznym spadkiem (o 173 tys. osób), natomiast od 2013 r. ponownie zaczęła wzrastać. W okresie 2007-2015 jej najwyższa wartość wynosiła 1 468 tys. osób (w 2009 r.).

2.1.12 Liczba osób z niepełnosprawnością i liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnością zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy

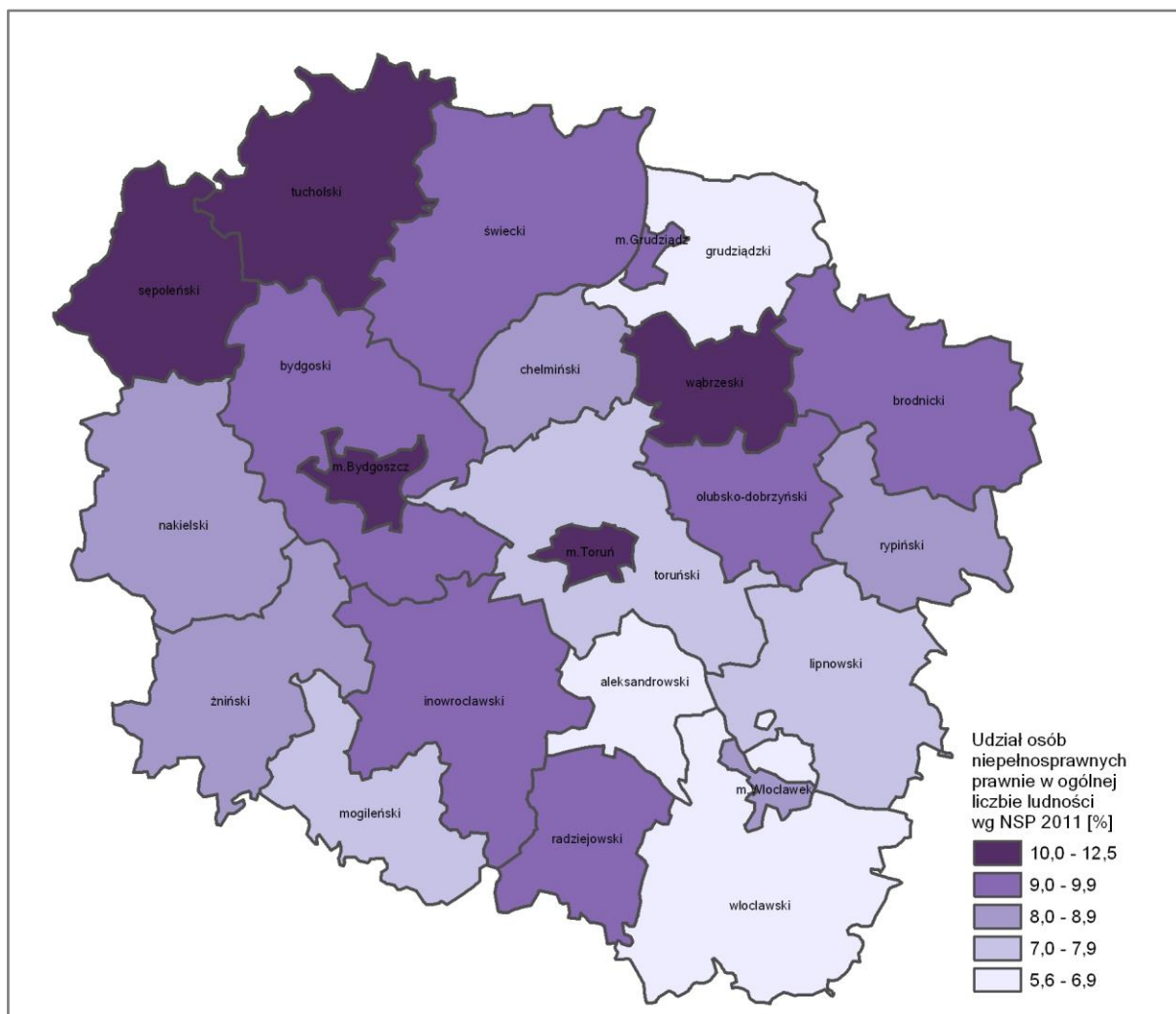
Liczba osób z niepełnosprawnością w dużym stopniu skorelowana jest z ogólną liczbą ludności zamieszkującą dany powiat.

Liczba osób niepełnosprawnych prawnie wg NSP (Narodowego Spisu Powszechnego) w 2011 r. oscylowała wokół wartości z szerokiego zakresu – od 2 704 do 40 096 osób. Najwyższą wartością cechowały się: Bydgoszcz (40 096 osób), Toruń (22 610 osób), powiat inowrocławski (15 331 osób) i Włocławek (10 208 osób). Najmniej osób niepełnosprawnych mieszkało w powiecie aleksandrowskim (3 671), rypińskim (3 615), mogileńskim (3 423) i grudziądzkim (2 704).

Wysokie wartości cecha ta osiągnęła także w powiecie świeckim (9 855 osób niepełnosprawnych), powiecie bydgoskim (9 483 osoby niepełnosprawne), Grudziądzu (9 101 osób niepełnosprawnych), powiecie nakielskim (7 490 osób niepełnosprawnych), powiecie toruńskim (7 195 osób niepełnosprawnych) oraz powiecie brodnickim (6 996 osób niepełnosprawnych).

Pod względem rozkładu przestrzennego największe wartości charakteryzowały powiaty znajdujące się w centralnej części województwa.

Średni udział osób z niepełnosprawnością w ogólnej liczbie ludności w powiatach województwa wynosił 9,3%, przy czym najwyższy udział osób z niepełnosprawnością występował w powiecie wąbrzeskim (12,5%), tucholskim (11,4%), w mieście Toruniu i Bydgoszczy (11,0%) i w powiecie sępoleńskim (10,7%). Najniższa wartość występowała w powiecie włocławskim (5,6%).

Ryc. 19. Udział osób niepełnosprawnych prawnie w ogólnej liczbie ludności w powiatach wg danych z NSP 2011

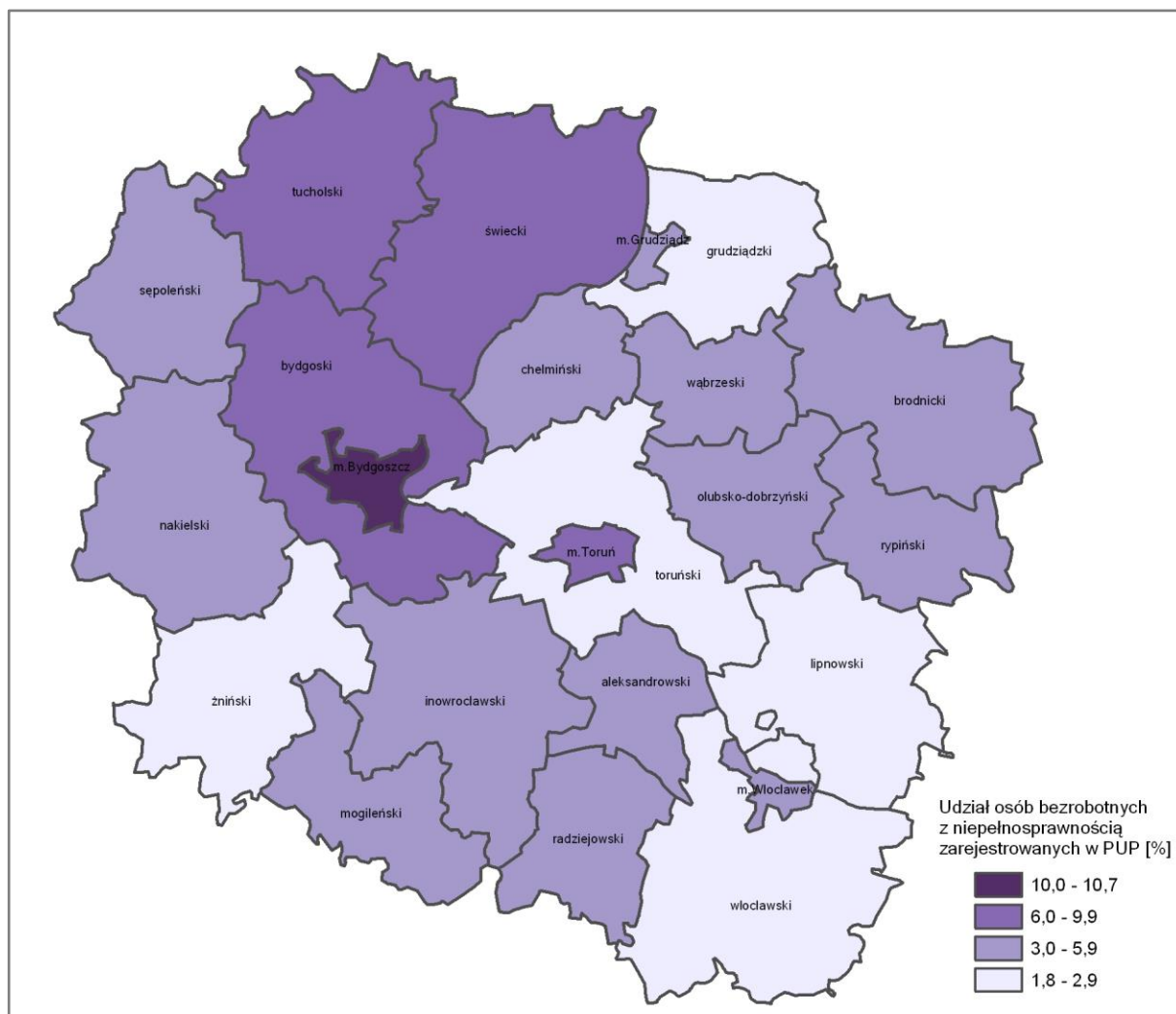
Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z BDL GUS

Liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnością charakteryzowała się dużą rozpiętością wartości. W 2015 r. najniższa przyjmowana wartość (dla powiatu grudziądzkiego) była ponad 18 razy niższa od wartości największej (dla Bydgoszczy). Podobnie jak w przypadku całkowitej liczby osób niepełnosprawnych liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnością jest związana z rozmieszczeniem ludności w województwie.

Najniższa liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnością występowała w powiatach grudziądzkim (52 osoby), lipnowskim (100 osób) i mogileńskim (102 osoby), natomiast najwyższa w Bydgoszczy (942 osoby), Toruniu (485 osób), powiecie inowrocławskim (421 osób) i Włocławku (346 osób).

Wysokie wartości tej cechy notowane były w powiatach położonych w północno-zachodniej części województwa: świeckim (270 osób bezrobotnych niepełnosprawnych), nakielskim (244 osoby bezrobotne niepełnosprawne) i tucholskim (236 osób bezrobotnych niepełnosprawnych). Niższe wartości występowały w powiatach położonych we wschodniej części regionu oraz w powiatach peryferyjnych, położonych bezpośrednio przy granicach województwa (sępoleński 118 osób, żniński 111 osób, mogileński 102 osoby, radziejowski 110 osób, grudziądzki 52 osoby, rypiński 111 osób, lipnowski 100 osób).

Najwyższy udział osób bezrobotnych z niepełnosprawnością w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych w 2015 roku zanotowano w Bydgoszczy (10,7%) i był o prawie 3 pkt. proc. wyższy od następnego powiatu tucholskiego (7,8%). Najniższa wartość występowała w powiecie włocławskim i lipnowskim i przyjmowała odpowiednio 1,8% i 1,9%.

Ryc. 20. Udział osób bezrobotnych z niepełnosprawnością zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych przekazanych przez WUP w Toruniu

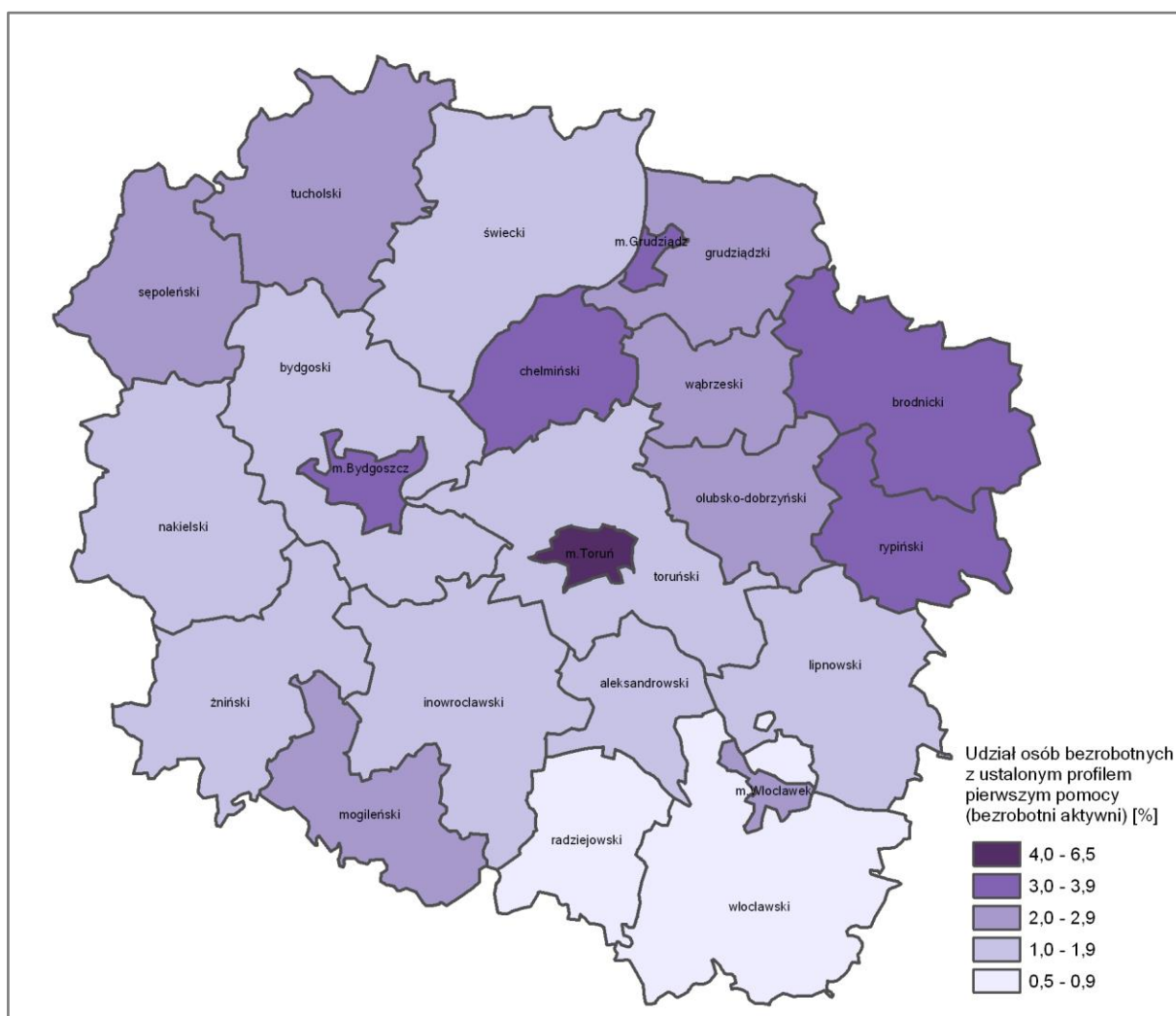
2.1.13 Liczba osób bezrobotnych z ustalonym profilem pomocy (I, II, III)

Celem przypisania osób bezrobotnych do określonych profili pomocowych jest jak najskuteczniejsze prowadzenie działań mających przyczynić się do znalezienia i podjęcia pracy przez osoby jej pozbawionych. Po uzyskaniu niezbędnych informacji od osoby bezrobotnej, Urząd Pracy kwalifikuje ją do jednego z trzech profili pomocowych, dla których określone zostały możliwe do zastosowania formy pomocy. Profil I stanowią bezrobotni aktywni, gotowi do powrotu na rynek pracy, którzy nie potrzebują specjalistycznej pomocy, profil II to bezrobotni wymagający wsparcia ze strony urzędów pracy w celu znalezienia zatrudnienia, natomiast profil III to bezrobotni oddaleni od rynku pracy, zagrożeni wykluczeniem społecznym lub z różnych przyczyn niegotowi do podjęcia zatrudnienia.

Liczba osób bezrobotnych z ustalonym profilem (I, II lub III) w całym województwie wynosiła 103 975 osób. Liczba ta jest ściśle związana z liczbą bezrobotnych w danym powiecie. Powiaty o największej całkowitej liczbie osób bezrobotnych mają także najwięcej osób o ustalonych poszczególnych profilach pomocy.

W 2015 r. w województwie kujawsko-pomorskim 2 435 osób bezrobotnych miało ustalony pierwszy profil pomocy. Wartości tej cechy dla poszczególnych powiatów zawierały się w przedziale od 17 do 373 osób.

Najwyższy udział osób bezrobotnych z ustalonym I profilem zanotowano w Toruniu, gdzie wynosił (6,5%), następnie w powiecie brodnickim, w którym udział był niższy o 2,7 pkt. proc. i wynosił 3,8%. Najniższy udział (0,5% , 0,7% i 1%) odnotowano odpowiednio w powiatach radziejowskim, włocławskim i świeckim.

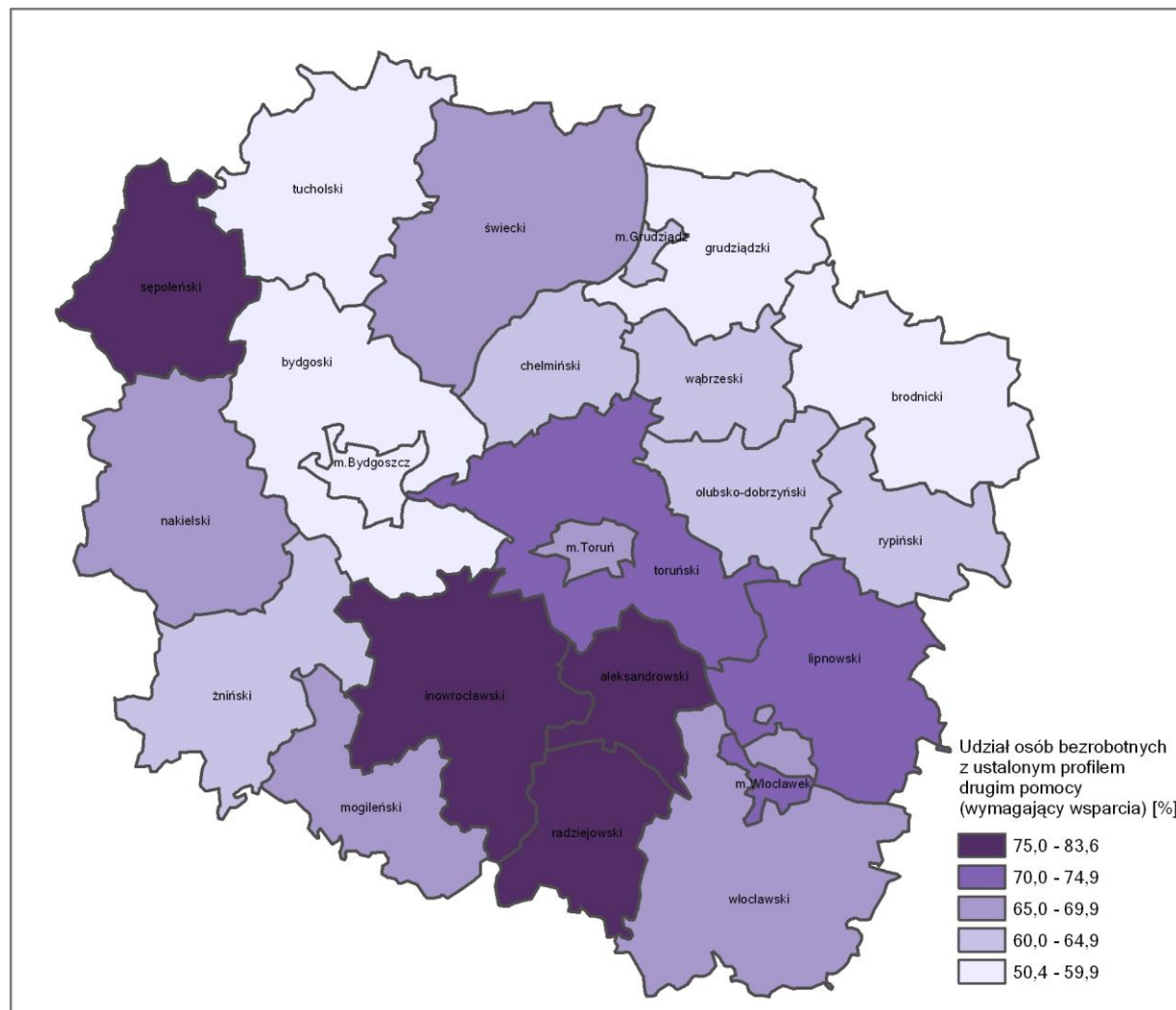

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych przekazanych przez WUP w Toruniu

Szczególnie dużo osób objętych tym profilem pomocy odnotowano w powiecie inowrocławskim (8 498 bezrobotnych). Poza tym najwięcej osób z ustalonym drugim profilem pomocy było we Włocławku (6 121 bezrobotnych) i powiecie ziemskim włocławskim (5 404 bezrobotnych). Najmniejsza liczba osób bezrobotnych wymagających wsparcia znajdowała się w powiatach rypińskim (1 694 osoby), wąbrzeskim (1 459 osób) i grudziądzkim (1 357 osób).

57

Najwyższy udział osób bezrobotnych z ustalonym II profilem (pow. 80%) zanotowano w powiecie radziejowskim i inowrocławskim (wynosił odpowiednio 83,6% i 81,7%) oraz w aleksandrowskim i sępoleńskim (odpowiednio 79,8% i 79,5%). Najniższy udział, (nieco pow. 50%) odnotowano w powiatach brodnickim (50,4%) i bydgoskim (52,6%).

Ryc. 22. Udział osób bezrobotnych z ustalonym profilem drugim pomocy (wymagający wsparcia) w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych przekazanych przez WUP w Toruniu

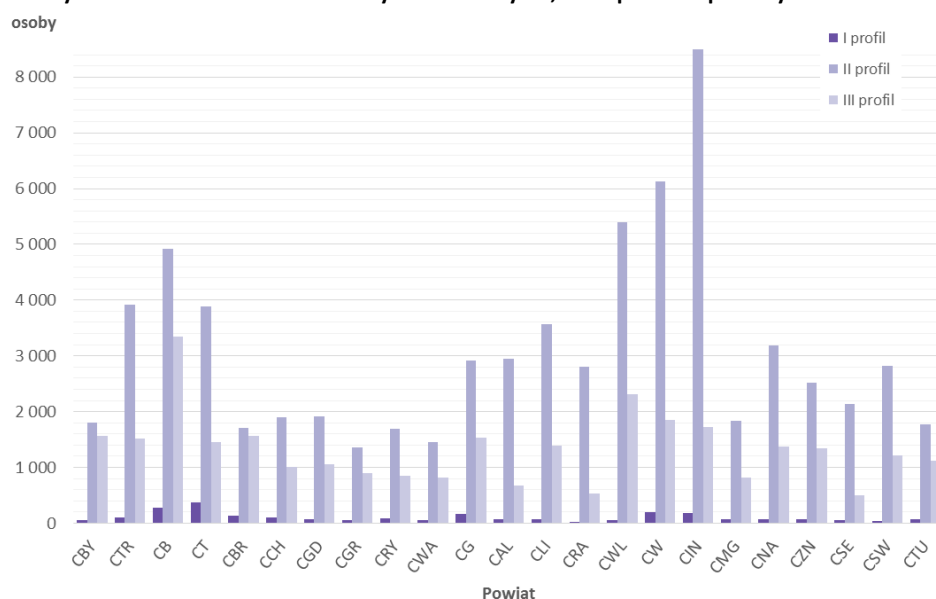
W 2015 r. osób bezrobotnych objętych trzecim profilem pomocy było o ponad połowę mniej niż osób objętych profilem drugim. Dokładna ich liczba wynosiła 30 439. Wartości tej cechy dla poszczególnych powiatów wahały się od 494 do 3 341 osób.

Najmniejsza liczba bezrobotnych z ustalonym trzecim profilem pomocy występowała w powiatach: aleksandrowskim (678 osób), radziejowskim (535 osób) i sępoleńskim (494 osoby). Poniżej 1 000 osób bezrobotnych było także w powiecie ziemskim grudziądzkim, powiecie rypińskim, mogileńskim i wąbrzeskim. Najwięcej osób z ustalonym trzecim profilem pomocy było w Bydgoszczy (3 341 bezrobotnych), powiecie ziemskim włocławskim (2 308 bezrobotnych) oraz we Włocławku (1 859 bezrobotnych).

Pod względem rozmieszczenia w przestrzeni województwa zauważyć można, że powiaty położone w centralnej części regionu charakteryzowały się wyższą wartością tej cechy (Bydgoszcz, powiat bydgoski, toruński i inowrocławski). Duża liczba osób oddalonych od rynku pracy była także w powiecie brodnickim (1 559 bezrobotnych) i Grudziądzu (1 531 bezrobotnych).

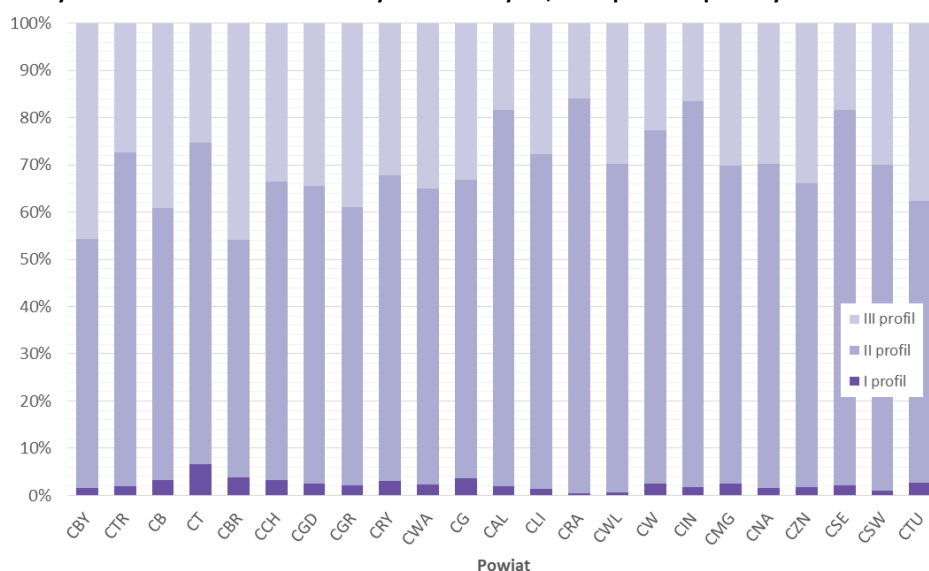
Najwyższy udział osób bezrobotnych z ustalonym III profilem (pow. 45%) zanotowano w powiecie brodnickim i bydgoskim i wynosił odpowiednio 45,9% i 45,7%. Najniższy udział odnotowano w powiatach radziejowskim (15,9%) i inowrocławskim (16,6%).

Wykres 16. Liczba osób bezrobotnych z ustalonym I, II i III profilem pomocy w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPIR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych przekazanych przez WUP w Toruniu

Wykres 17. Udział osób bezrobotnych z ustalonym I, II i III profilem pomocy w roku 2015

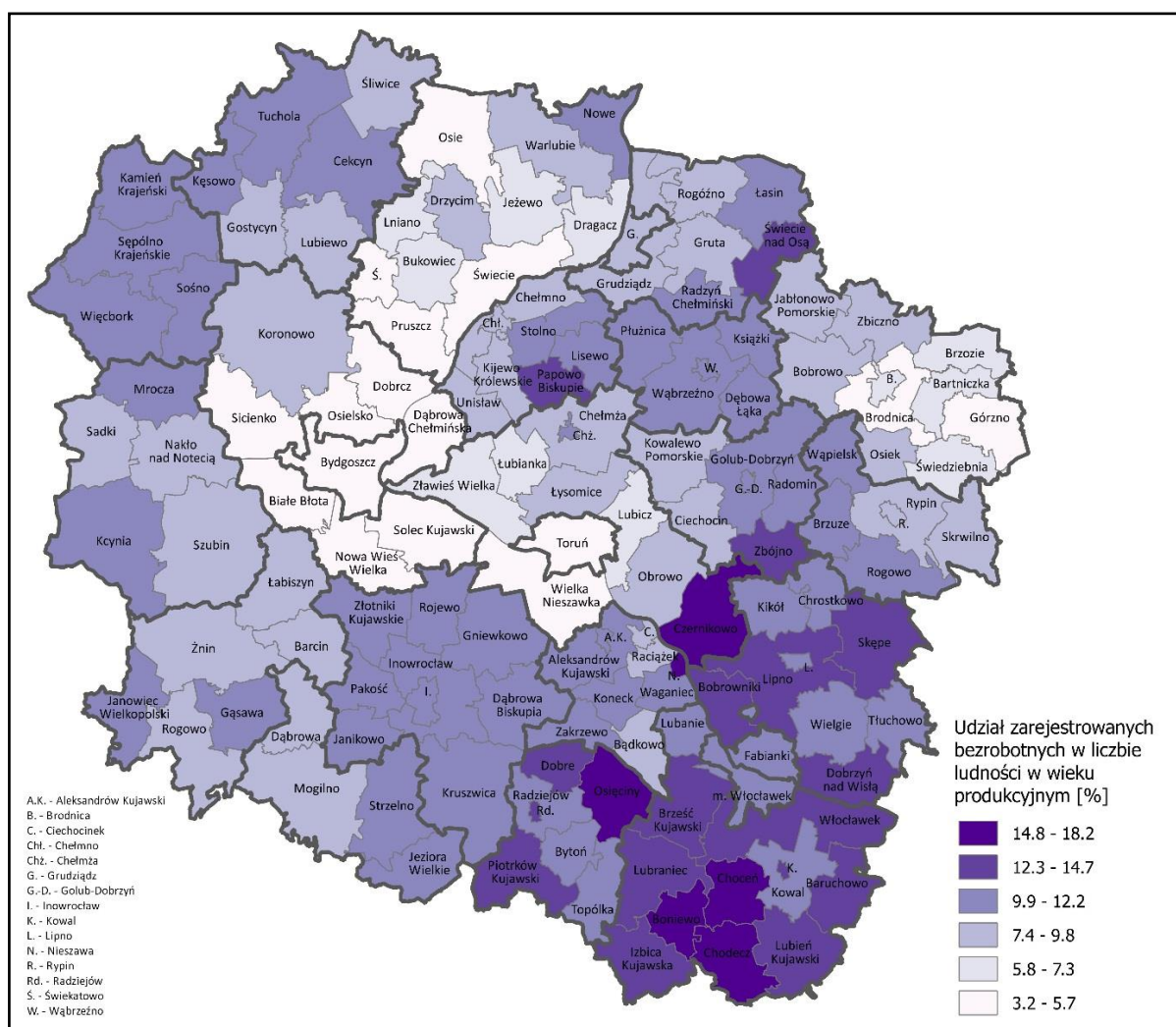
Źródło: Opracowanie własne KPBPIR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych przekazanych przez WUP w Toruniu

2.1.14 Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2015 r. przyjmował w województwie wartości od 3,2% w gminie Osielsko do 18,2% w gminie Boniewo. Powyżej 8,2% bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (wartość tej cechy dla całego województwa) było aż w 109 gminach województwa.

Najniższe wartości wskaźnik ten osiągał w gminach powiatu bydgoskiego oraz Bydgoszczy, a także Toruniu, gminach powiatu świeckiego i toruńskiego oraz wschodniej części powiatu brodnickiego. Najwyższy udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym występował w gminach położonych w południowo-wschodniej części województwa. Wyjątkowo negatywnie kształtowała się jego wartość w gminach: Boniewo (18,2%), Chocień (16,6%), Chodecz (16,3%), Nieszawa (15,3%) i Czernikowo (14,9%).

Wartości tej cechy w okresie 2007-2015 układały się podobnie jak w przypadku stopy bezrobocia i od 2013 r. wyraźnie spadły. Od 2013 r. największe spadki, wynoszące powyżej 7,0 pkt. proc., odnotowały gminy Bobrowniki, Łasin, Świecie nad Osą, Rogóźno i gmina wiejska Lipno. Najmniejsze spadki (poniżej 2,0 pkt. proc.) występowały w gminach o bardzo niskiej wartości tego wskaźnika (gminy Dąbrowa Chełmińska, Obrowo, Osielesko, Wielka Nieszawka) oraz w gminach powiatu włocławskiego (Izba Kujawska, Lubanie, Chodecz, Boniewo, Brześć Kujawski), a także gminie Radomin.

Ryc. 24. Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

2.1.15 Średni okres poszukiwania pracy

Dane dotyczące średniego czasu poszukiwania pracy publikowane są przez statystykę publiczną na poziomie województw.

W 2015 r. w województwie kujawsko-pomorskim przeciętny czas poszukiwania pracy wynosił 11,3 miesiąca. W stosunku do średniej krajowej był krótszy o 1 miesiąc i całkiem dobrze kształtował się na tle pozostałych województw, dając 6. lokatę za województwem lubuskim (8,4 miesiąca), mazowieckim (9,3 miesiąca), opolskim (10,1 miesiąca), podkarpackim (10,9 miesiąca) i pomorskim (10,9 miesiąca). Podobne wartości wskaźnik ten przyjmował dla kobiet i mężczyzn – w obu przypadkach był niższy niż średnia krajowa (dla mężczyzn o 0,9 miesiąca, dla kobiet o 1,1 miesiąca) i dawał 6. pozycję w kraju.

Trochę gorzej sytuacja wyglądała w przypadku przeciętnego czasu poszukiwania pracy w miastach – wydłużył się on do 12 miesięcy i przewyższał średnią krajową o 0,2 miesiąca, a województwo znajdowało się na 7. miejscu w kraju. Najlepszą wartość wskaźnik ten przyjmował dla obszarów

wiejskich dla których wynosił 10,4 miesiąca i był 4. w kraju po województwie lubuskim (7,5 miesiąca), mazowieckim (8,7 miesiąca) i opolskim (10,1 miesiąca).

W okresie między 2007 r. a 2015 r. przeciętny czas poszukiwania pracy początkowo spadał (do 2010 r. aż o 9,4 miesiąca), a następnie do 2014 r., już w mniejszym stopniu zaczął wzrastać (o 2,6 miesiąca).

Największy udział osób bezrobotnych, pozostających bez pracy od 12 do 24 miesięcy oraz powyżej 24 miesięcy, na koniec 2015r. miało wykształcenie gimnazjalne lub niższe (12-24 miesiące 35,0%, powyżej 24 miesięcy 37,6%) oraz zasadnicze zawodowe (12-24 miesiące 29,4%, powyżej 24 miesięcy 32,2%). Najmniejszym udziałem charakteryzowali się bezrobotni pozostających bez pracy od 12 do 24 miesięcy i powyżej 24 miesięcy z wykształceniem wyższym (odpowiednio 7,3% i 5,1%) oraz średnim ogólnokształcącym (odpowiednio 9,6% i 7,7%).

2.1.16 Poszukiwane na rynku pracy umiejętności

Według informacji zawartych w publikacji Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Toruniu z 2015 r. pt. *Barometr zawodów* poszukiwane na rynku pracy umiejętności są ściśle związane z wykonywaniem pracy na określonym stanowisku. Należą do nich zarówno kompetencje miękkie dotyczące odpowiednich predyspozycji psychofizycznych, tj. komunikatywność i przedsiębiorczość w zawodach związanych z obsługą klienta, jak i kompetencje twarde między innymi:

- aktualne uprawnienia spawalnicze (spawacze),
- aktualne Świadectwa Kwalifikacji Zawodowej Kierowcy (kierowcy samochodów ciężarowych, ciągników siodłowych, autobusów),
- znajomość języków obcych (spedytorzy i logistycy oraz specjaliści branży informatycznej),
- umiejętności z zakresu budownictwa ogólnego oraz prac wykończeniowych (budowlańcy),
- umiejętność obsługi programu AutoCad (inżynierowie budownictwa i inżynierowie mechanicy),
- umiejętność obsługi programów graficznych m.in. CorelDraw, Adobe Photoshop (graficy komputerowi),
- aktualne uprawnienia elektryczne (elektromechanicy i elektrycy),
- prawo jazdy kat. B (mechanicy pojazdów samochodowych),
- umiejętność czytania rysunku technicznego,
- obsługa wyspecjalizowanych maszyn i urządzeń, w tym sterowanych numerycznie (operatorzy specjalistycznych maszyn w wybranych branżach m.in. produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, robotnicy obróbki drewna i stolarze).

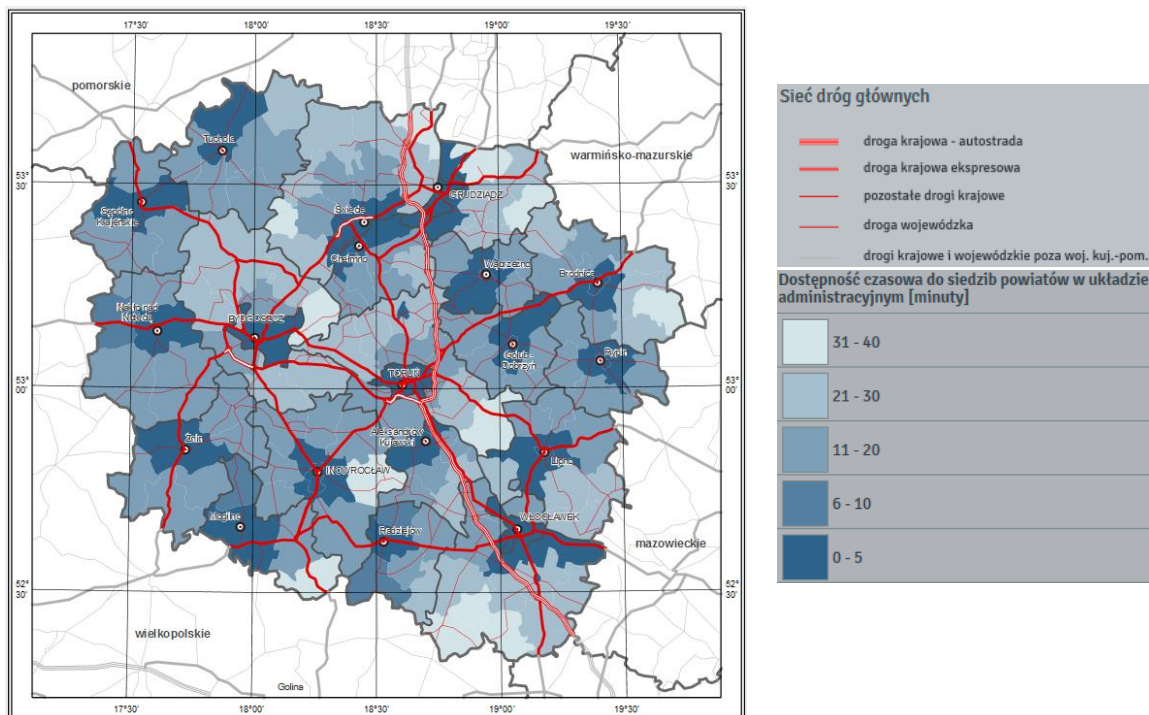
2.1.17 Wewnątrzregionalne bariery mobilności geograficznej na rynku pracy

W województwie kujawsko-pomorskim generalnie nie występują istotne wewnątrzregionalne bariery mobilności geograficznej. Główne ograniczenia w możliwościach skomunikowania miejsc zamieszkania i miejsc pracy są wynikiem odległości, klas technicznych (rang) i stanu dróg. Przy analizie tej cechy wykorzystano mapy udostępnione w Internetowym Atlasie Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

W przypadku dostępności czasowej ośrodków powiatowych nie występują problemy wielkoskalowe. Lokalne utrudnienia w zakresie dostępności może powodować peryferyjne (acentralne) położenie w przestrzeni bardzo dużych powiatów świeckiego i włocławskiego, miast: Świecie i Włocławek. Obszarem o gorszej dostępności są również Bory Tucholskie. W największym stopniu spowodowane jest to niewystarczającą ilością połączeń drogowych i małą gęstością sieci dróg wyższych rang. Na sytuację tę wpływa także peryferyjne położenie tego obszaru i związana z nim relatywnie duża odległość do ośrodków regionalnych.

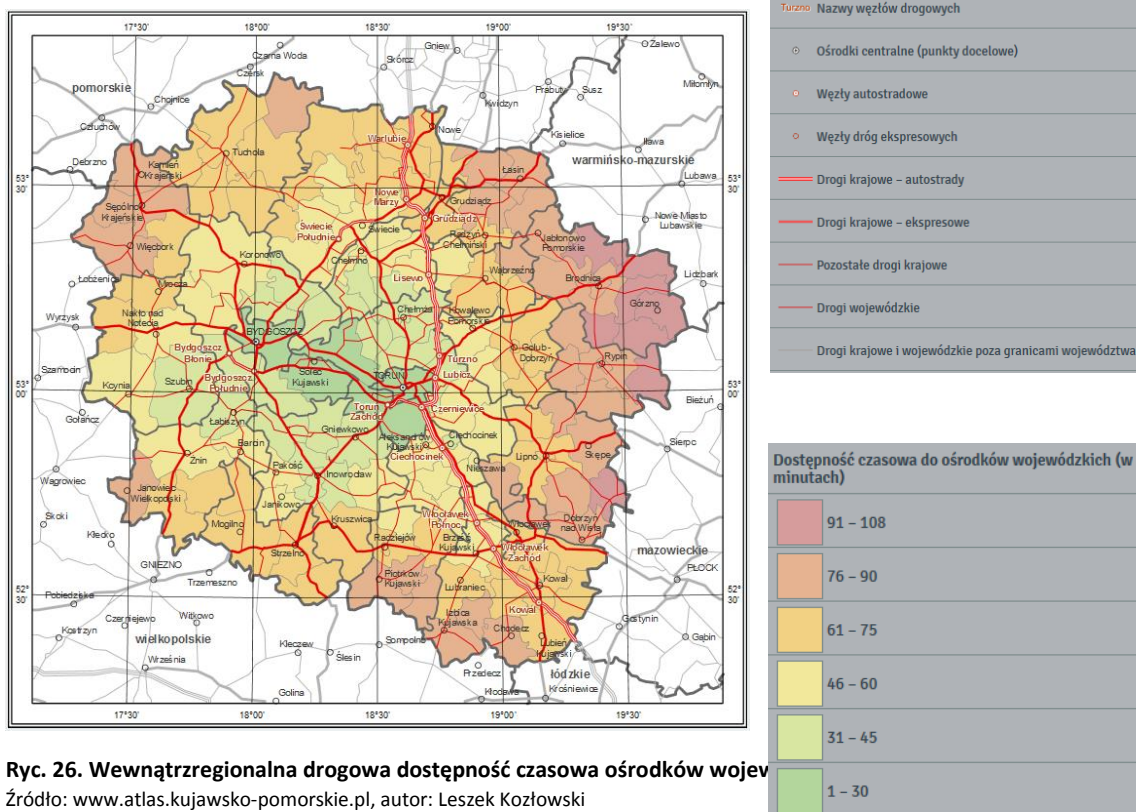
W przypadku dostępności ośrodków wojewódzkich Bydgoszczy i Torunia gorsza sytuacja ma miejsce na obszarach położonych w większej odległości od tych miast. Są to obszary we wschodniej części województwa – powiaty: brodnicki, rypiński i lipnowski, ale także południowe części powiatów włocławskiego i radziejowskiego, część wschodnia powiatu grudziądzkiego, a w zachodniej części

województwa powiat sępoleński. Podkreślić jednak należy, że na tle innych województw, mała powierzchnia, zwarty kształt, centralne położenie obydwu miast stołecznych oraz dośrodkowy układ komunikacyjny – tworzą wyjątkowo sprzyjające warunki kształtowania dostępu ośrodków regionalnych.

Ryc. 25. Dostępność czasowa ośrodków powiatowych

Źródło: www.atlas.kujawsko-pomorskie.pl, autor: Leszek Kozłowski

Ryc. 26. Wewnątrzregionalna drogowa dostępność czasowa ośrodków wojew

Źródło: www.atlas.kujawsko-pomorskie.pl, autor: Leszek Kozłowski

2.1.18 Efektywność urzędów pracy

Efektywność urzędów pracy w 2015 r. w województwie przedstawiona została przy pomocy efektywności zatrudnieniowej i kosztowej przeprowadzonych przez nie programów na rzecz promocji zatrudnienia. Wśród wybranych form aktywnych programów rynku pracy uwzględniono szkolenia, staże, prace interwencyjne, roboty publiczne, działalność gospodarczą oraz refundację kosztów zatrudnienia.

Największą efektywnością zatrudnieniową charakteryzowały się PUP w Grudziądzu (84,0%) i Mogilnie (84,5%), natomiast najmniejszą PUP w powiecie toruńskim (53,3%) i Aleksandrowie Kujawskim (58,3%). Pod względem wybranych form promocji zatrudnienia najniższą efektywność zatrudnieniową w województwie miały szkolenia, dla których maksymalna wartość wynosiła 85,3% w Grudziądzu, a najniższa 22,1% w Chełmnie. Największą efektywność zatrudnieniową cechowała działalność gospodarczą - w całym województwie wynosiła ona 91,3%, najwięcej w PUP w Toruniu (106,7%), a najmniej w Lipnie (67,0%).

Efektywność kosztowa form aktywizacji bezrobotnych w powiatowych urzędach pracy w województwie wahała się od ok. 9,6 tys. zł w Grudziądzu do ok. 19,4 tys. zł w Lipnie. Przeciętnie w województwie wynosiła 13 486,89 zł na osobę. Najwyższe kwoty wydawane były na refundację kosztów zatrudnienia – dla powiatu Toruńskiego ponad 94,7 tys. zł, natomiast najniższe dla tej formy aktywizacji w Nakle nad Notecią - 18,9 tys. zł. Najniższą efektywnością kosztową cechowały się szkolenia – ich maksymalna wartość występowała w Chełmnie i Bydgoszczy, gdzie przekraczała 12 tys. zł, a minimalna w Grudziądzu gdzie wynosiła 977,1 zł.

Tabela 5. Efektywność zatrudnieniowa i kosztowa wybranych aktywnych programów rynku pracy wśród bezrobotnych w 2015 r.

Powiatowy Urząd Pracy	Efektywność zatrudnieniowa (%)	Efektywność kosztowa (zł)
Aleksandrów Kujawski	58,3	16 831,18
Brodnica	80,4	10 497,16
Bydgoszcz	66,3	16 768,51
Chełmno	78,6	10 525,82
dla Miasta Torunia	72,7	14 085,39
dla Powiatu Toruńskiego	53,3	14 919,49
Golub-Dobrzyń	82,6	18 658,99
Grudziądz	84,0	9 591,71
Inowrocław	76,5	16 744,50
Lipno	59,1	19 354,52
Mogilno	84,5	13 206,11
Nakło nad Notecią	75,6	11 868,79
Radziejów	70,9	13 160,12
Rypin	78,0	11 976,78
Sępólno Krajeńskie	78,1	9 797,17
Świecie	77,0	14 316,37
Tuchola	78,6	13 561,74
Wąbrzeźno	71,4	13 064,56
Włocławek	73,3	12 542,94

Źródło: WUP w Toruniu

2.1.19 Ocena jakościowa wsparcia kierowanego na rozpoczęcie działalności osób bezrobotnych

Ocena jakościowa wsparcia kierowanego na rozpoczęcie działalności osób bezrobotnych przygotowana została na podstawie informacji i danych dla województwa, zawartych w raporcie pt. „*Badanie podmiotów gospodarczych województwa kujawsko-pomorskiego założonych przez osoby bezrobotne w latach 2010-2013*”.

W dokumencie tym przeanalizowano 3 852 osoby, które w 2010 r. otrzymały z Powiatowych Urzędów Pracy dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Po okresie obowiązkowego prowadzenia działalności (31 grudnia 2013 r.) 66,4% z nich (2 559 osób) nie powróciło do rejestru bezrobotnych. Do czerwca 2014 r. nadal aktywnych było 47,4% (1 824 osoby) założonych dzięki dotacji podmiotów.

Przeprowadzone na cele opracowania badanie 500 podmiotów założonych w 2010 r. wykazało, że dla większości z nich możliwość uzyskania dotacji miała duże lub bardzo duże znaczenia dla decyzji o powstaniu działalności (75,7% firm aktywnych i 82,0% podmiotów, które zakończyły działalność lub były zawieszone). Bez dotacji nie powstałoby 43,1% podmiotów aktywnych i 35,0% nieaktywnych. Większość ankietowanych oceniła wysokość otrzymanego wsparcia finansowego jako wystarczające do prowadzenia działalności w pierwszym okresie.

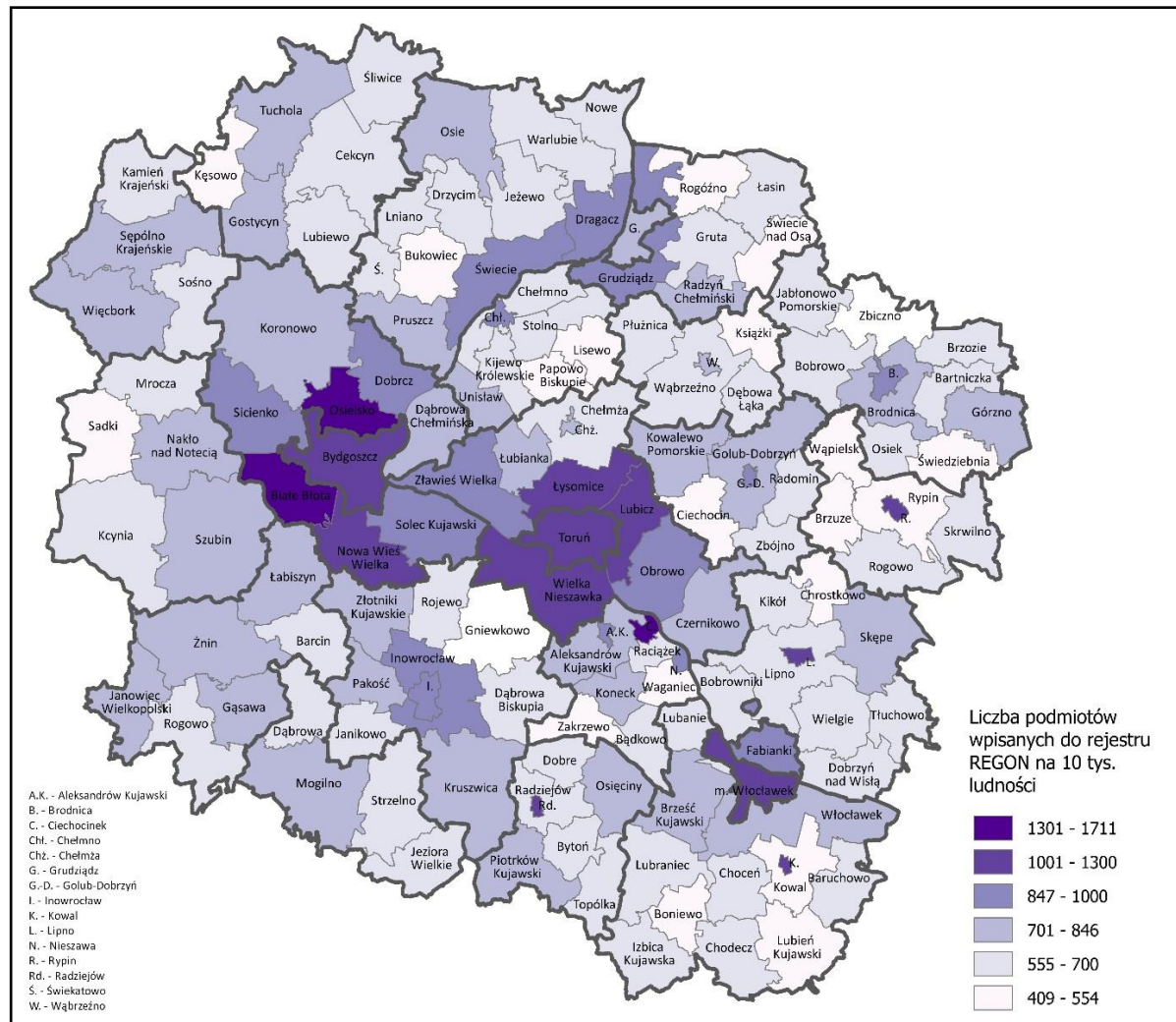
54,6% właścicieli firm aktywnych nie miała trudności z uzyskaniem dotacji i tylko co czwarty ankietowany zwracał uwagę na utrudnienia. Wskazane trudności związane były głównie z wypełnieniem wniosku (32,7% respondentów) i niską dostępnością urzędników posiadających wiedzę o procedurach (31,0% respondentów). Badanie wykazało, że 52,8% podmiotów aktywnych i 70,8% podmiotów nieaktywnych uznało, że kryteria wyboru podmiotów były uczciwe i regulamin przyznawania dotacji stwarzał równe szanse dla wszystkich starających się. W opinii 45,2% firm aktywnych i 68,3% nieaktywnych regulamin sprzyjał wybieraniu dobrych pomysłów, które rokowały szanse na sukces, natomiast 62,1% podmiotów aktywnych i 73,4% nieaktywnych uważało, że wymuszał on na potencjalnych przedsiębiorcach dobre przygotowanie i zaplanowanie działalności.

Na ogół wsparcie PUP ankietowani ocenili pozytywnie. 57,5% ankietowanych uznało otrzymaną pomoc za wystarczającą, a tylko dla 11,8% była ona za małą. Najczęściej osoby korzystały z pomocy przy wypełnianiu wniosku o dotację (62,3% respondentów), organizowanych szkoleń dla przyszłych przedsiębiorców (56,3% respondentów), doradztwa zawodowego (56,7% respondentów) oraz informacji o innych źródłach wsparcia dla początkujących przedsiębiorców (54,8% respondentów). Jako słabe strony ankietowani wskazywali brak wsparcia w ocenie własnych predyspozycji do prowadzenia firmy (70,2% respondentów), brak doradztwa ekonomicznego (54,5% respondentów) i brak wstępnej oceny pomysłu na biznes (52,2% respondentów).

2.1.20 Wewnątrzregionalne zróżnicowanie przedsiębiorczości - liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON

Wskaźnik podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy mieszkańców w województwie w 2015 r. zawierał się od 409 w Świeciu nad Osą do 1711 w Osieku. Jeśli jednak z analizy wyłączyć się nieliczne gminy o skrajnie wysokich i skrajnie niskich wartościach, to rozpiętość wskaźnika, w której mieści się zdecydowana większość gmin, jest około 2-krotna. Najwyższe wartości wskaźnik ten przyjmował w gminach podmiejskich Bydgoszczy i Torunia (Osieko, Białe Błota, Wielka Nieszawka, Nowa Wieś Wielka, Łysomice) oraz w miastach - Ciechocinku, Toruniu, Radziejowie, Bydgoszczy, Kowalu. Wyższy stan rozwoju przedsiębiorczości jest generalnie cechą miast oraz silnie zurbanizowanych obszarów podmiejskich. Dlatego też zazwyczaj – choć nie jest to regułą bezwzględna – najwyższe wartości wskaźnika przedsiębiorczości notują gminy miejskie i te gminy miejsko-wiejskie, w których znaczący udział ludności stanowi ludność miejska. Najsilniej zurbanizowane gminy podmiejskie notują wskaźniki porównywalne a nawet wyższe, niż większość miast. Najwięcej gmin o najniższym wskaźniku znajdowało się we wschodniej części województwa – czyli w obszarach o tradycyjnie bardziej rolniczym charakterze i niższym potencjale miast.

W okresie 2009-2015 wartość tego wskaźnika w województwie stale wzrastała. Negatywne zmiany zachodziły tylko w kilku gminach położonych w południowej części województwa (najwięcej w powiecie inowrocławskim), większych gminach miejsko-wiejskich (m.in. Janikowo, Mogilno, Kcynia) oraz w gminach miejskich, tj.: Grudziądz, Lipno, Rypin, Aleksandrów Kujawski, Golub-Dobrzyń. Najbardziej pozytywne zmiany zachodziły w gminach położonych w centralnej (gminy powiatów toruńskiego i bydgoskiego) i północno-wschodniej części województwa (głównie gminy wiejskie to m.in. Brodnica, Wąbrzeźno, Golub-Dobrzyń, Chełmno).

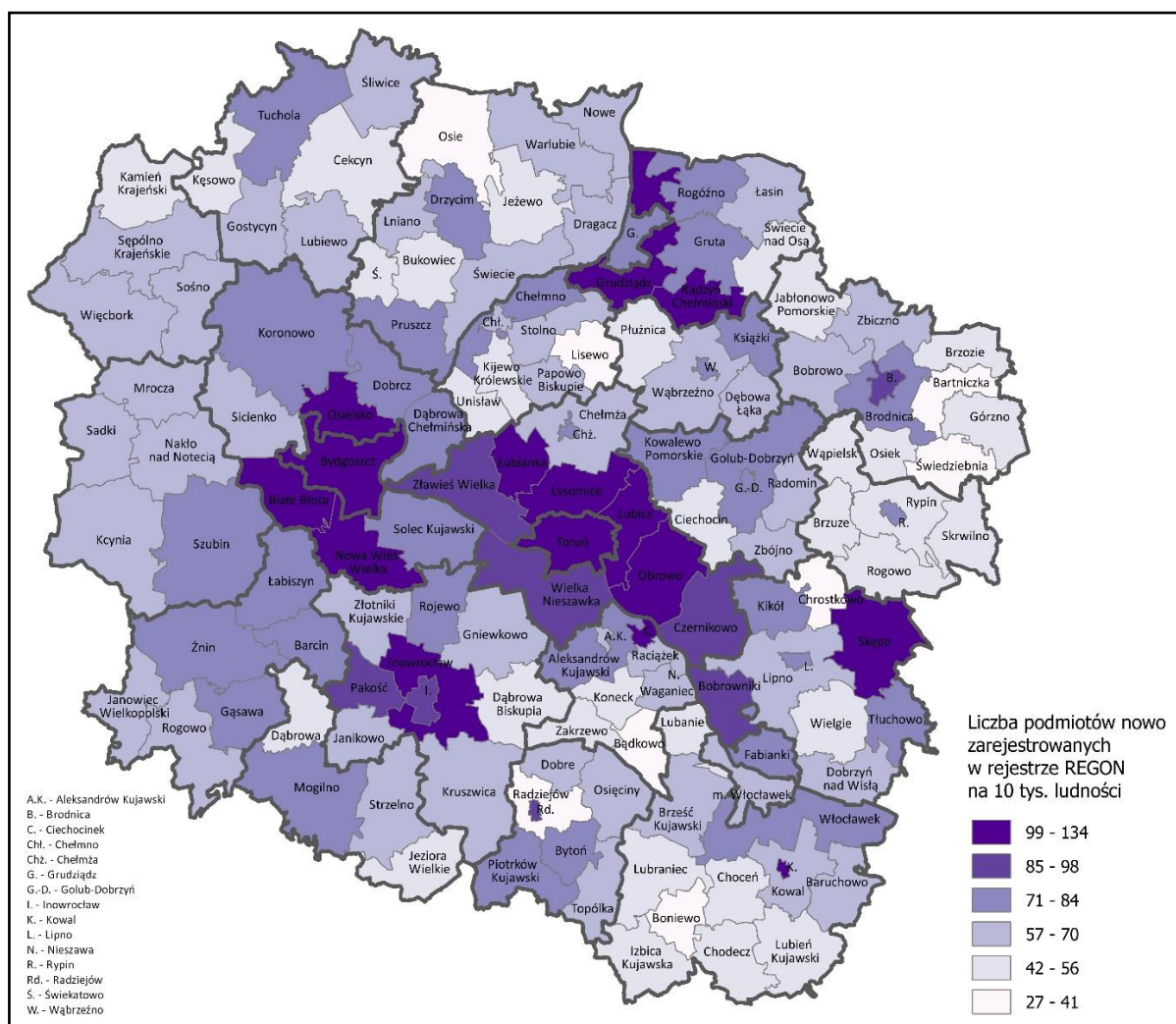
Ryc. 27. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPIR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

2.1.21 Wewnątrzregionalne zróżnicowanie przedsiębiorczości – liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON

W 2015 r. wskaźnik nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców przyjmował wartości z zakresu od 134 w gminie Białe Błota do 27 w gminie Bądkowo. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców najwyższe wartości osiągała w gminach znajdujących na obszarach podmiejskich Bydgoszczy i Torunia (w powiatach bydgoskim i toruńskim) oraz Grudziądza (Radzyń Chełmiński, gmina wiejska Grudziądz) i Inowrocławia (gmina wiejska Inowrocław), a także w miastach Toruń, Ciechocinek, Kowal, Bydgoszcz. Wymienione obszary były jedynymi w województwie, na których wartość tego wskaźnika przekraczała 100. Najniższe wartości tego wskaźnika, poniżej 50 na 10 tys. mieszkańców, występowały w połudnowo-wschodniej, a także wschodniej i południowej części województwa.

W okresie między 2009 r. a 2015 r. wskaźnik nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 tys. mieszkańców najlepiej kształtował się w gminach podmiejskich Bydgoszczy i Torunia (Białych Błotach, Osielesku, Obrowie, Lubiczu, Wielkiej Nieszawce), a także w miastach Toruniu i Ciechocinku, natomiast najgorzej w gminach Boniewo, Wąpielsk, Świecie nad Osą i Bądkowo. W badanym okresie pod względem dynamiki, najbardziej negatywne zmiany tego wskaźnika zachodziły w gminie Sępólno Krajeńskie.

Ryc. 28. Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPIR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

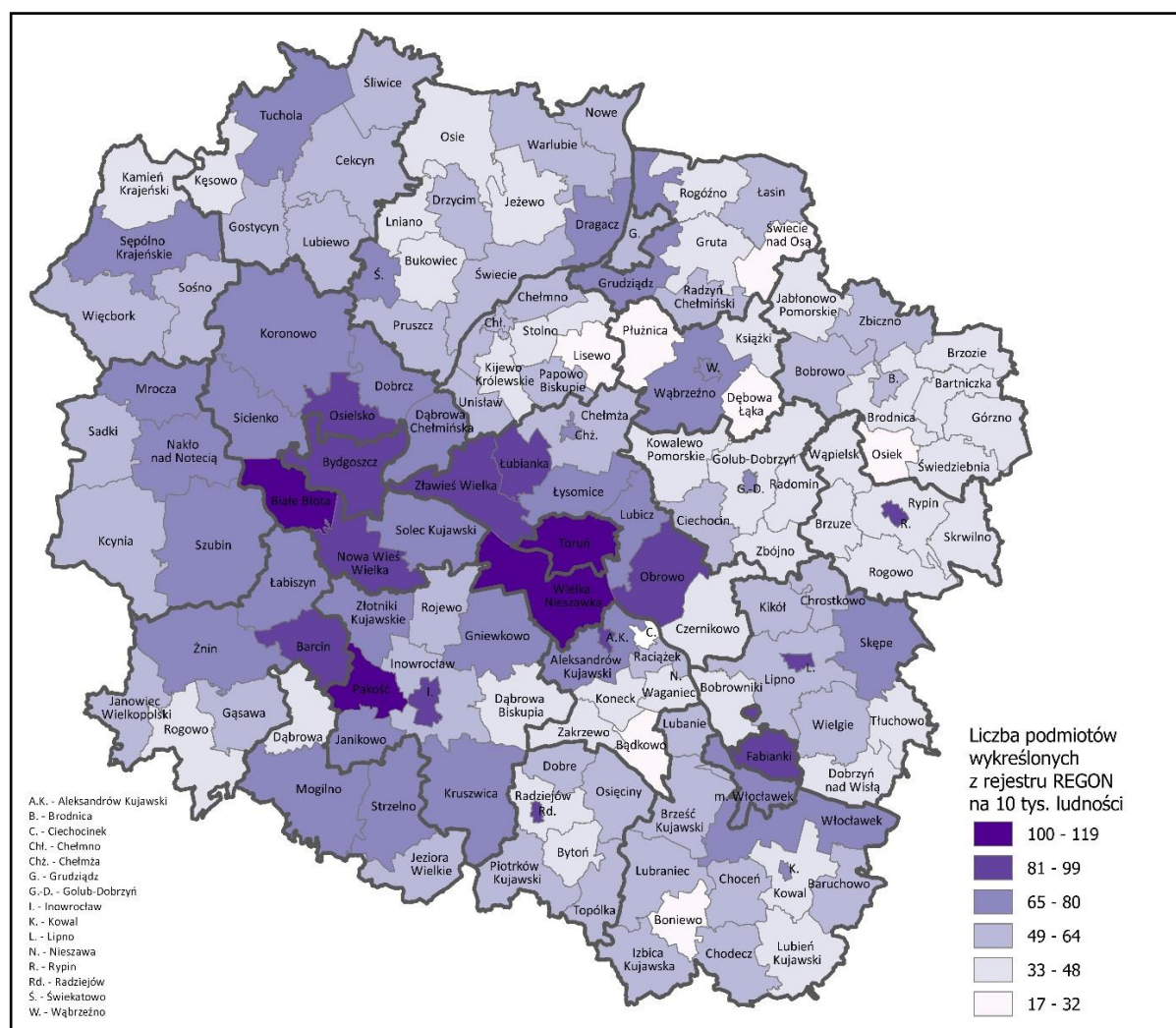
2.1.22 Wewnątrzregionalne zróżnicowanie przedsiębiorczości – liczba podmiotów wykreślonych z rejestru REGON

Liczba podmiotów wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców przyjmowała wartości nieco niższe niż dla podmiotów nowo zarejestrowanych, jednak z podobnie dużego zakresu. W 2015 r. najniższa jego wartość występowała w gminie Boniewo (17 podmiotów na 10 tys. mieszkańców), natomiast najwyższa w Ciechocinku (119 podmiotów na 10 tys. mieszkańców).

Gminy o najwyższej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON i nowo zarejestrowanych na 10 tys. mieszkańców charakteryzowały się również najwyższymi wartościami liczby jednostek wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców (gminy w powiatach bydgoskim i toruńskim). Wysoki wskaźnik miały miasta: Toruń, Bydgoszcz, Radziejów, Inowrocław, Aleksandrów Kujawski, Rypin i Lipno. Na tle województwa wysokimi wartościami wyróżniały się także gminy Pakość i Fabianki. Niższe wartości wskaźnika dla podmiotów wykreślonych z rejestru REGON występowały w gminach wiejskich położonych we wschodniej części regionu.

Generalnie od 2009 r. do 2015 r. wyższa liczba podmiotów wykreślonych z rejestru REGON występowała w miastach i większych gminach miejsko-wiejskich, ale także w gminach podmiejskich

Białych Błotach i Osielsku. Najniższe wartości w badanym okresie wskaźnik ten przyjmował w gminach Wąpielsk, Boniewo, Bądkowo i Świecie nad Osą.

Ryc. 29. Liczba podmiotów wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPIR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

2.1.23 Lista regionalnych specjalizacji inteligentnych

Inteligentne Specjalizacje Województwa Kujawsko-Pomorskiego zostały wyłonione w oparciu o *Regionalną Strategię Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*. Należą do nich:

- Inteligentne Specjalizacje oparte na wartościach:
 - Zdrowa bezpieczna żywność,
 - Zdrowie i turystyka zdrowotna,
 - Zaawansowane materiały i narzędzia,
 - Transport i mobilność,
 - Dziedzictwo kulturowe i przemysły kreatywne.
- Inteligentne specjalizacje oparte na technologiach (horyzontalne):
 - Technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT),
 - Ekoinnowacje,
 - Automatyka przemysłowa.
- Inne – przedsiębiorcze odkrywanie.

Inteligentne specjalizacje wyznaczone są na podstawie przewag konkurencyjnych identyfikowanych w oparciu o potencjał endogeniczny regionu. Wykorzystywać mają dotychczasową wiedzę i technologie. Inteligentne specjalizacje umożliwiają kreowanie chłonnego i atrakcyjnego rynku pracy, a jednym z efektów ich rozwoju jest powstawanie nowych miejsc pracy o wysokiej jakości.

W województwie występuje problem trwale wysokiego bezrobocia, który związany jest z niskim poziomem rozwoju społecznego, na który składa się m.in. niski poziom wykształcenia ludności. Inteligentne specjalizacje tworzą zapotrzebowanie na wykwalifikowaną kadrę i mają wpływ na podnoszenie jakości rynku pracy.

Jednym z istotnych zasobów regionalnych stanowiących podstawę wielu z wyznaczonych specjalizacji stanowi zaplecze naukowe i profile kształcenia lokalnych uczelni wyższych. W związku z tym występuje w regionie potencjalna możliwość współpracy uczelni i pracodawców w ramach przyjętych inteligentnych specjalizacji.

2.2 Informacje i rekomendacje wynikające z analizy społeczno-ekonomicznej dla wdrożenia EFS w regionie

Podstawowym wyzwaniem województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie kształtowania jakości życia mieszkańców, pozostaje znacząca nierównowaga rynku pracy, przejawiająca się wciąż wysokim poziomem bezrobocia i trwale wysokim zróżnicowaniem skali bezrobocia w ujęciu wewnątrzregionalnym. Bezpośrednią i najlepiej dostrzegalną konsekwencją bezrobocia w ujęciu społecznym, jest ubóstwo oraz wykluczenie (obniżenie aktywności społecznej i obywatelskiej), ale przyczyn wysokiego bezrobocia w województwie należy poszukiwać między innymi także w niskim poziomie rozwoju społecznego. Niski poziom życia (w aspekcie materialnym i pozamaterialnym) znacznej części mieszkańców województwa, będący skutkiem ich sytuacji na rynku pracy, jest najważniejszym problemem rozwoju województwa w wymiarze społecznym.

Rekomenduje się, by działania na rzecz aktywizacji rynku pracy były różnicowane terytorialnie – adekwatnie do zróżnicowań wskaźników.

Znajomość problematyki rynku pracy województwa pozwala na wskazanie grup, które powinny być faworyzowane przy udzielaniu wsparcia, gdyż cechują się zwiększonym zagrożeniem wypadnięcia z rynku pracy/nie podjęcia pracy lub długotrwałego pozostawania w stanie bezrobocia (kolejność ustalona na podstawie społecznych i ekonomicznych skutków pozostawania bezrobotnym):

- bezrobotni w wieku powyżej 29 lat,
- absolwenci,
- kobiety,
- bezrobotni w wieku ponad 50 lat,
- długotrwale bezrobotni,
- osoby z niskimi kwalifikacjami,
- osoby niepełnosprawne.

Niezależnie od powyższego zwraca się uwagę na konieczność położenia bardzo dużego nacisku na kwestie szeroko rozumianego rozwoju społecznego, jako czynnika niezbędnego dla kształtowania właściwych postaw na rynku pracy. Rozwój społeczny powinien być traktowany jako instrument kształtowania rynku pracy. W szczególności dotyczy to następujących zagadnień:

- jakość kształcenia na wszystkich etapach, w tym kształcenia zawodowego (z doradztwem zawodowym),
- wyrabianie postaw w kierunku powszechnej akceptacji idei long life learning oraz stwarzanie infrastrukturalnych i organizacyjnych możliwości jej realizacji,
- przekształcenia lokalnych placówek kultury w lokalne centra rozwoju społecznego wraz z realizacją programów aktywizacji i rozwoju społecznego.

Obszary o wysokim poziomie bezrobocia powinny być także objęte preferencjami w zakresie rozwoju przedsiębiorczości (ze szczególnym preferowaniem działalności tworzących dużą liczbę miejsc pracy dla pracowników o niskich kwalifikacjach).

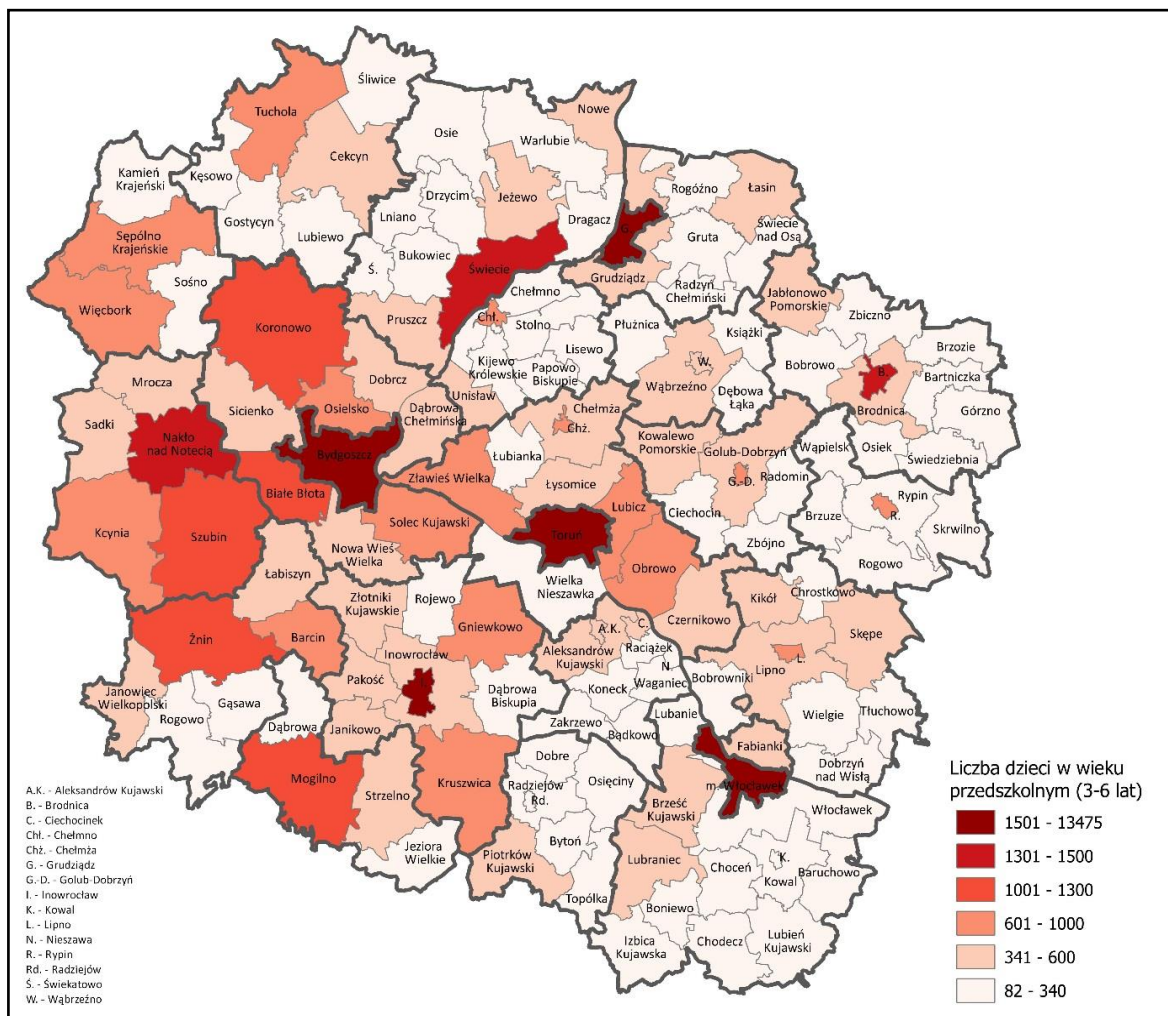
3. Edukacja i wykształcenie

3.1. Analiza wskaźników

3.1.1. Liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat)

Liczba dzieci w wieku 3-6 lat jest ściśle powiązana z rozmieszczeniem ludności w województwie i całkowitą jej liczbą w danej gminie. Skutkuje to bardzo dużą rozpiętością wartości tej cechy – od 13 475 dzieci w Bydgoszczy do 82 dzieci w Nieszawie. Najwięcej dzieci w tej grupie wiekowej w 2015 r. było w największych miastach województwa: Bydgoszczy (13 475 dzieci), Toruniu (8 074 dzieci), Włocławku (4 247 dzieci), Grudziądzu (3 904 dzieci) i Inowrocławiu (2 694 dzieci). Najmniejsza liczba dzieci w wieku przedszkolnym zamieszkiwała w gminach: Koneck (130 dzieci), Bytów (118 dzieci), Kowal (113 dzieci), Raciążek (108 dzieci) i Nieszawa (82 dzieci).

W zróżnicowaniu przestrzennym widoczny jest podział na wschodnią część województwa, o mniejszej liczbie dzieci w wieku 3-6 lat i zachodnią, w której tych dzieci jest więcej (zwłaszcza w gminach powiatu bydgoskiego i nakielskiego). Na tle województwa wyróżniają się także gminy miejsko-wiejskie, na obszarze których zlokalizowany jest większy ośrodek miejski (Mogilno, Żnin, Tuchola, Kruszwica) oraz gminy znajdujące się w zasięgu oddziaływania dużych miast (powiaty bydgoski i toruński).

Ryc. 30. Liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPIR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

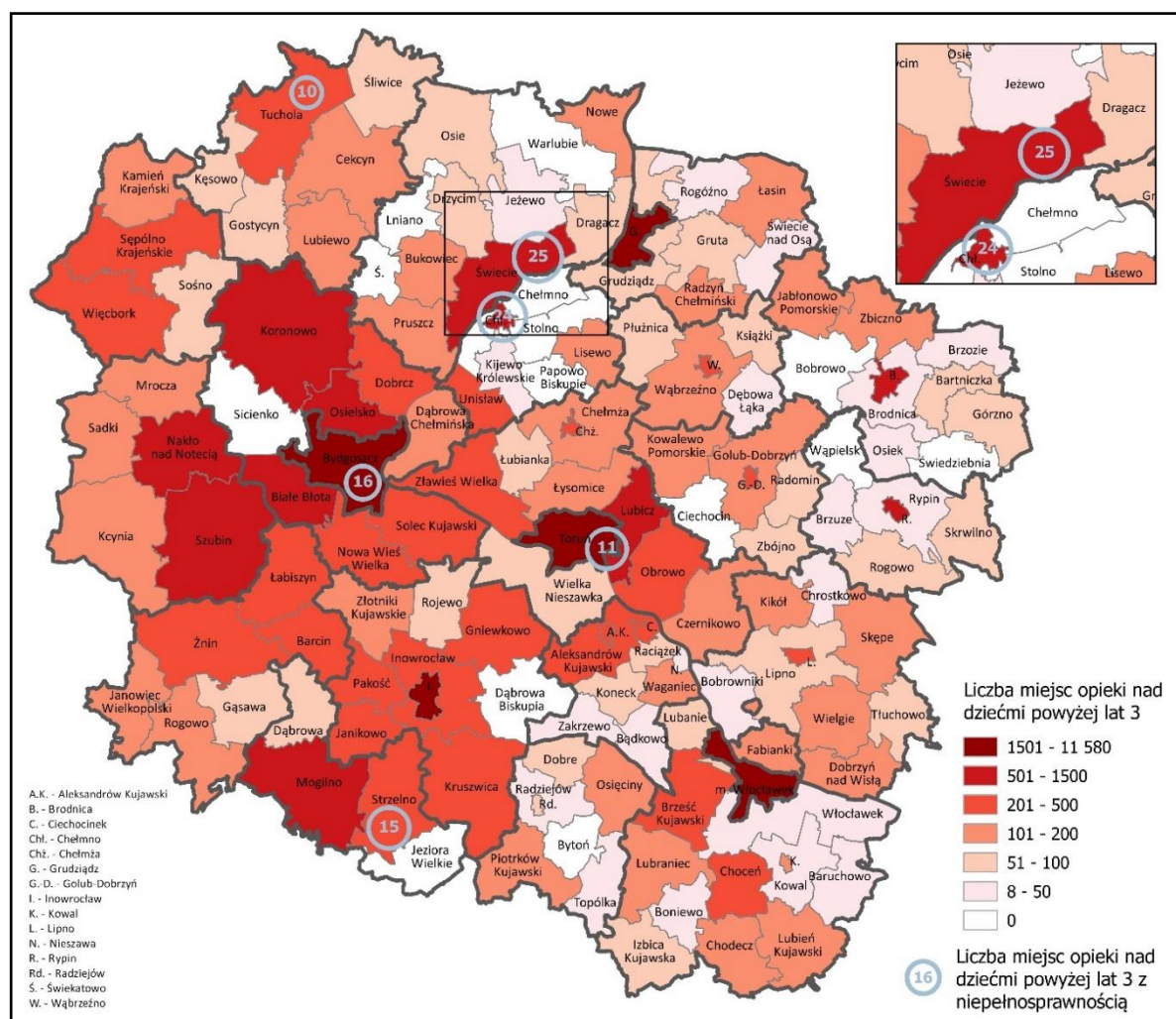
W okresie od 2007 r. do 2013 r. liczba dzieci w tym przedziale wiekowym w województwie wzrastała, a od 2013r. w większości powiatów notuje się spadek. Najbardziej pozytywne zmiany zachodziły

w największych miastach regionu (Bydgoszczy, Toruniu, Grudziądzu) oraz gminach znajdujących się na obszarach podmiejskich (m.in. Obrowo oraz Białe Błota).

3.1.2. Liczba miejsc opieki nad dziećmi powyżej 3 roku życia

Pod względem liczby miejsc opieki nad dziećmi powyżej 3 roku życia (grupa ta określana jest mianem przedszkolnej), sytuacja kształtuje się o wiele lepiej, niż w przypadku opieki nad grupą żłobkową. Opieka przedszkolna należy do tej kategorii usług publicznych, które w ostatnich latach zanotowały największe pozytywne zmiany w kierunku poprawy dostępności, choć wciąż w wielu gminach notowane są znaczące potrzeby, a więc należy się spodziewać, że tak jak dotąd, także w następnych latach wskaźniki dostępności będą się istotnie zmieniać, nawet w okresach corocznych.

Od 2007 r. w województwie liczba miejsc opieki nad dziećmi powyżej 3 lat (czyli de facto miejsc w placówkach edukacji przedszkolnej) systematycznie wzrasta. Najbardziej dynamiczny przyrost tej cechy pomiędzy 2007 r. a 2015 r. następował w Bydgoszczy, Grudziądzu, Toruniu, Włocławku, Brodnicy i Inowrocławiu. Pozytywne zmiany zachodziły także w gminach strefy podmiejskiej Bydgoszczy i Torunia (gminy Osielesko, Białe Błota, Obrowo, Lubicz, Koronowo).

Ryc. 31. Liczba miejsc opieki nad dziećmi, w tym dla dzieci z niepełnosprawnością powyżej 3 roku życia w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS⁵

⁵ Niniejszy rozdział został opracowany na podstawie danych pobranych z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego dnia 5.10.2016 r. Dane opracowano przez GUS na podstawie Systemu Informacji Oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Dane źródłowe wskazują w kilku gminach obecność placówek wychowania przedszkolnego, uwzględniając liczbę oddziałów oraz liczbę dzieci w tych placówkach, a jednocześnie podają liczbę miejsc wynoszącą 0. Sytuacja taka dotyczy gmin, w których funkcjonuje jeden z rodzajów placówek wychowania przedszkolnego jakim są oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych. Należy zaznaczyć, że placówki te nie sprawozdają się z liczby miejsc, wykazują natomiast rzeczywistą liczbę dzieci i oddziałów przedszkolnych.

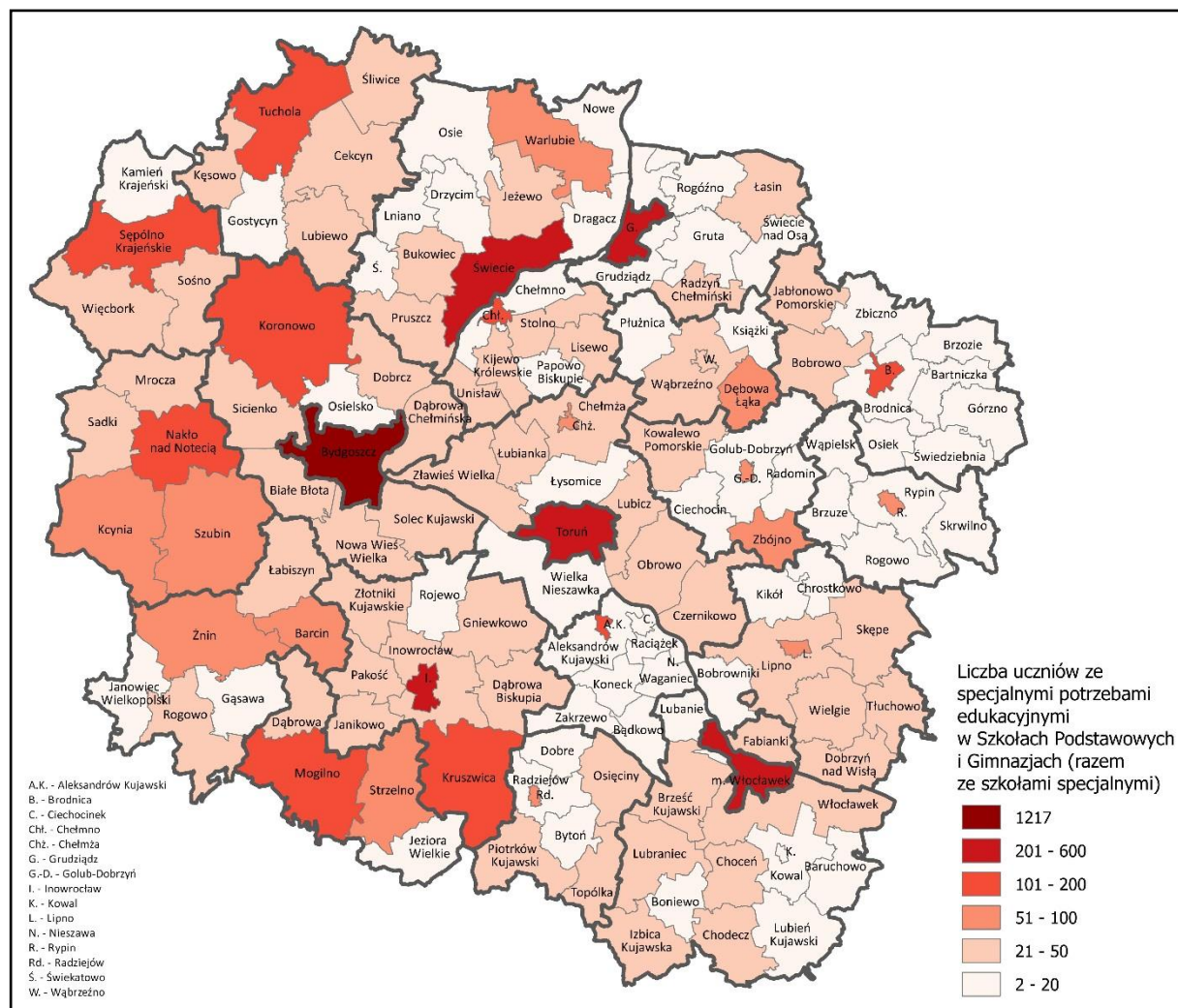
W 2015 r. wartości tej cechy były mocno zróżnicowane, od kilku w gminie wiejskiej Rypin do prawie 11 600 miejsc w Bydgoszczy. Do 25 miejsc, było poza Rypinem w 7 gminach wiejskich – Brzozie, Osiek, Jezewo, Chrostkowo, Bądkowo i Świecie nad Osą.

W 2015 r. najwięcej miejsc opieki nad dziećmi powyżej 3 roku życia występowało w największych miastach województwa – Bydgoszczy, Toruniu, Grudziądzu, Włocławku i Inowrocławiu. Podobnie jak w przypadku poprzednich cech zaznacza się podział przestrzenny na lepiej wyposażoną część zachodnią województwa i wschodnią część o niższych wartościach. Przedszkola specjalne w 2015 r. na obszarze województwa oferowały 101 miejsc dla dzieci z niepełnosprawnością i działały tylko w 6 gminach - Świecie, Chełmno, Bydgoszcz, Strzelno, Toruń i Tuchola.

3.1.3. Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

W roku szkolnym 2015/2016 liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach podstawowych i gimnazjach⁶ wynosiła w województwie łącznie 7 931 osób, z czego 3 049 stanowili uczniowie w szkołach specjalnych. Dla gmin cecha ta przyjmowała wartości od 1 217 w Bydgoszczy do 2 osób w gminie Jeziora Wielkie. Największą liczbą uczniów ze specjalnymi potrzebami charakteryzowały się gminy miejskie o największej liczbie ludności: Bydgoszcz (1 217 uczniów), Toruń (557 uczniów), Grudziądz i Włocławek (po 424 uczniów), Inowrocław (269 uczniów) oraz duże gminy miejsko-wiejskie i miejskie – w 10 jednostkach liczba uczniów kształtowała się na poziomie od 105 osób w Brodnicy do 225 w gminie Świecie. Niską liczbą uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi cechowały się przede wszystkim gminy wiejskie jak również małe gminy miejskie i pojedyncze gminy miejsko-wiejskie – w 54 jednostkach liczba ta nie przekraczała kilkunastu osób, a w 11 była niższa niż 10 (minimalne wartości występowały w gminie Jeziora Wielkie – 2 i Radomin – 3 osoby). Generalnie gminy znajdujące się w zachodniej części województwa cechowały się wyższymi wartościami, niż gminy położone w części wschodniej regionu.

⁶ Do grupy tej zaliczono: uczniów niepełnosprawnych w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) posiadających orzeczenie publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej o potrzebie kształcenia specjalnego w roku szkolnym 2015/2016, uczniów w szkołach podstawowych specjalnych dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2015/2016, uczniów niepełnosprawnych w gimnazjach dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) posiadających orzeczenie publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej o potrzebie kształcenia specjalnego w roku szkolnym 2015/2016, uczniów w gimnazjach specjalnych dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2015/2016.

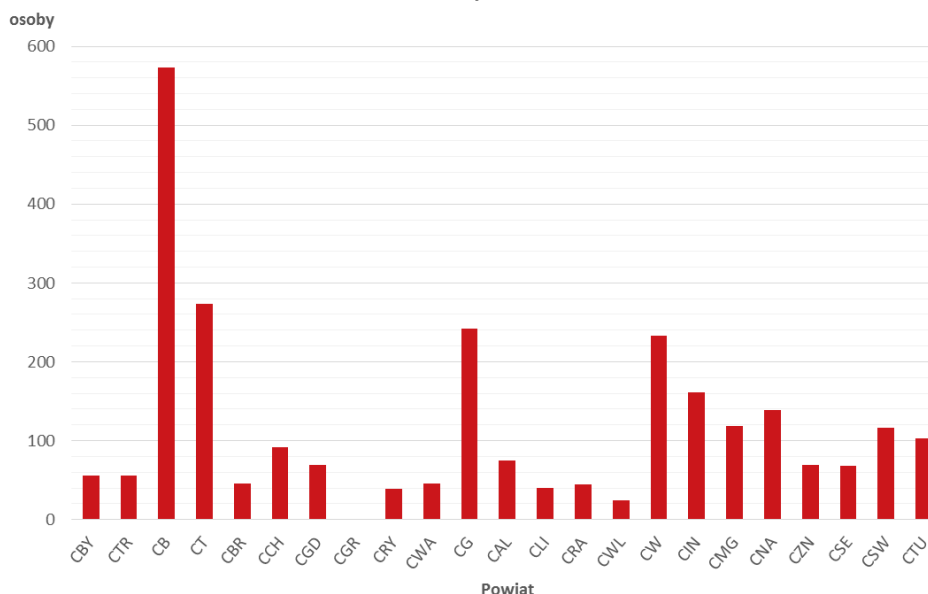
Ryc. 32. Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach podstawowych i gimnazjach (razem ze szkołami specjalnymi) w roku szkolnym 2015/2016

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych przekazanych przez US w Bydgoszczy

Do szkół ponadgimnazjalnych i policealnych (analizowanych łącznie ze szkołami specjalnymi) w roku szkolnym 2015/2016 uczęszczało w województwie 2684 uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.⁷ Najwięcej z nich uczyło się w Bydgoszczy (573 uczniów), wyraźnie mniej w Toruniu, Grudziądzu i Włocławku (od 273 do 233). Kolejną grupę powiatów stanowiło 5 jednostek zachodniej części województwa (inowrocławski, nakielski, mogileński, świecki, tucholski), w których uczyło się od 103 do 161 osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Poniżej 50 uczniów analizowanej grupy notowano w 7 powiatach wschodniej części województwa, przy czym tylko 1 uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi kształcił się w powiecie grudziądzkim.

⁷ Do grupy tej zaliczono uczniów objętych kształceniem specjalnym w szkołach ponadgimnazjalnych dla młodzieży (specjalnych szkołach przysposabiających do pracy; zasadniczych szkołach zawodowych, w tym specjalnych; liceach ogólnokształcących, w tym specjalnych; technikach, w tym specjalnych) oraz w szkołach policealnych, w tym specjalnych w roku szkolnym 2015/2016.

Wykres 18. Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach ponadgimnazjalnych i policealnych w roku szkolnym 2015/2016

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych przekazanych przez US w Bydgoszczy

3.1.4. Dostępność pracowników o kompetencjach poszukiwanych przez pracodawców

Na potrzeby analizy za kompetencje najbardziej poszukiwane na rynku pracy uznano zawody, w których zgłoszono najwięcej wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej. W 2015 r. powyżej 500 miejsc pracy zgłoszono w 34 zawodach. Najwięcej w zawodach: robotnik gospodarczy (8 462 miejsca pracy), sprzedawca (5 356 miejsc pracy) i technik prac biurowych (2 994 miejsca pracy). 20 zawodów charakteryzujących się największą liczbą zgłoszonych wolnych miejsc pracy w 2015 r. przedstawiono w tabeli.

Tabela 6. Najbardziej poszukiwane zawody na rynku pracy w roku 2015

Nazwa zawodu (S - zawód objęty kształceniem w systemie oświaty)	Wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji zawodowej zgłoszone w roku
Robotnik gospodarczy	8 462
Sprzedawca S	5 356
Technik prac biurowych S	2 994
Pakowacz ręczny	2 722
Pozostali pracownicy wykonujący prace proste gdzie indziej niesklasyfikowani	2 381
Magazynier	2 260
Ślusarz S	1 947
Spawacz	1 894
Pomocniczy robotnik budowlany	1 885
Pozostali pracownicy obsługi biurowej	1 602
Kierowca samochodu ciężarowego	1 599
Sprzątaczką biurowa	1 479
Pomocniczy robotnik w przemyśle przetwórczym	1 117
Doradca klienta	1 096
Kucharz S	1 071
Pomoc kuchenna	960
Elektryk S	888

Pozostali robotnicy wykonujący prace proste w przemyśle	869
Przedstawiciel handlowy	863
Murarz	845

Źródło: WUP w Toruniu

Wśród 100 najbardziej poszukiwanych przez pracodawców zawodów największą dostępnością charakteryzowały się: cukiernik (4,81 bezrobotnych na miejsce pracy), piekarz (4,00 bezrobotnych na miejsce pracy), szwaczka ręczna (3,44 osób bezrobotnych na miejsce pracy) i mechanik samochodów osobowych (3,06 osób bezrobotnych na miejsce pracy) (patrz tabela). Połowę z 20 zawodów o największej dostępności stanowiły zawody objęte kształceniem w systemie oświaty. 6 spośród tych zawodów (sprzedawca, ślusarz, pomocniczy robotnik budowlany, kucharz i murarz) były zawodami nie tylko o największej dostępności, ale także znajdowały się wśród 20 najczęściej zgłaszanych wolnych miejsc pracy.

Zawodów poszukiwanych przez pracodawców o najmniejszej dostępności (takich w których zgłoszone były wolne miejsca pracy, ale nie było zarejestrowanych bezrobotnych) w 2015 r. było 208. W większości z nich zgłoszono do 10 ofert pracy. Tylko w przypadku dwóch zawodów liczba zgłoszonych miejsc pracy była znacząca – specjalista do spraw rozwoju stron internetowych (114 wolnych miejsc pracy) oraz autor tekstów i sloganów reklamowych (112 wolnych miejsc pracy).

Tabela 7. Dostępność najbardziej poszukiwanych zawodów na rynku pracy w roku 2015

Nazwa zawodu (S - zawód objęty kształceniem w systemie oświaty)	Bezrobotni	Zgłoszone wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji zawodowej	Liczba bezrobotnych na miejsce pracy
Cukiernik S	881	183	4,81
Piekarz S	857	214	4,00
Szwaczka ręczna	1 335	388	3,44
Mechanik samochodów osobowych	587	192	3,06
Kucharz S	3 191	1 071	2,98
Hydraulik	508	188	2,70
Fryzjer S	1 318	504	2,62
Malarz budowlany	828	356	2,33
Murarz	1 959	845	2,32
Mechanik pojazdów samochodowych S	1038	456	2,28
Sprzedawca S	11 625	5 356	2,17
Technik informatyk S	392	191	2,05
Technik handlowiec S	588	315	1,87
Stolarz meblowy	459	284	1,62
Stolarz S	935	606	1,54
Salowa	304	216	1,41
Pomocniczy robotnik w przemyśle przetwórczym	1 571	1 117	1,41
Ślusarz S	2 596	1 947	1,33
Pomocniczy robotnik drogowy	559	463	1,21
Pomocniczy robotnik budowlany	2 217	1 885	1,18

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych przekazanych przez WUP w Toruniu

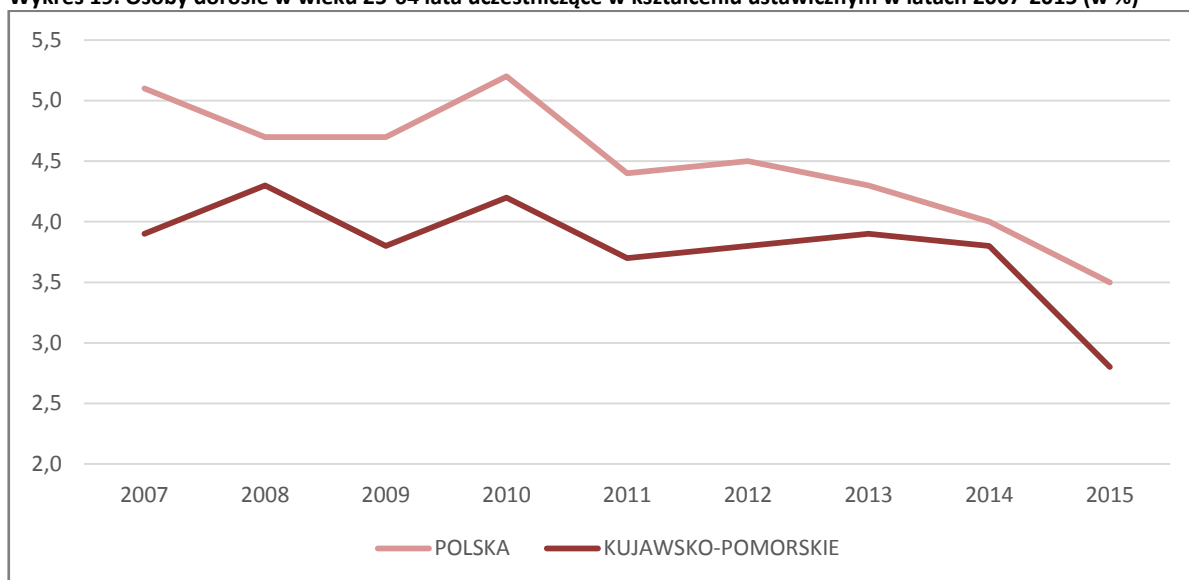
3.1.5. Uczestnictwo w kształceniu ustawicznym

Z powodu braku dostępnych danych na poziomie powiatów lub gmin uczestnictwo w kształceniu ustawicznym, reprezentowane przez udział osób dorosłych uczestniczących w kształceniu i szkoleniach, przeanalizowano na poziomie całego województwa.

W 2015 r. w województwie kujawsko-pomorskim 2,8% osób w wieku 25-64 lata uczestniczyło w kształceniu lub szkoleniu (30,9 tys. osób). Większym udziałem osób w tej grupie wiekowej cechowały się miasta (3,6%), niż obszary wiejskie (1,7%). Wśród osób powyżej 50. roku życia tylko 0,5% dokończało się (odpowiednio 0,6% w miastach i 0,3% na obszarach wiejskich).

Od roku 2007 do 2014 obserwowana była względnie stabilna sytuacja w zakresie kształcenia ustawicznego osób w wieku 25-64 lata (wartość wskaźnika od 3,7 do 4,3%). W województwie kujawsko-pomorskim jeszcze w 2014 roku zanotowano różnicę jedynie o 0,2 pkt. proc., w stosunku do średniej krajowej, natomiast w roku 2015 już o 0,7 pkt. proc. W stosunku do roku 2014 w naszym regionie udział osób dorosłych w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu ustawicznym w 2015 spadł o 1 pkt. proc. porównaniu do roku 2014.

Wykres 19. Osoby dorosłe w wieku 25-64 lata uczestniczące w kształceniu ustawicznym w latach 2007-2015 (w %)

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie BDL, GUS

3.1.6. Kompetencje osób dorosłych

Badanie kompetencji osób dorosłych realizowane jest obecnie jedynie na poziomie kraju w ramach Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC). Jest przedsięwzięciem Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) mającym na celu bezpośredni pomiar trzech kompetencji: rozumienia tekstu, rozumowania matematycznego oraz wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK). Badanie dostarcza informacji m.in. o związku pomiędzy umiejętnościami a intensywnością ich wykorzystywania, wykształceniem, aktywnością edukacyjną i sytuacją na rynku pracy.

Zgodnie z wynikami badania, realizowanego w 2013 roku poziom umiejętności Polaków w wieku 16-65 lat jest niższy niż przeciętny poziom umiejętności mieszkańców krajów OECD, które wzięły udział w badaniu. Polacy uzyskali 267 punktów z rozumienia tekstu i 260 z rozumowania matematycznego, (Japończycy, najwyżej punktowani, odpowiednio 296 i 288 punktów). W większości badanych krajów najwyższy poziom umiejętności rozumienia tekstu i rozumowania matematycznego obserwowany jest u 30-latków, a najniższy wśród najstarszych badanych osób (60-65 lat). W Polsce średni poziom umiejętności rozumienia tekstu pozostaje taki sam między 16 a 29 rokiem życia, a w rozumowaniu matematycznym – między 20 a 34 rokiem życia. W Polsce czynnikiem silnie różnicującym umiejętności jest wykształcenie. Zarówno w krajach OECD jak i w Polsce średni wynik osób z wyższym wykształceniem jest podobny natomiast wyniki osób z wykształceniem średnim lub zasadniczym

zawodowym są wyraźnie niższe od średniej OECD. Jest to niepokojące z tego względu, że w Polsce udział osób z tym wykształceniem jest zdecydowanie wyższy niż w pozostałych badanych krajach.

Porównanie wyników w poszczególnych grupach zawodów pokazuje, że bardzo dobrze wypadają wysoko wykwalifikowani pracownicy umysłowi i pracujący w sektorze usług – w rozumieniu tekstu osiągają oni wyniki na poziomie średniej OECD. Zwraca uwagę zwłaszcza wysoki poziom kompetencji Polaków pracujących w sektorach usług nowoczesnych, w edukacji i administracji publicznej. Stosunkowo niski w porównaniu ze średnią OECD jest poziom umiejętności polskich rolników – co trzecia osoba pracująca w rolnictwie ma bardzo niski poziom umiejętności. Duże różnice obserwujemy między osobami pracującymi a bezrobotnymi. Jest to spowodowane przede wszystkim niskim poziomem umiejętności długotrwale bezrobotnych. Osoby pozostające bez pracy krócej niż dwa lata posiadają kompetencje na wyższym poziomie niż osoby, które nie pracują od ponad dwóch lat.

Innowacyjną częścią badania PIAAC był pomiar umiejętności wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych, które do tej pory nie były mierzone w międzynarodowych badaniach kompetencji. Pomiar umiejętności wykorzystywania TIK przeprowadzono tylko na komputerze. W rezultacie osoby, które nie posiadały podstawowych umiejętności obsługi komputera, nie przystępowały do tego testu. Co więcej, wiele osób, mimo deklarowanych umiejętności, odmówiło rozwiązywania komputerowej wersji testu. Z tych powodów pomiar umiejętności wykorzystywania TIK objął w każdym kraju tylko część osób (w krajach OECD było to przeciętnie ok. 75%).

W Polsce poziom umiejętności wykorzystywania TIK zmierzono u 50% osób i był to najniższy odsetek osób rozwiązujących komputerową wersję testu spośród wszystkich krajów biorących udział w PIAAC. Jednak aż 40% Polaków wśród których przeprowadzono pomiar umiejętności wykorzystywania TIK, posiadało wysoki poziom tych kompetencji. We wszystkich badanych krajach występuje wyraźna przepaść międzypokoleniowa. W Polsce, w najmłodszej grupie wieku (16–24 lata) 8 na 10 osób rozwiązało test na komputerze (9 na 10 średnio w OECD), a wśród najstarszych (55–65 lat) rzadziej niż co 5 osoba (co 3 osoba średnio w OECD). Poziom umiejętności wykorzystywania TIK u blisko 40% osób młodych jest w Polsce wysoki, natomiast wśród osób starszych analogiczny odsetek to 3%. Różnice między generacjami widoczne są także w innych krajach, ale przeciętne wyniki w krajach OECD pokazują, że w Polsce badane umiejętności mogą być znacznie wyższe wśród osób starszych. Osoby pracujące posiadają lepsze umiejętności wykorzystywania TIK niż osoby bezrobotne lub bierne zawodowo. Jednak nawet pracujący Polacy mniej korzystają w pracy z komputera niż pracownicy w krajach OECD. Umiejętności wykorzystania TIK są silnie skorelowane z umiejętnościami rozumienia tekstu i rozumowania matematycznego. Niskie poziomy umiejętności w tych dziedzinach mogą być przeszkodą w nabywaniu umiejętności obsługi komputera i dodatkowo mogą uniemożliwiać pełne wykorzystywanie TIK.

3.1.7. Liczba uczniów i szkół podstawowych i gimnazjalnych

Liczba uczniów na różnych poziomach edukacji jest bezpośrednio związana z liczbą ludności jaka zamieszkuje dany powiat. Do szkół podstawowych i gimnazjów największa liczba dzieci uczęszczała w powiatach o największej liczbie ludności - Bydgoszczy, Toruniu i powiecie inowrocławskim, natomiast najmniejsza do szkół w powiatach o małej liczbie ludności – powiatach wąbrzeskim, grudziądzkim i radziejowskim. Liczba dzieci w szkołach podstawowych w 2015 r. zawierała się w bardzo szerokim zakresie wartości - między 2,3 tys. a 20,3 tys., natomiast w gimnazjach między 1,1 tys. a 8,8 tys. W gimnazjach liczba uczniów we wszystkich powiatach województwa cechowała się spadkiem w stosunku do 2007 r. W przypadku 19 powiatów wynosił on ponad 25%. W podstawówkach spadek liczby dzieci dotyczył 14 powiatów. Największy nastąpił w powiecie włocławskim i lipnowskim, natomiast największe wzrosty zanotowały Bydgoszcz, Toruń oraz powiaty podmiejskie – bydgoski i toruński.

Liczba szkół podstawowych w powiatach województwa rozkłada się bardziej równomiernie niż szkół gimnazjalnych. W przypadku szkół podstawowych w 2015 r. największa ich liczba występowała w Bydgoszczy (58) i powiecie inowrocławskim (51), a najmniejsza w powiecie radziejowskim (16) i wąbrzeskim (12). Spadek liczby szkół podstawowych w badanym okresie nastąpił w 16 powiatach.

Największa liczba szkół gimnazjalnych wynosiła 64 w Bydgoszczy. W pozostałych powiatach zawierała się w przedziale wartości między 30 w Toruniu, a 8 w powiecie rypińskim. W przypadku gimnazjów, w okresie 2007-2015, zlikwidowano szkoły tylko w 4 powiatach, w 9 powiatach ich liczba pozostawała bez zmian, natomiast w 10 powiatach otwierano nowe szkoły.

Tabela 8. Liczba szkół podstawowych i gimnazjalnych oraz ich uczniów w latach 2007 i 2015

Powiat	Szkolnictwo podstawowe				Szkolnictwo gimnazjalne			
	Liczba uczniów		Liczba szkół		Liczba uczniów		Liczba szkół	
	2007	2015	2007	2015	2007	2015	2007	2015
Powiat bydgoski	7 185	8 516	37	34	4 113	3 242	23	23
Powiat toruński	6 817	7 772	43	43	3 681	3 081	17	17
m. Bydgoszcz	18 634	20 302	56	58	12 550	8 822	57	64
m. Toruń	11 206	12 541	31	38	7 187	5 698	34	30
Powiat brodnicki	5 651	5 822	41	33	3 701	2 652	16	15
Powiat chełmiński	3 691	3 548	24	23	2 293	1 564	13	13
Powiat golubsko-dobrzyński	3 509	3 203	25	24	2 103	1 362	9	9
Powiat grudziądzki	2 869	2 764	28	26	1 686	1 132	10	10
Powiat rypiński	3 237	3 106	24	23	2 036	1 437	8	8
Powiat wąbrzeski	2 617	2 343	16	12	1 632	1 104	8	9
m. Grudziądz	5 830	6 206	15	17	3 870	2 918	15	15
Powiat aleksandrowski	3 799	3 589	29	23	2 102	1 576	14	16
Powiat lipnowski	5 383	4 721	36	31	3 246	2 243	16	15
Powiat radziejowski	2 954	2 666	18	16	1 995	1 179	9	10
Powiat włocławski	5 981	5 218	51	40	3 592	2 452	21	22
m. Włocławek	6 868	6 425	18	19	4 574	3 285	21	23
Powiat inowrocławski	10 455	10 032	50	51	6 785	4 536	20	25
Powiat mogileński	3 346	3 046	23	23	2 129	1 363	9	11
Powiat nakielski	6 154	6 184	39	35	3 952	2 737	23	24
Powiat żniński	4 867	4 823	30	28	3 055	2 101	12	14
Powiat sępoleński	2 981	3 010	22	21	1 710	1 242	12	12
Powiat świecki	6 998	7 054	45	43	4 244	3 003	23	22
Powiat tucholski	3 535	3 513	26	25	2 081	1 554	11	11
SUMA	134 567	136 404	727	686	84 317	60 283	401	418

Źródło: BDL GUS

3.1.8. Liczba uczniów i szkół ponadgimnazjalnych

Pod względem liczby uczniów szkół ponadgimnazjalnych występowały bardzo duże różnice pomiędzy powiatami o największej, a powiatami o najmniejszej ich liczbie. Jest to w dużej mierze związane z lokalizacją ponadprzeciętnie dużej liczby szkół w największych miastach województwa. Niektóre z tych palców mają charakter specjalistyczny, wskutek czego przyciągają młodzież z terenu całego województwa; szkoły w największych miastach cechują się też generalnie większą różnorodnością profili kształcenia, a powszechny jest fakt obsługi przez nie także młodzież z gmin podmiejskich. W 2015r. największa liczba uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych i największa liczba szkół notowana była w Bydgoszczy (16,9 tys. uczniów w 106 szkołach), a najmniejsza liczba uczniów i szkół w powiecie grudziądzkim (240 uczniów w 4 szkołach). Ponad 60% wszystkich uczniów w województwie uczęszczało do szkół w 5 powiatach (4 grodzkich i powiecie inowrocławskim). Liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych w 17 powiatach województwa nie przekraczała 3 tys.

Tabela 9. Liczba szkół ponadgimnazjalnych i uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych w roku 2015

Powiat	Szkolnictwo ponadgimnazjalne	
	Liczba uczniów	Liczba szkół
Powiat bydgoski	1 288	16
Powiat toruński	988	11
m. Bydgoszcz	16 869	106
m. Toruń	10 922	47
Powiat brodnicki	3 266	16
Powiat chełmiński	1 437	12
Powiat golubsko-dobrzyński	1 219	13
Powiat grudziądzki	240	4
Powiat rypiński	1 918	13
Powiat wąbrzeski	1 111	8
m. Grudziądz	6 112	28
Powiat aleksandrowski	1 451	15
Powiat lipnowski	1 828	13
Powiat radziejowski	1 354	15
Powiat włocławski	1 534	19
m. Włocławek	7 692	38
Powiat inowrocławski	6 327	39
Powiat mogileński	2 285	19
Powiat nakielski	2 890	32
Powiat żniński	2 341	23
Powiat sępoleński	1 384	14
Powiat świecki	2 686	29
Powiat tucholski	2 145	12
SUMA	79 287	542

Źródło: BDL GUS

3.1.9. Liczba szkół zawodowych

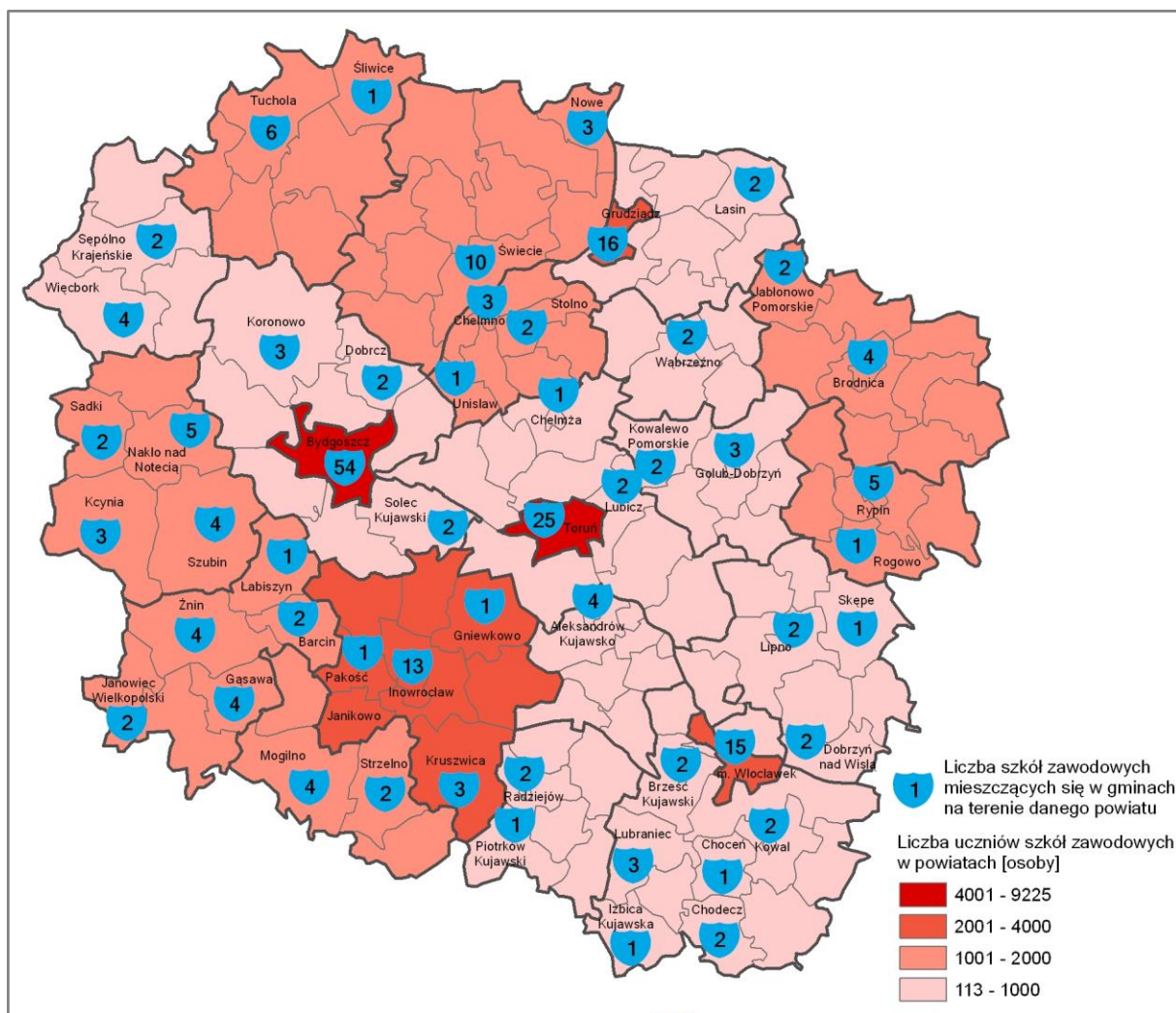
W województwie w 2015 r. działały 254 szkoły zawodowe. Najwięcej z nich zlokalizowanych było w stolicach województwa: Bydgoszczy (54 szkoły) i Toruniu (25 szkół). Najmniejsza liczba szkół zawodowych cechowała powiaty: grudziądzki (2 szkoły), wąbrzeski i toruński (po 3 szkoły). Stosunkowo duża liczba szkół tego typu występowała także w powiecie inowrocławskim (18 szkół), powiatach grodzkich - Grudziądzu (16 szkół) i Włocławku (15 szkół) oraz powiecie nakielskim (14 szkół).

Jeśli chodzi o rozkład przestrzenny to o wiele gorzej sytuacja kształtowała się w powiatach położonych w północno-wschodniej części województwa. Oprócz wymienionych już wcześniej powiatów grudziądzkiego i wąbrzeskiego o najniższej liczbie szkół zawodowych, negatywnie w tej części województwa wypadały powiaty aleksandrowski (4 szkoły), lipnowski (5 szkół) i golubsko-dobrzyński (5 szkół).

W okresie 2007-2015 liczbę szkół w 13 powiatach charakteryzowała tendencja spadkowa. Największe spadki występowały w powiecie inowrocławskim, tucholskim, bydgoskim, brodnickim i nakielskim. W badanym okresie w 5 powiatach liczba szkół zawodowych nie uległa zmianie – w powiecie mogileński, lipnowskim, wąbrzeskim, grudziądzkim i Toruniu. Korzystne trendy można było zauważyć w 5 powiatach, a szczególnie pozytywnie wyróżniało się miasto Bydgoszcz.

3.1.10. Liczba uczniów szkół zawodowych

Liczba uczniów szkół zawodowych w 2015 r. ucząca się w szkołach na terenie poszczególnych powiatów województwa przyjmowała wartości między 9 225 osób dla Bydgoszczy do 113 osób dla powiatu grudziądzkiego. Ogółem w województwie w szkołach zawodowych uczyło się 42 420 uczniów. Najwyższe wartości cechą tą przyjmowała w powiatach grodzkich (o największej liczbie ludności): Bydgoszczy (9 225 uczniów), Toruniu (4 710 uczniów), Włocławku (3 574 uczniów) i Grudziądzu (3 258 uczniów) oraz w powiecie inowrocławskim (3 189 uczniów). Pomiędzy 1 000 a 2 000 uczniów było w 8 powiatach województwa. Najniższe wartości liczba uczniów szkół zawodowych przyjmowała w powiatach położonych głównie we wschodniej i środkowej części województwa oraz powiatach o małej liczbie ludności. Najmniejsza ich liczba występowała w powiatach: golubsko-dobrzyńskim (694 uczniów), wąbrzeskim (620 uczniów), toruńskim (480 uczniów) i grudziądzkim (113 uczniów). Wyjątkowo negatywnie na tle województwa wypadały powiaty znajdujące się w strefach podmiejskich dużych miast (powiaty bydgoski i toruński).

Ryc. 33. Liczba szkół zawodowych i uczniów w szkołach zawodowych w roku 2015

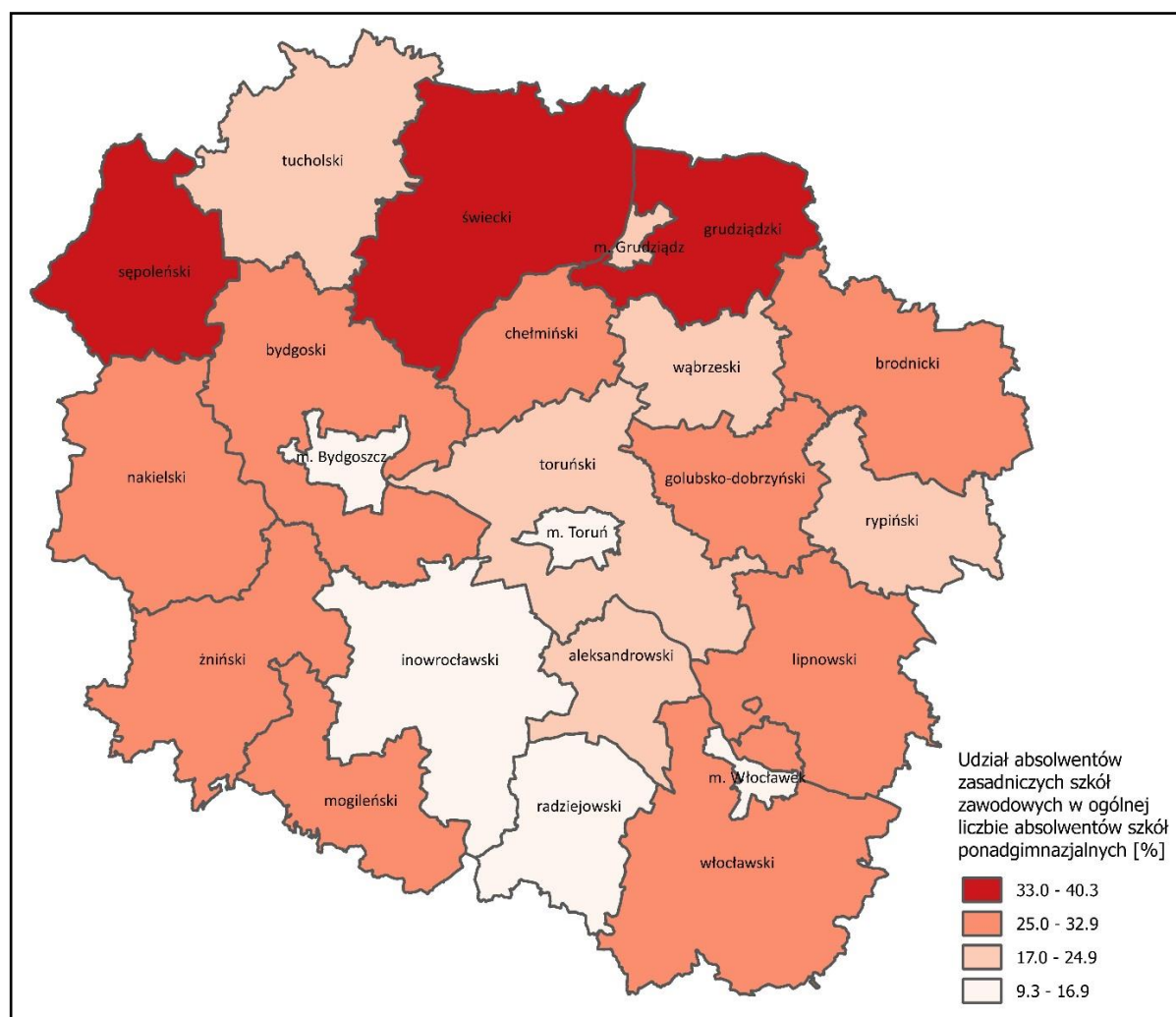
Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z BDL GUS

Między 2007 r. a 2015 r. większość powiatów województwa charakteryzowała się spadkiem liczby uczniów szkół zawodowych. Największe nastąpiły w powiecie inowrocławskim i Toruniu. Jedyne powiaty, w których w badanym okresie następowały pozytywne zmiany to Bydgoszcz, powiat nakielski, rypiński, golubsko-dobrzyński, mogileński.

3.1.11. **Udział absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych**

Udział absolwentów szkół zasadniczych zawodowych w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w województwie przyjmuje wartości z szerokiego zakresu – od 9,3% do 40,3%. W 2016 r. najniższe wartości tego wskaźnika występowały w powiatach grodzkich - Toruniu (9,3%) i Włocławku (12,2%), natomiast najwyższe w powiecie ziemskim grudziądzkim (40,3%), powiecie sępoleńskim (37,0%) i świeckim (35,1%). Udział absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych charakteryzuje się prawidłowością w zróżnicowaniu przestrzennym. W południowo-wschodniej części województwa wskaźnik ten przyjmuje wartości generalnie niższe, niż w części północno-zachodniej, a jego wielkość jest w dużej mierze pochodną rozmieszczenia szkół ponadgimnazjalnych poszczególnych typów w powiatach.

W latach 2007 – 2016 zauważa się dość duże wahania analizowanego udziału w powiatach, co jest wynikiem zmian w podejściu do potrzeby kształcenia zasadniczego zawodowego i prób dostosowania bazy szkolnej do zainteresowania młodzieży tego typu szkołami. W roku 2016, w stosunku do roku 2007 udział w województwie praktycznie nie zmienił się (19,1% w roku 2016 wobec 19,2% w roku 2007) natomiast poszczególne powiaty cechowały się większym zróżnicowaniem zmian. W 10 z nich miał miejsce wzrost, z czego w 4 jednostkach wynoszący powyżej 5,0 pkt. proc. (maksymalny w powiecie sępoleńskim – o 11,3 pkt. proc., poza tym w bydgoskim, nakielskim, toruńskim) natomiast w 13 spadek, z czego również w 4 jednostkach wynoszący powyżej 5,0 pkt. proc. (maksymalny w powiecie radziejowskim – o 15,4 pkt. proc., poza tym we włocławskim, golubsko-dobrzyńskim, aleksandrowskim).

Ryc. 34. Udział absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych (%) w roku szkolnym 2015/2016

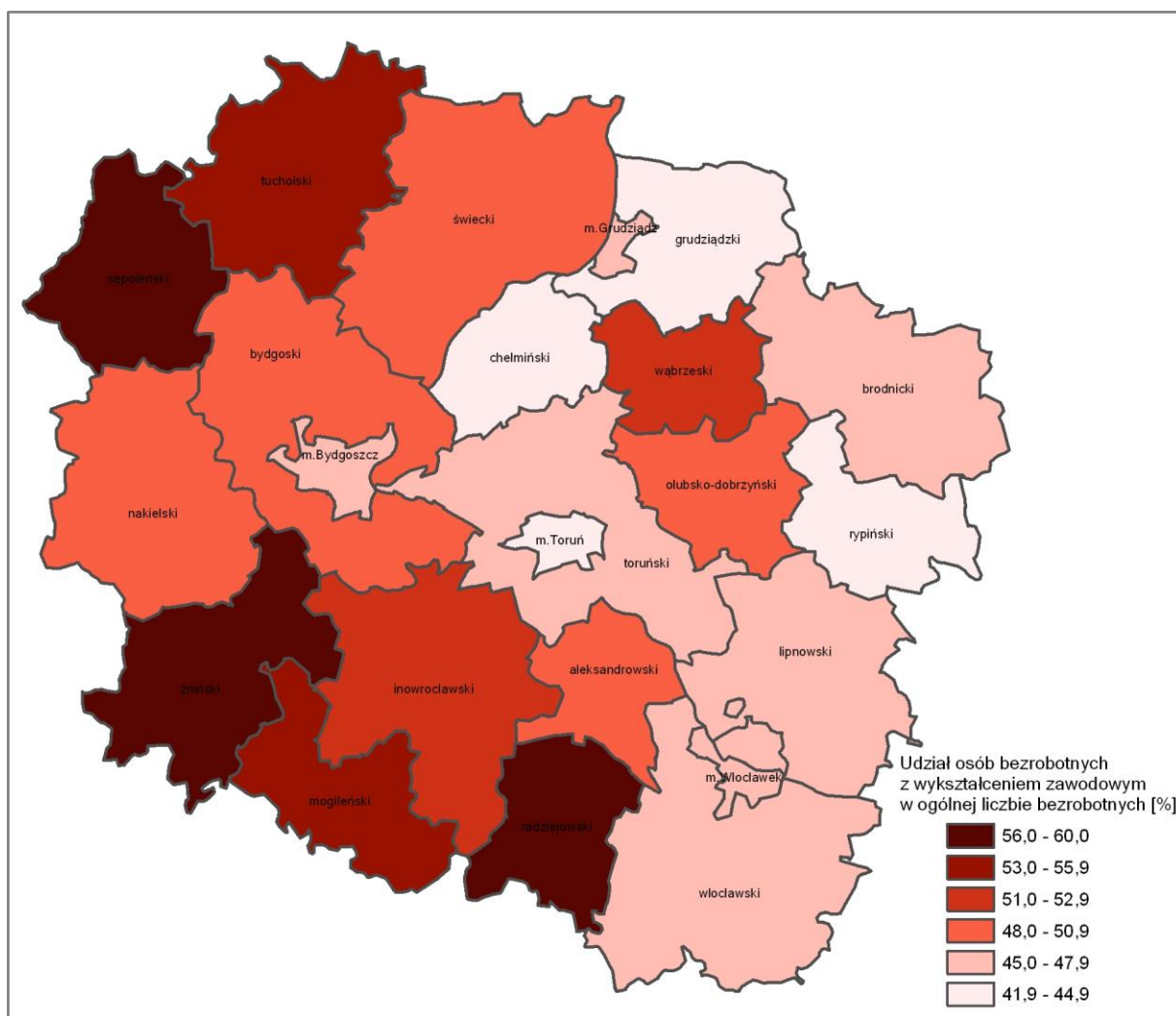
Źródło: Opracowanie własne KPBPIR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych przekazanych przez US w Bydgoszczy

3.1.12. Liczba bezrobotnych absolwentów szkół zawodowych

W 2015 r. w województwie kujawsko-pomorskim było zarejestrowanych 52 425 osób bezrobotnych z wykształceniem zawodowym. Stanowili oni 48,9% wszystkich osób bezrobotnych w województwie. Najwyższą wartość tej cechy odnotowano w powiecie żnińskim (60%), radziejowskim (56,7%) i sępoleńskim (56,2%). Najmniejszy udział zanotowały powiaty: rypiński (41,9%), grudziądzki (42%) chełmiński i miasto Toruń (44,9%).

Największa ich liczba występowała w powiecie inowrocławskim (5 799 osób), w Bydgoszczy (4 073 osoby), powiecie włocławskim (3 739 osób) oraz we Włocławku (3 710 osób). Najmniejsze wartości cecha ta przyjmowała w powiatach ziemskich grudziądzkim (1 007 osób bezrobotnych), rypińskim (1 108 osób bezrobotnych) i wąbrzeskim (1 238 osób bezrobotnych).

Pod względem zróżnicowania przestrzennego w powiatach położonych w zachodniej części województwa udział bezrobotnych absolwentów szkół zawodowych był wyższy, niż w powiatach w części północno-wschodniej.

Ryc. 35. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem zawodowym w ogólnej liczbie bezrobotnych w roku 2015

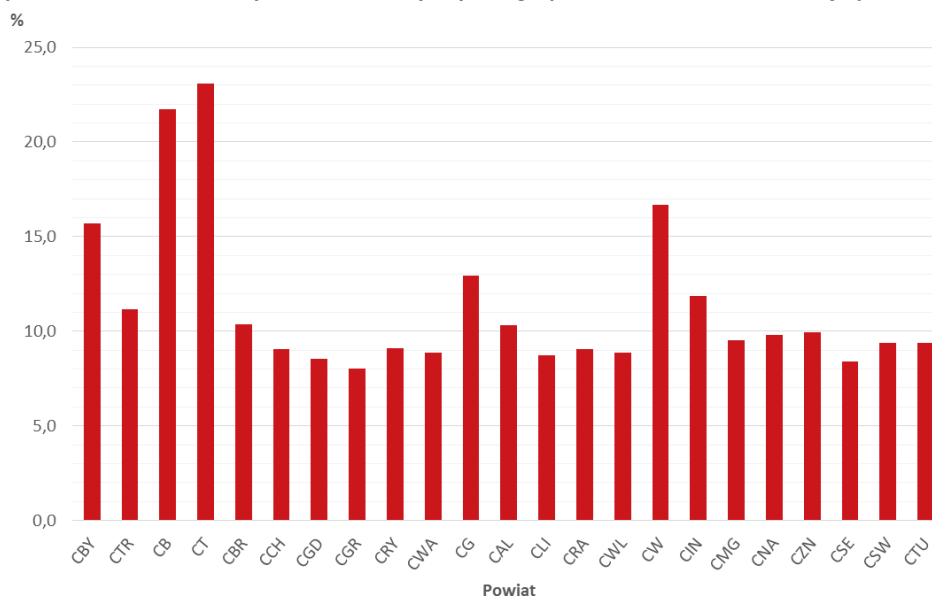
Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z BDL GUS

Od 2013 r. liczba bezrobotnych absolwentów szkół zawodowych w województwie spada. Największe spadki zanotowały powiaty charakteryzujące się najwyższą wartością tej cechy – Bydgoszcz o 2 641 osób, powiat inowrocławski o 2 270 osób i Toruń o 1 619 osób. Najmniejsze spadki w okresie 2013-2015 występowały w powiatach radziejowskim (o 504 osoby), rypińskim (o 496 osób) i wąbrzeskim (o 408 osób).

3.1.13. Udział osób z wykształceniem wyższym w grupie osób w wieku 13 lat i więcej

W 2011 roku (najnowsze dostępne dane o wykształceniu ludności pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku) udział osób z wykształceniem wyższym w grupie osób w wieku 13 lat i więcej wynosił w województwie 14,1%. W zakresie tej cechy zdecydowanie wyróżniały się dwa największe miasta (Toruń – 23,1% i Bydgoszcz – 21,7%) pełniące funkcje naukowo-akademiczne. Stosunkowo wysokimi wartościami na tle pozostałych powiatów cechowało się miasto Włocławek oraz powiat bydgoski. W ponad połowie powiatów udział osób z wykształceniem wyższym nie przekraczał 10% (najniższe wartości występowały w powiecie grudziądzkim – 8,0%, sępoleńskim – 8,4% i golubsko-dobrzyńskim – 8,5%). Zróżnicowanie wskaźników w poszczególnych powiatach związane jest zarówno z sytuacją obecną (dostęp do uczelni umożliwiających zdobycie wyższego wykształcenia, zapotrzebowanie pracodawców oraz osiedlanie się zamożnych, wykształconych osób w strefach podmiejskich miast), jak również z czynnikami oddziałującymi na społeczeństwo w przeszłości – na terenach rolniczych, bądź o wyraźnej funkcji przemysłowej istniało niewielkie zapotrzebowanie na pracowników z wykształceniem wyższym, preferowane było wykształcenie zawodowe.

Wykres 20. Udział osób z wykształceniem wyższym w grupie osób w wieku 13 lat i więcej w roku 2011

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

3.1.14. Jakość oraz związek między szkolnictwem zawodowym a rynkiem pracy

Zdawalność egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe w województwie kujawsko-pomorskim różni się w zależności od typu szkoły. W okresie 2009-2013 udział uczniów, którzy zdali egzamin przyjmował wyższe wartości w zasadniczych szkołach zawodowych niż technikach i szkołach policealnych, przy czym w technikach i szkołach policealnych odsetek zdających był średnio większy niż w kraju, natomiast w zasadniczych szkołach zawodowych mniejszy.

Tabela 10. Zdawalność egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w latach 2009 – 2013 (%)

Rok	Technika i szkoły policealne		
	Województwo kujawsko-pomorskie	Polska	Różnica wyników
2009	54	51	3
2010	60	56	4
2011	63	61	2
2012	64	64	0
2013	64	64	0

Zasadnicze szkoły zawodowe			
Rok	Województwo kujawsko-pomorskie	Polska	Różnica wyników
2009	82	87	-5
2010	81	84	-3
2011	76	81	-5
2012	77	81	-4
2013	76	81	-5

Źródło: Urząd Marszałkowski w Toruniu – Departament Edukacji

W roku szkolnym 2014/2015 największą zdawalnością egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe charakteryzowały się grupy zawodów: pracownicy opieki osobistej i pokrewni oraz rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni (w obu grupach zdawalność wynosiła 100%). Najniższa zdawalność występowała w zawodach: pomoce domowe i sprzątaczk (50,00%), kierowcy i operatorzy pojazdów (46,88%) oraz rolnicy produkcji towarowej (46,15%).

Powyżej 100 osób zdało egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe lub kwalifikacje w zawodzie w roku szkolnym 2014/2015 w 13 grupach zawodów. Najwięcej w grupie średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych (1 980 osób), średni personel do spraw biznesu i administracji (1 533 osoby) oraz średni personel do spraw zdrowia (1 355 osób).

Tabela 11. Grupy zawodów, w których ponad 100 osób w roku szkolnym 2014/2015 zdało egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe/w zawodzie

Nazwa zawodu	Osoby które zdały egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe/w zawodzie	Bezrobotni zarejestrowani na koniec 2015 r.
Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	1 980	4 307
Średni personel do spraw biznesu i administracji	1 533	4 140
Średni personel do spraw zdrowia	1 355	1 457
Pracownicy usług osobistych	1 238	9 485
Technicy informatycy	800	488
Sprzedawcy i pokrewni	748	13 281
Pracownicy opieki osobistej i pokrewni	563	622
Robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni	456	7 389
Pracownicy obsługi klienta	380	818
Średni personel z dziedziny prawa, spraw społecznych, kultury i pokrewnych	355	756
Robotnicy budowlani i pokrewni (z wyłączeniem elektryków)	214	6 627
Robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	202	8 046
Elektrycy i elektronicy	126	1 595

Źródło: US w Bydgoszczy

7 grup zawodów, w których najwięcej osób zdało egzamin zawodowy, charakteryzowało się także wysoką liczbą zarejestrowanych osób bezrobotnych: sprzedawcy i pokrewni (13 281 osób), pracownicy usług osobistych (9 485 osób), robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni (8 046 osób), robotnicy budowlani i pokrewni (z wyłączeniem elektryków) (6 627 osób), średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych (4 307 osób), średni personel do spraw biznesu i administracji (4 140 osób) oraz elektrycy i elektronicy (1 595 osób).

Jednocześnie w 6 grupach zawodów występowała wysoka liczba osób, które zdały egzamin zawodowy i bardzo duża liczba zgłoszonych miejsc pracy. Byli to robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni, sprzedawcy i pokrewni, robotnicy budowlani i pokrewni (z wyłączeniem elektryków), robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni, pracownicy usług osobistych, elektrycy i elektronicy.

Pod względem liczby bezrobotnych przypadających na jedno miejsce pracy w 2015 r. wysokimi wartościami cechowały się 3 grupy zawodów o dużej liczbie osób, które zdały egzamin zawodowy.

Był to średni personel do spraw zdrowia, średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych oraz technicy informatycy. Jednocześnie trzeba zaznaczyć, że obecna sytuacja nie wyklucza przyszłych zmian na rynku pracy, które być może zniwelują nadwyżki absolwentów w niektórych zawodach.

Warto zauważyć, że pod względem liczby zgłaszanych miejsc pracy występowały zawody o dużym zapotrzebowaniu na pracowników i dużej liczbie bezrobotnych, co wynikać może z nieodpowiednich zarobków i odległości miejsca pracy od miejsca zamieszkania. Dodatkowo były również grupy zawodów, w których zgłaszanych było mało miejsc pracy - mogły być to zawody z małym zapotrzebowaniem na pracowników lub zawody, w których bardzo szybko pracownicy znajdowali pracę i zarówno pracownicy jak i pracodawcy nie musieli korzystać z usług urzędów pracy.

Tabela 12. Związek między szkolnictwem zawodowym a rynkiem pracy w 2015 r.

Nazwa zawodu	Bezrobotni na jedno miejsce pracy w ciągu roku	Bezrobotni zarejestrowani w ciągu roku	Zgłoszone wolne miejsca pracy w ciągu roku	Osoby które zdały egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe/w zawodzie
Rolnicy i rybacy pracujący na własne potrzeby	18,82	207	11	0
Technicy informatycy	4,14	1 110	268	800
Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	4,02	6 743	1 677	1 980
Rolnicy produkcji towarowej	3,31	2 144	648	24
Średni personel do spraw zdrowia	3,08	2 558	831	1 355
Leśnicy i rybacy	3,03	318	105	0
Rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni	2,49	1 109	445	6
Robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	2,41	10 632	4 412	202
Sprzedawcy i pokrewni	1,91	17 807	9 308	748
Średni personel do spraw biznesu i administracji	1,82	6 516	3 584	1 533
Pracownicy obsługi klienta	1,70	1 369	803	380
Robotnicy budowlani i pokrewni	1,66	9 636	5 805	214
Robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni	1,52	11 527	7 590	456
Elektrycy i elektronicy	1,21	2 789	2 313	126
Robotnicy wykonujący prace proste w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie	1,14	9 504	8 328	0
Pracownicy usług osobistych	1,12	13 349	11 928	1 238
Kierowcy i operatorzy pojazdów	0,99	3 616	3 666	93
Pozostali pracownicy obsługi biura	0,91	415	458	14
Sprzedawcy uliczni i pracownicy świadczący usługi na ulicach	0,90	28	31	0
Robotnicy wykonujący prace proste w rolnictwie, leśnictwie i rybactwie	0,89	593	667	0
Średni personel z dziedziny prawa, spraw społecznych, kultury i pokrewni	0,88	1 404	1 595	355
Pomoce domowe i sprzątaczk	0,87	2 794	3 213	19
Pracownicy opieki osobistej i pokrewni	0,86	849	983	563
Pracownicy usług i ochrony	0,85	908	1 070	70
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	0,85	3 390	4 005	1
Monterzy	0,65	1 380	2 129	0
Pracownicy do spraw finansowo-statystycznych i ewidencji materiałowej	0,58	2 303	3 952	85
Ładowacze nieczystości i inni pracownicy wykonujący prace proste	0,53	1 809	3 417	0

Pracownicy wykonujący prace proste związane z przygotowaniem posiłków	0,51	658	1 283	0
Sekretarki, operatorzy urządzeń biurowych i pokrewni	0,50	2 730	5 481	0

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

Usługi z zakresu poradnictwa zawodowego w województwie świadczone są w Powiatowych Urzędach Pracy przez doradców zawodowych, w Wojewódzkim Urzędzie Pracy, w Centrach Informacji i Planowania Kariery Zawodowej oraz przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne.

3.1.15. Losy absolwentów według typów szkół ze szczególnym uwzględnieniem szkolnictwa zawodowego

Wobec braku informacji na temat losów absolwentów wszystkich typów szkół, dane wykorzystane w opracowaniu dotyczą losów zawodowych (ekonomicznych) absolwentów szkół wyższych. Pochodzą z ogólnopolskiego systemu monitorowania ekonomicznych losów absolwentów szkół wyższych, który jest wdrażany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Źródłem są dane administracyjne pochodzące z rejestrów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz zintegrowanego systemu informacji o nauce i szkolnictwie wyższym (POL-on). Zostały one zebrane w trzy części ogólnopolskiego raportu pn.: *Ekonomiczne Aspekty Losów Absolwentów: Studia pierwszego stopnia, Studia drugiego stopnia, Studia jednolite magisterskie*; i dotyczą roku 2014.

Raport charakteryzuje absolwentów wszystkich uczelni i ich kierunków w Polsce, opisując ogólną ich sytuację na rynku pracy. Na potrzeby niniejszej analizy zaprezentowano dane dotyczące absolwentów kujawsko-pomorskich uczelni wyższych. W zestawieniach tabelarycznych ukazano udział absolwentów zarejestrowanych w ZUS, a także ryzyko bezrobocia i poziom zarobków absolwentów, którzy uzyskali dyplom w 2014 r. Trzeba jednak pamiętać, że wśród absolwentów może istnieć grupa osób, które nie figurują w rejestrach Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Na konta ZUS tych osób nie wpłynęła ani jedna składka z jakiegokolwiek tytułu, jednak niekoniecznie musi oznaczać to brak zatrudnienia. W zbiorach ZUS nie są rejestrowane umowy o dzieło oraz umowy zlecenia podpisywane ze studentami (z wyjątkiem umów o dzieło i umów zleceń zawieranych z pracodawcą zatrudniającym daną osobę na umowę o pracę), umowy podpisywane za granicą oraz praca bez formalnej umowy. Osoby ubezpieczone w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) również mogą być nieobecne w rejestrach ZUS. Warto podkreślić również, że w pierwszym okresie po uzyskaniu dyplomu absolwenci często dopiero rozpoczynają swoją aktywność na rynku pracy. Może się to przekładać na niekorzystne wartości wskaźników charakteryzujących ich sytuację zawodową. W konsekwencji wystąpienie takich wartości niekoniecznie musi oznaczać porażkę absolwentów, objętych badaniem, na rynku pracy.

Wartości dotyczące względnego ryzyka bezrobocia poniżej 1 oznaczają, że przeciętnie ryzyko bezrobocia wśród absolwentów było w okresie badania niższe niż stopa bezrobocia w ich powiatach zamieszkania. Co należy interpretować, że im mniejsze wartości względnego ryzyka bezrobocia, tym lepiej. Z kolei wartości względnych zarobków powyżej 1 oznaczają, że przeciętnie absolwenci zarabiali w okresie badania powyżej średniej wynagrodzeń w ich powiatach zamieszkania. A zatem im większe wartości względnych zarobków, tym lepiej.

Udział absolwentów obecnych w rejestrze ZUS należy traktować jako udział zatrudnionych na umowę o pracę. Najwyższymi wartościami, powyżej 90% wśród absolwentów kończących studia I stopnia może pochwalić się 8 uczelni z 15 w regionie, takie jak: Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu, Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy, Bydgoska Szkoła Wyższa, Kujawska Szkoła Wyższa we Włocławku, Toruńska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości, Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi, Wyższa Szkoła Demokracji z siedzibą w Grudziądzu, Wyższa Szkoła Techniczna we Włocławku.

Tabela 13. Ryzyko bezrobocia i zarobki absolwentów uczelni województwa kujawsko-pomorskiego w 2014 r. studia I stopnia

lp.	uczelnia	liczba absolwentów uczelni	% absolwentów obecnych w rejestrze ZUS	średni iloraz ryzyka bezrobocia do stopy bezrobocia w powiecie zamieszkania (względny wskaźnik bezrobocia)	średni iloraz zarobków do średnich zarobków w powiecie zamieszkania (względny wskaźnik zarobków)
1.	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	3576	47,7	0,29	0,52
2.	Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy	1889	60,1	0,49	0,52
3.	Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu	1147	92	0,67	0,67
4.	Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy	542	93,2	0,84	0,66
5.	Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy	532	70,5	0,53	0,68
6.	Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy	521	83,5	0,64	0,81
7.	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa we Włocławku	463	73,9	1,08	0,48
8.	Bydgoska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy	378	95,2	0,7	0,67
9.	Kujawska Szkoła Wyższa we Włocławku	224	95,1	0,67	0,85
10.	Toruńska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości z siedzibą w Toruniu	121	91,7	0,57	0,72
11.	Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi	116	92,2	0,4	1,3
12.	Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy	107	36,4	0,02	0,45
13.	Wyższa Szkoła Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu	46	45,7	0,34	0,53
14.	Wyższa Szkoła Demokracji z siedzibą w Grudziądzu	41	97,6	0,76	0,6
15.	Wyższa Szkoła Techniczna we Włocławku	16	93,8	0,13	0,83

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z <http://absolwenci.nauka.gov.pl/>

Tabela 14. Ryzyko bezrobocia i zarobki absolwentów uczelni województwa kujawsko-pomorskiego w 2014 r. - studia II stopnia

lp.	uczelnia	liczba absolwentów uczelni	% absolwentów obecnych w rejestrze ZUS	średni iloraz ryzyka bezrobocia do stopy bezrobocia w powiecie zamieszkania (względny wskaźnik bezrobocia)	średni iloraz zarobków do średnich zarobków w powiecie zamieszkania (względny wskaźnik zarobków)
1.	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	2960	91,6	0,92	0,59
2.	Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy	1480	94,5	1,11	0,57
3.	Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy	664	93,7	1,23	0,7
4.	Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu	613	96,2	0,62	0,83
5.	Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy	548	97,3	0,8	0,72

6.	Kujawska Szkoła Wyższa we Włocławku	275	97,1	0,64	0,84
7.	Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy	274	90,1	0,91	0,72
8.	Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy	62	87,1	0,19	0,7
9.	Wyższa Szkoła Języków Obcych w Świeciu	54	79,6	0,2	0,92
10.	Wyższa Szkoła Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu	21	90,5	0,18	0,57
11.	Kolegium Jagiellońskie - Toruńska Szkoła Wyższa	11	100	0,53	0,91

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z <http://absolwenci.nauka.gov.pl/>

W przypadku 11 uczelni w regionie oferujących studia na poziomie II stopnia, tylko dwie nie osiągnęły 90% absolwentów zarejestrowanych w ZUS. Natomiast zdecydowanie ponad 90% absolwentów największych uczelni w kujawsko-pomorskim, kształcących na studiach jednolitych magisterskich: Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu i Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy są na rynku pracy jako pracownicy posiadający umowę o pracę.

Tabela 15. Ryzyko bezrobocia i zarobki absolwentów uczelni województwa kujawsko-pomorskiego w 2014 r. - studia jednolite magisterskie

lp.	uczelnia	liczba absolwentów uczelni	% absolwentów obecnych w rejestrze ZUS	średni iloraz ryzyka bezrobocia do stopy bezrobocia w powiecie zamieszkania (względny wskaźnik bezrobocia)	średni iloraz zarobków do średnich zarobków w powiecie zamieszkania (względny wskaźnik zarobków)
1.	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	837	93,8	0,94	0,64
2.	Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy	101	96	1,26	0,52

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych z <http://absolwenci.nauka.gov.pl/>

Z analizy danych wynika, że absolwenci uczelni wyższych zdobywający specjalistyczne wykształcenie na uczelniach „technicznych” nie mają większych problemów ze znalezieniem pracy po zakończeniu studiów, ryzyko bezrobocia po zakończeniu edukacji na tych uczelniach jest niewielkie, a zarobki osiągane przez nich są wyższe - absolwenci tych uczelni posiadają w tych kategoriach przewagę na rynku pracy w porównaniu z absolwentami uczelni wyższych w regionie kształcących w kierunkach o profilach ogólnych. Przykładem jest Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi, w której ponad 90% absolwentów posiada umowę o pracę (obecnych jest w rejestrach ZUS), ryzyko bezrobocia jest niższe niż w przypadku innych uczelni, a średnie zarobki są wyższe (jedyne taki przypadek w regionie) od średnich zarobków osiąganych w powiecie zamieszkania absolwenta.

3.2. Informacje i rekomendacje wynikające z analizy społeczno-ekonomicznej dla wdrożenia EFS w regionie

Podstawowymi wyzwaniami województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie edukacji i kształcenia, są:

- niski poziom wykształcenia mierzony udziałem ludności z wykształceniem wyższym,
- niski poziom kwalifikacji zawodowych wynikający z niedostosowania kierunków kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy oraz/lub niskiej jakości kształcenia, ale także z braku powszechnego przekonania o istotnej roli kształcenia ustawicznego,
- niski poziom kształcenia na poziomie podstawowym i gimnazjalnym.

Rekomenduje się interwencję przede wszystkim w zakresie:

- rozwoju bazy edukacji przedszkolnej, w celu zapewnienia dostępu dla co najmniej 85% dzieci w wieku przedszkolnym (w przypadku gmin wiejskich sąsiadujących z miastami i obsługiwanymi w tym zakresie przez miasta, zapotrzebowanie może bilansować się w ujęciu sąsiadujących gmin – aczkolwiek powinno to wynikać ze sformalizowanej współpracy w tym zakresie),
- znaczącej poprawy kształcenia na wszystkich etapach edukacji,
- dostosowania kierunków kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy,
- działań na rzecz upowszechniania edukacji przedszkolnej.

W ujęciu terytorialnym rekomenduje się:

- w zakresie szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego – interwencję stymulującą w obszarach o najniższych wskaźnikach wyników kształcenia oraz system motywacji dla gmin osiągających trwale najwyższe wyniki kształcenia oraz najwyższą progresję w tej dziedzinie (warunkiem różnicowania interwencji jest jednak możliwość monitorowania wyników kształcenia – w związku z planowanymi zmianami systemu kształcenia w Polsce od roku szkolnego 2016/2017 zajdą zmiany w dotychczasowym systemie oceny poziomu kształcenia,
- w zakresie szkolnictwa zawodowego – identyfikację szkół zawodowych kluczowych dla rozwoju rynku pracy na terenie województwa i koncentrację wsparcia na tej grupie (szkoły kluczowe powinny być zidentyfikowane na podstawie zapotrzebowania lokalnych rynków pracy na zawody będące przedmiotem kształcenia z uwzględnieniem jakości kształcenia, wyrażonej przez powodzenie absolwentów na rynku pracy).

4. Integracja społeczna

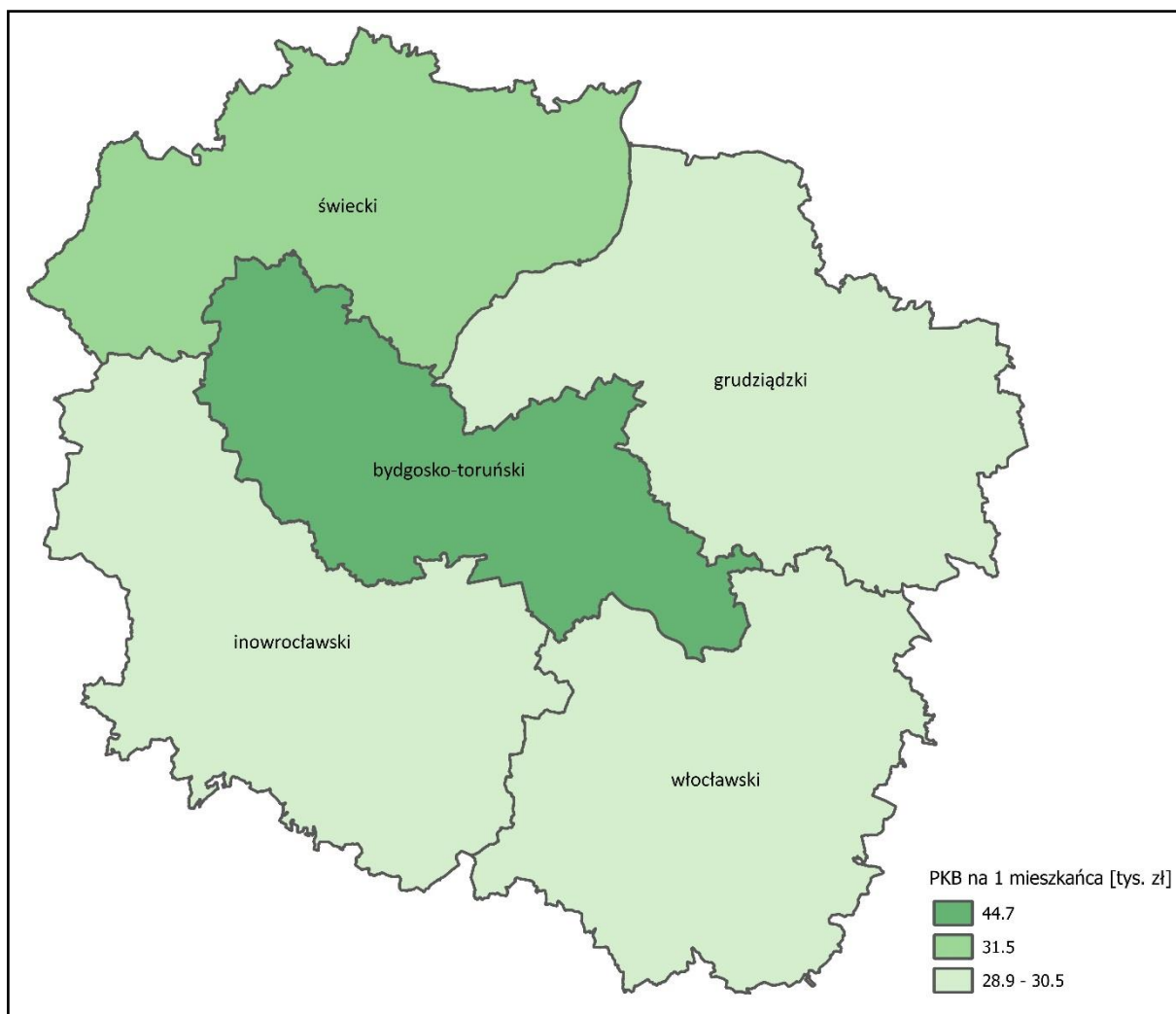
4.1. Analiza wskaźników

4.1.1. PKB na jednego mieszkańca

W 2013 r. najwyższa wartość PKB na 1 mieszkańca występowała w podregionie bydgosko-toruńskim (44 702 zł). Drugą grupę stanowiły podregiony: świecki (31 484 zł) i włocławski (30 464 zł), natomiast najniższe wartości występowały w podregionach: inowrocławskim (28 995 zł) i grudziądzkim (28 865 zł).

Wartość PKB na jednego mieszkańca w województwie między 2007 r. a 2013 r. charakteryzowała tendencja wzrostowa. Do 2012 r. wartości PKB dla podregionów świeckiego, włocławskiego i inowrocławskiego kształtowały się na podobnym poziomie i przewyższały podregion grudziądzki średnio o około 1 300 zł. Dopiero w 2013 r. wysoki poziom wzrostu PKB w podregionie grudziądzkim i niewielki w podregionie inowrocławskim zbliżył do siebie ich wartości i pozwolił na zakwalifikowanie tych podregionów do jednej klasy wielkości.

W okresie 2007-2013 najwyższa wartość PKB na 1 mieszkańca występowała w podregionie bydgosko-toruńskim i przewyższała pozostałe podregiony o 30-40%. Najniższym PKB na jednego mieszkańca charakteryzował się corocznie podregion grudziądzki.

Ryc. 36. PKB na jednego mieszkańca w roku 2013

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

Najbardziej dynamiczny wzrost cechował podregion grudziądzki, którego PKB na jednego mieszkańca wzrosło o 39,5% w stosunku do roku 2007. Najmniejsza zmiana nastąpiła w podregionie bydgosko-toruńskim (wzrost o 27,8%).

4.1.2. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym

W związku z brakiem danych, dotyczących wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym⁸ na poziomie powiatów lub gmin, dla przedstawienia tej cechy wykorzystano dane na poziomie województwa dotyczące odsetka osób żyjących poniżej relatywnej granicy ubóstwa, która stanowi 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych.

W 2015 r. wartość tego wskaźnika w województwie kujawsko-pomorskim wynosiła 15,9% i była nieznacznie wyższa od średniej krajowej (o 0,4 pkt. proc.). Tym samym województwo znajdowało się na 8. pozycji w kraju pod względem tej cechy.

W 2015 r. wartość wskaźnika osiągnęła najniższy poziom od 2007r. Biorąc pod uwagę dynamikę zmian tego wskaźnika w okresie 2007-2015 zanotował on dwa bardzo duże spadki w 2009 r. o 4,5% i w 2015 r. o 4,3%. Zmiany między 2009 r. a 2014 r. zawierały się między 0,3 a 1,4 pkt. proc. W porównaniu do niewielkiej zmiany wartości tego wskaźnika dla kraju, województwo cechuje wysoka amplituda zmian tej cechy w poszczególnych latach.

⁸ Wskaźnik obliczany jest na podstawie informacji uzyskanych z **Badania budżetów gospodarstw domowych**.

Badanie budżetów gospodarstw domowych prowadzone jest metodą reprezentacyjną, opartą na próbie losowej, która daje możliwość uogólniania z określonym błędem, uzyskanych wyników na wszystkie gospodarstwa domowe w kraju. Celem badania jest umożliwienie dokonywania analiz poziomu życia ludności, a także oceny wpływu różnych czynników na kształtowanie się poziomu i zróżnicowania sytuacji bytowej podstawowych grup gospodarstw domowych. Badanie budżetów gospodarstw domowych dostarcza szczegółowych informacji o:

- poziomie i strukturze realizowanych wydatków, źródłach pozyskiwania towarów i usług;
- poziomie spożycia podstawowych artykułów żywnościowych w ujęciu ilościowym oraz w przeliczeniu na wartości energetyczne i składniki odżywcze;
- cenach płaconych przez gospodarstwa domowe za wybrane towary i usługi;
- poziomie i źródłach osiąganych dochodów;
- wyposażeniu gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku;
- warunkach mieszkaniowych;
- subiektywnej ocenie sytuacji materialnej gospodarstw domowych;
- strukturze demograficzno-społecznej gospodarstw domowych, tj. o liczbie, wieku, płci, wykształceniu, niepełnosprawności, aktywności ekonomicznej osób wchodzących w skład badanego gospodarstwa domowego.

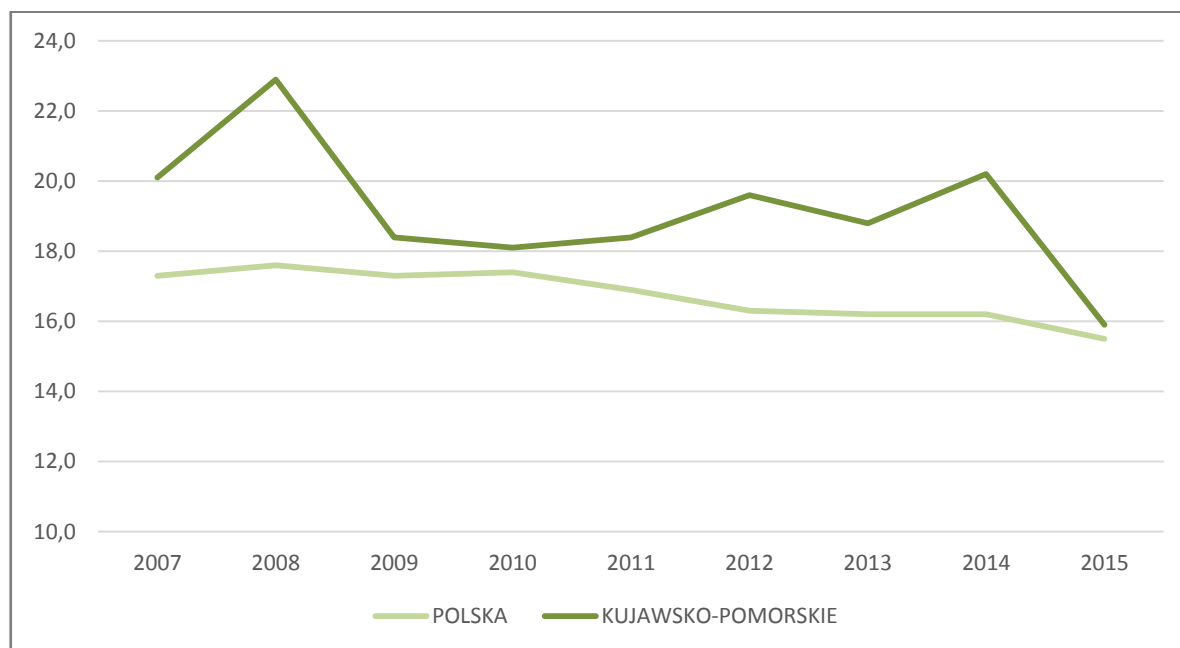
Jednostką badania jest **gospodarstwo domowe**, czyli osoby, które są lub nie są ze sobą spokrewnione, mieszkają razem i wspólnie utrzymują się (**gospodarstwo wieloosobowe**). Gospodarstwo domowe może również tworzyć jedna osoba, która utrzymuje się samodzielnie, bez względu na to, czy mieszka sama, czy z innymi osobami (**gospodarstwo jednoosobowe**).

Relatywna granica ubóstwa szacowana jest co roku przez GUS na podstawie wyników Badania Budżetów Gospodarstw Domowych.

Wydatki obejmują wydatki na towary i usługi konsumpcyjne oraz pozostałe wydatki:

- Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne przeznaczone są na zaspokojenie potrzeb gospodarstwa domowego. Obejmują one towary zakupione za gotówkę (również przy użyciu karty płatniczej lub kredytowej), na kredyt, otrzymane bezpłatnie oraz spożycie naturalne (towary i usługi konsumpcyjne pobrane na potrzeby gospodarstwa domowego z działalności rolniczej bądź działalności gospodarczej na własny rachunek). Towary konsumpcyjne obejmują dobra nietrwałego użytkowania (np.: żywność, napoje, lekarstwa), półtrwałego użytkowania (np.: odzież, książki, zabawki) i trwałego użytkowania (np.: samochody, pralki, lodówki, telewizory).
- Pozostałe wydatki, które składają się z:
 - darów przekazanych innym gospodarstwom domowym i instytucjom niekomercyjnym,
 - niektórych podatków, w tym podatku od spadków i darowizn, podatku od nieruchomości, opłaty za wieczyste użytkowanie gruntu,
 - zaliczek na podatek od dochodów osobistych oraz składek na ubezpieczenia społeczne płaconych samodzielnie przez podatnika,
 - pozostałych rodzajów wydatków nie przeznaczonych bezpośrednio na cele konsumpcyjne, w tym strat pieniężnych, odszkodowań za wyrządzone szkody.

Wykres 21. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym w latach 2007-2015 (w %)

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie BDL, GUS

4.1.3. Szacowany wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym na lata 2018, 2020, 2023

Założenia przyjęte w RPO WK-P na lata 2014-2020 dla wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym (na podstawie danych za rok 2012), wyraźnie wskazywały na sukcesywne obniżanie jego wartości aż do roku 2023 r. (do wartości 16,73%, 16,44% i 16% odpowiednio w latach 2018, 2020 i 2023).

Jednak analizując ten wskaźnik należy podkreślić, że cel krajowy ustalony dla Polski w obszarze redukcji liczby osób pozostających w ubóstwie na 1,5 mln został osiągnięty w 2012 roku. W województwie kujawsko-pomorskim wynosił on wówczas 19,6% i wartość ta była wyższa od wartości krajowej wynoszącej 16,3%. W naszym regionie cecha ta charakteryzuje się wysoką zmiennością.

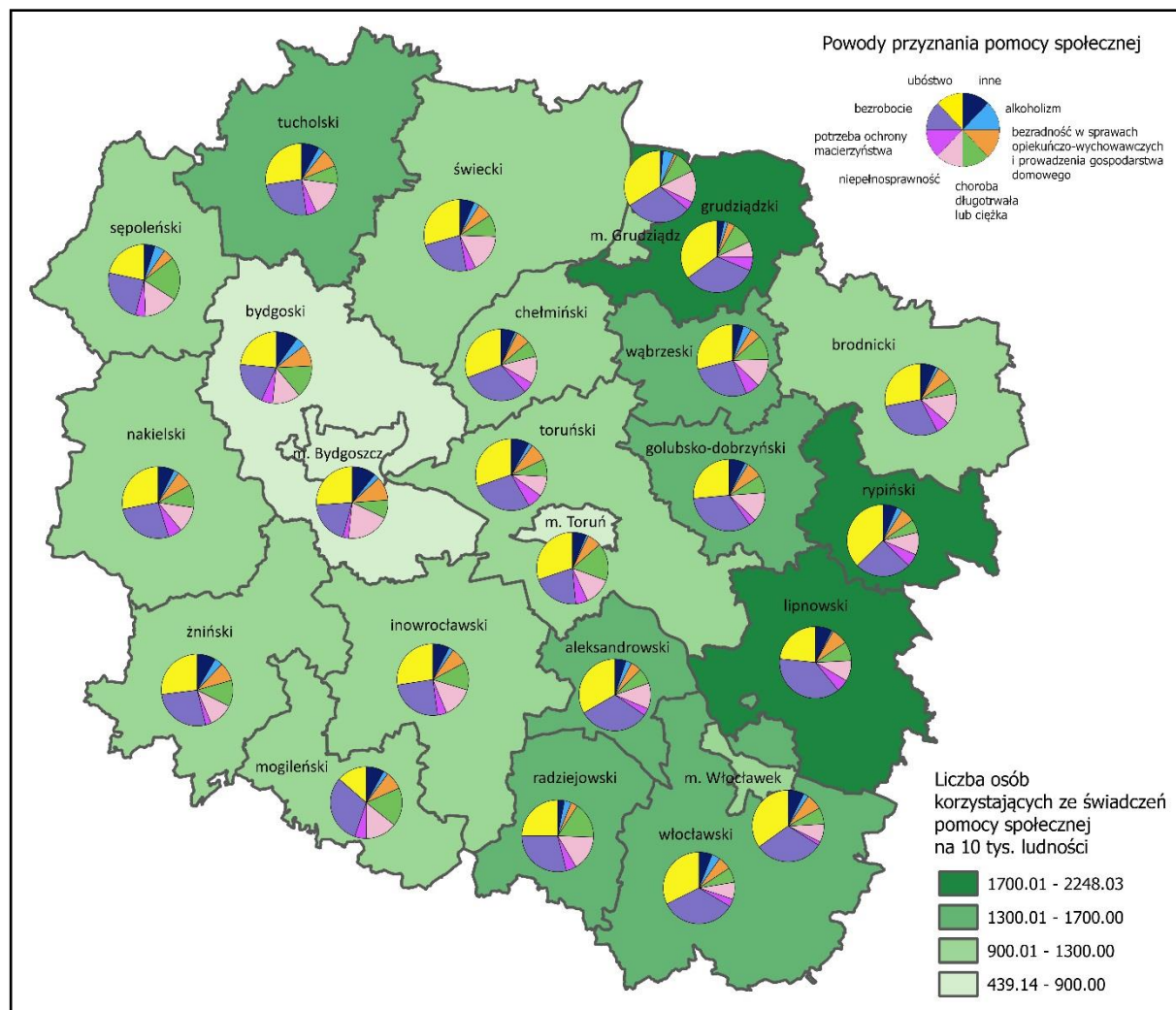
Ostatni spadek wartości analizowanego wskaźnika, spowodował, że już w 2015 roku osiągnął on poziom niższy (15,9%) od szacowanego (16%) dla roku 2023. Trudno jednak uznać to za stały, spadkowy trend i w dalszym ciągu należy go obserwować, i poddać ewentualnej weryfikacji w latach późniejszych. Ponadto należy kontynuować działania mające na celu dalsze ograniczanie skali ubóstwa oraz utrwalenie osiągniętego dotychczas efektu w tym zakresie.

4.1.4. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tysięcy ludności, powody korzystania z pomocy społecznej

W 2014 r. wskaźnik liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności przyjmował wartości z bardzo szerokiego zakresu. Najwyższa przyjmowana w województwie wartość (dla powiatu lipnowskiego 2 248,03) była ponad 5 razy wyższa od najniższej (w Bydgoszczy 439,14). W najlepszej sytuacji znajdowały się powiaty grodzkie - Bydgoszcz (439,14) i Toruń (545,68) oraz powiat bydgoski (778,72), gdzie wskaźnik przyjmował najniższe wartości, natomiast w najgorszej powiat lipnowski (2 248,03), rypiński (2 026,34) i grudziądzki (1 884,25). Generalnie powiaty o najwyższej liczbie osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców położone były we wschodniej części województwa.

Najwięcej rodzin w województwie korzystało z pomocy społecznej z powodu ubóstwa i bezrobocia. W 19 powiatach te powody obejmowały łącznie ponad 50% rodzin, a w powiecie grudziądzkim aż 68,74% rodzin. Mniej niż 50% rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa

i bezrobocia było w powiecie sępoleńskim, Bydgoszczy, powiecie mogileńskim i bydgoskim. Były to przyczyny, które przeważały we wschodniej części województwa. Do istotnych przyczyn należała także niepełnosprawność - najwięcej rodzin z jej powodu korzystało z pomocy społecznej w Bydgoszczy (19,58%), powiecie świeckim (17,24%) i tucholskim (16,02%), a najmniej we Włocławku (8,16%), powiecie włocławskim (7,67%) i grudziądzkim (6,99%) oraz choroba długotrwała lub ciężka - największy udział tej grupy występował w powiatach sępoleńskim (19,49%) i mogileńskim (17,31%) oraz Toruniu (17,00%), natomiast najmniejszy w powiecie włocławskim (6,65%) i rypińskim (5,89%).

Ryc. 37. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności oraz powody przyznania pomocy rodzinom w roku 2014

Źródło: Opracowanie własne KPBPIR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

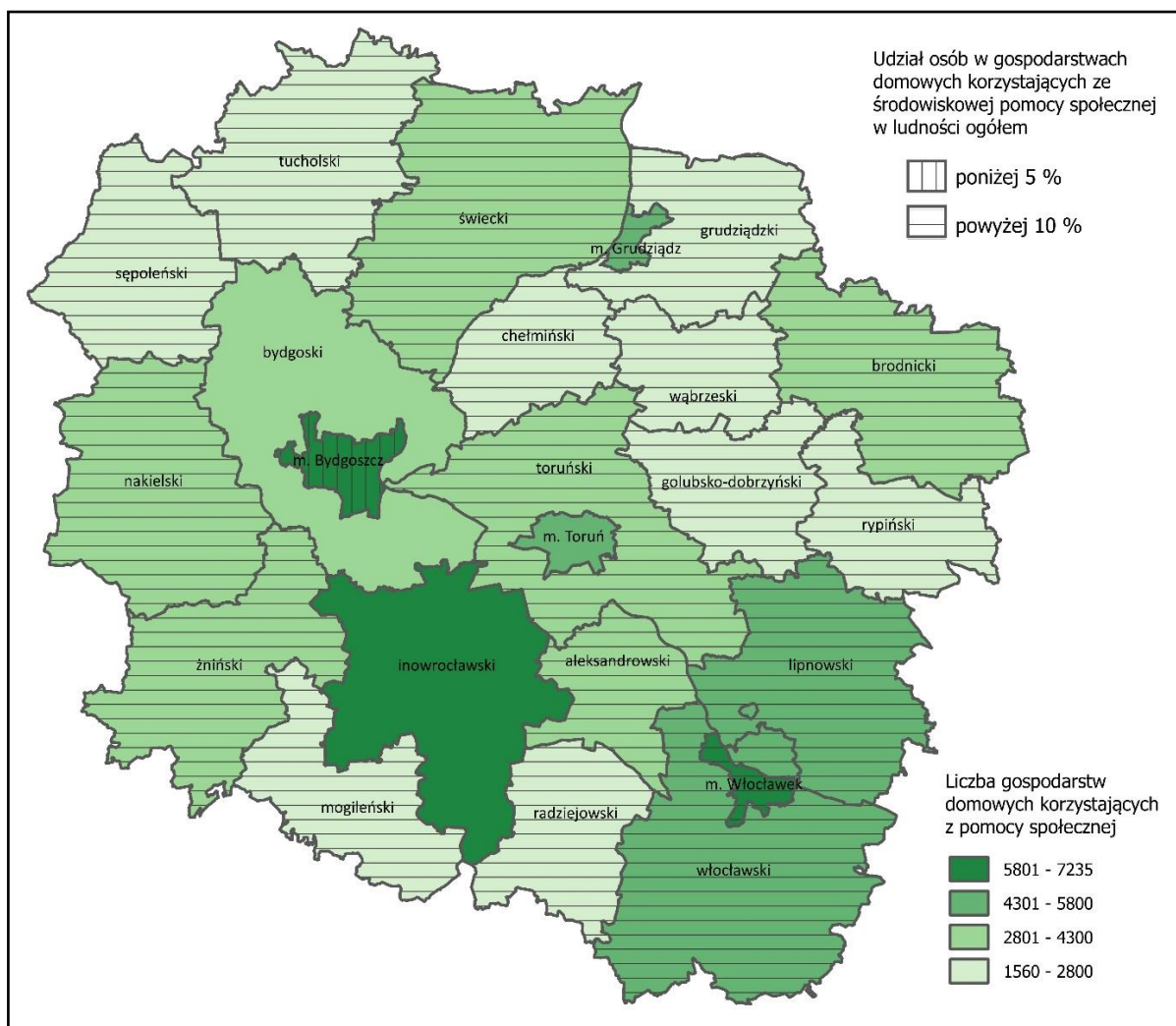
4.1.5. Liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej

W całym województwie kujawsko-pomorskim w 2014 r. z pomocy społecznej korzystało 84 959 gospodarstw domowych. Najwięcej gospodarstw korzystających z pomocy społecznej znajdowało się w powiatach grodzkich - Włocławku (7 235 gospodarstw domowych) i Bydgoszczy (7 186 gospodarstw domowych) oraz w powiecie inowrocławskim (6 292 gospodarstw domowych). Oprócz nich najwyższą liczbą gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej cechowały się powiaty położone w południowo-wschodniej części województwa (powiaty lipnowski i włocławski). Najmniejsza liczba gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną występowała w powiatach i wąbrzeskim (1 560), sępoleńskim (1 607), mogileńskim (1 849).

Między 2011 r. a 2013 r. większość powiatów odnotowała wzrost liczby gospodarstw korzystających z pomocy społecznej (największe powiat włocławski - o 793 gospodarstwa i toruński - o 635 gospodarstw),

a w 2014 r. spadek (największe Bydgoszcz - o 726 gospodarstw i Grudziądz - o 510 gospodarstw, najmniejsze powiaty - włocławski - o 43 gospodarstwa i aleksandrowski o 50 gospodarstw).

W 2014 r. w województwie było aż 19 powiatów o udziale osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej powyżej 10%. Tylko jeden powiat, miasto Bydgoszcz, miał ten wskaźnik na poziomie niższym niż 5%. Sytuacja taka utrzymywała się od 2010 r.

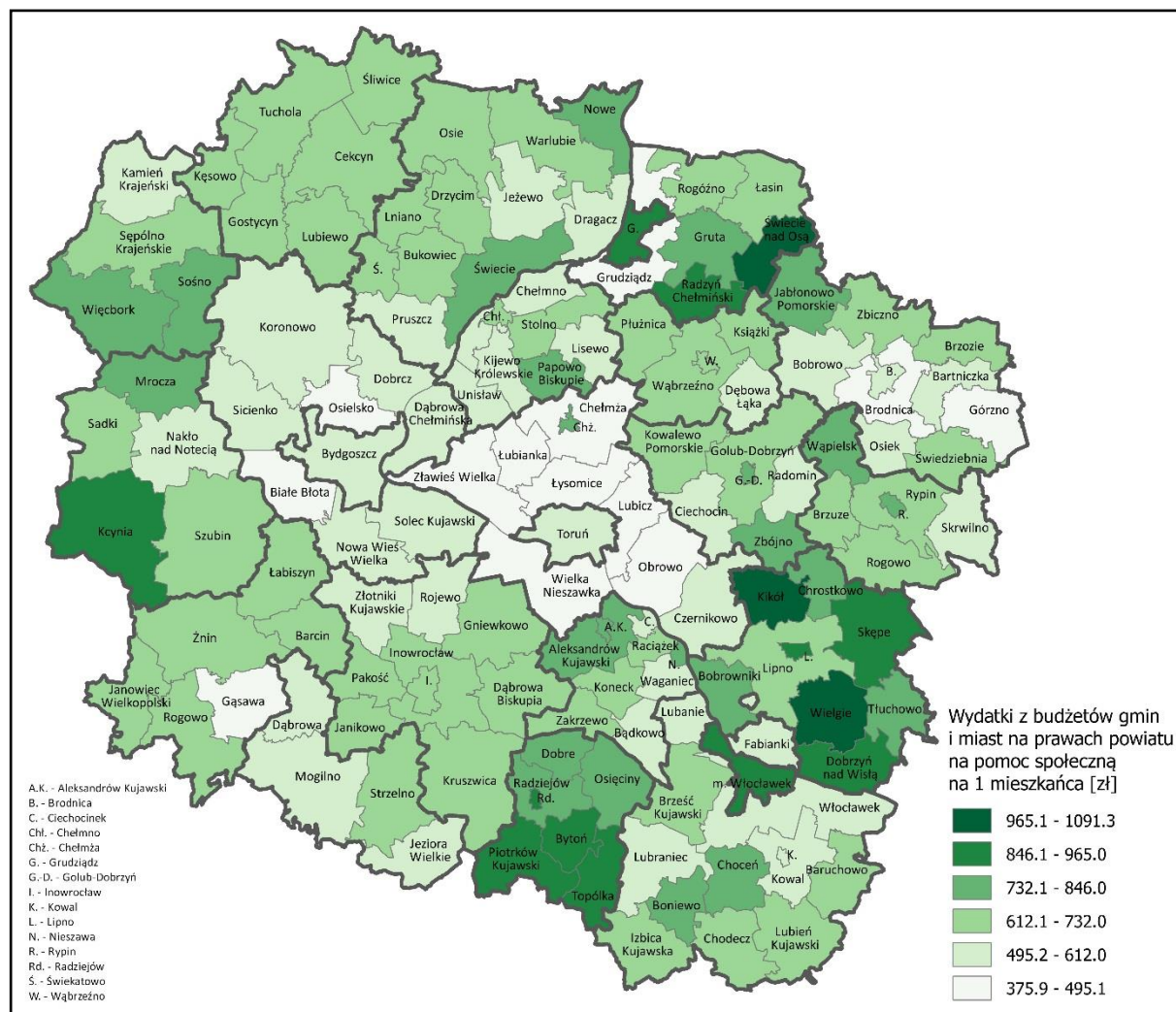

Ryc. 38. Liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej, powiaty o najwyższym (powyżej 10%) i najniższym (poniżej 5%) udziale osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w roku 2014

Źródło: Opracowanie własne KPBPIR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

4.1.6. Wydatki z budżetów gmin i miast na prawach powiatu na pomoc społeczną

Kwota wydatków z budżetów gmin i miast na prawach powiatu na pomoc społeczną na mieszkańca w 2015 r. najniższą wartość przyjmowała w gminie Osielesko (375,91 zł). Najwyższa kwota w województwie wydawana przez gminy na pomoc społeczną na jedną osobę przewyższała ją prawie trzykrotnie i wynosiła 1 091,31 zł w gminie Wielgie. Wysokie wydatki na pomoc społeczną ponosiło dużo gmin w powiatach lipnowskim, radziejowskim i grudziądzkim. Generalnie wyższe wartości wskaźnik ten osiągał we wschodniej części województwa. Oprócz tego negatywnie na tle regionu wypadały miasta Grudziądz i Włocławek, a także gmina Kcynia. Najniższe wartości tego wskaźnika notowane były w gminach położonych w centralnej części województwa, znajdujących się w strefach podmiejskich Bydgoszczy i Torunia.

Ryc. 39. Wydatki z budżetów gmin i miast na prawach powiatu na pomoc społeczną w roku 2015

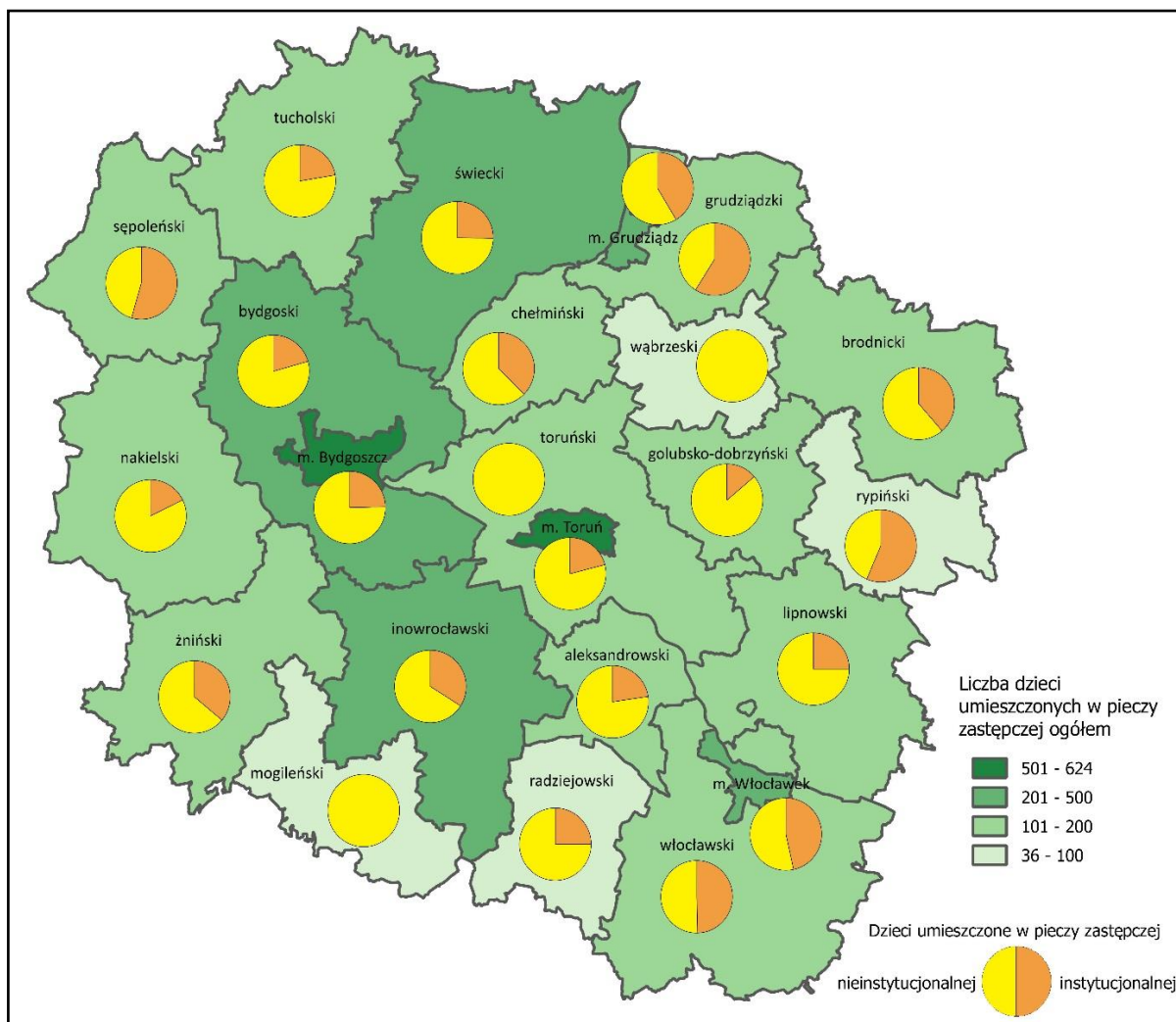
Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

4.1.7. Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej

W 2015 r. największa liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej znajdowała się w powiatach grodzkich charakteryzujących się największą liczbą ludności - Bydgoszczy (624 osoby), Toruniu (525 osób) i Włocławku (307 osób) oraz powiecie inowrocławskim (347 osób). Dużą liczbą dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej charakteryzował się także Grudziądz (285 osób) oraz powiaty bydgoski (282 osoby) i świecki (206 osób). Najmniejsza wartość tej cechy występowała w powiatach stosunkowo małych – radziejowskim (36 osób), rypińskim (55 osób), mogileńskim (60 osób) i wąbrzeskim (75 osób). Większość dzieci pozostających w pieczy zastępczej w województwie znajdowało się w pieczy nieinstytucjonalnej (ponad 70%). Ten rodzaj opieki przeważał w 20 powiatach województwa. W 12 powiatach stanowił 75% i więcej, z czego w trzech powiatach 100% (powiat toruński, wąbrzeski i mogileński). Jedynymi powiatami, w których przeważała opieka instytucjonalna były powiaty sępoleński, rypiński i grudziądzki.

Największa liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych występowała w Bydgoszczy (440 osób), Toruniu (361 osób), powiecie inowrocławskim (229 osób) i bydgoskim (201 osób). Najmniejsza liczba osób objętych tą formą wsparcia była w powiatach rypińskim (24 osoby) i radziejowskim (27 osób). Między 2012 r. a 2015 r. liczba dzieci objętych tą formą opieki spadała. Największe bezwzględne spadki zanotowały: powiat toruński, miasta Bydgoszcz i Włocławek, powiat inowrocławski i włocławski.

Rodzinne domy dziecka występują tylko w 10 powiatach województwa. Najwięcej dzieci objętych tą formą pieczy występuje w powiatach grodzkich - Toruniu (54 osoby) i Bydgoszczy (30 osób), powiecie bydgoskim (23 osoby), nakielskim (15 osób) i toruńskim (11 osób). Od 2012 r. liczba dzieci objętych tą formą opieki wzrasta. Największe bezwzględne wzrosty zanotowały Toruń i powiat bydgoski oraz Bydgoszcz i powiat nakielski.

Ryc. 40. Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej instytucjonalnej i nieinstytucjonalnej w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych przekazanych przez ROPS w Toruniu

4.1.8. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych, w rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych

Największa liczba dzieci w pieczy zastępczej w 2015 r. w województwie znajdowała się w rodzinach zastępczych. Ta forma opieki występowała we wszystkich powiatach. Najwięcej dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych było w powiatach grodzkich - Bydgoszczy (440 osób) i Toruniu (361 osób), najmniej w powiecie rypińskim (24 osoby) i radziejowskim (27 osób). W sumie w 13 powiatach tą formą opieki objętych było mniej niż 100 osób, w 6 powiatach było to od 100 do 200 osób, natomiast w pozostałych 4 powiatach wartości te przekraczały 200 osób.

O wiele mniej popularną formą nieinstytucjonalnej opieki nad dziećmi były rodzinne domy dziecka, są one przedmiotem analiz wcześniejszego rozdziału.

Formą instytucjonalnej opieki nad dziećmi są placówki opiekuńczo-wychowawcze. W 2015 r. tego typu placówki działały w prawie wszystkich powiatach województwa (oprócz toruńskiego, wąbrzeskiego i mogileńskiego). Liczba dzieci objętych tą formą opieki w poszczególnych powiatach wahała się od 154

w Bydgoszczy do 9 w powiecie radziejowskim. Poniżej 80 dzieci znajdowało się w tego typu placówkach na obszarze 15 powiatów.

Tabela 16. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka i placówkach opiekuńczo-wychowawczych w roku 2015

Powiat	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnych domach dziecka	Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych
Powiat bydgoski	201	23	58
Powiat toruński	111	11	0
m. Bydgoszcz	440	30	154
m. Toruń	361	54	110
Powiat brodnicki	75	6	51
Powiat chełmiński	87	0	52
Powiat golubsko-dobrzyński	88	0	14
Powiat grudziądzki	53	0	76
Powiat rypiński	24	0	31
Powiat wąbrzeski	75	0	0
m. Grudziądz	167	0	118
Powiat aleksandrowski	93	6	29
Powiat lipnowski	73	8	27
Powiat radziejowski	27	0	9
Powiat włocławski	67	0	66
m. Włocławek	158	6	143
Powiat inowrocławski	229	0	118
Powiat mogileński	60	0	0
Powiat nakielski	115	15	28
Powiat zniński	94	0	53
Powiat sępoleński	57	0	68
Powiat świecki	146	8	52
Powiat tucholski	101	0	29
suma	2 902	167	1 286

Źródło: Opracowanie własne KPBPIR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych przekazanych przez ROPS w Toruniu

4.1.9. Liczba mieszkań chronionych i treningowych

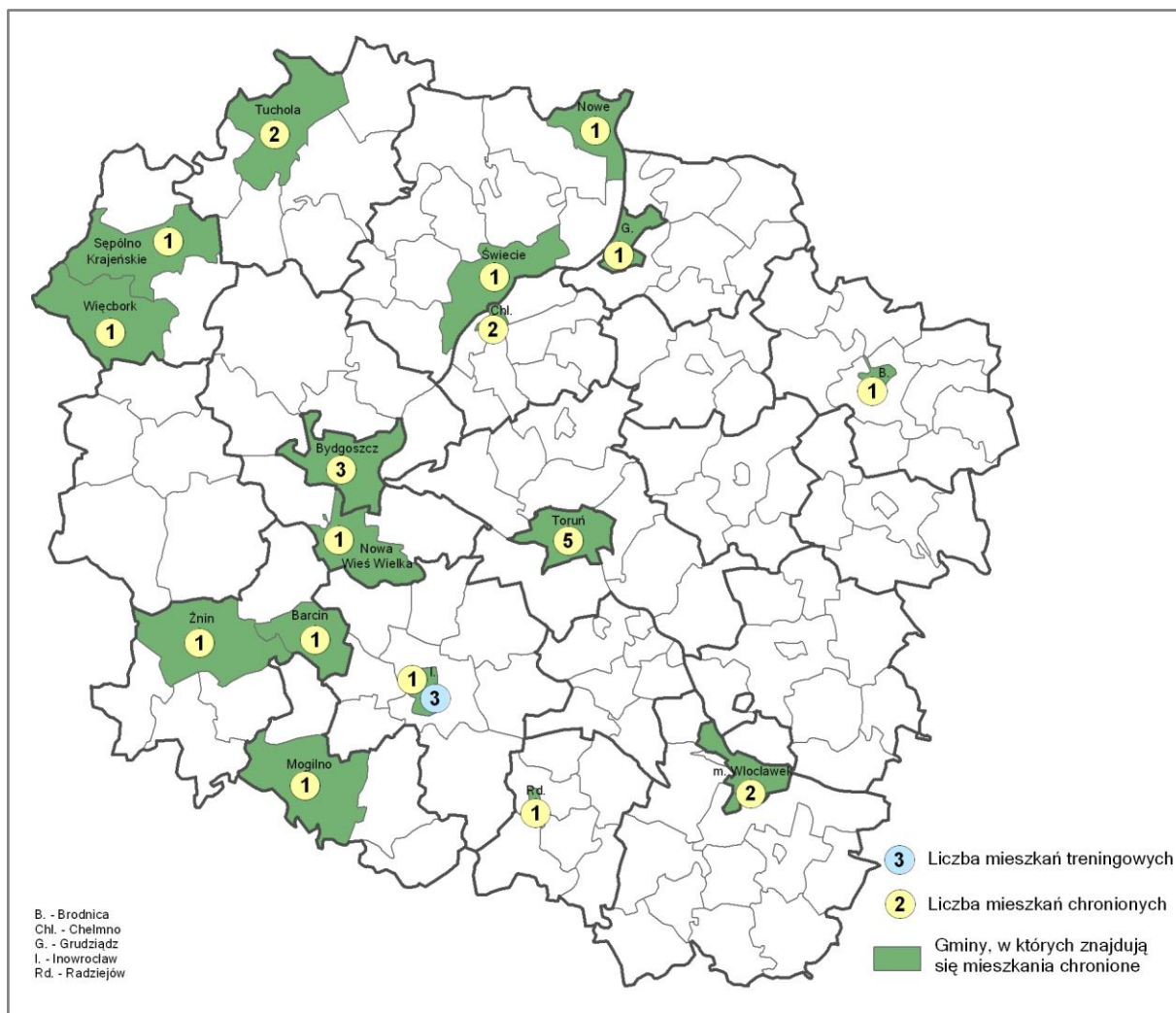
W 2015 r. w województwie działało 26 mieszkań chronionych. Najwięcej z nich znajdowało się w Toruniu (5 mieszkań) i Bydgoszczy (3 mieszkania). W 9 powiatach nie było żadnego mieszkania chronionego, 12 powiatów miało po 1 lub 2 mieszkania. Powiaty, w których nie było żadnego mieszkania chronionego położone były głównie we wschodniej części województwa. Pozytywnie wyróżniały się powiaty w północno-zachodniej części regionu (sępoleński, tucholski, świecki i chełmiński), a także powiat zniński oraz miasto Włocławek.

Miedzy 2010 r. a 2013 r. liczba mieszkań chronionych w województwie wzrastała (o 17 mieszkań), natomiast po 2013 r. zaczęła spadać (do 2015 r. zlikwidowano 9 mieszkań). Najwięcej z nich zamkniętych zostało w Bydgoszczy, powiecie toruńskim i Grudziądzu.

W okresie 2007-2015 w siedmiu powiatach województwa nigdy nie powstały mieszkania chronione (powiecie aleksandrowskim, golubsko-dobrzyńskim, grudziądzkim, lipnowskim, nakielskim, rypińskim i włocławskim). W badanym okresie sytuacja w zakresie mieszkań chronionych najlepiej kształtowała się w największych miastach województwa (Bydgoszczy, Grudziądzu, Toruniu i Włocławku).

Mieszkania treningowe w województwie działają od 2011 r. Jedynym powiatem, na którego obszarze się znajdowały był powiat inowrocławski (konkretnie miasto Inowrocław). Między 2011 r. a 2014 r. zlokalizowane było w Inowrocławiu jedno tego typu mieszkanie, natomiast w 2015 r. funkcjonowały tam 3 mieszkania treningowe.

W Bydgoszczy, Toruniu, Grudziądzu, Włocławku i Grudziądzu mieszkania chronione prowadzone są przez Miejskie Ośrodki Pomocy Rodzinie (MOPR), natomiast w powiatach świeckim, tucholskim i mogileńskim przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie (PCPR). W pozostałych jednostkach mieszkania chronione prowadzą Ośrodki Pomocy Społecznej (OPS).

Ryc. 41. Liczba mieszkań chronionych i treningowych w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych przekazanych przez ROPS w Toruniu

4.1.10. Spółdzielnie socjalne zarejestrowane w KRS

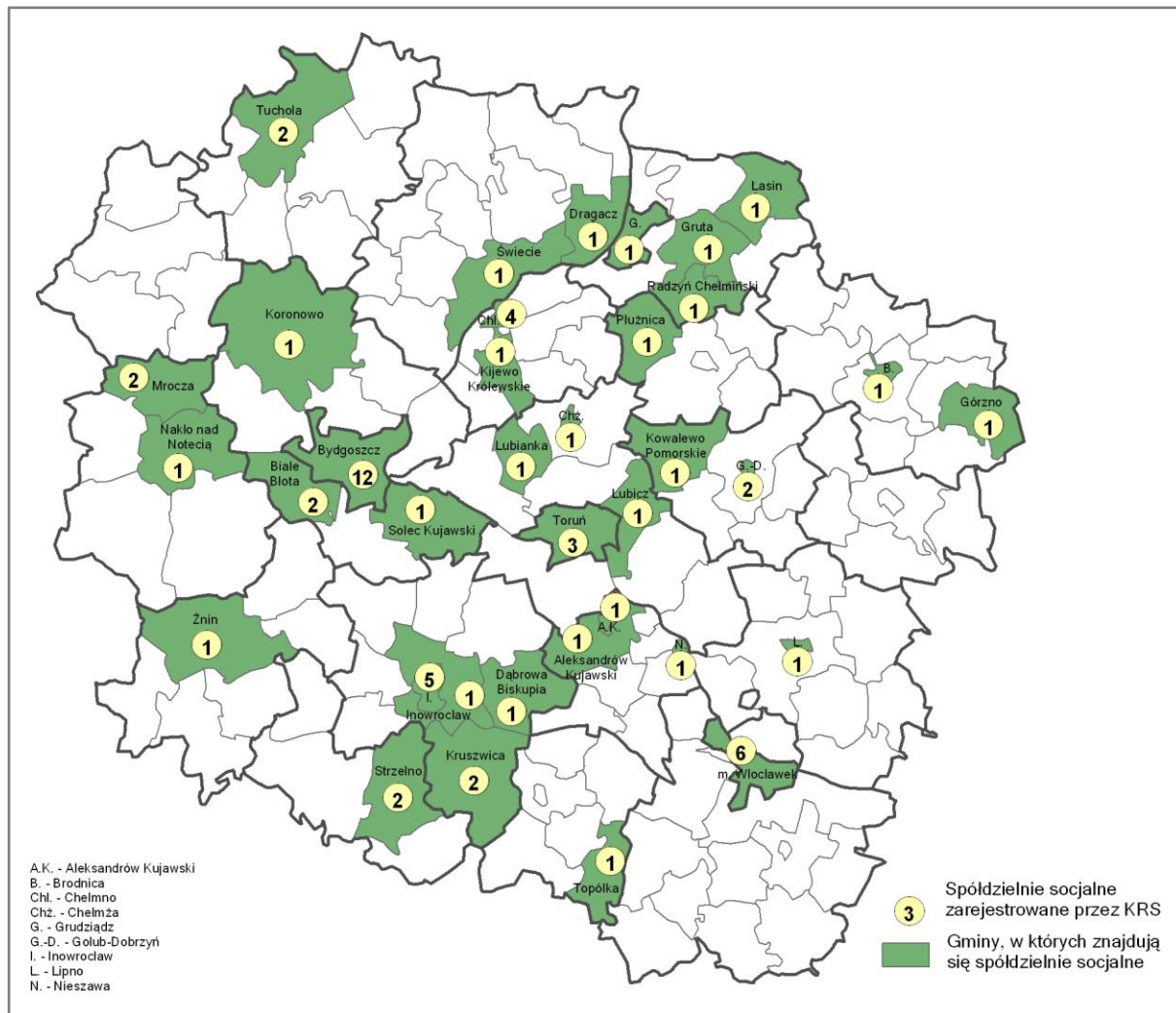
Spółdzielnie socjalne w województwie działają od 2006 r. Ich liczba systematycznie wzrasta. Średnio rocznie między 2006 r. a 2015 r. rejestrowano 7 nowych spółdzielni. Szczególnie dużo spółdzielni zarejestrowano między 2012 r. a 2014 r. (40 nowych spółdzielni).

Najwcześniej spółdzielnie zaczęły powstawać w gminach miejskich Chełmno (od 2006 r.) i Inowrocław (od 2007 r.) oraz gminach miejsko-wiejskich Kruszwica (od 2007 r.) i Świecie (od 2007 r.).

W 2015 r. w województwie zarejestrowanych było 67 spółdzielni socjalnych. Spółdzielnie funkcjonowały w 36 gminach województwa. Najwięcej z nich w miastach Bydgoszczy (12), Włocławku (6), Inowrocławiu (5), Chełmnie (4) i Toruniu (3). Łącznie w tych miastach działało 44,8% wszystkich

zarejestrowanych w województwie spółdzielni socjalnych. W 25 gminach zarejestrowana była tylko jedna spółdzielnia.

W trzech powiatach województwa nie było żadnych spółdzielni socjalnych (powiecie rypińskim, sępoleńskim i powiecie ziemskim włocławskim), natomiast pięć powiatów miało tylko po jednej spółdzielni (powiaty lipnowski, radziejowski, wąbrzeski, żniński i powiat ziemski Grudziądz). Pozytywnie na tle województwa wyróżniał się powiat inowrocławski, w którym działało 9 spółdzielni.

Ryc. 42. Spółdzielnie socjalne zarejestrowane w KRS według informacji z ROPS w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWK-P, na podstawie danych przekazanych przez ROPS w Toruniu

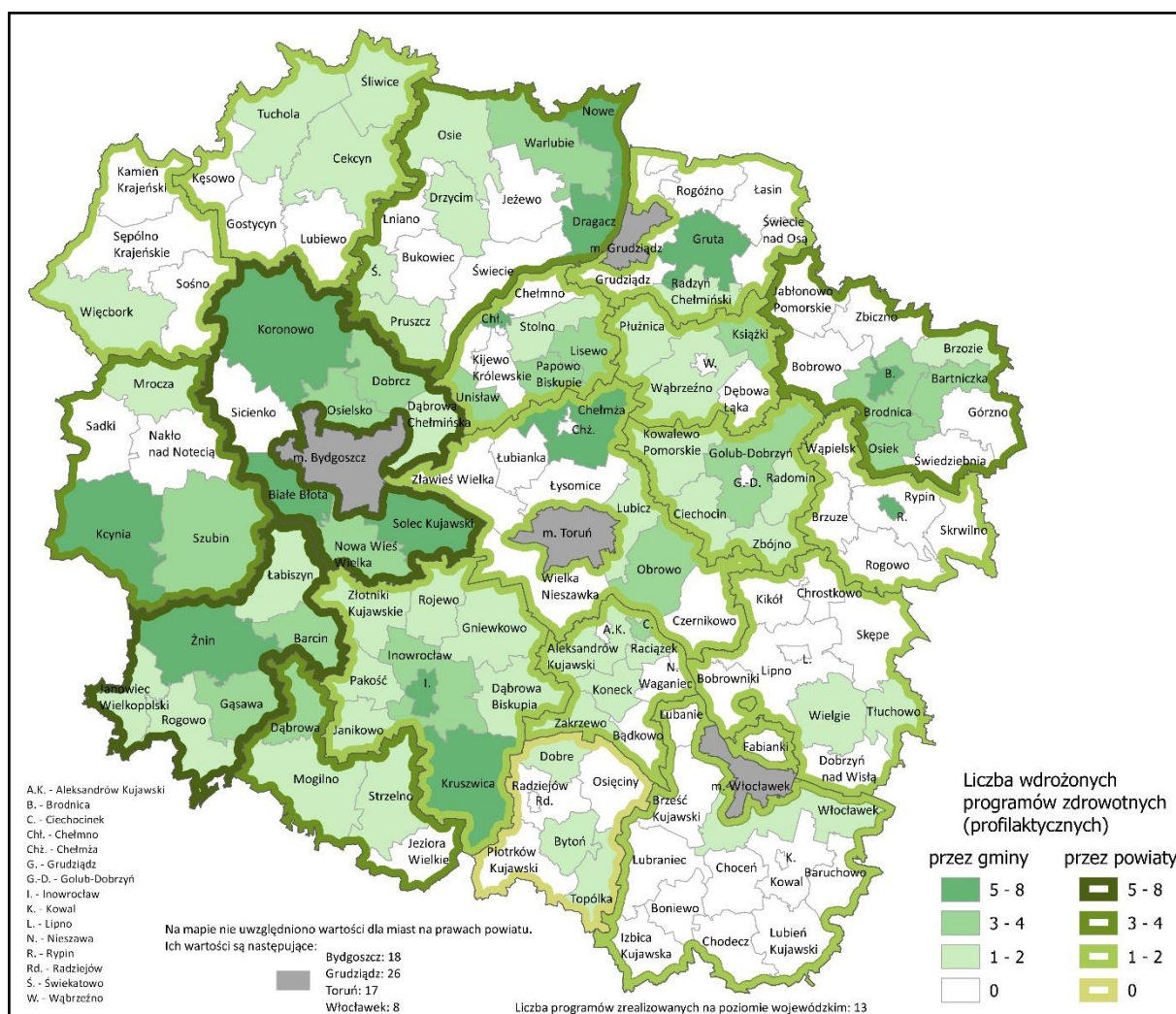
4.1.11. Liczba wdrożonych programów zdrowotnych (profilaktycznych)

W latach 2011-2014 w województwie wdrożonych zostało łącznie 288 programów zdrowotnych. Obszar całego województwa obejmowało 13 z nich.

W powiatach ziemskich najwięcej zrealizowanych programów było w powiecie bydgoskim (8 programów), powiecie żnińskim (6 programów), powiecie brodnickim (4 programy) i powiecie świeckim (4 programy). W 14 powiatach wdrożonych zostało od 1 do 3 programów. Tylko jeden powiat w województwie nie miał wdrożonego żadnego programu zdrowotnego – powiat radziejowski.

Na poziomie gmin najwięcej programów zdrowotnych wdrożono w miastach Grudziądzu (26), Bydgoszczy (18) i Toruniu (17). Poza miastami na prawach powiatu, największa liczba wdrożonych programów (8) występowała w gminach miejsko-wiejskich Solec Kujawski i Kruszwica oraz gminach miejskich Brodnica, Inowrocław i Włocławek. W badanym okresie w 66 gminach (45,8% wszystkich gmin województwa) nie realizowano żadnego programu zdrowotnego.

Generalnie najmniejsza liczba wdrożonych w gminach programów była w południowo-wschodniej części województwa (głównie powiaty lipnowski i włocławski), natomiast największa w południowo-zachodniej (głównie powiaty nakielski, żniński, inowrocławski, bydgoski).

Ryc. 43. Liczba wdrożonych programów zdrowotnych (profilaktycznych) w latach 2011-2014

Źródło: Opracowanie własne KPBPiR we Włocławku – Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych przekazanych przez Urząd Marszałkowski w Toruniu, Departament Spraw Społecznych i Zdrowia (Biuro Programów Profilaktycznych)

4.2. Informacje i rekomendacje wynikające z analizy społeczno-ekonomicznej dla wdrożenia EFS w regionie

Podstawowym wyzwaniem województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie integracji społecznej, jest niwelowanie wszelkich różnicowań w zakresie:

- dostępu do usług publicznych adresowanych do osób niepełnosprawnych,
- dostępu do usług publicznych związanych z usługami opiekuńczymi (w tym opieki zastępczej),
- jakości świadczonej opieki zdrowotnej (adekwatnie do charakteru placówek).

Pozostałe rodzaje wykluczeń podejmowane w tej części analiz, są bezpośrednią pochodną stanu rozwoju gospodarczego oraz społecznego. Działania rekomendowane w innych częściach niniejszego opracowania – związane z poprawą sytuacji na rynku pracy przyczynią się na przykład do niwelowania różnic w sytuacji materialnej gospodarstw domowych, mierzonej głównie uzależnieniem od systemu świadczeń z pomocy społecznej związanych z ubóstwem.

Rekomenduje się interwencję przede wszystkim w zakresie:

- ustanowienia regionalnych standardów funkcjonowania usług opiekuńczych, które z założenia będą co najmniej respektować uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego, ale w niektórych aspektach powinny zapewniać wyższą jakość i/lub dostępność świadczeń,
- tworzenia społecznych i infrastrukturalnych podstaw solidarności międzypokoleniowej.

W ujęciu terytorialnym rekomenduje się:

- dążenie do likwidacji wszelkich dysproporcji w dostępności i jakości usług społecznych, w tym usług opiekuńczych - rozumiane jako preferowanie obszarów wymagających poprawy potencjału ze względu na niewystarczający stan ich rozwoju,
- na obszarach wiejskich preferowanie działań poprawiających dostępność w aspekcie terytorialnym (zwiększanie liczby podmiotów świadczących usługi społeczne celem zwiększenia dostępności do nich),
- w miastach preferowanie działań poprawiających dostępność w aspekcie obciążenia bazy infrastrukturalnej (zwiększanie liczby podmiotów świadczących usługi społeczne celem zmniejszenia obciążenia liczbą osób z nich korzystających),

5. Kumulacja wyzwań społeczno-gospodarczych na obszarach wiejskich

Identyfikacja wyzwań społeczno-gospodarczych na obszarach stricte wiejskich (w rozumieniu podziału administracyjnego – w gminach wiejskich oraz wiejskich częściach gmin miejsko-wiejskich) nie jest możliwa ze względu na brak danych (w niektórych istotnych zagadnieniach dane publikowane są wyłącznie w ujęciu gmin, a więc w gminach miejsko-wiejskich, których w kujawsko-pomorskim jest 35, bez podziału na część miejską i wiejską), ale też często jest bezzasadna (bo gminy miejsko-wiejskie funkcjonują jako jeden organizm administracyjny realizujący swoje zadania własne na terenie całej jednostki, a więc np. dostępność usług powinna się tu bilansować w ujęciu całej jednostki, a nie w podziale na miasto i obszary wiejskie, jak też funkcjonują jako jeden lokalny system społeczno-gospodarczy, a więc wskaźniki stanu rozwoju społeczno-gospodarczego są miarodajne dopiero przy całościowym spojrzeniu), dlatego też analizie poddane zostały gminy wiejskie oraz miejsko-wiejskie (o łącznej liczbie 127 jednostek).

Wskaźniki będące podstawą oceny wewnątrzregionalnego zróżnicowania w zakresie wyzwań społeczno-gospodarczych są właściwe do oceny stanu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, ale nie są właściwe do porównań tych kategorii gmin z gminami miejskimi (ze względu na specyfikę gmin miejskich, przyjmują one w nich nieporównywalne wartości), więc zrezygnowano z waloryzacji gmin miejskich.

Zastosowane wskaźniki w sposób bezpośredni lub pośredni nawiązują do problematyki poruszanej we wcześniejszych częściach opracowania. W celu zidentyfikowania obszarów, w których zachodzi kumulacja wyzwań społeczno-gospodarczych, posłużono się ośmioma wskaźnikami dotyczącymi:

- udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców w roku 2015,
- liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w roku 2015,
- udziału osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w roku 2015,
- zasięgu korzystania z pomocy społecznej (rozumianym jako udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem) w roku 2014,
- zmiany liczby ludności w okresie 2010-2015,
- dochodów własnych gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca za rok 2015 (wszystkie powyższe dane z BDL GUS),
- średniego wyniku sprawdzianu szóstoklasistów z części pierwszej (j. polski, matematyka)⁹ za lata 2014-2016 (dane z OKE w Gdańsku)
- udziału gospodarstw rolnych o powierzchni do 1 ha w ogólnej liczbie gospodarstw w 2010 roku (dane z BDL GUS na podstawie PSR 2010).

Należy wspomnieć, że część analizowanych danych pochodzi ze starszych lat (jest to podyktowane brakiem ich dostępności za okres obecny), aczkolwiek ocenia się, że nie podlegają one tak dynamicznym zmianom, by tak nieznaczna dezaktualizacja wpływała na wyniki oceny. Należy podkreślić, że w analizie uwzględniono zagadnienia cechujące się dosyć dużą trwałością (inercją), a więc dokonana identyfikacja zjawisk problemowych ma charakter nie tylko doraźny (dla danego przekroju czasowego) ale ukazuje stan stosunkowo trwały.

Na podstawie zebranych danych dokonano obliczeń polegających na wydzieleniu klas o rozpiętości od najniższej, do najwyższej wartości wskaźnika dla danej cechy. Wartości graniczne przedziałów wyznaczone zostały na podstawie metody średnich zagnieżdżonych, która polegała w tym przypadku na wyliczeniu wartości przeciętnych z wartości wskaźników dla 127 badanych gmin, a w drugim kroku - na wyliczaniu kolejnych wartości średnich dla grup gmin lokujących się powyżej i poniżej średniej wyliczonej z całej populacji. W ten sposób wyróżniono cztery przedziały - uzyskano cztery grupy gmin (po dwie powyżej i poniżej wyliczonej ze wskaźników dla 127 badanych jednostek wartości przeciętnej,

⁹ Od roku 2015 sprawdzian przeprowadzany na nowych zasadach (cz. 1. j. polski i matematyka, cz. 2. j. obcy)

określone odpowiednio jako: 1 – grupa zdecydowanie powyżej średniej wojewódzkiej, 2 – grupa powyżej średniej wojewódzkiej, 3 – grupa poniżej średniej wojewódzkiej, 4 – grupa zdecydowanie poniżej średniej wojewódzkiej). Ostatnim krokiem było podzielenie na takich samych zasadach przedziału znajdującego się bezpośrednio poniżej wartości przeciętnej dla 127 gmin (czyli grupy 3).

W zakresie każdej z ośmiu badanych cech, do kategorii uznanych za wykazujące cechy problemowe, zaliczono gminy, które w wyniku wyżej opisanych klasyfikacji znalazły się w grupie 4, oraz w dolnej części grupy 3 po dokonaniu jej podziału. Do kategorii gmin uznanych za wykazujące cechy problemowe, nie zaliczono więc wszystkich gmin lokujących się poniżej wartości przeciętnych, ale tylko gminy lokujące się wyraźnie poniżej przeciętnych.

Na załącznikach ilustrujących przestrzenny rozkład klasyfikacji gmin w zakresie każdej z analizowanych cech:

- barwą zieloną oznaczone zostały gminy o najlepszej waloryzacji, przy czym barwą ciemnozieloną oznaczono przedziały o szczególnie korzystnej sytuacji,
- barwą jasnobrązową oznaczone zostały gminy o przeciętnej waloryzacji,
- barwą czerwoną (gminy problemowe) oznaczone zostały gminy o najłubszej waloryzacji, przy czym kolorem ciemnoczerwonym oznaczono gminy o szczególnie niekorzystnej sytuacji. Są to gminy wykazujące sytuację problemową.

Podstawą uznania gminy za problemową w ujęciu syntetycznym, było zaliczenie jej do kategorii problemowych w zakresie przynajmniej czterech analizowanych wskaźników częściowych.

Na podstawie mapy syntetycznej przedstawiającej informację o sumie wskaźników, w zakresie których gmina została uznana za problemową, wyznaczyć można kilka wyraźnych obszarów problemowych w skali regionu, cechujących się często dużą zwartością terytorialną.

Pierwszym, a zarazem największym pod względem liczby gmin obszarem o wzmożonym nasileniu problemów jest część południowo-wschodnia województwa, obejmująca gminy powiatów: włocławskiego (Chocień, Chodecz, Lubraniec, Izbica Kujawska, Lubień Kujawski, Kowal, Boniewo), radziejowskiego (Topólka, Piotrków Kuj., Bytów, Radziejów, Osiecin, Dobro) oraz aleksandrowskiego (Zakrzewo, Koneck, Aleksandrów Kuj., Raciążek). Należy zaznaczyć, iż w przypadku połowy z wymienionych gmin zdiagnozowano przynajmniej 6 negatywnych wskaźników (z czego w gminie Chocień, jako jednej z dwóch najgorzej wypadających w województwie zanotowano 7 negatywnych wskaźników). W powyższych gminach obserwuje się bardzo trudną sytuację w zakresie: wysokiego bezrobocia (w 16 spośród 17 gmin), dużego udziału osób w wieku poprodukcyjnym (w 16 gminach) oraz utraty liczby mieszkańców (w 16 gminach), a ponadto niskich dochodów własnych samorządów (w 12 gminach) oraz niskiego wskaźnika przedsiębiorczości wśród osób w wieku produkcyjnym (w 12 gminach).

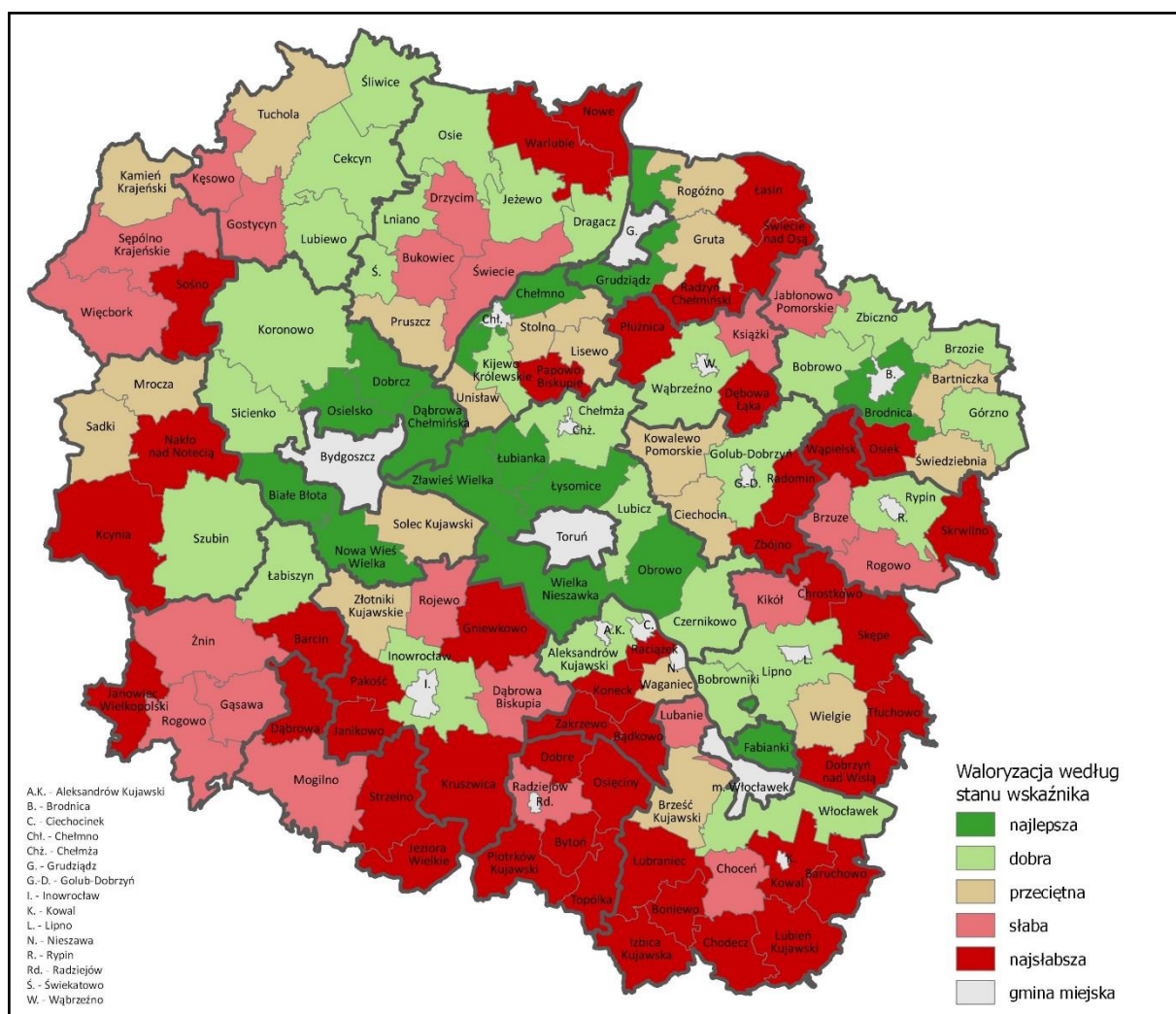
Drugim obszarem problemowym zwartym terytorialnie jest część wschodnia województwa, obejmująca gminy powiatów: rypińskiego (Skrwilno, Rogowo, Brzuze, Wąpielsk), lipnowskiego (Chrostkowo, Lipno, Bobrowniki, Wielgie, Tłuchowo, Dobrzyń nad Wisłą), golubsko-dobrzyńskiego (Radomin, Zbójno), brodnickiego (Świdziebna) oraz włocławskiego (Lubanie). W przypadku wymienionych gmin obserwuje się nasilenie problemów związanych przede wszystkim z: niskim wskaźnikiem przedsiębiorczości (w 12 spośród 14 gmin), wysokim stopniem korzystania rodzin z pomocy społecznej (w 12 gminach) oraz niskimi dochodami własnymi jednostek samorządowych (w 11 gminach) i utratą liczby mieszkańców (w 10 gminach).

Trzecim (znacznie mniejszym od wcześniejszych) obszarem o nasileniu problemów społeczno-gospodarczych jest północno-wschodnia część województwa, obejmująca gminy z powiatów: grudziądzkiego (Świecie nad Osą, Radzyń Chełmiński) oraz wąbrzeskiego (Książki, Dębowa Łąka), w których największy problem stanowią: utrata liczby mieszkańców (we wszystkich gminach), problemy z edukacją związane z niskim poziomem zdawalności sprawdzianu szóstoklasistów (we wszystkich gminach) oraz niski wskaźnik przedsiębiorczości (w 3 gminach).

Ponadto w obrębie województwa kujawsko-pomorskiego występują również pojedyncze lub dwie sąsiadujące ze sobą gminy, w których zidentyfikowano co najmniej 4 negatywne wskaźniki ze sfery społeczno-gospodarczej i są to gminy: Strzelno-Jeziora Wielkie, Kcynia-Sadki, Więcbork-Sośno oraz Nowe, Papowo Biskupie, Brzozie, Rogóźno, Tuchola, Rojewo i Dąbrowa.

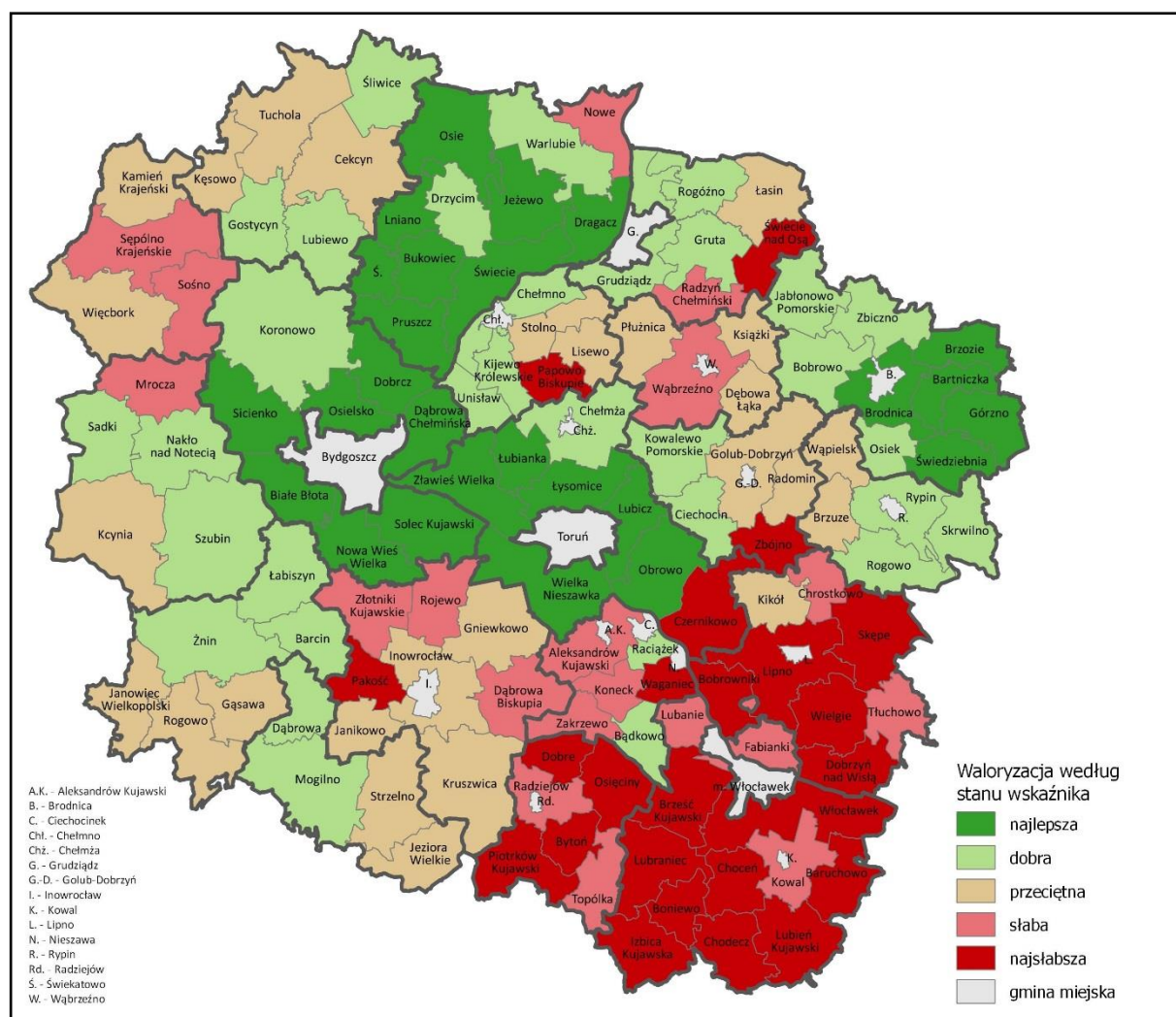
Z drugiej strony należy wspomnieć o gminach, w których notuje się bardzo korzystne wartości wskaźników. Dotyczy to głównie gmin będących w bezpośrednim sąsiedztwie najlepiej rozwiniętych ośrodków miejskich w regionie, tj.: Bydgoszczy, Torunia oraz w nieco mniejszym stopniu Inowrocławia, Grudziądza i Brodnicy. Sytuacja ta jest pochodną procesów suburbanizacyjnych, co przejawia się wzmożoną migracją mieszkańców (głównie w wieku produkcyjnym) z terenów miast na obszary podmiejskie (gmin w bezpośrednim sąsiedztwie) i wiąże się z uruchamianiem złożonych procesów społeczno-gospodarczych o generalnie pozytywnym charakterze.

Podsumowując, na terenie województwa w 48 spośród 127 gmin (co stanowi ok. 38%) występuje kumulacja wyzwań społeczno-gospodarczych, rozumiana jako nasilenie problemów społeczno-gospodarczych, które zostały zdiagnozowane na podstawie negatywnych wskaźników.

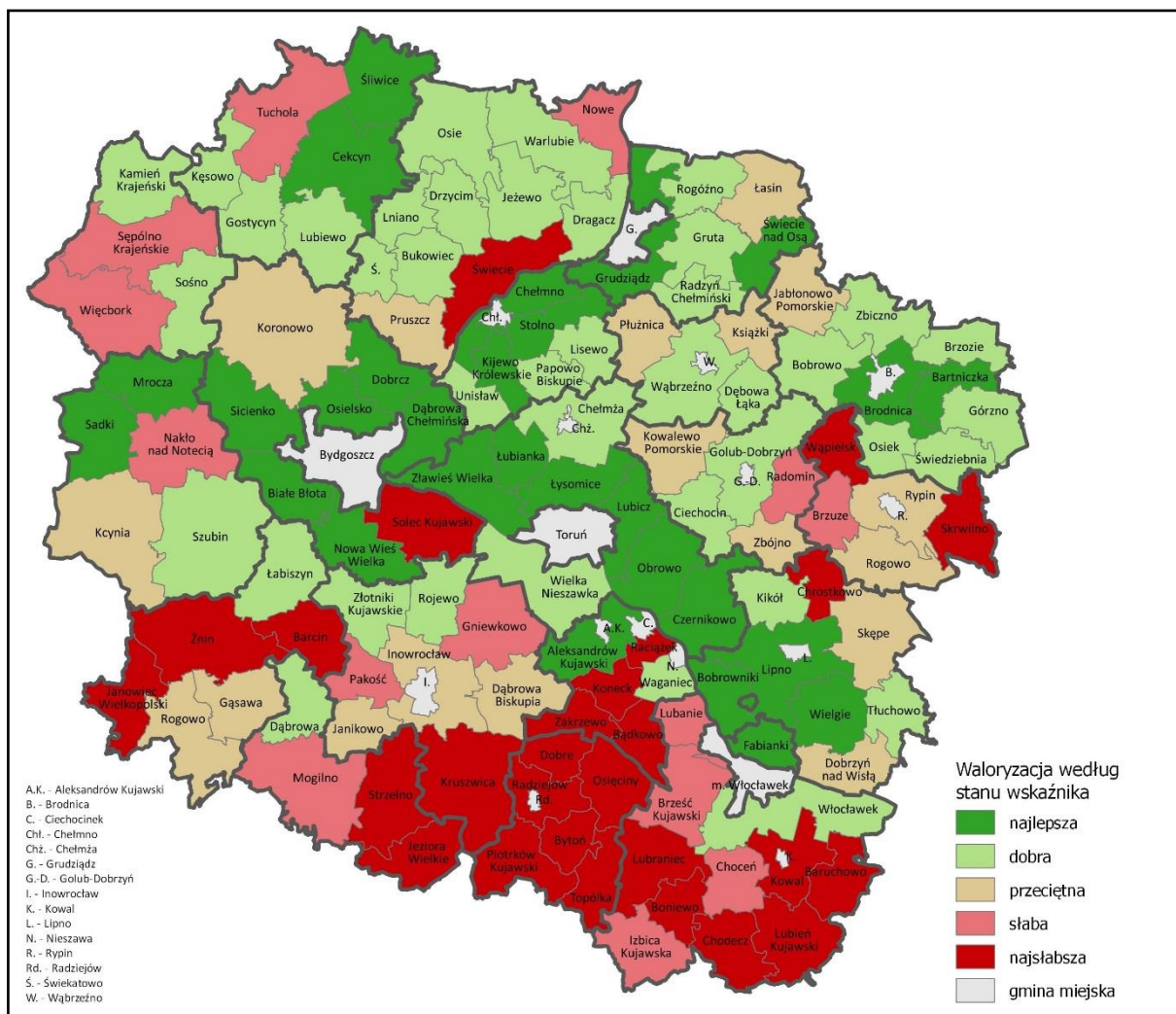
Ryc. 44. Wskaźnik cząstkowy 1 – procentowe zmiany liczby ludności w okresie 2010-2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPIR w Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

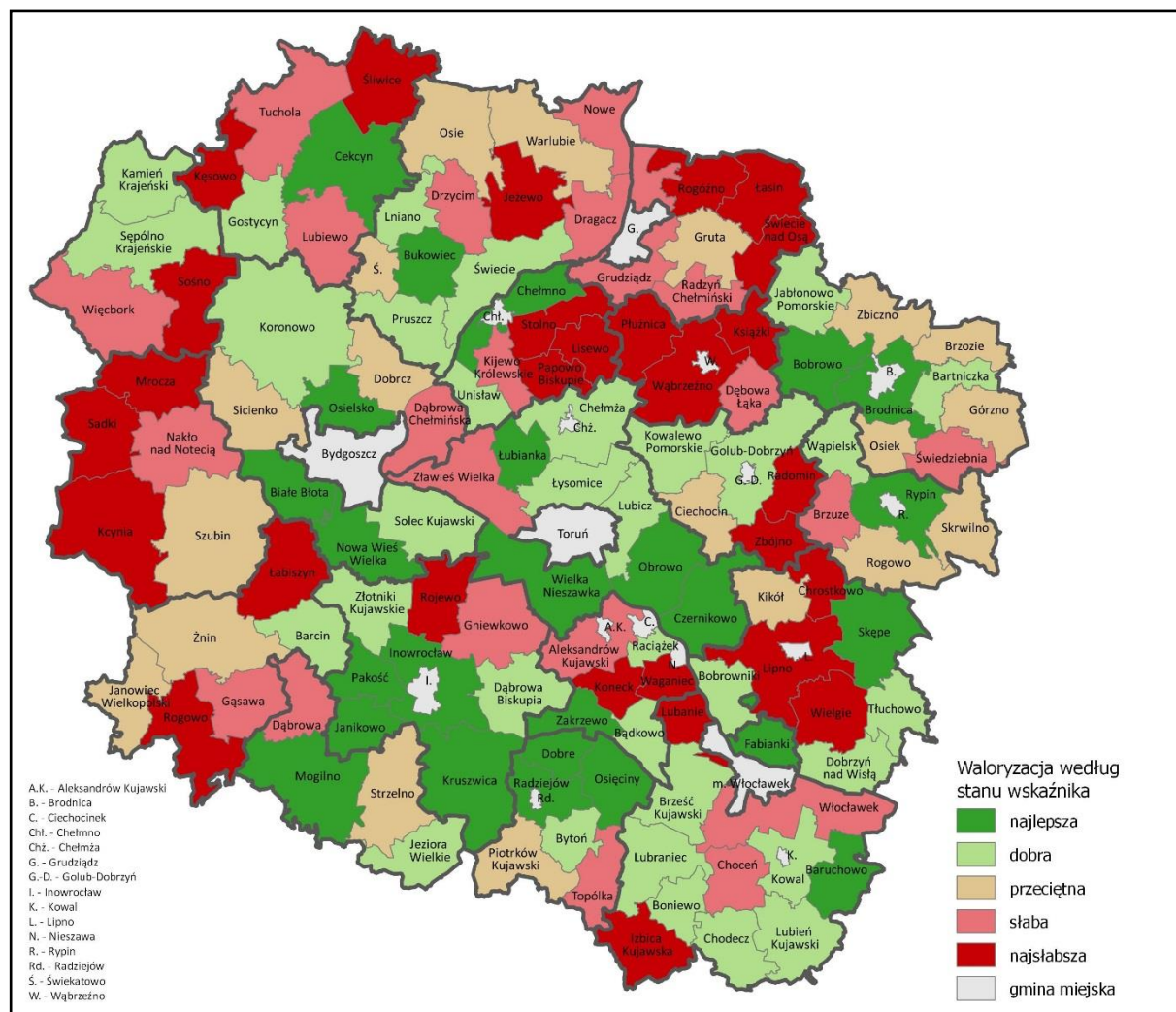
Ryc. 45. Wskaźnik cząstkowy 2 – udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

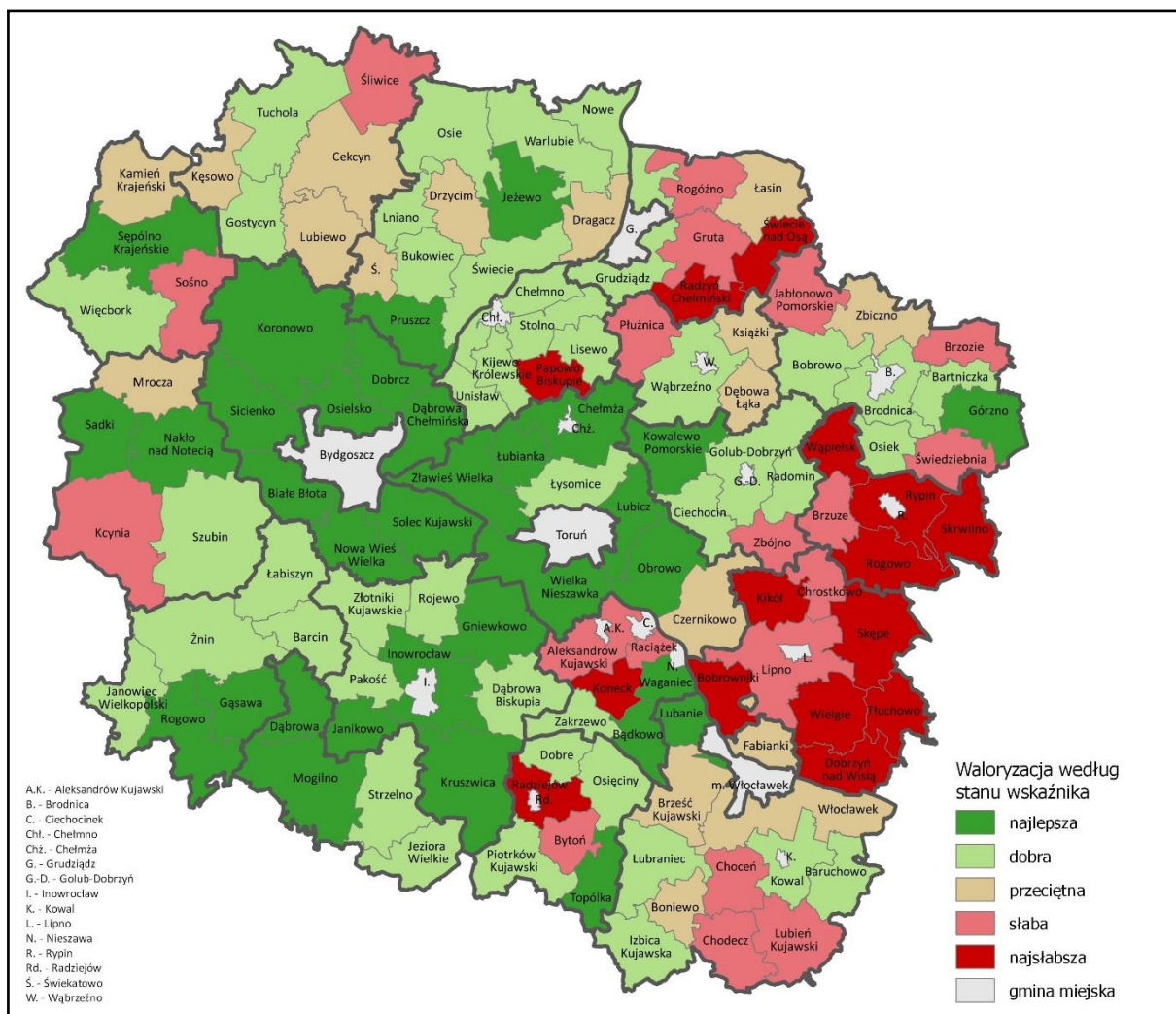
Ryc. 46. Wskaźnik częstkowy 3 – udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

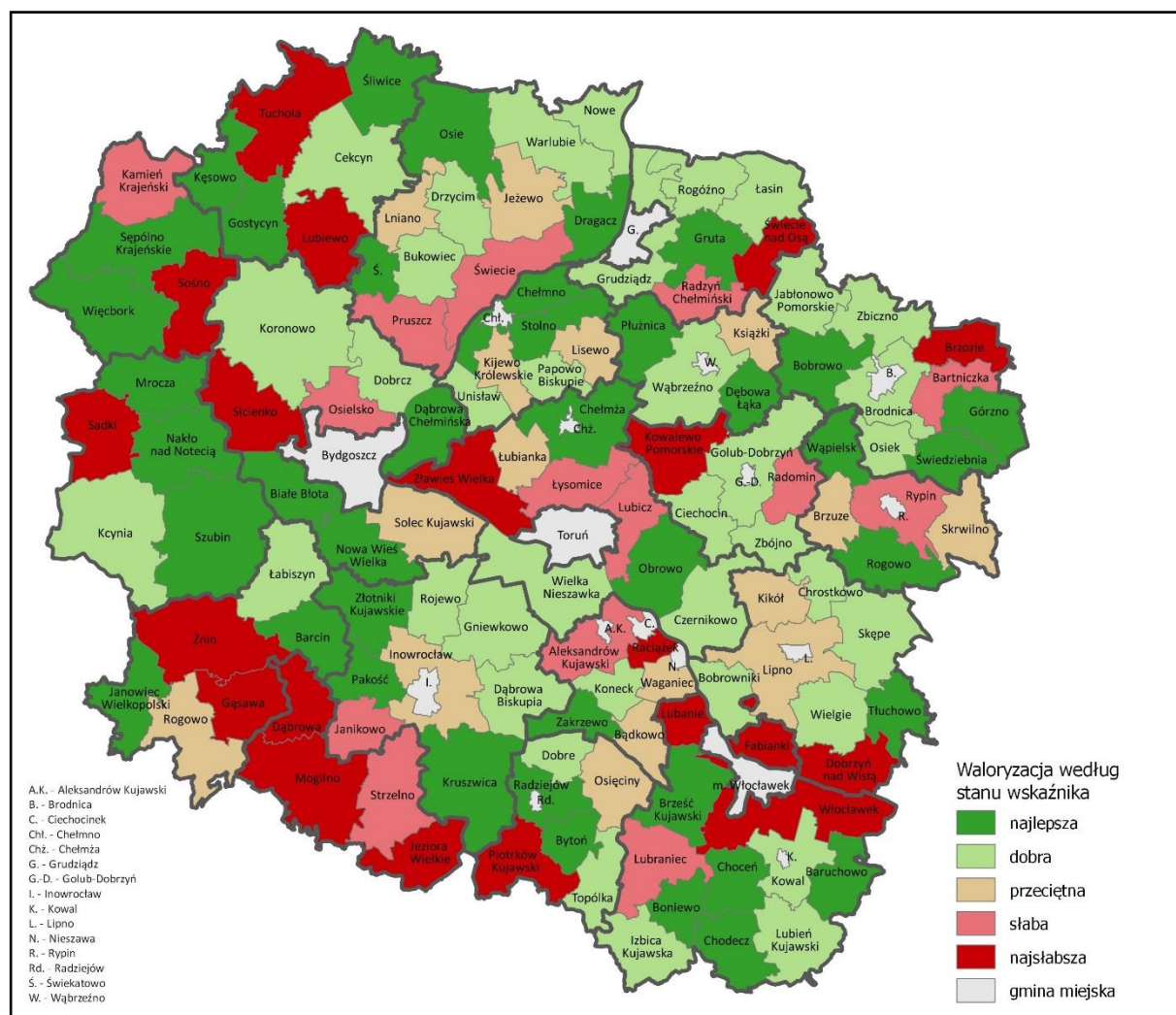
Ryc. 47. Wskaźnik cząstkowy 4 – średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów z części 1 (j. polski, matematyka) za lata 2014-2016

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z OKE w Gdańsku

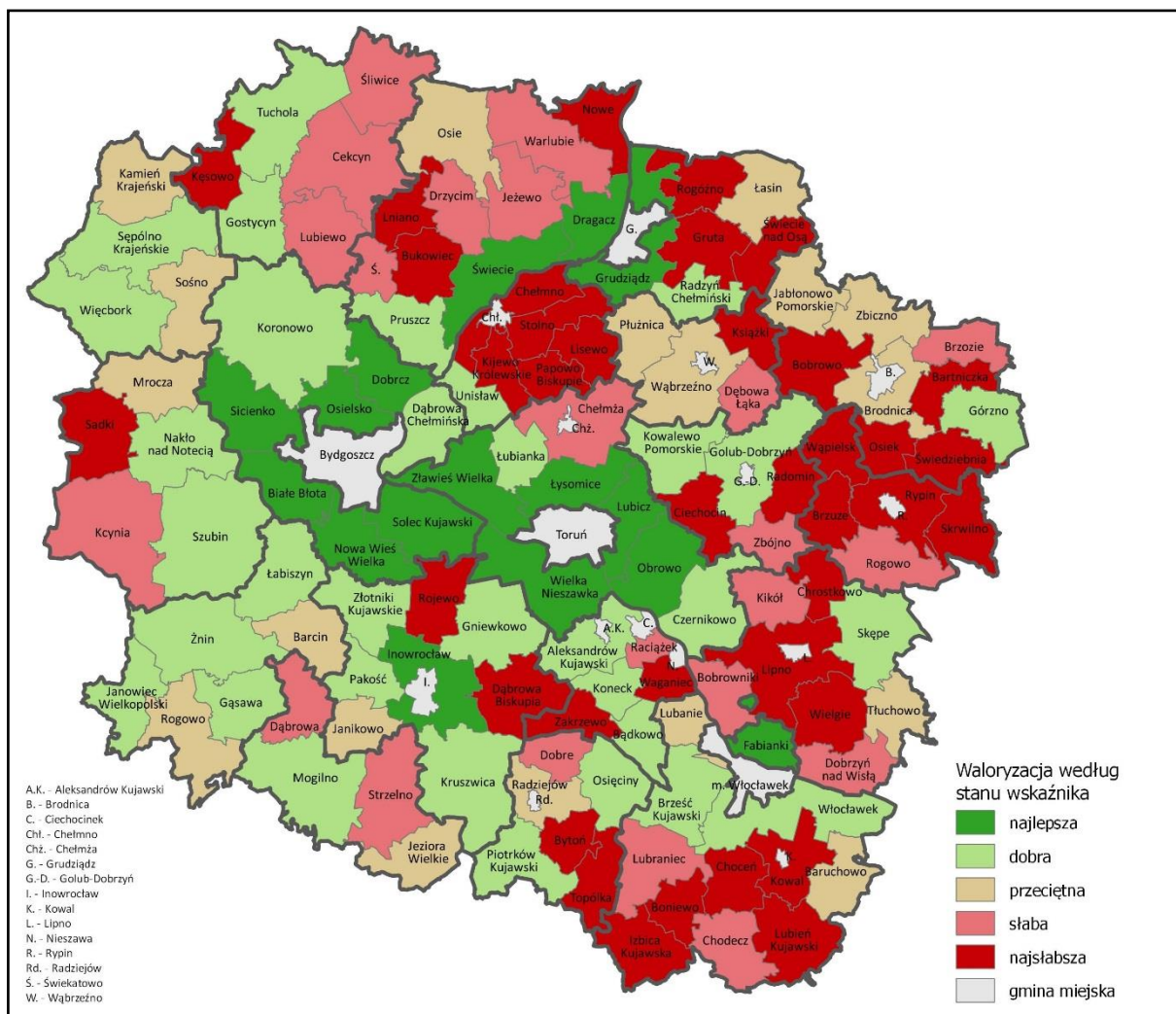
Ryc. 48. Wskaźnik częstkowy 5 – zasięg korzystania z pomocy społecznej, rozumiany jako udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem w roku 2014

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

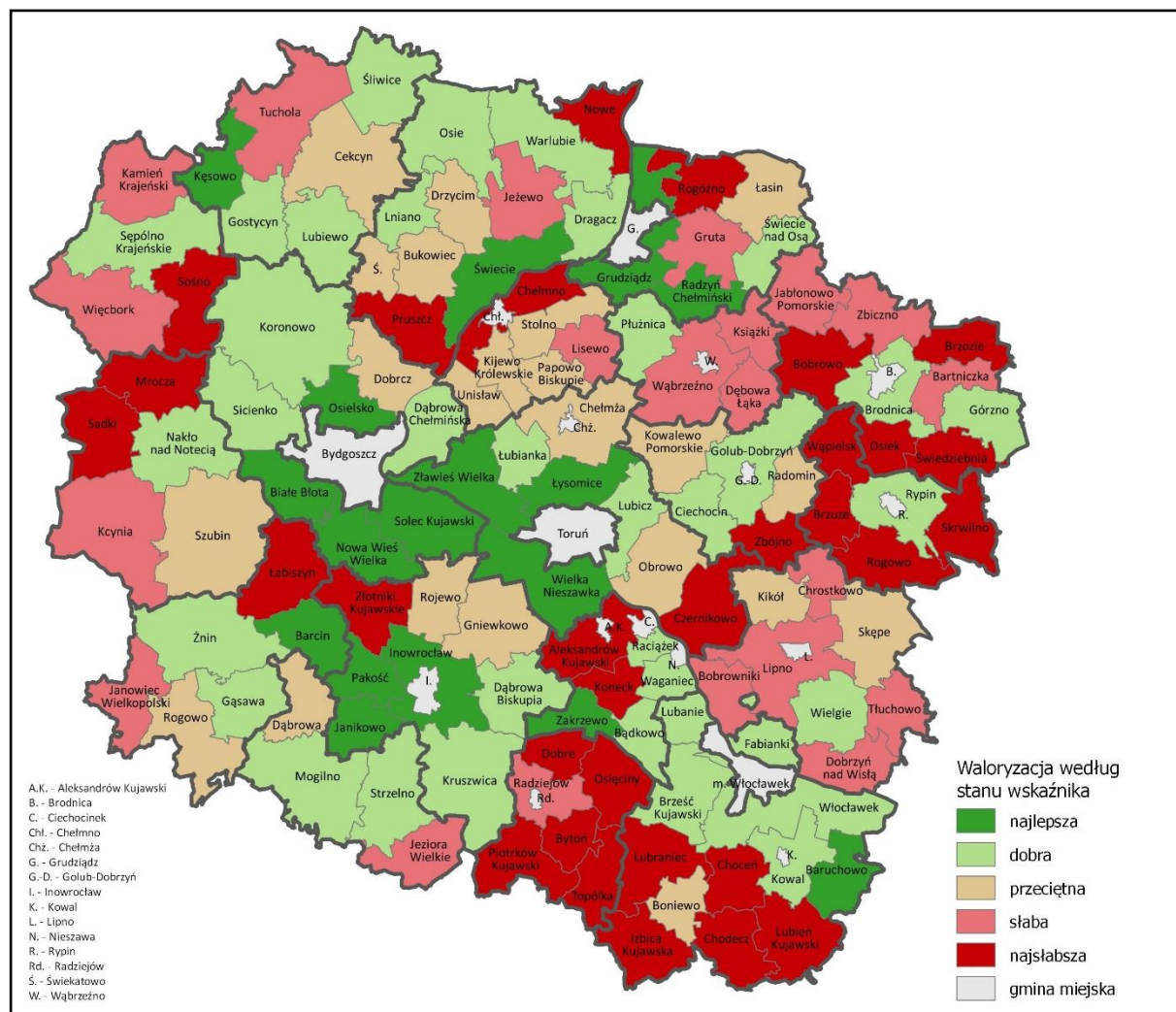
Ryc. 49. Wskaźnik cząstkowy 6 – udziału gospodarstw rolnych o powierzchni do 1 ha w ogólnej liczbie gospodarstw w 2010 roku

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z Powszechnego Spisu Rolnego 2010

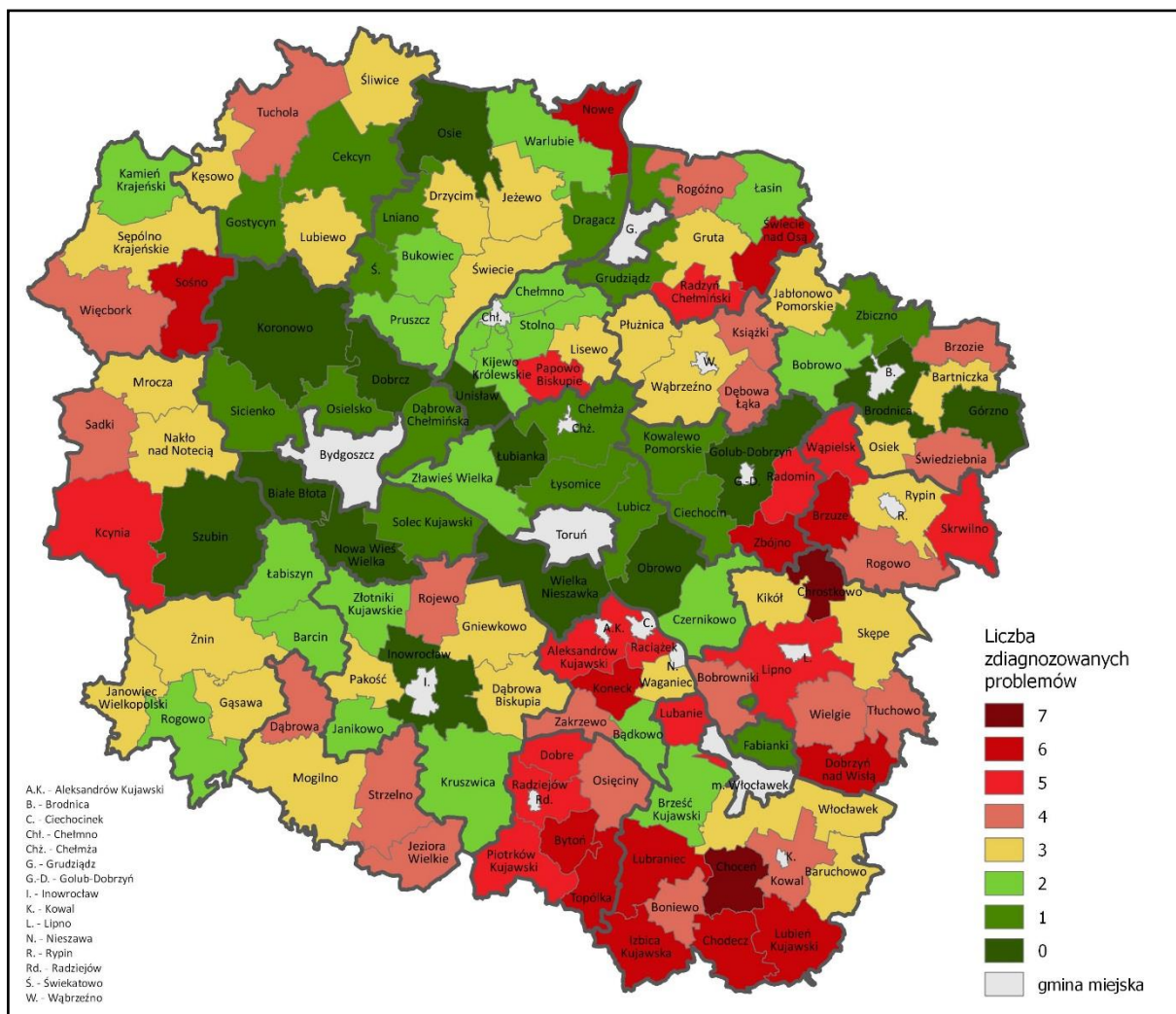
Ryc. 50. Wskaźnik cząstkowy 7 – Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w roku 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

Ryc. 51. Wskaźnik cząstkowy 8 – dochody własne gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca za rok 2015

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy, na podstawie danych z BDL GUS

Ryc. 52. Liczba zdiagnozowanych problemów

Źródło: Opracowanie własne KPBPPiR we Włocławku - Oddział w Bydgoszczy

6. Spis wskaźników przedstawionych w analizie

1.1.1.	Liczba ludności.....	16
1.1.2.	Zmiany liczby ludności.....	17
1.1.3.	Udział ludności zamieszkującej w miastach.....	18
1.1.4.	Liczba ludności w podziale na mężczyzn i kobiety.....	19
1.1.5.	Wskaźnik feminizacji.....	20
1.1.6.	Gęstość zaludnienia.....	21
1.1.7.	Przyrost naturalny.....	22
1.1.8.	Liczba dzieci w wieku do lat 3.....	23
1.1.9.	Liczba dzieci do lat 3 i w wieku 3-6 lat na 1000 mieszkańców.....	24
1.1.10.	Liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3.....	25
1.1.11.	Liczba dzieci w wieku do 3 lat na 1 miejsce opieki.....	26
1.1.12.	Liczba i udział ludności w wieku przedprodukcyjnym.....	27
1.1.13.	Liczba i udział ludności w wieku produkcyjnym.....	29
1.1.14.	Liczba i udział ludności w wieku poprodukcyjnym.....	31
1.1.15.	Liczba i udział ludności powyżej 50. roku życia.....	33
1.1.16.	Liczba i udział osób powyżej 80 roku życia w ludności ogółem.....	35
1.1.17.	Wskaźnik obciążenia demograficznego osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.....	36
1.1.18.	Saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych.....	37
1.1.19.	Uśrednione saldo migracji na 1000 mieszkańców.....	40
2.1.1.	Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata.....	42
2.1.2.	Szacowany wskaźnik zatrudnienia na lata 2018, 2020, 2023.....	42
2.1.3.	Bezrobotni długookresowi.....	42
2.1.4.	Liczba i udział osób bezrobotnych wg grup wiekowych w ogólnej liczbie bezrobotnych.....	44
2.1.5.	Liczba i udział osób bezrobotnych wg poziomu wykształcenia w ogólnej liczbie bezrobotnych w powiatach w latach 2007-2015.....	47
2.1.6.	Udział osób bezrobotnych bez wykształcenia w ogóle bezrobotnych.....	49
2.1.7.	Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON.....	49
2.1.8.	Stopa bezrobocia rejestrowanego.....	51
2.1.9.	Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.....	52
2.1.10.	Liczba osób biernych zawodowo.....	53
2.1.11.	Liczba osób niskowykwalifikowanych.....	53
2.1.12.	Liczba osób z niepełnosprawnościami i liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy.....	54
2.1.13.	Liczba osób bezrobotnych z ustalonym profilem pomocy (I, II, III).....	56
2.1.14.	Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.....	60
2.1.15.	Średni okres poszukiwania pracy.....	61
2.1.16.	Poszukiwane na rynku pracy umiejętności.....	62
2.1.17.	Wewnątrzregionalne bariery mobilności geograficznej na rynku pracy.....	62
2.1.18.	Efektywność urzędów pracy.....	64
2.1.19.	Ocena jakościowa wsparcia kierowanego na rozpoczęcie działalności osób bezrobotnych.....	65
2.1.20.	Wewnątrzregionalne różnicowanie przedsiębiorczości - liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON.....	65
2.1.21.	Wewnątrzregionalne różnicowanie przedsiębiorczości – liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON.....	66
2.1.22.	Wewnątrzregionalne różnicowanie przedsiębiorczości – liczba podmiotów wykreślonych z rejestru REGON.....	67
2.1.23.	Lista regionalnych specjalizacji inteligentnych.....	68
3.1.1.	Liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat).....	71
3.1.2.	Liczba miejsc opieki nad dziećmi powyżej 3 roku życia.....	72
3.1.3.	Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.....	73
3.1.4.	Dostępność pracowników o kompetencjach poszukiwanych przez pracodawców.....	75
3.1.5.	Uczestnictwo w kształceniu ustawicznym.....	77
3.1.6.	Kompetencje osób dorosłych.....	77
3.1.7.	Liczba uczniów i szkół podstawowych i gimnazjalnych.....	78
3.1.8.	Liczba uczniów i szkół ponadgimnazjalnych.....	79

3.1.9. Liczba szkół zawodowych	80
3.1.10. Liczba uczniów szkół zawodowych	81
3.1.11. Udział absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych	82
3.1.12. Liczba bezrobotnych absolwentów szkół zawodowych.....	83
3.1.13. Udział osób z wykształceniem wyższym w grupie osób w wieku 13 lat i więcej	84
3.1.14. Jakość oraz związek między szkolnictwem zawodowym a rynkiem pracy	84
3.1.15. Losy absolwentów według typów szkół ze szczególnym uwzględnieniem szkolnictwa zawodowego	87
4.1.1. PKB na jednego mieszkańca	91
4.1.2. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	92
4.1.3. Szacowany wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym na lata 2018, 2020, 2023	93
4.1.4. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tysięcy ludności, powody korzystania z pomocy społecznej	93
4.1.5. Liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej	94
4.1.6. Wydatki z budżetów gmin i miast na prawach powiatu na pomoc społeczną	95
4.1.7. Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.....	96
4.1.8. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych, w rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych	97
4.1.9. Liczba mieszkań chronionych i treningowych	98
4.1.10. Spółdzielnie socjalne zarejestrowane w KRS.....	99
4.1.11. Liczba wdrożonych programów zdrowotnych (profilaktycznych)	100

7. Spis map

Ryc. 1. Liczba ludności w gminach województwa w 2015 r.	16
Ryc. 2. Zmiany liczby mieszkańców gmin w województwie w latach 2007-2015	17
Ryc. 3. Liczba ludności w podziale na mężczyzn i kobiety w roku 2015	19
Ryc. 4 Gęstość zaludnienia i lesistości w gminach województwa w 2015 r.	22
Ryc. 5. Liczba dzieci w wieku do 3 lat w roku 2015.....	24
Ryc. 6. Liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w roku 2014	26
Ryc. 7. Liczba dzieci w wieku do 3 lat przypadająca na 1 miejsce opieki wg gmin w 2014 r.	27
Ryc. 8. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej) w ogólnej liczbie ludności w gminach województwa w 2015 r.....	28
Ryc. 9. Udział ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności w gminach województwa w roku 2015	30
Ryc. 10. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w gminach województwa w 2015 r.	32
Ryc. 11. Udział ludności powyżej 50. roku życia w ogólnej liczbie ludności w gminach województwa w roku 2015	34
Ryc. 12. Udział ludności w wieku powyżej 80 roku życia w ludności ogółem w gminach województwa w 2015 r.	36
Ryc. 13. Wskaźnik obciążenia demograficznego osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach województwa w roku 2015.....	37
Ryc. 14. Saldo migracji wewnętrznych (osoby – suma dla lat 2012-2014).....	38
Ryc. 15. Saldo migracji zewnętrznych (osoby – suma dla lat 2012-2014).....	39
Ryc. 16. Udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy w liczbie bezrobotnych ogółem w 2015 roku... 44	
Ryc. 17. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w sekcjach C, F, H na 1000 mieszkańców w roku 2015.....	51
Ryc. 18. Stopa bezrobocia rejestrowanego w roku 2015	52
Ryc. 19. Udział osób niepełnosprawnych prawnie w ogólnej liczbie ludności w powiatach wg danych z NSP 2011	55
Ryc. 20. Udział osób bezrobotnych z niepełnosprawnością zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy w roku 2015 56	
Ryc. 21. Liczba osób bezrobotnych z ustalonym profilem pierwszym pomocy (bezrobotni aktywni) w roku 2015	57
Ryc. 22. Udział osób bezrobotnych z ustalonym profilem drugim pomocy (wymagający wsparcia) w roku 2015	58
Ryc. 23. Udział osób bezrobotnych z ustalonym profilem trzecim pomocy (oddaleni od rynku pracy) w roku 2015.....	59
Ryc. 24. Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w roku 2015.....	61
Ryc. 25. Dostępność czasowa ośrodków powiatowych	63
Ryc. 26. Wewnątrzregionalna drogowa dostępność czasowa ośrodków wojewódzkich.....	63
Ryc. 27. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w roku 2015	66
Ryc. 28. Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w roku 2015	67
Ryc. 29. Liczba podmiotów wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w roku 2015.....	68
Ryc. 30. Liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) w roku 2015	71

Ryc. 31. Liczba miejsc opieki nad dziećmi, w tym dla dzieci z niepełnosprawnością powyżej 3 roku życia w roku 2015	72
Ryc. 32. Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach podstawowych i gimnazjach (razem ze szkołami specjalnymi) w roku szkolnym 2015/2016	74
Ryc. 33. Liczba szkół zawodowych i uczniów w szkołach zawodowych w roku 2015.....	81
Ryc. 34. Udział absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych (%) w roku szkolnym 2015/2016.....	82
Ryc. 35. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem zawodowym w ogólnej liczbie bezrobotnych w roku 2015	83
Ryc. 36. PKB na jednego mieszkańca w roku 2013	91
Ryc. 37. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności oraz powody przyznania pomocy rodzinom w roku 2014.....	94
Ryc. 38. Liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej, powiaty o najwyższym (powyżej 10%) i najniższym (poniżej 5%) udziale osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w roku 2014	95
Ryc. 39. Wydatki z budżetów gmin i miast na prawach powiatu na pomoc społeczną w roku 2015.....	96
Ryc. 40. Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej instytucjonalnej i nieinstytucjonalnej w roku 2015	97
Ryc. 41. Liczba mieszkań chronionych i treningowych w roku 2015	99
Ryc. 42. Spółdzielnie socjalne zarejestrowane w KRS według informacji z ROPS w roku 2015.....	100
Ryc. 43. Liczba wdrożonych programów zdrowotnych (profilaktycznych) w latach 2011-2014	101
Ryc. 44. Wskaźnik częstkowy 1 – procentowe zmiany liczby ludności w okresie 2010-2015	105
Ryc. 45. Wskaźnik częstkowy 2 – udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w roku 2015.....	106
Ryc. 46. Wskaźnik częstkowy 3 – udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców w roku 2015.....	107
Ryc. 47. Wskaźnik częstkowy 4 – średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów z części 1 (j. polski, matematyka) za lata 2014-2016.....	108
Ryc. 48. Wskaźnik częstkowy 5 – zasięg korzystania z pomocy społecznej, rozumiany jako udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem w roku 2014	109
Ryc. 49. Wskaźnik częstkowy 6 – udział gospodarstw rolnych o powierzchni do 1 ha w ogólnej liczbie gospodarstw w 2010 roku.....	110
Ryc. 50. Wskaźnik częstkowy 7 – Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w roku 2015.....	111
Ryc. 51. Wskaźnik częstkowy 8 – dochody własne gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca za rok 2015.....	112
Ryc. 52. Liczba zdiagnozowanych problemów	113
Ryc. 53. Mapa kumulacji wyzwań	114

8. Spis wykresów

Wykres 1. Zmiana liczby mieszkańców [%] w powiatach województwa w latach 2007-2015	18
Wykres 2. Udział ludności zamieszkującej miasta w powiatach województwa w 2015 r.	18
Wykres 3. Piramida płci i wieku dla województwa kujawsko-pomorskiego ogółem w roku 2015	20
Wykres 4. Wskaźnik feminizacji w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego w 2015 r.....	21
Wykres 5. Wskaźnik feminizacji w grupie wiekowej 15-39 lat w powiatach województwa w 2015 r.	21
Wykres 6. Uśredniony przyrost naturalny za lata 2006-2008 i 2013-2015 na 1000 mieszkańców powiatów województwa ...	23
Wykres 7. Liczba dzieci w wieku do 3 lat w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w powiatach województwa w latach 2007-2015.....	25
Wykres 8. Liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) przypadająca na 1000 mieszkańców powiatu w 2007 i 2015 r.	25
Wykres 9. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności powiatów w latach 2007-2015	29
Wykres 10. Udział ludności w wieku produkcyjnym w ogóle ludności powiatów w latach 2007-2015	31
Wykres 11. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności powiatów w latach 2007-2015	33
Wykres 12. Udział ludności w wieku powyżej 50 roku życia w ogóle ludności powiatów w latach 2007-2015	35
Wykres 13. Udział ludności powyżej 80 roku życia w ogóle ludności powiatów w latach 2007-2015	35
Wykres 14. Uśrednione saldo migracji na 1000 mieszkańców powiatu za lata 2012-2014	40
Wykres 15. Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w roku 2007 i 2015 (%).....	53
Wykres 16. Liczba osób bezrobotnych z ustalonym I, II i III profilem pomocy w roku 2015	60
Wykres 17. Udział osób bezrobotnych z ustalonym I, II i III profilem pomocy w roku 2015	60
Wykres 18. Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach ponadgimnazjalnych i policealnych w roku szkolnym 2015/2016.....	75
Wykres 19. Osoby dorosłe w wieku 25-64 lata uczestniczące w kształceniu ustawicznym w latach 2007-2015 (w %).....	77

Wykres 20. Udział osób z wykształceniem wyższym w grupie osób w wieku 13 lat i więcej w roku 2011	84
Wykres 21. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym w latach 2007-2015 (w %).....	93

9. Spis tabel

Tab. 1. Wykaz wskaźników wykorzystanych w opracowaniu	7
Tab. 2. Liczba i udział bezrobotnych wg grup wiekowych w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2007 i 2015 (w %)	46
Tab. 3. Liczba i udział bezrobotnych wg poziomu wykształcenia w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %)	48
Tab. 4. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w wybranych sekcjach PKD 2007 w 2015 r.50	
Tabela 5. Efektywność zatrudnieniowa i kosztowa wybranych aktywnych programów rynku pracy wśród bezrobotnych w 2015 r.	64
Tabela 6. Najbardziej poszukiwane zawody na rynku pracy w roku 2015	75
Tabela 7. Dostępność najbardziej poszukiwanych zawodów na rynku pracy w roku 2015	76
Tabela 8. Liczba szkół podstawowych i gimnazjalnych oraz ich uczniów w latach 2007 i 2015	79
Tabela 9. Liczba szkół ponadgimnazjalnych i uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych w roku 2015	80
Tabela 10. Zdawalność egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w latach 2009 – 2013 (%)	84
Tabela 11. Grupy zawodów, w których ponad 100 osób w roku szkolnym 2014/2015 zdało egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe/w zawodzie	85
Tabela 12. Związek między szkolnictwem zawodowym a rynkiem pracy w 2015 r.	86
Tabela 13. Ryzyko bezrobocia i zarobki absolwentów uczelni województwa kujawsko-pomorskiego w 2014 r. studia I stopnia.	88
Tabela 14. Ryzyko bezrobocia i zarobki absolwentów uczelni województwa kujawsko-pomorskiego w 2014 r. - studia II stopnia.	88
Tabela 15. Ryzyko bezrobocia i zarobki absolwentów uczelni województwa kujawsko-pomorskiego w 2014 r. - studia jednolite magisterskie	89
Tabela 16. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka i placówkach opiekuńczo-wychowawczych w roku 2015	98

10. Załączniki – tabele źródłowe Excel